

25A8.

C. W. Burroughs
31
5

85.

Burroughs veringcat. 718

NINON DE LENCLOS.

NOV 11 1861

729330

LEVEN
EN
BRIEVEN
van
NINON DE LENCLOS.

uit het Fransch.

in 'S HAAGE, bij
J.C. LEEUWESTIJN,
te DELET, bij
DE VRIES en ROELOFSWAERT.
1793.

A A N D E N

L E E Z E R.

*I*ndien het, om eene zaak wél te kennen, nuttig is dezelve van verscheiden zijden en uit verschillende oogpunten te beschouwen, dan moeten de brieven van NINON DE LENCLOS ook hunne nuttigheid hebben in de beoefening van derzelve algemeen onderwerp, de liefde; daar zij deeze uit een geheel ander oogpunt beschouwt dan de meeste onzer hedendaagsche zeer aanzienlijke schrijvers, die haar tot eene waare deugd verheffen, en bijna als eene godheid eerbiedigen. Wat er van zij, van beide kanten komt men hier in overeen, dat zij een zeer belangrijk en alleraangenaamst onderwerp is om te beschouwen; en zou dit voor mij geene reden genoeg hebben kunnen uitmaaken, om deeze brieven mijne landgenooten aan te bieden? Wanneer ik mij intusfchen

een weinig voor het gevoelen van derzelver schrijfster mag verklaaren, voeg ik er nog bij, dat dit haar gevoelen, behalven de bevallige wijze, waar op zij hetzelfde voordraagt, mij is voorgekoomen door zoo veel gezond verstand, en zulk eene uitgebreide kennis van het menschelijk hart ondersteund te zijn, dat het werk ook ten deezen opzichte niet nalaaften kan zijne gevalligheid te hebben voor hun, die zich op deeze kennis in het bijzonder toelleggen, hoedanig zij over het onderwerp zelve dan ook denken mogen.

De korte levensbeschrijving, welke vooraf gaat, is genoegzaam om ons met deeze zonderlinge vrouw bekend te maaken. Haar zedelijk karakter in 't algemeen tot een voorbeeld te willen stellen is nooit in mij opgekoomen; maar haar manlijk verstand te eerbiedigen, haar doordringend oordeel te bewonderen, en aan veele haarer juiste redeneringen mijne volkoomen toestemming te geeven, hier van kan ik mij niet onthouden.

L E V E N

E N

B R I E V E N

V A N

NINON VAN LENCLOS.

NINON VAN LENCLOS wierdt te *Parijs* geboren in het jaar 1615. Haar vader, de heer van LENCLOS, was een edelman uit *Touraine*, en haare moeder eene freule uit het geslagt van ABRA VAN RACONIS, in *Orleans* zeer bekend.

De heer van LENCLOS was een officier, dien-
de onder *Hendrik den IV.* en *Lodewyk den XIII.*,
en wierdt voor een dapper krijgsman gehouden.
Bij deeze bekwaamheden seheen de natuur hem
te gelijk tot de vermaaken geschapen te hebben;
want de tijd, dien de krijgsdienst hem overliet,
bragt hij door met gastmaalen en andere uitspan-
ningen. Hij bezat een onrustig karakter, en
nam gaarne deel aan flinkschen handel. Dit was
buiten twijfel de reden, om welke hij door den

A

2

kardinaal de RETS zoo zeer' geacht en bemind
wierdt.

Mevrouw van LENCLOS bezat een zeer bekrompen verstand, eene dagelijksche schoonheid, en een vreesachtig karakter. Zij was godsdienstig en leefde afgezonderd.

De freule van LENCLOS was de eenige vrucht van hunnen echt, en ook het eenige voorwerp van derzelver tederheid. Maar elk hunner beminde haar op zijne manier, en poogde haar overeenkoomstig deszelfs eigen denkwijis op te voeden. Mevrouw van LENCLOS hieldt haare dochter bezig met godsdienstige onderwerpen; haar ijver ging zoo ver, dat zij het recht, hetwelk zij op de gehoorzaamheid van haare dochter had, al te ver uitstrekke; waar door dezelve een afkeer van alle godsdienstige boeken kreeg; en dewijl zij genoodzaakt was haare moeder bij het ter kerke gaan te verzellen, las zij aldaar romans en andere geschriften van dien aart, in plaats van het gebedenboek.

De heer van LENCLOS hieldt eene tegenovergestelde handelwijis omtrent zijne dochter. Hij trachtte haar beminnelijk en voor de gezellige verkeerling aangenaam en geschikt te maaken. Zijn voornaamste oogmerk was de vorming van haar verstand en de ontwikkeling van haare vermogens. Hij gewende haar al vroeg, over alle zaaken juist te oordeelen en te spreken, en zich grondregels te verzamelen. Zij bezat den gelukkigsten aanleg om zich het onderwijs van haaren vader nuttig te maaken. Hij gaf haar zelf lesfen in de

muziek. Hij leerde haar de luit bespelen, een instrument, dat in dien tijd zeer algemeen in gebruik was, en op hetwelk hij eene buitengewoone vaardigheid bezat; en zijne dochter bragt het in korten tijd zeer verre daar in.

Mevrouw van LENCLOS overleedt in het jaar 1630. Schoon haare dochter, wel is waar, het onderricht van haare moeder in alle opzichten niet in acht genomen had, voedde zij nochtans voor haar eene tedere genegenheid; de tekens der levendigste smert bij dit verlies waren de sprekendste bewijzen van haare gevoelens.

De heer van LENCLOS overleefde zijne vrouw slechts één jaar. Bij het naderen van den dood liet hij zijne dochter aan zijn sterfbed roepen; en zijn gesprek met haar bewijst, dat eene epicurische zedenkunde het richtsnoer van zijn leven geweest is. „Mijne dochter,” zeide hij, „gij ziet, dat alles, wat mij in deeze laatste oogenblikken nog is overgebleven, alléén bestaat in eene treurige herinnering van alle die vermaaken, welke mij thans verlaaten; haare bezitting was niet duurzaam; en dit is het eenige, waarom ik over de natuur te onvreden ben. Maar ach, vruchteloos zijn mijne klagten! — Gij, mijn kind, kunt nog veel jaren na mij leven; o maak u deezen kostelijken tijd al vroeg ten nutte, en zie niet zoo zeer op de menigte der vermaaken, als wel op derzelver wezenlijkheid.”

In haar zestiende jaar was de freule van LENCLOS haare eigen meesteres. Haare bezittingen

waren niet zeer groot; haar vader had een goed gedeelte daar van doorgebracht; maar door een verstandig bestuur van haare zaaken verkreeg zij een jaarlijks inkoomen van acht à tien duizend livres. Haare liefde tot de onafhankelijkheid belette haar aan het huwelijk te denken. Zij kocht een huis binnen *Parijs*; een ander bezat zij in het dorp *Picpusse* in de nabijheid van de hoofdstad, daar zij den herfst doorbragt. Haare uitgaven richtte zij zoodanig in, dat zij altijd de inkomsten van een geheel jaar onaangeroerd liet liggen, om haare vrienden in nood daar mede te kunnen helpen.

Zij bleef niet lang onbekend; reeds van haare jeugd af muntte zij uit door haare snedige en zinnrijke antwoorden, welke men elkanderen als zoo veele geestige invallen met vermaak herhaalde. Zij had in haar tiende jaar MONTAGNE en CHARRON reeds gelezen. In het vervolg leerde zij het spaansch en italiaansch; en beide deeze taalen sprak zij volmaakt.

Bij haare intrede in de groote waereld was zij wegens haaren geest en karakter reeds zoo gevormd, als of zij veele jaaren daar in verkeerd had. Haare lengte was meer dan middenmatig en zeer evenredig. Haar wakker voorkomen maakte haar des te bekoorlijker. Haare gestalte was op zich zelve niet buitengewoon; nochtans kon men haar in vergelijking van andere schoon noemen. Haare oogen waren vol gevoel en levendigheid. Het zedige in derzelver opslag streedt met het wellustige om de opperheerschap-

pij. Haare stem was zagt en innemend; haar gezang natuurlijk en vol smaak; en in het dansen overtrof zij de meeste.

Haare briefwisseling was even zoo aangenaam, als haar persoonlijke omgang nuttig en onderhoudend; haar stijl was bevallig en ongedwongen; zij verhaalde gaarne iets, en deed het goed, maar was eene vijandin van reciteren; haar afkeer van het zelve was ongemeen sterk. Op zekeren tijd klaagde haar de beroemde MIGNARD, dat zijne dochter (*) bij haare groote schoonheid geen geheugen bezat; „o, antwoordde NINON, „hoe gelukkig zijt gij niet, zij zal niet reciteren!”

Zij maakte weinig werk van haar toilet; hoe veele andere middelen bezat zij niet om te behaagen! zij kleetde haar bevallig; haar smaak was juist en kiesch; en daarom was haare kleeding altijd wél geschikt, zonder dat zij zich slaafsch aan de mode bondt. Kortom, haare schoone ziel, vereenigd met haar schoon lichaam, maakten haar een voorwerp van aanbidding voor de mannen, en van neid voor de vrouwen. (**)
. De freule van LENCLOS had toegang tot de

(*) Zij huwde in het vervolg met den graaf van FEUQUIERES. Haar marmer standbeeld is geplaatst in de dominikaaner kerk in de straat *St. Honoré te Parijs*, en is een der grootste meesterstukken van den heer LEMOYNE.

(**) Wanneer men aan haare goede hoedanigheden recht doet, wil men daar door haare neiging tot de galanterie niet verdedigen.

uitgelezenste gezelschappen, en was wel haast de vreugd en het sieraad van dezelve. Haare schoonheid beschikte haar minnaars van den eersten rang; en haar verstand, haare bekwaamheden en karakter, vrienden van de uitmuntendste verdiensten. Zoo onstandvastig en wispeltuurig als zij in de liefde was, zoo standvastig en getrouw was zij in de vriendschap; en, bezat zij niet alle de deugden van haar geslacht, zoo bezat zij ook weinige van deszelfs gebreken. Dewijl zij veel en met oordeel gelezen had, zoo waren de natuurlijke gevolgen daar van, dat zij een gevormden geest, een zuiveren smaak, en een juist oordeel moest bezitten. Dan, schoon zij zeer veel wist, verborg zij altijd haare geleerdheid zorgvuldig.

Alle deeze goede eigenschappen wierden door eenige kleine gebreken ontluisterd. Zij was uit haaren aart op den voorrang boven andere vrouwen ijverzuchtig; en zeer dikwijls had dit gebrek eenen merkbaaren invloed op haare beoordeeling van dezelve.

Een man met lange handen en een dikken buik was voor haar onverdraaglijk. Zij speelde, als gezegd is, de luit uitmuntend; doch dit was een gebrek, dat men haar om dit vermaak te lang bidden moest.

Onder alle de geenen, die zij liefde inboezemde, begunstigde zij het allereerst den jongen graaf van COLIGNI. Hij moet van eene bevallige gedaante, diepe kunde, een vurig temperament en eene schoone gestalte geweest zijn. Maar het waren deeze eigenschappen alleen niet, welke hem

de voorkeur boven zijne medeminnaars verwierven. Hij bezat nog andere verdiensten, welke hem de liefde van eene vrouw als NINON konden waardig maaken. Zij was hem ook wezenlijk, en met haar geheele hart, genegen, en bewees hem zulks door alle mogelijke poogingen aan te wenden, om hem tot het afleggen der dwaalingen te brengen, welke aan zijne bevordering en zijn geluk onoverkoomelijke hindernissen in den weg leidden. Deeze liefde was hevig, maar van korten duur. NINON waardeerde deeze hartstocht niet zoodanig als zij, die dezelve tot eene deugd trachten te verheffen; aan de vriendschap schonk zij haare gantsche hoogachting.

De hertog DE LA ROCHEFOUCAULT, ST. EVREMONT, de abt van CHATEAUNEUF, MOLIERE, en andere mannen van de uitmuntendste verdiensten, wierden door haar hooggeschat. Het aanzien, hetwelk zij genoot, steeg zoo hoog, dat de groote CONDÉ, wanneer hij haar ontmoette, zijn rijtuig deed stil houden, en haar voor het portier van haare koets groette. Hij was haar minnaar geweest. Deeze groote prins verstond zich buiten twijffel beter op de kunst van den oorlog dan op die van te beminnen. Eénmaal ondernam hij het om aan haar zijne liefde te ontdekken, en toen riep zij uit, „ach, „mijn prins, hoe dapper moet gij niet zijn!” Eene zinspeling op het latijnsche spreekwoord, *Vir pilosus, aut libidinosus, aut fortis*. Het gevoel van hoogachting, hetwelk hij haar altijd bewees, deed haar zeer veel eer aan, om dat hij, volgens het

getuigenis van mevrouw VAN SEVIGNÉ, dit maar aan weinige vrouwen bewees.

NINON beminde nooit uit eigenbelang, maar altijd volgens haare neiging. De beroemde kardinaal DE RICHELIEU verlangde haar te zien, om dat men haar perfoon, zoo wel ten opzigte van haaren geest als lichaam, zeer voordeelig aan hem had gefchetst. De abt VAN BOISROBERT, die door hem tot zulke onderhandelingen altijd gebruikt wierdt, bewerkte eene bijeenkoomst. Dezelve wierdt gehouden in het huis van den kardinaal te *Ruel*. De begeerte, om een man te zien, op wien de oogen van geheel Europa gevestigd waren, zettede haar daar toe sterker aan dan al het overige. Eene koele bewondering was het eenige, wat zij voor den kardinaal gevoelde. Vruchteloos stelde hij zich verliefd aan om de hoogste gunst van haar te genieten; geene uitzichten konden bij haar het gebrek aan liefde vervullen. De kardinaal zocht zich bij MARION VAN LORMES, de vriendin van NINON, wegens deeze weigering schadeloos te stellen. Deeze MARION, welke met haare vriendin ten opzigte van haaren geest, gedaante en neiging tot de vermaaken, zeer veel overeenkoomst had, vondt in haare uitmuntende hoedanigheden den besten grond om de zwakheden van haar eigen hart te verontschuldigen; maar de kardinaal ontmoette bij haar dezelfde hinderpaalen. Bij alle de bekwaamheden, welke aan een groot minister voegen, ontbrak hem dat geene, het welk men noemt — de gaaf om vrouwen te behaagen.

Hij keerde zich tot NINON om hem zijne wreede minnares te helpen overwinnen; zij nam aan, de freule van LORMES vijftig duizend daalders aan te bieden; maar deeze dame weigerde dezelve, om aan den beroemden DESBARREAUX getrouw te blijven; dien zij op denzelfden tijd beminde.

Men zegt, dat ANNA VAN OOSTENRYK, toen regentes van *Frankrijk*, op het herhaald aanzoek van eenige spijtige schijnheilige hofdames, de freule van LENCLOS liet aanzeggen, van in een klooster te gaan, het welk zij zig zelve kon verkiczen. Deeze zou daarop geantwoord hebben, dat zij met dankbaarheid erkende het voorrecht van zelve de plaats te moogen verkiezen, en daar toe het klooster der groote franciskaaner monniken bestemd hebben. Maar NINON kende haare plichten te wél, om met een bevel, haar door het Hof toegezonden, te schertfen.

Onder alle haare minnaars bleef zij den marquis van VILLARCEAUX het langste getrouw. Hij bezat ook alle de vereischten, welke noodig waren om haar te gevallen en te behouden. Al wat men in schoonheid, geest en karakter de voorkeur geeft, verëenigde zich in hem. Wegens zijne heerschende neiging tot de vrouwen en zijne verregaande jaloersheid kon men op zijne getrouwheid weinig rekenen. Nochtans hieldt zich NINON drie jaaren bij hem op zijn landgoed. Doch dit aentoonig leven streedt met haar karakter; het was daarom niet zoo zeer de liefde, welke haar

op het land hieldt, maar veel meer de vrees van oögetuigen te moeten zijn van de ongelukken, welke haar vaderland op dien tijd troffen. (*)

Mevrouw van VILLARCEAUX wierdt jaloers omtrent NINON, en deed haar man daar over dikwijls verwijtingen. Zij had een zoon, dezen deed zij eens met zijn leermeester voor een gezelschap verschijnen. Om het verstand van haaren zoon te doen schitteren, verzogt zij aan zijnen leermeester hem eenige vraagen te doen. De leermeester vroeg hem, *quem habuit successorem Belus, rex Assiriorum?* De zoon antwoordde, *Ninum*.

Dit woord, dat met den naam van NINON zoo gelijkkluidend was, maakte mevrouw van VILLARCEAUX driftig; zij zeide, het is niet zeer gevoeglijk, mijn zoon met de dwaasheden van zijn vader bekend te maaken. Vergeefs trachtte de leermeester zich te verontschuldigen; men vergaf hem de gewaande onbeschaamdheid wegens zijne vraag, welke men uit het antwoord opmaakte, niet. Dit geval wierdt spoedig het nieuws van dien dag; en de freule van LENCLOS vermaakte er zich het eerst mede.

In deezen tijd leefde zij met mevrouw van SCARRON in eene nauwe vriendschap, en vertrouwde ook aan dezelve haaren liefdenhandel met den heer van VILLARCEAUX. Maar het berouw-

(*) Gedurende de verwarring onder de minderjarigheid van LODEWYK DEN XIV.

de haar welhaast, eene jongere dan zij zelve was tot haare vertrouwde vriendin gemaakt te hebben. Mevrouw SCARRON wierdt haare medeminnares, en maakte zich meester van het hart van haaren minnaar. In het begin was NINON er zeer over getroffen; maar haare denkwijls over de liefde, zoo wel als haar uitmuntend karakter, bevredigden haar al spoedig. Nu werd zij de vertrouweling van mevrouw SCARRON, en de jaloezij, welke altijd de vriendschap tusfchen twee vrouwen van laagen stand breekt, veranderde de hunne niet. Zij leefden in zulk eene naeuwe vereeniging met elkanderen, dat zij dikwijls maanden lang maar één bed gebruikten.

Het fchitterendst geluk, waar toe mevrouw SCARRON in het vervolg verheven wierdt, deed haar haare vriendin niet vergeten. Men zegt, dat zij haar heeft zoeken te overreden, om aan het Hof te koomen, ten einde het geluk met haar te deelen. Maar NINON verkoos de rust en de vrijheid boven deeze verleidende aanbieding.

Zij wierdt al spoedig wegens de ontrouw van den heer van VILLARCEAUX getroost; een ander minnaar vervulde zijne plaats. Met zekerheid weet men niet, of het de heer van GOURVILLE was, een man, even zoo bekend van wegen zijnen geest, als hooggeacht wegens zijn edel hart. Hij was haar minnaar ten tijde van de *Fronde*, (*) en behoorde tot de partij van

(*) Zo noemde men ten tijde van den kardinaal MAZARIN de partij, welke tegen het Hof was, en zig tegen MAZARIN verbonden hadt.

den prins van CONDÉ. En dewijl hij *Parijs* verlaaten, en zich van het Hof verwijderen moest, zoo wilde hij vóór zijn vertrek dat gedeelte van zijn vermogen, hetwelk in gereed geld bestond, in zekerheid stellen. Vermits hij nu niet wist, aan wien het te zullen toevertrouwen, besloot hij de ééne helft aan de freule van LENCLOS, en de andere aan den groot penitentiarius, die voor een man van strenge zeden bekend was, in bewaaring te geeven.

Na dat de onrust, om welke de heer VAN GOURVILLE zig had moeten verwijderen, hersteld was, kwam hij terug naar *Parijs*, en begaf zich eerst bij den priester, aan wien hij de helft van zijn geld had in bewaaring gegeeven. Hij dacht dat NINON, als eene galante dame, zijn geld zou doorgebracht hebben. Als hij van den geestelijken zijn aanbetrouwd geld terug eischte, kreeg hij zeer koelbloedig dit antwoord. „Men wist niet wat hij begeerde; het was wel waar, men ontvong wel somtijds geld tot ondersteuning der armen; maar dit wierdt ten eersten uitgedeeld. De heer van GOURVILLE wilde het zoo gemakkelijk niet overgeeeven, en beklaagde zich; maar men wierdt, noch door zijne rechtvaardige klagten, noch door zijne bedreigingen, bewogen; zelfs hield men zich van wegen zijne gierigheid beledigd; en de voorzichtigheid raadde hem te vertrekken.

Dit voorval sterkte hem in zijn vermoeden omtrent de freule van LENCLOS. Daar hij zich verzekerd hieldt, het zelfde antwoord onder andere

bewoordingen te zullen moeten hooren, zoo bezogt hij haar niet. Intusfchen kreeg zij kennis van zijne terugkoomst in *Parijs*, en deed hem wegens zijn zonderbaar gedrag verwijtingen doen. In het begin hieldt hij zulks voor spotternij, op welke hij niet verkoos te antwoorden; maar zij drong er zoo sterk op aan, dat hij niet kon nalaaten haar te bezoeken. „Ik moet mij om „uwentwil veele verwijtingen doen, zeide zij tot „hem; in uw afwezen is mij een groot ongeluk „bejegend; en ik moet u om vergiffenis bidden.”

De heer van GOURVILLE twijffelde geen oogenblik, of dit ongeluk had zijn geld getroffen. „Ik heb, vervolgde zij, mijne genegenheid voor „u verloren, maar niet mijn aandenken; hier „zijn de twintig duizend daalders, welke gij vóór „uw vertrek mij in bewaaring hebt gegeven; „zie daar, ze zijn nog in het zelfde kistjen, „waar in gij ze gefloten hebt; neemze, en laaten „wij in het vervolg vrienden zijn.”

Verbaast en ontzet over deeze ontmoeting, kon de heer van GOURVILLE niet nalaaten haar te verhaalen, wat hem met den priester wedervaren was. NINON hoorde hem aandachtig aan, en zeide, „mijn lieve GOURVILLE, daar over „moet gij u niet verwonderen, ik ben maar „eene C** en geen P.....er.”

NINON beminde den marquis de la CHATRES teder; en hij was insgelijks ten uitersten op haar verliefd. Maar toen zijne hartstocht het hevigst werkte, ontving hij van het Hof bevel om oogen-

blikkelijk naar de armée te vertrekken. Welk een ongeluk voor twee zoo tederlievendenden! Vergeefs poogde NINON hem door alles, wat de tederste liefde haar inboezemde, van haare getrouwheid in zijn afwezen te overtuigen. Haare onbestendigheid en ligtvaardigheid waren hem te wél bekend; zij kon noch zijne vrees noch zijn wantrouwen wegneemen. Het laatste middel, dat zij bij de hand nam, was een handschrift, waar door zij zich verbondt om niemand buiten hem te beminnen. Deze verbindtenis stelde hem gerust. Hij nam het briefje, drukte er eenen vuurigen kus op, en vertrok vergenoegd.

NINON bleef niet lang zonder liefdesonderhandelingen. Somtjids viel haar in gedachten het zonderling handschrift, dat zij aan den marquis DE LA CHATRES gegeven had; en in een oogenblik, waar in haare ontrouw niet meer twijfelachtig was, riep zij dikwijls in de armen van haaren nieuwen minnaar uit, *ach, dat goede handschrift, dat CHATRES bezit.*

De graaf van ESTREES en de abt van EFFIAT wierden beide van haar bemind; maar zij wierden door haar zoo kort na elkanderen begunstigd, dat het twijfelachtig wierdt, wie van hun beide vader van het kind was, dat zij ter waereld bragt. Lang wierdt daar onderling over getwist, en eindelijk moest het door het lot beflist worden. Het viel den graaf toe, die in het vervolg marchal van *Frankrijk* en viceadmiraal wierdt.

Deeze zoon was onder den naam van den ridder DE LA BOISSIERE bekend. De marchal D'ESTREES

bestemde hem tot den zeedienst. Hier in muntte hij uit door zijne dapperheid en bekwaamheid, en wierdt in het vervolg bevorderd. Zijne liefhebberij voor de muziek was buitengewoon groot, offchoon hij er niets van verstond. Zijn gewoon verblijf was te *Toulon*, waar hij een kabinet bezat, dat met alle soorten van muziekinstrumenten versierd was. Alle italiaansche muzikanten, die *Toulon* pasfeerden, moesten zich bij hem laten hooren. Hij beschonk dezelve rijkelijk, maar zij moesten zijne liefhebberij voor de muziek een weinig vleijen. Hij overleedt ongehuwd in het jaar 1732.

Men zoude geloofd hebben, dat ieder, die maar eenige verdiensten bezat, aan de freule VAN LENCLOS zijn hart moest toeweiden. De graaf van FIESCO, één der beminnenswaardigste hovelingen, betaalde aan haar deeze schatting meer dan andere; zij beminde hem ook buitengewoon. Maar het beminnenswaardigste vrouwspersoon kon zich niet vleijen hem eene altijdduurende liefde te zullen inboezemen. De liefde van den graaf van FIESCO verminderde; hij geloofde verplicht te zijn zijne gewezen meesteres daar van kennis te geeven; maar om dat hij het mondeling niet wél doen konde, deed hij het schriftelijk.

De freule van LENCLOS zat juist aan haar toilet, en bragt haare schoone haren in order. Over dit onverwagt bericht getroffen, nam zij eene schaar, sneedt, met voorneemen om niemand meer te willen behaagen, aan de éene zijde haare haren af, overreikte dezelve den kamerdienaar van

den graaf, en zeide tot hem, „ breng deeze
„ hairen uwen heer, en zeg hem dat dit mijn
„ antwoord is.”

De graaf van FIESCO gevoelde al het aandoen-
lijke van deeze handelwijs. Hij vloog naar NINON,
wierp zich aan haare voeten, poogde haar de aan-
gedaane smert uit het geheugen te verdrijven, en
bezwoer haar zijne liefde veel tederer dan ooit.

Indien de freule van LENCLOS de liefde der
mannen alléén genoten had, zou men kunnen ge-
loven dat deeze door haare schoonheid betoverd
wierden. Maar ook de vrouwen konden haar de
achting, welke zij waardig was, niet onttrekken.
Toen CHRISTINA, Koningin van *Zweedén*, in
het jaar 1656. naar *Frankryk* reisde, verlangde zij
haar te zien. Het geen zij den marschal van AL-
BERT en eenige geleerden tot haaren lof had hoor-
ren verhaalen, scheen haar nog ver beneden de
waarheid; zij vondt in haaren omgang zoo veel ge-
noegen, dat zij haar mede naar *Rome* neemen wil-
de, doch waar van NINON met alle betuiging van
schuldige dankbaarheid verzogt verschoond te
worden. Wanneer CHRISTINA in het vervolg
van haar sprak, noemde zij haar DE BEROEM-
DE NINON. Met genoegen herinnerde zij zich
telkens haare karakterizing van de spijtige
schoonen, welke zij eens *de Jansenisten in de
liefde* genoemd had.

NINON was niet jong meer toen de marquis
van SEVIGNÉ op haar verliefde. (*) Haare liefde

(*) Zij zal toen omtrent 56 jaaren oud geweest zijn.

was aan veele veranderingen onderhevig. Dikwijls verliet zij hem, en nam hem weder aan. Mevrouw DE SEVIGNÉ heeft eenige twisten, welke zij onder elkanderen hadden, in haare brieven beschreven. Zij spreekt bijzonder van de beroemde toneelspeelster CHAMMELE, eene medeminnares van NINON. NINON eischte van den marquis de brieven van CHAMMELE, en hij gaf ze haar. Haar oogmerk was deeze brieven aan den eigenlijken minnaar van CHAMMELE te doen toekoomen, om hem daar door oplettend te maaken, zegt de vrouw van SEVIGNÉ. (*) Doch deeze laatste onderrigtte haaren zoon, dat deeze handelwijs voor een man van zijnen stand onbetaamelijk was. De marquis begaf zich toen naar NINON, nam, half met en half tegen haaren wil, de brieven van de toneelspeelster terug, en verbrandde dezelve. (†)

(*) In het eerste deel van haare brieven.

(†) Mevrouw van SEVIGNÉ is de eenige in haare eeuw, welke onvoordeelig van NINON schrijft. Maar zij verschoont in haare schriften even zoo weinig andere personen, welke het ten minsten even zeer verdiend hadden. „ Haar broeder, zegt zij in één van haare brieven, is te St. *Germain*, en verdeelt zich tusfchen NINON, eene toneelspeelster en vooral DESPEREAUX.

Op eene andere plaats spreekt zij van den heer RACINE in denzelfden smaak. „ Bovendien, zegt zij, „ heeft hij nog eene kleine toneelspeelster bij zich en „ alle DESPEREAUX en RACINES, en bekostigt telkens het avondeten.” Deeze laatste aanmerking be-

Men zegt, dat NINON over den marquis van SEVIGNÉ, toen zij hem verliet, niet voordeelig gedacht heeft, en nooit met achting van hem heeft gesproken. Soms zeyde zij van hem, hij is een mensch beneden de beschrijving, eene ledige ziel, een lichaam van nat papier. Dan, waarfschijnlijk sprak zij alleen op deezen toon wanneer zij met hem gebroken had; want de marquis van SEVIGNÉ gaf in zijn letterkundig verschil met den heer DACIER genoegsaame blijken van zijne bekwaamheden. De geest en fijne scherts, welke daar in doorstraalen, bewijzen, dat hij vrij meer brein en verdiensten bezat dan NINON hem toekende.

Over den godsdienst dacht zij niet zeer rechtzinnig. Eénmaal geraakte zij met den pater DORLEANS over zeker geloofsartikel, waar aan zij geen geloof kon geven, in verschil; zeer goed, „ zeyde de jezuit, draag uwe ongeloovigheid zoo „ lang aan God voor, tot dat gij overtuigd word.” ROUSSEAU maakte in het vervolg dit gezegde tot een epigramma.

gunstigt het oordeel van hun, die zeggen dat mevrouw van SEVIGNÉ meer dan huishoudelijk geweest is.

Ondertusfchen deed deeze beroemde vrouw aan de verdienften van NINON volkoomen recht. In een brief aan den heer van COULANGES fchrijft zij, „ CÔRBI- „ NELLI verhaalt mij wonderen van het voortreflijk ge- „ zelfchap van mannen, die hij bij de freule van LEN- „ CLOS ontmoet. Zoo dat zij, — Mevrouw van COULAN- „ GÈS mag voorwenden wat zij wil, — in haare oude „ dagen zoo wel mannen als vrouwen om zich verzaamelt.”

Intusfchen handelde zij niet altijd overeenkomstig haare grondbeginselen. Zij verliet haar schitterenden loopbaan, en begaf zich in een klooster. (*)

De heer van ST. EVREMONT, die het hart van NINON best kende, bragt het meeste toe om haar van besluit te doen veranderen, en eene levenswijs te laten vaaren, welke met haar karakter en het geluk haarer vrienden in het geheel niet strookte. Na eene korte verwijdering verscheen zij op nieuw in de groote wereld, en leefde als voorheen.

De aanzienlijkste vrouwen maakten geene zwaarigheid om met haar in eene naauwe verbindtenis te leven; nooit scheidde zij de vermaak van de wellevenheid. De marquise van *** bragt op zekeren tijd haare beide dochters, welke het kloosterleven verlaaten hadden, bij haar. Het was voor haar van veel aanbelang dezelve met eene persoon van eene zoo zeldsaame verhevenheid bekend te maaken. Maar de freule van LENCLOS ontving haar aan de stoep, omhelsde hen vriendelijk, en zeide tot de moeder, „vergeef mij

(*) Uit zekere plaats van SCARRON zou men kunnen besluiten, dat zij dit op aandenken aan haare stervende moeder deed; dan, toen zij dit verlies onderging was zij slechts vijftien jaaren oud, en haare voorige opvoeding kon nog geen zoo levendig berouw bij haar verwekken; bovendien had zij toen nog alle de vrienden niet, welke haar, gelijk men zegt, tot verandering van dit besluit aanzetteden.

„ dat ik het bezoek der freules moet weigeren ;
 „ haare rijkdom en schoonheid geeven haar regt
 „ tot den schitterendsten gelukstaat, en ik vrees
 „ dat het haar nadeelig zal zijn wanneer zij met
 „ mij verkeeren.”

De graaf van CHOIS . . . , daar na marschalk van Frankrijk , was één van haare minnaars ; dan het was alleen achting, welke hij haar kon inboezemen.
 „ Het is een heer, die hoogachting verdient, zei-
 „ de zij, maar nooit krijgt men lust om hem te be-
 „ minnen”. Zij beminde op dien tijd den beroemden danser PECOURT. De bezoeken, welke hij bij haar afleide, wierden bij den graaf verdacht. Hij trof hem eens bij haar aan. PECOURT droeg een kleed, dat zeer wel naar eene montering geleck. Na veele spotachtige redenen vroeg hem de graaf op eene hoonende wijs, onder welk corps hij diende. De danser antwoordde, op een lachenden toon, „ ik com-
 „ mandeer een corps, waar onder gij sedert lang
 „ gediend hebt.”

Dit antwoord versterkte den graaf in zijn gevoelen ; hij geraakte in drift, beklaagde zich, en bleef haar meer genegenheid toedragen dan voorheen. Zij wierdt verdrietig over zijne aanhoudende aanzoeken. Bij eene menigte voortreffelijke eigenschappen had hij het ongeluk van zeer veeléénd te zijn, en dit kon zij niet wel vergeeven. Op zekeren dag kon zij zich niet onthouden van in een ongeduldig oogenblik tot hem te zeggen het geen CORNELIUS tegen CAESAR zegt,

A Ciel! que de vertus vous me faites haïr. (*)

De marquis van GERSAI was gelukkiger, hij verwekte bij haar een zoon, dien hij onder den naam van den ridder de VILLIERS liet opvoeden, en wiens geboorte hij zorgvuldig geheim hieldt. Bij zijne intrede in de groote waereld wierdt hij ook aan NINON voorgesteld; zij nam hem aan zoo als alle andere jongelingen van de aanzienlijkste geboorte, die van haar een goeden smaak trachtten te verkrijgen, en zich voor de groote waereld wenschten gevormd te zien. Zij was op dien tijd al over de zestig jaaren oud, en in weerwil van deezen ouderdom boezemde zij den ridder de hevigste liefde in. Een tijd lang verborg hij dezelve, maar wel ras was het geen geheim meer. In het begin drukte hij zich uit door de stomme taal van oplettenheid, zorgvuldigheid, en ijver om in alles haar voor te koomen. NINON was te scherpsziende om den toestand van haaren zoon niet te ontdekken. Haare tederheid voor hem was te groot, dan dat zij niet hartelijk bedroefd zou zijn geworden door denzelven optemerken. Zij trachtte hem te genezen door alles, wat de moederlijke liefde en het verstand haar aan de hand gaven. Maar deeze tegenstand vuurde zijne begeerte nog meer aan. Zij was genoodzaakt hem te zeggen, dat, zoo hij niet afliet, zij hem haar huis zou moeten verbieden. De vrees van haar niet meer te zullen zien, deed hem beloven van haar niet meer te zullen bemin-

(*) Ach hemel! hoe veele deugden doet gij mij niet haaten.

nen. De liefde dwong hem deze belofte af, en deed ze hem ook welras breken. Hij zocht gelegenheid om eene laatste liefdesverklaring te doen; de hevigheid van zijne hartstocht liet hem niet langer toe in onzekerheid te leven; de tijd, dien zij op haar landgoed doorbragt, scheen hem tot zijn voorneemen best geschikt te zijn. Hij vondt haar alleen; zijn gesprek duidde vertwijfeling aan. NINON, doordrongen van smert om dat zij haaren zoon ongelukkig gemaakt had, verloor haare standvastigheid, die zij voorheen betoond had. De jonge VILLIERS geloofde dat het oogenblik van zijn geluk aanwezig was; van woorden wilde hij tot daaden overgaan. NINON beefde van ontzetting, sprong te rug, en vondt zich gedwongen hem te zeggen, *ik ben uwe moeder*. Men stelde zich zoo veel mogelijk haaren toestand na deeze ontdekking voor.

De ridder verliet de kamer, spoedde zich naar het bosch aan het einde van den tuin, en stak in vertwijfeling den degen in zijne borst.

NINON zag haaren zoon niet te rug koomen; zij liet hem zoeken, men vondt hem swimmende in zijn bloed. Zij vloog tot zijne hulp. Welk gezicht voor eene tedere en gevoelige moeder! Vergeefs trachtte hij haar eenige woorden voortestamen; de oogen, welke hij stervende op haar sloeg, getuigden nog van zijne hevige hartstocht; en de onrust, welke hem de hulp en tegenwoordigheid van zijne moeder veroorzaakten, verhaastte zijne laatste oogenblikken. Reden en wijsgeerte konden thans weinig magt oefnen op deeze bedroefde

moeder. Alles moest men aanwenden om haar uit haare vertwijfeling te trekken. Dit ongeluk maakte een sterken indruk op haar; en van dien tijd af aan wierdt de ongestadige en ligtvaardige NINON in de achtenswaardige en op den duur trouwe freule van LENCLOS herfschapen. Men noemde haar tot aan haaren dood niet anders dan met den laaftten naam.

Deeze verandering in haare levenswijs bragt haare neiging tot de liefde niet geheel ten onder, maar haare galanterien waren beredeneerder en niet zoo menigvuldig. De beroemde abt van CHAULIEU, een vrolijk dichter, zuchtte aan haare voeten, en waarfschijnlijk niet vrugteloos, hoe zeer ook de hertogin van B** fchertfen mag met zijn gebrek aan wezenlijke vermogens tot de liefde.

Minder gelukkig was CHAPELLE, die zich door het meesterftuk in natuurlijke fcherts en bevalligheid — zijne reis met BACHAUMONT — bekend maakte. Hij wreekte zich aan haar in vaarzen, die noch zijn verftand noch zijn hart eer aandeeden.

Op dezelfde wijs verging het den groot-prior van B**. Hij wreekte zich als CHAPELLE, door het volgende vaars op haar toilet neder te leggen. (*)

*Indigne de mes feux, indigne de mes larmes,
Je renonce fans peine à tes foibles appas:
Mon amour te prêtoit des charmes,
Ingrate, que tu n'avois pas.*

(*) Men heeft deeze vaarzen, zoo wel als die, welke nog volgen, liever onvertaald willen laaten, dan dezelve van hunne grootfte bevalligheid berooven.

NINON beantwoordde dit vaars op de volgende schertfende wijs.

*Insensible à tes feux, insensible à tes larmes,
Je te vois renoncer à mes foibles appas:
Mais si l'amour prête des charmes,
Pourquoi n'en empruntois-tu pas?*

Eene krankheid, welke de freule van LENCLOS overviel, bragt haare vrienden in vrees van haar te zullen verliezen. De abt REGNIER DESMARETS bezong haare herstelling. SCARRON, ST. EVREMONT en andere schrijvers beijverden zich om haaren lof te verbreiden. Men kan in hunne werken de stukken vinden, welke tot haare eer vervaardigd zijn.

MOLLIERE pleegde met haar raad bij het vervaardigen van zijne toneelstukken. Als hij haar zijne TARTUFFE voorlas, verhaalde zij hem een voorval, dat haar met een schurk van dien zelfden aart wedervaaren was. Maar zij schilderde haaren bedrieger met zoo veel waarheid en kracht af, zij plaatste zijn karakter in een zoo helder en daar bij in een zoo bespottelijk licht, dat MOLLIERE bij het weggaan zeide, dat, zoo zijn stuk niet reeds gemaakt was, hij niet meer waagen zou het te onderneemen. Zoo moedelijk kwam het hem voor, het karakter zoo krachtig te tekenen als zijne vriendin het getekend had.

Eenige schrijvers hielden haare goedkeuring voor zoo gewichtig, dat zij dezelve op allerlij wijzen zогten te verdienen. Daar de heer van TOURVILLE

LE, lid van de franfche academie, dezelve niet verkrijgen kon voor zijne overzetting van *Demoftenes*, zoo wreekte hij zich daar over in het volgende epigramma.

*Dans un discours academique
Rempli de grec & de latin,
Le moyen que Ninon trouve rien qui la pique?
Les figures de rhétorique
Sont bien fades après celle de l'Arétin.*

De freule van LENCLOS wilde eens bij één haarer minnaars beproeven, hoe ver de zwakheid voor zijne minnares een verliefden drijven kon, als zij dezelve wilde misbruiken. Zij verkoos daar toe een man van voornaamen rang, en in een oogeblik van bedwelming, die zij zoo behendig wist te veroorzaaken en wederom te maatigen, eischte zij van hem eene trouwbelofte, en een handschrift, waar bij hij beloofde, haar veertig duizend louis d'or te betalen wannecr hij berouw kreeg. Hij zou haar eene nog grootere fom hebben toegestaan, indien zij het begeerd had.

Eenigen tijd hier na, als dees minnaar haar aan het toilet opwagtte, vondt hij zijn handschrift onder haare oude papillotten, waar over hij zich zeer verwonderde. Hij ontrolde dezelve, en zag dat het een stuk van zijn handschrift was. Hij betoonde daar over zijne verbaasdheid. „ Daar „ uit kunt gij zien, zeide zij, hoe ik de ver- „ bindtenisfen van zulke onbezonnen jongelingen „ befchouw, als gij zijt; en aan wat gevaar gij

„zijt bloot gesteld bij een vrouwsperfoon, dat „van uwe dwaasheden gebruik wilde maaken.”

De baron van BANIER, (*) zoon van den zweedschen generaal, en uit koninglijk bloed gesproten, was één der laatste minnaars van de freule van LENCLOS. Zij was bijna zeventig jaaren oud als hij op haar verliefde. Maar nog zeldsaamer is het, dat zij in den ouderdom van tachtig jaaren den abt GEDOUIN, die uit de jezuiten school kwam, eene hartstogt inboezemde. Hij was niet lang met haar bekend geweest, als zijne bewondering in liefde veranderde; en deeze liefde was zoo teder en vuurig, dat hij in het hart van de freule van LENCLOS de laatste vonken van haare heerschende neiging tot het minvermaak wist op te wekken. Intusfchen besloot zij hetzelfde een zekeren bepaalden tijd uittestellen, en beloofde haaren minnaar zijne vuurigste wenschen te zullen voldoen; maar, voegde zij er bij, het kon eerst op een bepaalden dag eener bepaalde maand geschieden. Te vergeefs smeekte hij om eene verklaring van dit zonderling antwoord; en hij moest zich met geduld wapenen. Eindelijk kwam de bestemde dag; hij herinnerde haar de belofte, en zij hieldt haar woord getrouw. Hij verzogt haar daarop hem te zeggen, waarom zij zijn geluk tot dien dag had uitgesteld. „Vergeef mij deeze geringe verwaandheid, zeide zij, „toen gij een begin maakte, mij om bewijzen

(*) Hij wierdt in het jaar 1686. te Londen door den prins PHILIP van *Savoyen* in een duël dood gestoken.

„ van mijne wederliefde te smeeken, was ik ne-
 „ gen- en- zeventig jaaren en eenige maanden oud;
 „ en ik verlangde dat men zoude zeggen, dat
 „ NINON, na haar tachtigste jaar bereikt te heb-
 „ ben, nog eene overwinning gemaakt heeft. Gis-
 „ teren was ik tachtig jaaren oud.” De abt van
 CHAULIEU zeide wel te recht, de liefde heeft
 zich tot in de rimpels van haar voorhoofd ge-
 vestigd. De abt GEDOUIN was haar laatste
 minnaar, en in het vervolg haar vriend. (*)

Offchoon de gezondheid van de freule van LEN-
 CLOS dagelijks afnam, zoo was echter haar huis
 nog de verzamelaarsplaats van het beste gezelschap
 in dien tijd. „ Het huis van de beroemde NI-
 „ NON, zegt een laater schrijver, was de ver-
 „ zamelaarsplaats van alle beschaafde en geleerde
 „ mannen, die het hof en de stad konden ople-
 „ veren. De deugdzaamste moeder beijverde
 „ zich, haare zonen, die op het tooneel der
 „ waereld verscheenen waren, het voordeel te
 „ bezorgen, van toegelaaten te worden tot dit
 „ beminnenswaardig gezelschap, hetwelk men
 „ als het middenpunt van allen leerzaam om-
 „ gang beschouwde.”

De abt GEDOUIN waagde het aldaar te ver-
 schijnen; hij verkreeg veele vrienden, die met
 de hartelijkste deelneeming zijnen roem en zijn
 geluk bevorderden.

(*) Zie het leven van den abt GEDOUIN voor
 zijne werken, die in het jaar 1745. zijn uitgegeeven.

De heer van FONTENELLE, die door eenige werken, welke van zijne meer dan gewoone bekwaamheden getuigen, zich reeds bekend gemaakt had, was lid van dit gezelschap.

Ook wierdt de heer van VOLTAIRE, nog een kleine jongen, aan de freule van LENCLOS voorgesteld. Zij onderzocht hem met veel oplettentheid; en het doet haare beoordeeling eer aan, dat zij op dien tijd reeds waarnam, dat hij de man moest worden, die hij wezenlijk geworden is. Zij gevoelde zoo veel genegenheid voor hem, en beloofde zich van zijne bekwaamheden zoo veel goeds, dat zij hem in haar testament eene som gelds tot den aankoop van boeken maakte.

Haare onpaspelijkheid verdroeg zij met een verwonderenswaardig geduld. Op het einde van haar leven besloot zij uit eigen beweging, zoo dikwijls haare krachten het toelieten, in haare parochiekerk te gaan; zij leide eene algemeene biecht af, en ontving alle de sacramenten met een waar godvrugtig hart. De aannadering des doods ont-rustte de kalmte van haare ziel niet; zij behieldt de bevalligheid en vrijheid van haaren geest tot op het laatste oogenblik van haar leven. „Wanneer men, zeide zij somtijds, zoo als mevrouw de CHEVREUSE, konde geloven, dat men na den dood in de andere waereld met alle zijne vrienden spreken kon, zoo was het gedenken aan den dood aangenaam.” Zij zou eenige uren vóór haar dood, terwijl zij niet slaapen kon, het volgende vaars gemaakt hebben.

Qu'un vain espoir ne vienne point s'offrir ,
 Qui puisse ebranler mon courage :
 Je suis en âge de mourir ,
 Que serois-je ici davantage ?

Zij overleedt den 17^{den} van Wijnmaand 1705. ,
 in den ouderdom van negentig jaaren. Men kan
 zich ligt voorstellen hoe finertelijk dit verlies voor
 haare vrienden zijn moest. De schrijver, die haar
 leven in het fransch beschreven heeft, kende op
 dien tijd nog perfoonen, die zeer gemeenzaam met
 haar verkeerd hadden, en met zeer veel verwon-
 dering en eene zekere geestdrift van haar spraken.

De Marquis de la FARE, die zich door zijne
 geestige gedichten bekend gemaakt heeft, spreekt
 op deeze wijs van haar. „ Ik heb de freule van
 „ LENCLOS niet gezien in den bloei van haare
 „ schoonheid; maar op haar vijftigste jaar, en
 „ zelfs tot na haar zeventigste, had zij minnaars,
 „ die haar aanbaden; en de grootste mannen in
 „ *Frankrijk* waren haare vrienden. Ik heb geene
 „ vrouw gekend, welke achtenswaardiger was,
 „ en wier verlies meer betreurd werdt. Door
 „ haaren bevalligen omgang lokte zij de voor-
 „ naamste mannen van *Frankrijk* tot zich, en
 „ haar huis was mogelijk wel de eenige plaats in
 „ haare laatste dagen, alwaar men het waagen
 „ dorst, van zijne bekwaamheden gebruik te maa-
 „ ken, en daar men zonder spel en verveeling
 „ den tijd aangenaam kon doorbrengen. Tot in
 „ haar zeven-en-tachtigste jaar wierdt zij door
 „ de voornaamste lieden van haaren tijd bezogt;

„ en men kan verzekeren, dat zij met eene ziel,
 „ welke voor het verhevene gevormd was, en
 „ welke zij der bevalligheden steeds toeweidde,
 „ eene schitterende verbeeldingskracht en een
 „ juist oordeel paarde.”

Reeds de naamen van haare gemeenzaame vrienden maaken eene lofspraak voor haar. Mannen van de hoogste geboorte en de uitsteekendste verdiensten rekenden het zich tot eene eer onder dezulken te behooren, met welke zij wilde verkeeren, en welke zij haare vriendschap waardig keurde.

Haare levensbeschrijving werd, zoo wel als die van mannen van groote verdiensten, met voorzeggingen opgefierd. Een nachtwandelaar, een klein zwart mensch, en een geest, zouden reeds vóór haar achttiende jaar alles voorzegt hebben, wat haar in het vervolg zoude wedervaaren.

De freule van LENCLOS had zig grondregelen eigen gemaakt, die van haare welgegronde en juiste denkwijze getuigden. „ Hoe zeer zijn de
 „ vrouwen niet te beklagen! zeide zij fontijds.
 „ Haar eigen geslacht is haare wreedste vijandin;
 „ de man mishandelt haar, en door de minnaars
 „ worden zij dikwijls onteerd en veracht. Altijd
 „ worden zij van alle kanten bespied; aanhoudend werkt men haar tegen, en leven zij onder
 „ vrees en dwang, zonder bijstand of vertroosting.
 „ Zij hebben duizend aanbidders, en niet één
 „ eenigen vriend. Kan men zich nog over haare
 „ eigenzinnigheid, ongestadigheid, en geveinsdheid verwonderen?” Zij hadt derhalven zeer

vroeg onderzocht, welk van beide geslagten de beste rol speelt; en, daar zij ontdekte dat het de vrouwen niet waren, welke dit lot was te beurt gevallen, zoo is zij een man geworden.

Volgens haare meening is schoonheid zonder bevalligheid gelijk aan een engel zonder lokaas. Zij zeide, dat eene wijze vrouw geen minnaar zonder de goedkeuring van haar hart, en geen man zonder de toestemming van haar verstand, moest aanneemen. Dikwijls herhaalde zij; om recht te beminnen behoort meer brein dan om eene armée te gebieden. Om deezen grondregel te volgen, beval zij alle vrouwen aan, om zich bekwaamheden eigen te maaken en het verstand te vormen. In eene vereeniging van twee harten, zeide zij, zijn de tusschenruimtens het meeste, en de daad zelve het minste; waar mede zal men nu deeze tusschenruimtens aanvullen, dan met zijne verkregen kundigheden?

Somtijds zeide zij tot haare vrienden, dat men zich van levensmiddelen vooruit moet voorzien, maar niet van vermaaken; met elken dag moet men te vreden zijn, en bij den volgenden den voorigen vergeeten; en met een afgesleeten lichaam zoo wel te vreden zijn als met een volbloedig. Hij is zeer te beklagen, die alleen aan de zijde van den godsdienst zeker gaat; dit voorondersteld, of een zeer bekrompen verstand, of een bedorven hart.

Men maakte haar eens een compliment, dat de aanzienlijkste perfoonen haar zoo veel achting toedroegen. „ De heeren, antwoordde zij, zijn op

„ de verdienften van hunne voorvaderen trots,
 „ om dat het hun aan eigen ontbreekt; de fraaije
 „ geesten op hun zelve, om dat zij zich voor
 „ eenig houden; maar een man van verftand is
 „ op niets trots.” Dikwijls fprak zij van het
 fchild van Achilles, van den ftaf van M** F**
 en van de K** van een E** als van niets bedui-
 dende kleinigheden.

Over haare jeugdelyke dwaasheden voelde zij
 fomtijds berouw. In een brief aan den heer van
 ST. EVREMONT fchrijft zij, „ elk zegt dat
 „ ik mij minder over den tijd behoef te beklagen
 „ dan andere vrouwen; het zij zoo; maar wan-
 „ neer men mij van zulk eene levenswijfs vooruit
 „ verzekerd had, zou ik mij hebben opgchan-
 „ gen.”

Zij dankte God elken avond voor haar verftand,
 en bad hem elken morgen dat haar hart voor af-
 dwaalen bewaard mogt worden. „ Wanneer ik
 „ in den raad des Scheppers gezeten had, zeide
 „ zij wel eens, toen hij de menfchelyke natuur
 vormde, zou ik hem geraaden hebben de rimpels
 onder de hielten te plaatfen.

De liefde was in haare oogen geene zeer ach-
 tenswaardige hartstocht; maar de vriendschap
 fchatte zij zoo hoog, dat zij tot haare minnaars
 zeide, dat haare vrienden hunne vreefelijfte vijan-
 den waren. Maar, of fchoon zij over de liefde
 niet zeer voordeelig oordeelde, zoo ftond zij
 nochtans toe, dat niets menigvuldiger was dan de
 geneugten der liefde, hoewel zij in den grond al-
 le de zelfde waren. De poëten zijn zotten,

zeide zij, om dat zij den zoon van venus fakkel, boog en pijlkoker geeven. De magt van deezen God berust alleen in zijnen blinddoek: zoo lang men bemint, redeneert men niet; zoo ras men redeneert, bemint men niet meer. Men zal in de volgende brieven veele aanmerkingen van deezen aart vinden.

De ongelukken, welke de vrienden van de freule van LENCLOS overkwamen, vermeerderden haare genegenheid tot dezelve; haar ijver om hen met haaren raad, haar aanzien en haar geld bij te staan, bleef altijd even groot. Zoo vergat zij bij voorbeeld den heer van ST. EVREMONT in zijne banlingschap niet. Zij trachtte door den bijstand van alle haare vrienden, die bij de ministers maar iets vermogten, zijne terugroeping te bewerken. Maar alle haare aangewende poogingen waren vruchteloos, tot dien tijd, dat de heer van ST. EVREMONT, van wegen zijnen hoogen ouderdom, geen gebruik er van wilde maaken, en liefst bij die lieden wilde blijven, aan welke hij gewoon was.

De freule van LENCLOS had het zich tot eene onveranderlijke wet gesteld, noch van eenen minnaar, noch van eenen vriend, eenig geschenk aan te neemen. Als ouderdom en ziekte haare behoeften vermeerderd hadden, wierden haar, door den heer DE LA ROCHEFOUCAULT en meer andere van haare vrienden, aanzienlijke geschenken aangeboden; maar zij nam niets aan. Kortom, wanneer de freule van LENCLOS een man geweest was, zoo had men haar den titel van den

befchaafdfien en galantften man der waereld niet kunnen onthouden. De heer van ST. EVRE-MONT heeft haar in de volgende regels treffelijk gefchilderd.

*L'Indulgent & fage nature
A formé l'ame de Ninon
De la volupté d'Epicure,
Et de la vertu de Caton.*

B R I E V E N

V A N

N I N O N V A N L E N C L O S .

E E R S T E B R I E F .

Ik zoude de zorg voor uwe opvoeding op mij neemen, marquis . . . ! Ik — u op de nieuwbetreden baan gelciden ! Maar dit is van mijne vriendschap te veel gevorderd. Gij weet wat de booze waereld pleeg te zeggen, wanneer zich eene dame, welke niet jong meer is, de belangen van een jongman schijnt aan te trekken, o ! „ zij wil hem „ de waereld leeren kennen ” zegt men, en wel met de boosaartigste oogmerken. Was het wel verstandig gehandeld, wanneer ik mij aan zulke misduidingen bloot stelde ? — Ik kan daarom alleen uwe vertrouwde worden. Gij zult mij zeggen, welke vrouwen gij hebt leeren kennen ; en ik zal u met haar en met uw eigen hart trachten bekend te maaken.

Deeze briefwisseling zal mij zeer veel genoeg geven; maar de zwarigheden mijner onderneeming voor mij zelve kan ik ook niet verbergen. Het hart — het onderwerp onzer volgende brieven — is zoo vol tegenpraak, dat zich ieder, die daar van spreekt, natuurlijk dikwijls schijnt tegen te spreken. Men gelooft het te vatten, en men grijpt eene schaduw. Het is een wezenlijke Cameleon; van verschillende zijden beschouwd, ziet men aan het zelfde dier onderscheiden kleuren. Intusschen leg ik mijne gedachten voor u open, zij kunnen u dikwijls meer zonderling dan wáár voorkoomen, maar ik geef ze u over, gij kunt ze waarden.

Nog éene bedenking. Kan ik altijd naar waarheid spreken, zonder somtijds eenig kwaad van mijn geslagt te zeggen? Maar gij wilt weten, wat ik van de liefde, en van het geen zij inboezemt, denke; en ik gevoel mij openhartig genoeg, om met u daar over te spreken. Elke waarheid, welke mij op mijnen weg ontmoeten zal, zal ik zeggen, zonder lang te onderzoeken, aan welk der beide geslagten dezelve kan mishagen. Gij zult daar uit zien, dat de mannen niets aan de vrouwen schuldig blijven.

Maar heb ik bij deeze briefwisseling voor mijne rust niets te vrezen? De liefde is zoo schelmachtig! zal zij zich niet een weinig in ons oogmerk mengen? Ik onderzoek mijn hart; — neen; het is elders werkzaam; 't geen het voor u gevoelt gelijk meer naar vriendschap dan naar liefde. Maar zoo mijne herssens éénmaal op

den hol mogten geraaken, moeten wij daar op bedacht zijn, hoe wij ons met het geringste nadeel uit het gevaar redden kunnen.

Dus zult gij eene verhandeling over de zedenkunde van mij hooren. Ja, over de zedenkunde. Maar laat dit woord u niet angstig maaken; het zal alleen over de galanterie zijn dat wij spreken zullen; zij heeft te veel invloed op de zeden, om geene bijzondere oeffening waardig te zijn. Is er wel eene zoo algemeene hartstocht als de liefde? Zij is de voornaamste drijfveer van alle onze handelingen; zij verandert en vormt het karakter; dikwijls maakt zij ons leven gelukkig of ongelukkig, en drijft ons tot het goede of het kwaade. Hoe nuttig is het daarom niet, dezelve te kennen! Maar, zal het mij wel gelukken u juiste begrippen van dezelve te doen verkrijgen? Ik mag mij daar mede niet vleijen. Alles, wat ik u beloven kan, is eene groote maat van goeden wil. Ik vrees alleen, dat mijne redeneringen u somtijds zullen vermocijen; want ik ben als ik begin eene onbarmhartige praatster. Met een ander hart was ik de volmaaktste wijsgeer geworden, dien de waereld ooit gezien heeft. — Vaar wél; wij kunnen een begin maaken zoo spoedig gij het begeert.

Ik eet deezen avond met mevrouw DE LA SABELIÈRE en met LA FONTAINE bij den heer DE LA ROCHEFOUCAULT. Zal men u daar zien?

T W E E D E B R I E F.

Ja, ik zal mijn woord houden, marquis; bij elke gelegenheid zal ik openhartig zijn, al moest het ook ten mijnen eigen koste geschieden. Ik ben standvastiger dan gij u voorstelt; en onze briefwisseling zal u veelligt in het vervolg toonen, dat ik deeze deugd somtijds met de uiterste strengheid voortdrijf. Maar herinner u dan, dat ik alleen de gedaante van een vrouw, en het hart en verstand van een man bezit.

Maar nu mijne leerwijs.

Om dat ik bij elke onderneeming mij zelven zoek te leeren, zoo zal ik mijne gedachten, eer ik die voor u op het papier zet, den voortreffelijken man voorstellen, bij wien wij gisteravond gegeten hebben. Het is waar, hij denkt over de arme menschheid zeker niet zeer voordeelig, en hij geloofst aan de deugd zoo weinig als aan de spooken. Maar, wanneer mijne toegevenheid omtrent de zwakke menschheid zijne gestrengheid maatigt, zoo zult gij, denk ik, juist zoo veel wijsgeerte verkrijgen, als gij tot den omgang met vrouwen noodig hebt. Nu verder de beantwoording van uwen brief.

Sedert gij de groote waereld zijt ingetreden, zegt gij, hebt gij niets van dat geene gevonden, wat gij u voorgesteld had te zullen vinden. Verdriet en verveeling volgen u bestendig. Gij

zoekt de eenzaamheid, en het genot er van vermoeit u; met één woord, gij kent den grond van uwe kwellende onrust niet. Uit deeze verwarring wil ik u trekken; want het behoort tot mijn ampt, u over alles, wat u op uwen weg tegenhouden kan, mijne gedachten te zeggen. Intusfchen twijfel ik, of gij niet dikwijls vraagen zult doen, welke mij even zoo verlegen zullen maaken als gij zelf zijt.

Uwe onvergenoegdheid en verveeling ontfaan uit de ledigheid van uw hart. Dit hart is zonder liefde, en het is er voor gefchapen. Het geen gij voelt is juist dat, wat men de behoefte om te beminnen noemt. Ja, marquis, de natuur leidde reeds bij onze eerste vorming in ons zekere maat van gevoelige vermogens, welke zich alleen bij zekere omftandigheden ontwikkelen. In uwe jaaren ontwaakt de liefde; en zoo lang gij dezelve niet ondervindt, zal u altijd iets ontbreken; en de onrust, over welke gij u beklaagt, zal niet ophouden. De liefde voedt het hart gelijk de spijs het lichaam; en beminnen is niets dan de ftem der natuur volgen; niets dan eene behoefte bevredigen. Dan, maatig dit gevoel; en, is 't mogelijk, laat het tot geene hartstocht overflaan. Ik kan op de liefde toepafsen het geen men van het geld gezegd heeft; zij is een goede bediende maar een kwaad heer. Wilt gij dat de liefde uw mee-ter niet worde, zoo verkies den omgang met vrouwen, welke zich meer toeleggen om behaaglijk, dan om verftandig te zijn, boven dien met dezulke, welke even zoo veel hoogachting als liefde verwek-

ken kunnen. Om dat gij in uwe jaaren nog geene ernstige verbindtenis kunt aangaan, zoo moet gij in eene vrouw niet eene vriendin, maar alleen eene beminnelijke meesteres zoeken en vinden.

De omgang met vrouwen van vaste grondregelen, of met dezulke, welke de woede des tijds ge noodzaak heeft, alleen door uitmuntende hoedigheden te schitteren, is voor mannen, die ook hunne levendigste jaaren achter zich hebben, voortreffelijk; maar voor u, als ik het mag zeggen, is dit gezelschap te goed. Wij behoeven alleen zoo veel rijkdom als tot onze behoefte vereischt wordt; zoek daarom den omgang met zulke vrouwen, welke eene bekoorlijke gedaante, bevalligheid in den omgang, blijdschap op het aangezicht, en smaak voor vrolijke gezelschappen bezittten, en welke een liefdehandel niet affchrikt.

In de oogen van een verstandig man zijn zulke vrouwen van geene betekenis, zult gij zeggen. Maar, gelooft gij waarlijk dat ze zoo streng moeten beoordeeld worden? Geloof mij, marquis, zoo het karakter deezer vrouwen vaster was, zoo zouden beide partijen er te veel door verliezen. Gij vordert van eene vrouw bestendigheid! maar vind gij die niet bij uwe vrienden? Zal ik alles zeggen? Niet onze deugd, maar wel onze levendigheid en onze zwakheden, behoeft gij; de liefde voor eene in allen opzichte achtenswaardige vrouw is voor u te gevaarlijk. Zoo lang gij aan geene echtverbindtenis denken kunt, moet gij u alleen met de schoonen

zoeken 'te vermaaken. Slechts eene vlugtige neiging moet u tot haar trekken; vermijd elke ernstige verbindtenis, want ik zeg u voor uit, het moet een kwaad einde neemen.

D E R D E B R I E F.

Gij hebt het wél, marquis; de inhoud van mijn laatste is een gevolg van het goede denkbeeld, dat ik van u voede. Zoo gij niet grondiger dacht dan de meeste jongelingen, zo had ik op een geheel anderen toon gesproken... Maar ik zag u op den weg naar een uiterste, dat regt tegen over de belachelijke onbezonnenheid van eenen jongen losbol overstaat. Verlaat u op mij; want ik weet wat voedsel uw hart noodig heeft.

Ik herhaal het; zoek het verkeer met eene vrouw, welke als een beminnelijk kind, u door behaagelijke dwaasheden, vlugtige eigenzinnigheid, en alle die zoete gebreken, welke den galanen omgang bevallig maaken, naar zich trekt.

Weet gij wel, wat de liefde gevaarlijk maakt? niets dan het verheven begrip, dat men er zich somtijds van vormt. Naar het strengste oordeel is hartstochtelijke liefde niets anders dan eene blinde

natuurdrift, welke eerst veredeld moet worden; eene neiging, welke ons den éenen boven den anderen doet verkiezen, zonder dat men van deeze voorkeur het waarom kan opgeeven. Maar liefde op vriendschap gegrond, en door het verstand bestuurd, is geene hartstocht, is geene liefde meer, maar wel eene hartelijke doch bedaarde achting, welke u onmogelijk uit uw evenwigt brengen kan. Wanneer gij den weg van onze oude romanhelden wilt volgen, en u tot die verheven gevoelens verheffen, zoo zult gij ondervinden, dat deeze heldhaftigheid de liefde tot eene treurige, dikwijls zelfs tot eene beklagelijke dwaasheid maakt; dan zal de liefde eene waare dweeperij worden. Maar zuivert gij dezelve van alle bijvoegfels der inbeelding, zoo zult gij haar geluk en vreugde te danken hebben. Wanneer verstand of enkel hartstocht de belangen van het hart regelen, dan moet de liefde smaakeloos of zinneloos worden. Alleen op den weg, dien ik u afgetekend heb, kunt gij beide uitersten vermijden. Men bemint op zeer verschillende wijzen; of wel, hoeveele verbindtenissen, daar de liefde geen deel aan heeft, benoemt men niet met dien naam? De liefde, welke u moet bezig houden, is galanterie, en deeze vind gij alleen bij de vrouwen, welke ik u heb aangewezen. Uw hart wil werkzaam zijn; en deeze kunnen u bezigheden bezorgen. Gebruik mijn voorschrift; en gij zult er u wél bij bevinden. Ik had u bewijs beloofd; en ik meen, dat ik mijn woord gehouden heb. Vaar wél.

Zoo even ontvang ik een aangenaamen brief van

DE ST. EVREMONT, dien ik moet beantwoorden. Ik zal hem mijne gedachten, welke ik u mededeel, toezenden; en ik zou mij zeer bedriegen zoo hij dezelve niet goed keurde.

Morgen komt MOLIERE mij bezoeken. Wij zullen zijne *Tartuffe* doorlezen, in welke hij eenige veranderingen zal maaken. Geloof mij, marquis, alle, die mijne voorige stellingen niet toestemmen, bezitten iets van dit karakter.

V I E R D E B R I E F.

Alles is dan vergeefs; gij blijft bij uw eerste gevoelen? Uwe minnares moet eene eerbiedwaardige vrouw en tegelijk uwe vriendin zijn. Zulke gevoelens verdienen allezins lof, indien dezelve aan uwe poogingen konden beantwoorden; maar de ondervinding toont, dat alle deeze hoogdravende woorden louter bespiegelingen zijn. Kunnen dan zulke alleen verheven eigenschappen het hart tijdverdrijfbezorgen? Ik zou haast moeten geloven, dat de romans u het hoofd ontsteld hebben. De verheven woorden, die men in gezelschappen bezigt, hebben u verblind. Maar wat zult gij met deeze vernuftige hersenschimmen beginnen? Ik mag wel zeggen, welk eene schoone munt! jammer dat ze niet gangbaar is.

Wanneer gij huwen wilt, zoek dan eene vrouw met een deugdzaam karakter en edele grondbe-
ginselen. Dit beantwoordt wél aan de waardig-
heid, ik wil zeggen aan den ernst, van het huwe-
lijk. Maar thans daar gij slechts eene aangename
bezigheid noodig hebt, wagt u voor deezen ernst.
Gewoonlijk zeggen de mannen, dat zij in de liefde
wezenlijke eigenschappen zoeken. Hoe ongelukkig
waren zij, zoo zij er dezelve in vonden! wat
zouden zij daar bij winnen? Zouden zij daar door
verbeterd worden? — Gij hebt slechts tijdverdrijf
noodig. Eene minnares, zoo lofwaardig als gij
dezelve verlangt, zou eene gemalin zijn, welke gij
onbepaald zoud moeten hoogachten en alles inwilli-
gen; maar beminnen, vurig beminnen, kunt gij
haar niet. Eene zoo verdienstelijke vrouw zou u
te vast aan zich verbinden, te zeer vernederen, om
haar aanhoudend te kunnen beminnen. Die onbe-
paalde hoogachting, die geheele bewondering, zou
uwe liefde onmerkbaar vervangen. Zoo veel deugd
was een te openbaar verwijt, eene te lastige be-
risping van uwe dwaasheden, om uwen hoogmoed
daar door niet te beledigen. En heeft dit maar
éénmaal plaats, vaarwél dan liefde. Onderzoek
uw gewisfe, en gij zult ondervinden dat ik het
wél heb.

Zeker kan niemand meer dan ik wenschen, dat
tedere genegenheid en waare verdienften grooter
gezag oeffenden op de harten der mannen; en dat
deeze hoedanigheden bekwaam waren hen voor
altijd aan de vrouwen te verbinden. Maar helaas!
de ondervinding leert het tegendeel. Gij ziet wel,

mijne leer grondt zich niet op den volmaakten mensch, maar wel op den mensch, zoo als hij werkelijk is. Ik wil u het menschelijk hart leeren kennen zoo als het is, en niet zoo als ik het wenschte. Voor eerst beklaag ik mij over den slechten smaak der mannen, hoe toegeevend ik omtrent hunne dwaalingen schijn te zijn; en ik schaam mij, wanneer ik zie, dat die gewaarwording, welke ons boven alles gelukkig maaken moest, ons in de daad alleen vernederen kan. Maar, daar ik het bedorven hart niet kan genezen, zoo wil ik u ten minsten aanwijzen hoe gij het beste gebruik daar van kunt maaken. Wijzer maaken kan ik u niet; ik zal u maar de middelen aanwijzen, welke u tot het geluk kunnen leiden. Dikwijls heeft men gezegd, die harts-tochten wil uitroeijen, wil zich zelven uitroeijen: ze moeten maar geregeld worden. Dezelve zijn in onze handen als het vergift in een artzeneiwinkel; onder de handen van een kundig artzeneimenger wordt het een heilzaam geneesmiddel.

V I J F D E B R I E F.

Weet gij wel, marquis, dat ik eindelijk verdrietig zal worden? Hoe zeer ontbreekt het u somtijds niet aan gezond verstand? Dat

zie ik in uwen brief; gij hebt mij niet verstaan. Heb ik voorheen u gezegd, dat gij tot uwe minnares een verachtelijk voorwerp verkiezen moest? Hoe ver wijkt zulk een raad niet van mijne denkwijz af. Ik zeide, en herhaal het, dat gij voor het tegenwoordige niet dan eene aangename bezigheid voor uw hart noodig hebt, en dat gij dezelve bij eene vrouw van een standvastig deugdzaam karakter niet ligt vinden zult: ik weet wat de mannen verbindt en vergenoegt. Een zonderlinge luim, een trek van eigenzinnigheid, een krakeelpartij zonder verstand — dit werkt meer uit en verbindt haar vaster als de grootste maat van verstand en het standvastigste karakter.

Een man, dien gij van wegen zijne naauwkeurige en gegronde denkwijz hoogfchat, (*) zeide eens tegen mij, dat eigenzinnigheid en fchoonheid bij de vrouwen allernaauwst vereenigd waren, en het eerste het laatste tot een tegengift diende. Ik beftreed deeze felling zeer nadrukkelijk. Tans ben ik werkelijk overtuigd, dat fchoonheid en eigenzinnigheid elkanderen behulpzaam zijn om de bevalligheid van de eerste te verheffen, haare waarde te vermeerderen, en dezelve aantrekkelijker en inneemender te maaken. Geene genegenheid is kortftondiger, dan die uit bewondering ontftaat. De fchoonheid mag zoo regelmatig zijn als men wil, men wordt er aan gewoon. Zelfs deeze regelmatigheid verftikt al fpoedig de genegenheid, welke zij geficht heeft, zoo niet een weinig grilligheid haar leven en

(*) LA BRUIJERE.

werksaamheid geeft. Een trek van het humeur kan een schoon gevormd lichaam menigmaal het noodige bijzetten, om de verveeling van het altijd in den zelfden toestand te zien weg te nemen.

Ik beklaag elk meisje, dat zich zelve altijd gelijk is. Haare eenvormigheid maakt haar onsmakelijk en ondraagelijk; zij is altijd het zelfde beeld; bij haar handelt een man altijd wél; ach! zij is zoo goed, zoo inschikkelijk, dat zij de mannen den weg affnijt om te krakelen, schoon dit al dikwijls hun grootste vermaak is.

Plaats aan haare zijde een levendig, eigenzinnig, min toegeevend meisje; (doch alles niet te ver gedreven) men vindt daar alles geheel anders. De minnaar ontmoet in haar persoon het genoeg dat de verandering geeft. Griligheid is het zout, het welk de galanterie voor bederven bewaart. Onrust, ijverzucht, krakeel, verzoening, geringe onaangenaamheden — voeden de liefde. Betoverende verscheidenheid geeft aan een teder hart vrij aangenaamer bezigheden, dan een regelmatig gedrag en verveelende eenvormigheid van een zoogenaamd goed karakter. Ik weet zeer wél hoe men mannen beheerschen moet.

Te vergeefs zucht het verstand; alles moet u overtuigen, dat de afgod van uw hart een faamensfel is van eigenzinnigheid en dwaasheid; maar dat het een onnozel kind is, dat gij niet nalaaten kunt te beminnen.

Dikwijls dienen alle poogingen om zich van zij-

ne minnares te ontdoen, alleen, om zich nog vaster aan elkanderen te verbinden; de liefde is nooit sterker, dan wanneer men gelooft, dat een hevig krakeel dezelve geheel heeft uitgebluscht. De liefde bloeit onder stormen; bij haar is alles stuipachtig. Order en regelmaatigheid is haar graf. — Vergelijk daar bij de vrouwen met vaste grondbeginselen, en oordeel zelf.

Z E S D E B R I E F.

Zeer wél, marquis; de omgang met een meisje vol grillen en eigenzinnigheid is zeer lastig, en verveelt eindelijk. Haare wispeltuurigheid, — wanneer zij dezelve telkens aan den dag legt, of te ver gedreven wordende, — moet van de liefde een aanhoudenden twist, een altijd woedenden storm maaken. Maar ik heb u niet geraaden bij zulk eene verkeerung te zoeken. Gij blijft niet stil staan bij mijne gedachten; daarom zal ik dezelve zoo naauwkeurig bepaalen als mijne beste bekwaamheid het zal toelaaten.

Ik schilder u in mijnen laatsten brief u bloot eene beminnenswaardige vrouw, welke door eene kleine maat van wispeltuurigheid in haar karakter nog beminnenswaardiger wordt, en gij? gij spreekt

in uwen brief alleen van een plomp, hartnekkig, en uitgelaten schepsel. Hoe weinig hebt gij mij begrepen! Wanneer ik van luimen sprak, zoo bedoelde ik eeniglijk dezulke, welke uit eene hevige, onrustige, en somtijds wel een weinig ijverzuchtige neiging, ook wel uit de liefde zelve, ontstaan; maar niet van een van natuure knorrig en verdrietig wezen. Wanneer de liefde een meisje onrechtvaardig maakt, wat minnaar zal zoo kiesch zijn van zich daar over te beklagen? Bewijzen niet de doelingen de hevigheid haarer liefde? Wie zich altijd binnen de behoorlijke paalen kan houden, bemint niet zeer sterk. Kan men hevig beminnen zonder van eene onstuimige drift daar heen gevoerd te worden, zonder alle die beurtwisselingen te gevoelen, waar toe de liefde noodwendig moet aanleiding geven? Neen, zeker niet. Maar moet een minnaar zich niet heimelijk over de onrust van zijne minnares verblijden? Terwijl hij zich over haare onredelijkheid beklagt, gevoelt hij daarom met geen minder vervoering dat hij bemind, teder bemind wordt, en dat deeze ongeregeldheid daar van het overtuigendst bewijs is.

Kunt gij nu nog gelooven, dat ik mij tot eene verdedigster van een kwaadwillig vrouwspersoon wil opwerpen? Ontstaan de stormen, die gij bij haar verduuren moet, uit eenen van natuure trotschen, nijdigen, en onrustigen gemoedsaart, zoo moet zij eene haatelijke vrouw zijn, en enkel onverdraaglijke krakeelen aanvangen; en dan moet men hoe eerder hoe beter de tederste ver-

bindtenis met haar los maaken, ten einde geen martelaar van dezelve te worden.

Z E V E N D E B R I E F.

Gij gelooft mij door deeze ééne fluitreden wederlegd te hebben; men kan zijn hart niet geeven aan wien men wil; hier uit volgt, dat ik ook het voorwerp van mijne genegenheid niet kan verkiezen...! Toneel-zedenkunde! Laat deeze uitvlugt over voor de vrouwen, welke gelooven, alle haare zwakheden daar mede te kunnen billijken; mogelijk is het haare éenige schuilplaats. Gij gelijkt den edelman, van wien MONTAGNE verhaalt, dat het hem eene groote smert moest veroorzaakt hebben, wanneer hij bij de hevigste aanvallen van het podegra niet had mogen uitroepen, *die verdoemde schonken*.

„Een fijmpathetifche trek! dat is sterker dan ik! . . . is men meester van zijn hart?” Ach! wie zou het durven waagen deeze gronden tegente spreken? Dezelve zijn zoo algemeen aangenomen, dat men bij elke proef om ze te wederleggen zich den grooten hoop van voorftanders op den hals zou laden. Maar waarom vindt deeze zonderlinge grondregel zoo veele verdedigers? Om dat er elk

een zeer veel aan gelegen ligt dat hij zijn aanzien behoude. Maar men denkt daar niet aan, dat diergelijke verontschuldigungen, in plaats van onze dwaalingen te regtvaardigen, eene openbaare belijdenis zijn dat wij ons niet willen verbeteren. En merkt gij niet op, dat men het noodlot dan alleen te hulp roept, wanneer men eene kwaade keus gedaan heeft. Ydele hoogmoed! Bij elke onstuimige hartstocht zegt men, dit heeft de natuur gedaan. Maar doen wij eene verstandige keus, dan is men ras geneigd zich zelve een compliment te maaken.

Slechts dan willen wij een vrijwerkend wezen zijn, als wij wél handelen; maar hebben wij een dwaazen stap gedaan, ach, eene onweerstaanbare neiging trok ons daar heen. Wij mogen van de natuur wel zeggen het geene LA FONTAINE van het geluk zegt,

*Le bien, nous le faisons; le mal, c'est la nature.
On a toujours raison, le destin toujours tort.*

Het goed, dit is ons werk; het kwaad, dat der natuur.

Men heeft altijd gelijk, het noodlot nimmermeer.

! Gij zult mij wel toestaan, dat ik van het algemeen gevoelen afwijk. De liefde, ik weet het, koomt zonder onzen wil; dat is, men kan den eersten indruk, dien een voorwerp op ons hart maakt, noch vooruitzien, noch voorkoomen. Maar

te gelijk hou ik staande, dat men deezen indruk — hij mag zoo sterk zijn als hij wil — verzwakken, ja geheel uitroeijen kan; en het is daarom, dat ik elke onredelijke en verachtelijke neiging afkeur. Hoe veele vrouwen hebben niet eene zwakheid, welke bij verrasfing in haar hart gefloopen was, ten ondergebracht, zoo dra zij ontdekten dat het voorwerp haare genegenheid onwaardig was? Hoe veele hebben niet de tederfte liefde onderdrukt, en dezelve aan een heftendig onderhoud opgeofferd? Vlucht, tijd, afwezendheid, zijn middelen, welke de hevigte hartstocht niet weerftaan kan. Ongemerkt verzwakt zij, en eindelijk verliest men dezelve geheel. Wat volgt nu daar uit? deeze waarheid, de liefde is alleen door onze zwakheid sterk.

Maar ik weet ook zeer wél, dat wij alle onze verftandige vermogens noodig hebben om zulk eene onderneeming ter uitvoer te brengen; en dat, wanneer wij ons zelve de zwaarigheden, welke met deeze zegenpraal gepaard gaan, voorftellen, wij den moed tot zulk eene onderneeming verliezen. Offchoon ik zeer zeker overtuigd ben, dat er in de befchouwing geene onverwinbaare neigingen zijn, zoo geloof ik nochtans, dat het aantal van hun, die dezelve overwonnen hebben, zeer gering is. Maar waarom? om dat men niet eens beproeven wil, of het wel gelukken zal.

Doch, daar wij hier alleen van de galanterie fpreken, zoo was het eene groote dwaasheid wanneer men u pijnigen wilde, met eene neiging te onderdrukken, welke gij voor eene meer of min beminlijke vrouw zoud hebben opgevat. Maar, dewijl

gij nog geheel vrij zijt, zoo vergeef het mij, dat ik nog blijf gelooven wél te hebben gedaan met u het karakter aan te wijzen, dat u naar mijne gedachten het meest gelukkig kan maaken.

A G T S T E B R I E F.

Ik vroeg eens aan mevrouw van F*, waarom hebt gij den marquis van . . . verlaaten, en uw hart aan den commandeur geschonken? Deeze verandering doet uwen smaak weinig eer aan; denk eens na; men bevoordeelt ons naar het voorwerp van onze genegenheid; en de voorkeur van den marquis boven zijnen medeminnaar is zoo groot, dat deeze verandering eene algemeene afkeuring veroorzaakt heeft. „ De verdiensten van „ den eersten, zeide zij, gaf hem te groote aanspraak op mijne vrijheid, en eene vrijpostigheid, „ die den hoogmoed van eene vrouw, welke „ haare eigen waarde kent, beledigen moet. Met „ een zoo beminnenswaardig man moet men altijd te bedachtzaam omgaan, en daar bij wordt „ men nog door de listen van andere vrouwen onophoudelijk ontrust; ik dorst mij zelve de geringste coquetterie noch de minste grilligheid toestaan. Welke kwellingen voor eene jonge drif-

„ tige vrouw, welke zoekt te behaagen! Mijn
„ stand was te gedwongen om lang te kunnen
„ duuren. De commandeur overwon mij in een
„ oogenblik, waar in ik den last van mijne ketenen
„ het sterkst gevoelde. Ik zocht een man, die mij
„ genegen was zonder aanspraak op mij te maan-
„ ken, maar daar bij zoo veel beminnenswaardig-
„ heid bezat, dat ik over mijne keus niet be-
„ hoefde te bloezen; en bij welken ik zonder ge-
„ vaar de vrouwen dezelfde kwellingen kon doen
„ ondervinden, welke zij mij veroorzaakt had-
„ den. De commandeur scheen met alle mijne
„ wenschen in te stemmen. Ik kan bij hem alles
„ zijn wat ik wil; mijne grilligheid, mijn hoog-
„ moed, mijne eigenzinnigheid, zijn alle zonder
„ gevolgen. En rekent gij het voor niets, met
„ een man ongestraft te kunnen krakeelen...?
„ Kan u mijne keus nu nog mishagen? Is mijne
„ ontrouw niet een overlegd werk?”

Ziet gij uit dit verhaal niet, marquis, hoezeer de vrouwen zich zelve beledigen, door haare liefde aan een blind noodlot overtelaaten, terwijl in andere zaken hunne keus gewoonlijk de vrucht van het diepste nadenken is? Zij zeggen, (en men gelooft hen op haar woord) eene onbekende magt heeft mij daar heen gevoerd. . . . Hier moet ik haar tegen zich zelve verdedigen, om de mannen niet in den waan te versterken, dat de meisjes zwakke, onbedachtzame, en tot eenig verstandig overleg onbekwaame schepsels zijn. Ik hou staande, dat zij eerst dan hunne keus bepaalen, wanneer zij het voor- en nadeel,

dat uit eene verbindtenis met deezen of geenen man kan voortkoomen, eerst rijp overwogen hebben; eene bezigheid, welke de eigenliefde zonder ons weeten dikwijls verricht. Vraag eens aan een burgermeisje, waarom zij een financier de voorkeur geeft boven een man van uwen stand, die klaarblijkelijk meer verdienste heeft dan den eersten. Onfeilbaar zal zij het de schuldelooze sympathie te last leggen. Maar hield gij bij haar aan, tot dat zij eene oprechte belijdenis deed, dan zoude zij zeggen, de man, dien ik verkies, kan door zijne pracht mijne beste vriendin, en de onverzadelijke behoefte van haaren vermogenden minnaar trotseren. Zijn rijkdom voedt mijne verkwisting; zijne eenvoudigheid maakt plaats voor mijne stoutheid; zijn vertrouwen voor mijne coquetterie; en zijne equipage streelt mijne ijdelheid; met hem kan ik trots, stout, coquet, ijdel zijn; bij den anderen moest ik verstandig, oplettend, omzichtig en eerbiedig handelen; bij hem moest ik van verdriet sterven.

Gelooft gij, dat een sympathetische trek eenig zedig zusje eerder aan eenen priester of aan haaren biechtvader dan wel aan eenen soldaat verbindt? Meent gij, dat de hertogin van . . . door haare gelukstar in de armen van eenen opera-danser gebragt is? Neen marquis; doe ons meer recht. Wij handelen verstandiger en met meer overleg dan gij denkt. Elke vrouw berekent in het geheim, onderzoekt en beproeft, wat voor haaren smaak, stand, en humeur best geschikt is; en wij handelen verstandiger dan wij ons zelve voorstellen. Wij gelooven heden ten dage niet meer aan gehei-

me krachten noch betovering. Men zoekt overal gronden, en met een paar gezonde oogen vindt men ze. Bij het aangaan van een liefdenhandel hebben beide geslachten eene open rekening met elkanderen; elk vergelijkt zijne uitgaaf met die van den anderen; en men sluit geene verbindtenis of men weet waarom; of, om openhartig te spreken, zonder hoop den anderen te verschalcken.

N E G E N D E B R I E F.

Maar wie zal het gelooven, marquis, dat men de vrouwen door waare verdiensten niet behaagen kan? De vraag is hier slechts, wat gij waare verdiensten noemt. Verstaat gij daar door een bondig verstand, juiste beoordeelingskracht, uitgebreide geleerdheid, wijsheid, voorzichtigheid, in 't kort, die lange reeks van begaafdheden, welke de mannen dikwijls meer verwarren dan gelukkig maaken? Behouw dat alles voor den omgang met mannen; daar heeft het zijne rechte plaats. Maar verruil in een galanten omgang alle deeze vermogens tegen even zoo veele bevaligheden; deeze zijn hier de eenige verdiensten; bevalligheid is de eenige munt, welke in dit

land gangbaar is. Maar draag wél zorg dezelve niet voor afgezet uittegeeven. De waare verdiensten bestaan mogelijk meer in de algemeen aangenomen, dan in eene wezenlijke volmaaktheid; en het is zeker voordeelijker gezellige, dan waartlijk achtenswaardige hoedanigheden te bezitten. Men moet de zeden, en somtijds ook de dwaasheden van een volk, onder 't welk men leven moet, aanneemen, wil men voor zijne rust zorg dragen.

Waar toe zijn de vrouwen bestemd; wat rol moeten zij spelen? Zij moeten behaagen. Maar dat kunnen zij alleen doen door bevalligheid en schoonheid, in 't kort, door beminneuswaardige en schitterende eigenschappen. Deeze bezitten de vrouwen ook in de grootste volkomenheid, en door deeze zal men haar gelijk worden. En schoon gij deeze eigenschappen onbeduidende kleinigheden noemt, het is vergeefs; de vrouwen spelen de schoonste rollen, want haare bestemming is de mannen gelukkig te maaken. Hebben deeze aan onzen bevalligen omgang en aan onze zachte zeden, niet de gezellige deugden, hunne strelendste vreugd, hun welzijn te danken? Maar in ernst, kunnen wetenschappen, roemzucht, dapperheid, ja zelfs de met recht zoo hoog geroemde vriendschap alléén, de mannen volmaakt gelukkig maaken; of zijn alle deeze genoegens bekwaam om hen te doen belijden dat zij gelukkig zijn? Neen, zeker niet. Niets van dit alles kan hen uit de vermoejende en kwellende eenvormigheid rukken; en zij waren buiten ons de achtenswaardigste, maar tegelijk de beklagenswaardigste sichepfels.

Maar de vrouwen hebben het op zich genomen, door de vrolijkheid in haaren omgang, en door de bevalligheid, welke zij de galanterie weeten bij te zetten, de verveelende eenvormigheid te verdrijven. Huppelende vreugde, beminnelijke eigenzinnigheid, zoete dronkenschap, dit alleen kan de mannen doen opmerken en ondervinden dat zij gelukkig zijn; want, marquis, er is een groot onderscheid tuschen vrolijk te zijn en het vermaak recht te smaaken. Om gemakkelijk te leven is het bezit van het noodwendigste niet genoegzaam; de overvloed alléén maakt den mensch week, en doet hem gevoelen dat hij het waarlijk is. Het zijn de verheven eigenschappen alléén niet, welke de mannen beminnelijk maaken; mogelijk is het wel een waar gebrek dezelve maar alleen te bezitten. Die met open armen wil ontvangen worden — eene voorkeur, welke de eersucht zoo zeer vleit — moet aangenaam, onderhoudend en tot het vermaak voor andere noodfaakelijk zijn. Hier door alleen bereikt men zijn oogmerk, en wel in het bijzonder bij de vrouwen. Wat zullen zij met hunne weetenschappen, met de schranderheid van hun verstand, met hun gelukkig gheugen uitrichten? Hebben zij alle deeze bekwaamheden, en hunne ruwheid wordt niet door eenige beminnelijke hoedanigheden weggenomen, zoo zullen zij de vrouwen niet behaagen. Ik heb de stemmen opgenomen, of veel eer dezelve als een ontzachlijk zedenrechter voorgelaten; de dwang, waar in gij u gekneld vindt, zal al de vreugd, welke gij u voorgefeld had,

in schrik veranderen. Wie zou ook beminnelijk willen zijn ten gevalle van eenen man, wiens koelbloedigheid ons ontrust, die ons nafspeurt zonder zich te laten vervoeren? Wij schuwen hem, als iemand die uit eene warme kamer komt een kouden wind; en wenden geene verdere poogingen aan om zijn onbuigzaam hart te vermurwen.

Vermij deeze zijdpaden, marquis; en maak de galanterie, door dezelve van haare ernstige zijde te beschouwen, niet ijskoud. Gij moest geleerd hebben, dat men eerder door aangename gebreken dan door wezenlijke hoedanigheden gevalt. Verheven deugden zijn gouden stukken, waar van men zich veel minder bedient dan van klein zilver geld.

Hier bij herinner ik mij die volken, welke in plaats van onze metaalen schelpen in den koophandel gebruiken. Geloofst gij niet, dat deeze volken even zoo rijk zijn als wij met alle de schatten der nieuwe waereld? Eerder mogt men deezen rijkdom als waare armoede beschouwen; want men ontdekt zijne dwaasheid zoo ras als men opmerkt, dat de metaalen geene andere waarde bezitten dan die wij er zelve aan geeven. Ons goud zou bij deeze natiën valsche munt zijn. Juist zoo is het met uwe wezenlijke eigenschappen in de galanterie gelegen; hier toe gebruikt men alleen schelpen. Maar wat verschil geeft het, of men metaal of schelpen in den handel gebruikt, als dezelve maar wél gedreven wordt?

Ten besluite. Wanneer gij uw geluk alleen van

de aangename eigenschappen der vrouwen verwacht, waar aan gij niet kunt twifelen, zoo moet gij vooraf gelooven, dat geene eigenschappen u de voorkeur kunnen bezorgen dan dezulke, die met de haare overeenkoomen. Ach! hoe verdrietig, ja geheel ondraaglijk, wierdt u spoedig het leven, wanneer gij altijd verftandig moest blijven, en gedoemd waart om beftendig geleerd en oorfprongelijk te zijn en in gezelfchappen den wijsgeer te fpelen! Ik ken u, spoedig waart gij het moede bewonderd te worden, en naar uwen inborst zoud gij eerder de deugd dan het vermaak vaarwél zeggen. Wilt gij nu nog langer een man van wezenlijke eigenschappen — op die wijs als gij het begrijpt — blijven? Waare verdienften zijn het geen zij, die wij zoeken te behaagen, daar voor houden. De galanterie heeft haar eigen rechtsgebied; de wijzen in dit land zijn de beminnelijke mannen.

T I E N D E B R I E F.

Niets is fichtelijker dan het tafereel, dat gij mij van de trouw en ftandvastigheid, met welke gij éénmaal beminnen wilt, ontworpen hebt. Maar gelooft gij met uwe gezuiverde zedenkunde elk

te gevallen? O, wat zult gij niet veele ongelooovigen aantreffen! de zeden zijn zoo bedorven, dat men wezenlijk alle gezellige deugden slijnt twijfelachtig te willen maaken. Hoe, zou het u niet ontzetten en misaagen, wannecr in uw bijzijn de standvastigheid belachlijk gemaakt, en als het kenteken van een slechthoofd beschouwd wierdt! De ondervinding getuigt voor mij. Hebben de mannen, die gij zoekt natevolgen, zich in het hart van een beminnenswaardig meisje ingedrongen, zoo hebben zij zich daar in gevestigd, en waagden het niet om nieuwe veroveringen te maaken, om dat zij gevoelden dat zij wél geplaatst waren. Gelukkig een hart veroverd hebbende, vreesden zij een goed te verlaaten, het geen zij wanhoopten ooit weder te zullen verkrijgen. Om dat een oogenblik nadenken over hunne geringe waardé hunne minnares de oogen zou kunnen openen, zoo verhieven zij de standvastigheid tot eene deugd, tot eene onbepaalde beheerscheres van haar hart. Bij hun wordt liefde bijgeloof, en onbestendigheid eene ooterende misdaad; en door een valsch begrip van eer behouden zij eene minnares, welke zij alleen aan eene dwaaze keus, het geval, of eene overeiling te danken hebben. En een man als gij zou zulke zwakke schefels willen gelijken! Veredel uwe oogmerken. De beminnenswaardige man is een goed voor het gezelschap; zijne bestemming is aldaar rond te gaan, en ook andere gelukkig te maaken. De standvastige is even zoo strafwaardig als de gierigaart, die den omloop

van het geld stremt; dikwijls bewaart hij eenen schat, die voor hem onnut is, en een ander met voordeel gebruiken kon. Zelden verliezen beide gelieven ter gelijker tijd hunne hartstocht; en is in dat geval de standvastigheid niet een wezenlijk ongeluk? Ik vergelijk dezelve met dien tiran der oudheid, die eenen levenden, door hem vast te binden op een dood lichaam, deed sterven; men wordt tot dezelfde straf gedoemd. Ik ken een zeer beminnenswaardig man, die hieromtrent geheel anders denkt dan gij. Zijne standvastigheid was van deezen aart; hij verliet nooit eene minnares vóór dat hij eene nieuwe overwinning had aangevangen; bij de eerste wierdt hij nalaa-
tig naar maate hij bij de andere vorderingen maakte. Maar wanneer, trots zijne wijze voorzorg, onvoorziene toevallen zijn plan verijdelden, was zijn grondregel, zich van alle zijne meesteressen op de best-mogelijke wijze los te maaken, wanneer hij er ligt eene vondt, welke hem in dien tusfchentijd bezigheid verschafte. Hoe dikwijls genoot hij niet de voordeelen van zijne handelwijs? — De liefde getrouw zijn is aan de duurzaamheid van zijne genoegens arbeiden; de schoone getrouw te zijn is langzaam te willen sterven, en zich een slagtoffer van zijn gewaande deugd te maaken.

E L F D E B R I E F.

Zeker, marquis, dat gaat voorspoedig . . . ! De gravin van . . . maakt u een weinig onrustig, en nu gelooft gij reeds haar slaaf te zijn ! Dit durf ik echter zoo regelrecht niet staande houden. Ik ken honderd mannen, die redelijk denken, welke meenden op de beste wijze verliefd te zijn, en bij een nader onderzoek niet verliefd waren. De ziekten van het hart zijn als die van het lichaam, voor een gedeelte wezenlijke en voor een gedeelte ingebeelde. Al wat u naar eene vrouw voert is geene liefde. Overeenkomst in humeur en smaak, gewoonte van elkanderen te zien, het ontvlugten van zichzelve, de noodsaakelijkheid om een galanten omgang te hebben, de wensch om te behaagen, de hoop op een gelukkig gevolg, en duizend andere oorzaken, welke met de hartstocht niets gemeens hebben; deeze beschouwt men veeltijds als liefde; en deeze dwaasheid vervoert de vrouwen eerst; zoo nederig aangebeden te worden streelt haare ijdelheid zoodanig, dat zij naar de oorzaak niet lang zoeken. En hebben zij hier in wel zoo groot ongelijk ? zeker, zij zouden bij dit onderzoek altijd verliezen.

Bij de reeds aangevoerde gronden kunt gij nog deezē éénen voegen, die de waare gesteldheid van uwe genegenheid even zoo gemakkelijk voor u kan verbergen. Zonder tegenspraak is de gravin eene der aartigste vrouwen van onzen tijd; voorheen kon haar niemand bewegen; aan de asch van haaren gemaal getrouw, wees zij alle aanzocken van de beminlijkste mannen, die wij kennen, van de hard. Niets kan uwen hoogmoed meer vleijen dan eene verovering, welke u den roem bezorgt waar naar gij tracht. Dit, lieve marquis, noemt gij liefde; bezwaarlijk zult gij uwe dwaasheid ontdekken; want hoe langer gij meent verliefd te zijn, zoo veel meer zult gij uwe liefde als wezenlijk beschouwen; en het zal een vermaak zijn u in het vervolg met zoo veel zelfverheffing van uwe betoonde genegenheid en van aanspraak op erkentenis te hooren redeneren; maar het grappigste zal zijn, dat men veelligt zal gelooven u eerbied schuldig te zijn. Doch één onvoorzien toeval kan u van uwe dwaasheid genezen; en dan zult gij eerst lachen over den ernst, met welken gij dit kinderspel behandeld hebt.

T W A A L F D E B R I E F.

Recht zoo, marquis! uw tijd is gekoomen. Gij zijt verliefd; dat zie ik uit het tafercel, dat gij mij van uwen toestand ontworpen hebt; en de beminnenswaardige weduw, van welke gij spreekt, bezit alle de vereischten om u voor haar inteneemen. De ridder van ** schildert haar mij zeer voordeelig af. Maar naauwelijks ondervind gij eenige ongerustheid, of gij beschouwt den raad, door mij gegeven, als eene misdaad. Het dunkt u, dat de onrust en andere onaangenaamheden, welke de liefde veroorzaakt, meer te vreezen zijn, dan haare vermaaken te wenschen. Het is waar, veele menschen gelooven, dat de liefde zoo veel smert als vermaak oplevert. Maar, zonder de waarheid hier van breedvoerig te onderzoeken hou ik staande, dat de liefde zelve noch eene goede noch eene kwaade hartstocht is; slechts zij, die dezelve gevoelen, maaken haar tot eene goede of kwaade zaak. Het geen ik in haar voordeel zeggen kan is dit, zij bezorgt ons een genoegen, dat tegen alle onaangenaamheden kan opweegen; zij trekt ons gemoed uit zijnen toestand; zij brengt ons in beweging; en daar door bevredigt zij éénmaal onze dringendste be-

hoeften. Eenvormigheid vermoeit ons, en de verveeling, welke dezelve voortbrengt, vergiftigt alle onze vermaaken; ons hart wil zich bewegen; hetzelfde werkzaam maaken is het verlangen der natuur vervullen. Wat was onze lente zonder liefde? Eene lange krankheid. Men zoude niet even, maar slechts groeijen. De liefde is voor ons hart het geen de winden voor de zee zijn; wel is waar, dat zij dikwijls stormen en somtijds schipbreuk veroorzaaken; maar zij maaken ook alleen de zee vaarbaar; aan de beweging, waar in zij het vaartuig houden, heeft het zijne behoudenis te danken; en wanneer zij het schip in gevaar brengen, dan moet de stuurman hetzelfde op de best mogelijke wijze weeten te ontwijken.

Ik keer weder tot mijn taak; en schoon mijne vrijmoedigheid ook uwen tederen smaak beledigen mogt, zoo moet ik echter hier nog bijvoegen, dat wij, behalven deeze behoefte om bewogen te worden, ook nog eene lichamelijke behoefte hebben, welke de eerste en noodwendigste oorzaak der liefde is.

Deeze uitdrukking zal mogelijk in den mond van eene vrouw niet welvoegelijk zijn; maar gij zult wel willen gelooven, dat ik mij tegen elk een niet zoo duidelijk zou uitdrukken; bovendien voeren wij thans de kiefche taal der openbaare gezelschappen niet, — wij filosofieren. Schijnen mijne gesprekken u somtijds te beredeneerd voor eene vrouw, zoo herinner u wat ik voorheen gezegd heb. Zoo ras ik mijn verstand gebruiken kon besloot ik te onderzoeken, welk van beide

geslagten het beste lot was te beurt gevallen. Ik zag dat de mannen bij de verdeeling der rollen vooral de slechtste niet waren toegewezen; en van dien tijd af aan ben ik een man geworden.

Maar is het niet eene groote dwaasheid, te onderzoeken, of het goed dan of het kwaad is verliefd te worden? Deeze vraag is zoo belachelijk als die, of het goed of kwaad is dorst te krijgen; en of men niet aan elk het drinken moet onthouden om dat sommige lieden zich dronken drinken. En, daar gij het niet vermijden kunt natuurlijke behoeften te ondervinden, zoo put u niet uit, gelijk onze oude romanhelden, in beschouwingen en vergelijkingen over het meerdere of mindere voordeel, hetwelk de liefde ons verzekert. Bemint, zoo als ik gezegd heb, niet harts-tochtelijk, maar slechts tot tijdverdrijf.

D E R T I E N D E B R I E F.

Ik voorzag uw antwoord, marquis. Ik stelde mij voor, dat gij weder met uwe verheven grondregelen mij zoud beformen, en mij voorhouden, dat men in het beminnen niet kan blijven staan waar men wil, enz. Stil daar mede. Die zoo spreekt beschouw ik als iemand, die gelooft, dat zijne

eer hem verplicht bij gelegenheid van zeker verlies of ander ongelukkig toeval eene groote droefheid te laten blijken. Hij weet zeer wél hoe hij zich troosten zal, maar de traanen zijn hem een wellust; en het denkbeeld van andere te doen erkennen, dat zijn hart het gevoel tot den hoogsten trap kan opvoeren, maakt hem nog weeker. Hij wil zijne smart levendig houden; hij maakt dezelve tot eenen afgod, dien hij ten laaftsten uit gewoonte dient. Juist zoo maaken het de minnaars met verheven gevoelens. Door romans of dweepsters bedorven, maaken zij het tot een beginfel van eer hunne liefde edel te maaken; en hebben zij zich een tijd lang tot deeze tederheid gedwongen, zoo verkrijgen zij eindelijk een galant bijgeloof, waar in zij des te hartnekkiger worden, om dat zij hetzelfde als hun eigen werk beschouwen. Zij schaamen zich weder tot het gezond verstand neder te daalen en op nieuw menfchen te worden. Maak u hier door toch niet belachelijk, mijn lieve marquis. Zulk een overgedreven gevoel is thans alleen het erfdeel der dwaazen. Voorheen had men zich in het hoofd gebragt om verftandig te beminnen; men eifchte ernst van de liefde, en waardeerde dezelve alleen naar het deftig aanzien, dat zij zich wist te geeven. Maar, beneemt men niet een kind alle bevalligheid, en maakt men het niet tot een treurigen grijsaard, wanneer men een ernsthaftig gelaat in hetzelfde vordert?

Dat deeze verheven gewaarwordingen niets anders dan herfenfchimmen van hoogmoed en voer-

oordeel zijn bewijst de ondervinding van onze dagen, waar in de smaak voor geheimzinnige galanterie en avonturierlijke hartstochten geheel verdwenen is. Als men het algemeenst aangenomen gevoelen, ja nog meer, de edelste denkwijze belachchelijk maakt, zoo zullen beide spoedig buiten gebruik geraaken, en de menschen zullen zich verwonderen, dat denkbelden, welke zij aanbaden, niets dan dwaasheden zijn, welke als de mode veranderen. Verhef derhalven uwen smaak voor uwe beminnelijke gravin niet te zeer, en gij zult ten laatsten zelf gewaar worden, dat de liefde, zal zij ons gelukkig maaken, niet ernstig, maar luchthartig en vrolijk, wil behandeld worden. De gevolgen van uwe liefdesgevallen zullen u daar best van kunnen overtuigen. Intusfchen geloof ik, dat de gravin het alderminst voor treurige hartstochten vatbaar is. Ik zeg u vooruit, met uwe verheven gewaarwordingen zult gij haar vapeurs veroorzaaken.

Aanhoudend blijf ik onpasfelijk. Ik zou u wel willen zeggen dat ik heden niet uitgaa; maar is dit niet zoo veel als u tot mij lokken?

VEERTIENDE BRIEF.

Gij beschouwt dan als eene misdaad het geen ik laatst zeide? Ik heb de liefde gelasterd, ik heb dezelve van haare uitnuntendheid beroofd, om dat ik haar eene behoefte genoemd heb? In waarheid, gij denkt edeler. Het geen in u thans omgaat is het bewijs daar van. Gij wenschte niets dan dat zuiver teder gevoel, waar van uw hart geheel doordrongen is. De gravin te zien, haar tedere zaaken te zeggen, het liefelijk geluid van haare stem te hooren, en haar duizend kleine diensten te bewijzen, — zie daar de omtrek en eindpaal van alle uwe wenschen en uwe hoogste gelukzaligheid. Ver af zijt gij van die grove gewaarwordingen, welke ik op eene onwaardige wijze gelijk stel met uwe verheven bovennatuurkunde. Deeze gewaarwordingen zijn alleen geschikt voor min-verheven zielen, welke slechts voor zinnelijke vermaaken vatbaar zijn. Tot welk eene grove dwaaling verviel ik niet! Hoe kan ik mij voorstellen dat de gravin zich door beweegredenen zou laten vervoeren, welke haarer zoo onwaardig zijn? zulke oogmerken zou zij in u niet vermoeden, zonder u met haat en veragting te beschouwen.

Is het niet waar, dat alle deeze ongerijmdheden de gevolgen zijn van mijne zedenkunde? — Mijn lieve marquis! het vooroordeel verbergt voor u de waare oorzaak van uwe gewaarwordingen. Verleen mij uwen geheelen aandacht; ik zal u uit uwe dwaaling redden, maar op eene wijze, welke het gewigt der zaak vordert. Ik plaats mij op den driehoek; ik gevoel reeds den invloed dier Godheid, welke mij bezielt. Ik wrijf mij het voorhoofd als iemand, die diepzinnige waarheden overdenken en verheven zaaken zeggen zal.

Door eene, ik weet niet welke foort van eigenzinnigheid, hebben de menschen het denkbeeld van schandelijkheid gehecht aan het involgen der neigingen, welke de natuur in beide geslagten gelegd heeft. Intusfchen ondervonden zij, dat men haare stem niet geheel smooren kon. Wat hebben zij dan aangewend om zich uit deeze zwaarigheid te redden? Zij zijn op het denkbeeld gekoomen om, in plaats van de vernederende noodfaakelijkheid om eenvoudiglijk eene behoefte te vervullen, den schijn eener verheven aandoening voortewenden. Ongemerkt hebben zij de gewoonte verkregen, om zich met duizend verheven kleinigheden bezig te houden. Maar nog niet genoeg. Dit onwaardig toevoegfel, het uitwerkfel eener verhitte verbeelding, schein hun eindelijk toe het waare wezen van hunne neiging uittemaaken.

En zie daar de liefde tot eene deugd verheven; ten minsten heeft men haar den schijn er van toe-

gevoegd. Dan, laten wij dezen blinddoek weg werpen, en de waarheid alleen opsporen.

In het begin hunner saamenkoomst meenen twee gelieven door de fijnste aandoeningen bezielde te zijn. De spitsvinnigheden, de buitenspoorigheden, het enthufiasmus der overgedrevenste bovennatuurkunde putten zij uit; de inbeelding van hunne voortreffelijkheid maakt hen een tijd lang van de hoogste vreugde dronken. Maar wij zullen hen met onze gedachten verder volgen. Welhaast herneemt de natuur haare rechten; hunne ijdelheid, welhaast voldaan door het uitventen deezer nietsbeduidende spreekwijzen, laat het hart de vrijheid van gewaar te worden en zich uittedrukken; en na deeze verachting van de vermaakten der liefde volgt een tijd, waar in onze gelieven zich ten uitersten verwonderen, van zich na een zoo langen omweg eindlijk op het zelfde punt te bevinden met den boer, die ter goeder trouw daár begon, waar de andere geëindigd hebben.

Ik hield deeze stelling eens in de tegenwoordigheid van eene eerbaare dame staande; zij wierdt daar over zeer te onvrede „Hoe, zeide zij, met eene soort van verontwaardiging, gij houdt staande, mevrouw, dat eene deugdzaamste dame, welke niet dan eerlijke oogmerken heeft, welke den echtenstand passen, zich alleen door zoodanige zonderlinge inzichten laat geleiden? Ik trad met de eerlijkste oogmerken driemaal in den echt; ik begeerde het bed niet afzonderlijk om mijne mannen in order te kunnen houden; en nu zoud gij willen staande houden, dat ik zulks alleen

deed om mij dat geene te bezorgen, het welk gij vermaaken noemt? Waarlijk gij bedriegt u. Het is waar, dat ik nimmer geweigerd heb de plichten van mijnen stand te vervullen; maar ik verzeker u, dat zulks meestentijds geschiedde uit inschikkelijkheid of zonder opzet, en altijd met eene soort van ongeroegen wegens den overlast der mannen. Men bemint en trouwt de mannen om de eigenschappen van hunnen geest en hart; en nooit heeft eene vrouw andere bedoelingen, of het moest eene van die geene zijn, welke ik niet noemen mag." Ik viel haar in de reden; en meer uit wrevel dan smaak dreef ik mijne stelling nog verder, en bewees haar, dat haare tegenwerping tot een nieuw bewijs van het geen ik staande hield verstrekte. De reden, zeide ik, welke gij van de wettige oogmerken des huwelijks ontleent, bewijst dat zij, die ze voorwenden, dezelfde bedoelingen hebben met alle andere gelieven; en somtijds zelfs met meer vertrouwen; alleen met dit onderscheid, dat zij eene plechtigheid meer daar bij verkiezen. Door deeze aanmerking wierdt mijne tegenpartij geheel verontwaardigd. Gij drijft, hernam zij, zich van mij verwijderende, het ongeloof tot de vrijeesterij. En zij vertrok. Zoud gij wel gelooven, marquis, dat deeze tedere huichelaarster bij haare drie jonge en vuurige mannen zoo inschikkelijk geweest is, dat zij dezelve in weinig tijds ten grave bezorgd heeft?

Keer derhalven van deeze dwaaling terug; verlaat uwe herfenschimmen. Bewaar voor de vriendschap de kieschheid uwer gevoelens. Neem de

liefde voor 't geen zij is; hoe meer edelheid en waardigheid gij haar toevoegt, hoe gevaarlijker gij dezelve maakt. Hoe verhevener het denkbeeld is, het welk gij er u van vormt, hoe minder naauwkeurig hetzelfde zijn zal. Geloof een man, (*) die het hart grondig kent. Indien men waant, dat men zijne meesteres om haarentwil bemint, zegt hij, men bedriegt zig zeer.

V I J F T I E N D E B R I E F .

Het geen de gravin in uwe tegenwoordigheid van de deugd, en de zuivere grondregelen, welke zij van eenen minnaar vorderen zoude, gezegd heeft, maakt u dan schuw? Gij denkt dat zij altijd zoo gestreng zijn zal als zij u thans voorkomt? Al wat ik u gezegd heb is niet in staat om u gerust te stellen. Gij gelooft zelfs mij eene gunst te bewijzen met aan mijne grondregels slechts te twijfelen. Geheel zoud gij dezelve veroordeelen indien gij het dorst waagen. Het verwondert mij niet, wanneer ik u op deeze wijze hoor spreken. Het is uwe schuld niet, dat gij in uwe eigen zaaken nog geen klaar inzien hebt; maar

(*) DE LA ROCHEFOUCAULT.

hoe verder gij voortgaat, hoe meer de nevel zal opklaaren; en gij zult met verwondering de waarheid van mijne gezegdens erkennen.

In de oogen van den koelbloedigen, en van hem, die aanvangt te beminnen, heeft alles een ernstig voorkoomen; de geringste gunst te hopen is eene misdaad; alleen met fiddering verlooft men zich de onschuldige liefkoozing. Bij den aanvang eischt de minnaar niets, of zeer weinig; hij gedraagt zich zoo ingetogen, dat het meisje gelooft hem daar voor zeer verplicht te zijn. Om eene kleinigheid te ontvangen betuigt hij niet meer te zullen eischen; en gedurende alle deeze betuigingen gaat hij reeds eene schrede verder, en wordt gemeenzaamer; hij kust haar de hand; nu dit zou men elk man, met wien men bekend is, toelaaten. Maar het vervolg bewijst, dat de onschikkelijkheid van heden, welke, met die van gisteren vergeleken, zoo geringscheen, zeer groot is in vergelijking van die, welke hij den eersten dag genoot. Eene vrouw, welke zich op uwe bescheidenheid verlaat, ontdekt de onmerkbaare toeneeming van haare zwakheid niet. In het begin der verkeering is men zoo omzichtig, men betoont zoo veel hoogachting, zelfs tegen hunnen wil, dat zij onmogelijk eenig mistrouwen kan opvatten. In het begin is zij zoo geheel meester over zich zelve; eene kleinigheid te weigeren komt haar zoo gemakkelijk voor, dat zij vertrouwt grootere vorderingen even ligt te zullen kunnen afflaan; ja zij vlijt zich, dat haar wederstand met de gunsten, welke

men verlangt, zal toeneemen. Dikwijls vertrouwt zij zoc vast op haare deugd, dat zij door eene foort van terging de gevaaren als inroept; zij stelt haare krachten op den toets, en wil zien hoe ver eenige ligte gunstbewijzen haar brengen kunnen. Hoe onvoorzichtig is dit niet gehandeld! Dit dient nergens toe, dan om zich gemeenzaam te maaken met denkbeelden, welke haar eindelijk vervoeren. Hoe veele schreeden heeft eene vrouw niet reeds gedaan eer zij geloofde zich van plaats te hebben veranderd? En wanneer zij, terug ziende, zich verwondert zoo veel te hebben toegestaan, zoo zal de minnaar zich niet minder verwonderen over de gunsten, welke hij genoten heeft.

Dit zal u toonen, waar heen de vrouwen door de verheven woorden van haare deugd eindelijk gevoerd worden. En wat zou ik niet al meer kunnen zeggen, indien ik niet zeker was, dat de vrouwen zelve u ten laatsten uit uwe dwaaling trekken zullen!

Z E S T I E N D E B R I E F.

Ik drijf mijne stelling verder, marquis, en hou vastelijk staande, dat tot onze nederlaag somtijds

niet eens liefde noodig is. Dit moet u in den mond van eene vrouw als lastertaal voorkoomen. Maar ik beloofde u eene vrijmoedige belijdenis van onze zwakheden; en ik wil mijn woord houden, al moest ik ook hier door met mijn geheel geflagt in onmin geraaken.

Mij is eene beminnelijke vrouw bekend, doch welke men van geene liefdehandelingen verdacht kan houden. Een vijftienjarige echt heeft haare tederheid voor haaren man niet verminderd; hunne eensgezindheid kan ten voorbeeld dienen. Op zekeren tijd bevondt zich een gezelschap vrienden bij haar op het land; zij vermaakten zich tot zoo laat, dat zij genoodzaakt waren den nacht bij haar te vertoeven. De kamerjuffers bedienden des morgens de dames, welke gebleven waren. Terwijl zij in haare kamer alleen was, maakte een man, dien zij dikwijls zag, zonder verderen omgang met hem te hebben, zijne opwachting bij haar. Hij bewees haar eenige geringe diensten bij het toilet. Haar nachtgewaad gaf hem gepaste gelegenheid om haar eenige vleijende woorden toe te voegen wegens haare bekoorelijkheid, welke nog niets van haaren eersten bloei verloren had; zij beantwoordde dezelve als complimenten lachchende. Maar al sprekende wierden zij tederer, het bloed geraakte in beweging, en eenige onbetameelikheden, welke men toen niet opmerkte, wierden eindelijk beslissende onderneemingen; beide wierden zij bewogen; en de vrouw was reeds schuldig toen zij nog geloofde slechts te kortswijlen. Hoe groot was hunne ontsteltenis en

verwarring niet toen zij hunne vervoering ontdekten! Zij konden naderhand nimmer begrijpen, hoe zij zonder eenig opzet zich zoo ver met elkanderen hadden ingelaaten. Hier mag ik wel uitroepen, gij stervelingen, die u zoo zeker op uwe deugd verlaat, beeft bij dit voorbeeld! Dikwijls is uwe deugd slechts het werk der opvoeding; zij verlaat u in den nood; en, hoe sterk gij u gevoelen moogt, er zijn ongelukkige oogenblikken, waar in de deugdzaamste de zwakste is. De reden van deeze bijzonderheid is, dat de natuur met kracht en geweld haar einde wil bereiken. De behoefte om te beminnen nu maakt in eene vrouw een gedeelte uit van haar zelve. Haare deugd is slechts ingelegd werk.

ZEVENTIENDE BRIEF.

Ja marquis! ik herhaal het; al wat uwe beminlijke gravin u voorpraat van haare deugd, en van de zuivere gevoelens, welke zij van haaren minnaar eischt, kan thans werkelijk zoo zijn, ofschoon het, zoo als men in voortgelijke gevallen gewoonlijk doet, overgedreven is; maar zij bedriegt zich zelve, als zij deeze strenge en zuivere grondregelen tot aan het einde meent te zullen kunnen

volhouden. Gij moet alles, wat de vrouwen in de zaak van de galanterie u zeggen, maar half gelooven. Zij hebben tweederlij grondregels; de ééne stellen zij ten toon, en zoeken daar door andere een verheven denkbeeld van hunne deugd in te boezemen; maar de tweede foort houden zij voor hun gebruik. In hunne gesprekken gedragen zij zich naar de eerste; maar in hunne handelingen volgen zij de tweede. Alle die schoone leerstelsels, welke zij met zoo veel plechtigheid ten toon spreiden, kunnen alleen den man zonder waereldkennis misleiden; maar voor den menschkundigen zijn alie deeze hoogdravende uitdrukkingen niets dan pronkerij, welke hij bespot, en welke hem niet belet onze oogmerken te doorgronden. Al het kwaad, hetwelk zij van de liefde zeggen; de wederstand, dien zij dezelve bieden; de ongevoeligheid, welke zij voor haare vermaaken betoonen; en haar affchuw van dezelve, — dit alles is niets dan liefde zelve. Dit is op haare manier de liefde hulde bewijzen; dit is zich bestendig met dezelve bezig houden. De liefde neemt bij hun duizenderlij gedaanten aan; zij behoudt zich, even als hun hoogmoed, door haare eigen nederlaag. Zij schijnt zich alleen te willen uitroeijen, om zoo veel beter te kunnen regeren. Wees verzekerd, dat alle deeze bovennatuurkundige vrouwen in den grond niets van andere vrouwen verschillen. Haare uitwendigheden zijn bedriegelijk, haare zedekunde is streng; maar als gij haare handelwijzen van nabij beschouwt, zoo zult gij ondervinden, dat de werk-

faamheden van hun hart op dezelfde wijze als die van het minst-kiefche meisje eindigen; zij vormen eene foort van neuswijzen op zich zelve; met één woord, zij zijn, zoo als ik eens tegen de koningin van zweede zeide, de jansenisten in de liefde. Heb ik u nu genoeg van hun gezegd? In de eeuw der galanterie is de platonifche liefde (*) zeer gefchikt voor den grijsaard. Befchouw alle vrouwen, welke dit woord gebruiken, en zeg mij dan, in welke jaaren zij de liefde in verheven neigingen, in genoegens der ziel plaatfen. Zeer zeker in die, waar in zij er noch jeugdige bevalligheid noch gebreken meer in brengen kunnen. Marquis, wijs mij een oprechte en waare platonifche minnaar van achttien tot dertig jaaren, en ik zal u een allerlieftst meisje tuffchen de zestig en tachtig jaaren toonen.

(*) De platonifche liefde is de verhevenfte en edelfte vriendschap; zij heeft haaren naam van PLATO, een oud wijsgeer, om dat hij zekere ARCHANASTIS, op de tederfte wijze, zonder liefde bemde, gelijk SOCRATES vóór hem ASPASIA PERIKLESIN bemind had. PLATO fchilderde deeze vrouw zoo bevallig in zijne fchriften, dat deeze liefde zijnen naam behouden heeft. Zij beftaat eigenlijk in iemand van een ander geflagt dan men zelf is te beminnen, zonder het geringfte van eene dierlijke neiging er voor te gevoelen.

A G T T I E N D E B R I E F.

Gij dwaalt, marquis! Die het waare karakter der vrouwen wil leeren kennen moet haar niet, zoo als gij doet, naar den schijn beoordeelen; op deeze wijs zou hij of te gunstig of te nadeelig over hun denken. De billijkheid eischt, dat gij hun geene gebreken aantijgt, maar die, welke zij voor uwe oogen zoeken te verbergen, tracht op te spooren. Ik ben bij voorbeeld overtuigd, dat uw oordeel over die vrouw, van welke ik in één mijner vorige brieven melding gemaakt heb, onrechtvaardig is. Gij denkt, om dat zij zich zonder liefde, en bijna zonder eenigen weerstand, overgaf, zoo is zij niet deugdzaam; dus denk ik niet. Ik moet u hier nog eenige waarheden zeggen, over welke gij niet voldaan zult zijn.

De tegenstand van eene vrouw is altijd geen bewijs dat zij deugdzaam is, maar doorgaans dat zij ondervinding heeft. Die u van mijn geslagt de waarheid wil zeggen, zal moeten toestaan, dat de eerste neiging is zich over te geeven; men biedt alleen tegenstand om dat men nadenkt. De natuur neigt ons tot de liefde; de opvoeding verwijdert er ons van; en onze roem bestaat in het overwinnen van onze neiging. Om dat zijne be-

F

geertens te wederstaan niet natuurlijk is, zoo moet het noodsaakelijk een werk van de kunst zijn; deeze kunst heeft haare regelen; dan deeze regelen te kennen doet niets af, wanneer men dezelve niet weet aan te wenden. Het is met de handelwijs van eene deugdsaame vrouw even als met alle andere handelwijzen gelegen; men wordt door de oeffening volmaakter; en de vrouw, welke in de liefde niet geoëffend is, en nooit hevig is aangevallen, zal bij eenen onverwagten aanval zich veel minder verdedigen kunnen dan eene geoëffende, welke, door een dikwijls herhaalden wederstand van onverschillige aanvalleren, geleerd heeft haaren minnaar aftewijzen. De eerste heeft haare krachten nog niet beproefd, en kent daarom haare zwakheid niet; zij kent de listen noch de streken, aan welke de andere gewoon is geworden. Haare ontsteltenis bij eenen nieuwen en ongewoonen aanval, de verbijftering van haare zinnen, haare verwarde verbeelding, haare gramschap; — dit alles houdt haar zoo geheel bezig, dat zij zich nog over den aanval verwondert wanneer haare nederlaag reeds zeker is. Zulk eene vrouw is voor geene verleiding vatbaar; een vreesachtige en tedere minnaar vermag niets bij haar. Men geeve haar slechts tijd tot nadenken, en men zal haar gewapend vinden; maar is de aanval heftig en de minnaar onderneemend, zal zij terstond bezwijken; vooral wanneer hij de begeerte weet op te wekken, en zoo gelukkig is van één onzer, helaas! zoo menigvuldige zwakke oogenblikken aan te treffen, welke zoo gevaar-

lijk voor ons zijn, dat er weinig standvastige vrouwen zouden gevonden worden, indien de mannen dezelve ongelukkigerwijze altijd konden raaden. Intusfchen moet deeze bekentenis u geen onvoordeelig denkbeeld van ons inboezemen. Deeze zwakke oogenblikken hangen zoo weinig van onzen wil af, dat wij de geringfte verwijting deswegens niet verdienen; dikwijls verrasfen zij ons onder bezigheden, allermint geschikt om dezelve op te wekken. Eerst worden wij er befchaamd over; wij bestrijden dezelve met alle onze krachten; wij bedroeven er ons over, en verblijden ons wanneer wij dezelve overwonnen hebben. Welk eene onrechtvaardigheid ons daarom te verachten! Kan men instaan voor iets, dat van onzen wil niet afhangt? Kan men ons den werktuiglijken loop van ons bloed tot eene misdaad rekenen?

Gij ziet, marquis, dat eene bij verrasping veroverde vrouw minder strafbaar is dan eene, welke door ligte en herhaalde aanvallen het gevaar heeft leeren kennen; de laatste kan het vooruitzien, en zich geduurende haare galante verkeerung op haare verdediging afgericht maaken. Men kan het voor een algemeenen regel houden, dat, hoe minder wij in den liefdehandel geoeffend zijn, hoe lichter wij kunnen overwonnen worden. Maar nog eens, trek hier uit geen gevolg tegen onze deugd. De vrouw, van welke ik u gefchreven heb, kan tot een voorbeeld dienen; naauwlijks was haare zwakheid voorbij, of zij gaf zich over aan de bitterfte fmert, en overlaadde hem, die

haar de schande veroorzaakt had, met verwijtingen en verachting. Het was een braaf en eerlijk man, die het eerst over de zwakheid, welke hij misbruikt had, beschaamd wierdt. Van dien tijd af aan zegt hij haar nimmer weder te verrasfen, en gaf zich veelligt meer moeite om haar de genoten gunst te doen vergeeten, dan andere minnaars om de geweigerde te genieten.

N E G E N T I E N D E B R I E F .

Uw brief heeft mij verrukt. Weet gij waarom? Om dat hij een sprekend bewijs oplevert van de waarheid mijner voorige stellingen. Voor ditmaal zijt gij uwe geheele bovennatuurkunde vergeten! Gij schildert mij de schoonheid van de gravin met eene bevalligheid, welke duidelijk aantoonf, dat uwe ge- waarwordingen niet zoo kiesch zijn als gij mij wildet doen gelooven, en ter goeder trouw zelf gelooft. Antwoord mij oprechtelijk, indien uwe liefde niet zin- nelijk was, hoe zoud gij dan zoo veel vermaak vin- den in het beschouwen van haare schoone gestalte, van die betoverende oogen, van dien mond, dien gij met zulke levendige kleuren schildert? Indien de hoedanigheden van het hart en van den geest u alleen betoveren, er is eene vijftigjarige vrouw,

welke u veelligt in deeze opzichten nog meer dan de gravin zal bevallen. Gij ziet haar dagelijks; het is haare bloedvriendin. Waarom verliest gij niet eerder op deeze? Waarom slaat gij dan geen acht op honderd vrouwen van haaren ouderdom, in onbeveiligheid en verdiensten aan haar gelijk, welke gij telkens ontmoet, en die u de rol, welke gij bij de gravin speelt, wel zullen helpen uitvoeren? Waarom wenscht gij anders zoo harts-tochtelijk, om van haar de voorkeur boven andere van uw geslagt te genieten? Waarom anders ontrust u de geringste beleefdheid, welke zij hun bewijst? Zal haare achting voor andere die, welke zij voor u heeft opgevat, verminderen? Kent de platonische liefde ook medeminnaars en ijverzucht? Dit geloof ik niet. Ik heb vrienden, en ontdek in hun daar van niets; ik ben ook zeer gerust, schoon ik weet dat zij andere vrouwen beminnen. De vriendschap hangt niet van de zinnen af; de ziel alleen ontfangt haare indrukken; en deeze verliest niets van haare waarde, wanneer zij zich ter gelijker tijd aan meer dan ééne mededeelt. Vergelijk haar nu met de liefde, en gij zult het verschil in de bedoelingen van eenen vriend en van eenen minnaar duidelijk ontdekken. Gij zult bekennen, dat ik in den grond zoo onredelijk niet ben als gij in den beginne wel gedacht hebt; en dat gij in de liefde eene even zoo aardfche ziel kunt bezitten als andere cerlijke lieden, welke gij eene tamelijk-grove denkwijis hebt believeu toeteschrijven.

Intusschen wil ik de mannen alléén geen proces

andoen; ik spreek openhartig, en geloof zeker, dat de vrouwen, indien zij oprecht wilden spreken, zouden moeten belijden, weinig kiefcher dan gij te zijn; want indien zij in de liefde niet dan genoegens voor den geest bedoelden; indien zij alléén door hun verstand en karakter wenschten te behaagen; waarom zouden zij dan zoo veel belang in de bevaligheid van haar lichaam stellen? Wat heeft de ziel aan een schoon vel, aan eene fraaije houding, en een wél gevormden arm? Welk eene strijdigheid tusfchen hunne waare gevoelens, en die, welke zij voorwenden! Beschouw hen, en gij zult overtuigd worden, dat zij alleen door lichamelijke schoonheid trachten te behaagen, en het overige voor niets achten. Maar als gij hen hoort spreken, zoud gij ligtelijk overgehaald kunnen worden om te gelooven, dat zij zeer weinig belang in schoonheid stellen. Intusfchen ontsnappen hun fomtijds zonderlinge belijdenissen, van welke ik ééne zal aanvoeren.

Gij kent de freule van **, eene voortreffelijke dame; bloeiend, sterk, gezond, en zeer droefgeestig. Hoe veele redenen zijn dit niet om haar spoedig een man te bezorgen! Niemand gevoelt de noodfaakelijkheid daar van meer dan haare moeder, eene der doorslepenste vrouwen. De dorre, bleeke en magere prezident van *** verzogt om haar. Zijn stand, zijne geboorte, alles kwam met de familie der schoone over een; maar de moeder verzette zich tegen het huwelijk. De redenen evenwel, welke zij voorwendde, waren van weinig betekenis, om dat zij de eigenlijke niet zeggen wilde. De vader

tierde, die vrienden morden, de dochter was bedroefd; maar de moeder bleef in hare weigering volharden. Eindelijk wierdt zij moede, langer van een zonderling en onredelijk gedrag beschuldigd te worden. Op zekeren dag zeide zij, nooit zal ik mijne toestemming tot het huwelijk van den president met mijne dochter geeven; zij zal eene goede vrouw worden, en ik zal haar een man geeven, zoo gezond als zij zelve is.

T W I N T I G S T E B R I E F.

Ik weet niet, of het aan mij of aan u hapert, marquis, dat gij mij niet wél verstaan hebt; ik moet mij daarom nader verklaaren. Het is waar dat ik gezegd heb, dat, hoe zeer de vrouwen de liefde ook mogen platoniseren, dezelve altijd eene natuurlijke behoefte blijft; en dat zij de liefde alleen met zulke fraaije naamen opfieren, om dat zij zich daar over niet zouden behoeven te schaamen. Maar ik begrijp niet, hoe gij daar uit hebt kunnen besluiten, dat ik niet dan de grove zinnelijke liefde ken; en dat de denkbeelden, welke ik u voordraag, eerder tot wellust dan tot waare liefde leiden. Een wijsneusje moet uw

hoofd op den hol gebragt hebben; want ik kan nauwelijks gelooven, dat gij mij zulke tegenwerkingen uit uw zelve zoud kunnen maaken. Ik stelde u de zinnen voor als de eerste oorzaak der liefde. Dat is zoo. Maar zeg ik daarom, dat de liefde alleen in zinnelijke genoegens bestaat, en dat deeze in de liefde alleen uw oogmerk moeten zijn? Beklaagde ik integendeel niet het ongeluk der arme menschheid, wanneer ik u zeide mij te schaamen „ dat die gewaarwording, welke ons „ boven alles gelukkig moest maaken, in de daad „ ons alleen vernederen kan”? Zeide ik niet, dat ik u uw hart zou leeren kennen ” „ zoo als het „ wezenlijk is, en niet zoo als ik het wenschte”? Ik twijfel, of gij in mijne brieven een enkel woord zult kunnen vinden, waar uit men kan opmaaken, dat ik u geraaden heb de indrukfelen der zinnen te volgen. Veel meer bewijst alles, wat ik u geschreven heb, dat ik de redeneringen der neuswijzen in haar waar licht heb willen plaatsen, en getracht heb u een waereldkenner, maar geenszins een slecht mensch, te maaken. Merkt gij geen onderscheid tusschen het één en ander? Mijn oogmerk was u de waare drijfveer der hevige hartstochten te ontdekken, ten einde u voor dezelve te kunnen behoeden. Maar zou ik nu dit oogmerk wel bereikt hebben, wanneer ik met de feine vrouwtjes gezegd had, „ alleen in de liefde zult gij het waare geluk vinden; zij is „ eene edele hartstocht, vrij van al wat zinnelijk „ is; zij alléén kan de ziel verheffen, u de uitmuntenheid uwer natuur en deszelfs verhe-

„ venheid boven alle ander wezen doen gevoelen :
 „ gelukkig is het hart , dat de liefde in haare vol-
 „ koomen zuiverheid kan gewaar worden ! de ge-
 „ noegens deezer liefde bestaan in eene volkoomen
 „ vereeniging der harten ; in het in één smel-
 „ ten van twee edele zielen , welke voor elkande-
 „ ren geschapen zijn ; en in de zekerheid van te-
 „ derlijk bemind te worden door hetzelfde voor-
 „ werp , hetwelk wij niet minder tederlijk bemin-
 „ nen : deeze genoegens zijn onschuldig zuiver ,
 „ edel , en hebben nimmer het berouw ten ge-
 „ volge : het lijden van deeze liefde bestaat al-
 „ leen in het verlangen van elkanderen weder te
 „ zien , in het smertelijk scheiden , in de vrees
 „ van niet vurig genoeg te beminnen , en in het
 „ verlangen van steeds tederer te zijn : haare
 „ banden zijn eene onbepaalde overgegeevenheid ,
 „ eene achting , op de kennis van waare verdien-
 „ sten gegrond , en eindelijk het volmaaktste ver-
 „ trouwen . ” ?

Dit herfenbeeld zou ik u voorgesteld heb-
 ben , marquis ! indien ik u had willen bedriegen ;
 en aan alle de dwaasheden bloot stellen , tot wel-
 ke de liefde verleiden kan , wanneer men zich
 haar onder eene zoo bekoorlijke gedaante voor-
 stelt . Was er werkelijk eene zoodanige liefde
 aanwezig ; waaren zij , die dezelve meenen te ge-
 voelen , even zoo verstandig als zij dwaas zijn ;
 en hadden zij wezenlijk zulke edele gewaarwor-
 dingen als zij voorwenden , — zoo zou deeze liefde
 voorzeker de voorkeur verdienen . Maar geloof
 mij , dit schoone bekleedsel , waar mede men de-

zelve opfiert, is niet dan een masker om haare in 't oog loopende lelijkheid te verbergen. Dan, daar ik van u eenen galanten man, en geenszins eenen dweeper, wilde maaken, hoe kon ik dan spreken als zij, wier belang het is u te bedriegen? Mogt ik uw hart door drogredenen bederven, terwijl mijn oogmerk was het te verbeteren? Erken dus uw misverstand; en vind gij in mijne grondstellingen nog iets te berispen, zoo hou ik staande, dat alle de waarfchuwingen, welke in de leer der onthouding tegen de onfchuldige hartsverbintenissen worden aangewend, den mensch tot wellust vervoeren.

EEN- EN- TWINTIGSTE BRIEF.

Dit mag men met recht noemen, de zaak ter harte neemen, marquis! Reeds twee slaapelooze nachten doorgebracht? Dit is voorzeker wááre liefde, wat men er ook van moge zeggen. Gij deed uwe oogen spreken; uw mond sprak ook duidelijk genoeg; en men floeg in het geringste geen acht op uwten toestand. Deeze handelwijs schijnt om wraak te roepen. Zou het wel mogelijk zijn, dat men na eene zorg en oppassing van acht dagen nog een zoo barbaarsch hart be-

zat, van u de geringste hoop niet te willen geeven? Dit laat zich naauwlijks begripen. Een zoo lange wederstand moet onwaarschijnlijk voorkoomen; en de gravin moet eene heldin uit de vroegere eeuwen zijn. Maar, wanneer gij tegenwoordig reeds uw geduld verliest, stel u dan te gelijk voor, hoe lang uw lijden zou geduurd hebben, indien gij aanhoudend uwe verheven gewaarwordingen had ten toon gesteld. Gij hebt in agt dagen reeds meer gedaan, dan weleer SELADON in agt maanden zou gedaan hebben. Maar in ernst, zijn uwe klagten redelijk? Gij noemt de gravin ondankbaar, ongevoelig, trots, enz. Maar wat recht hebt gij daar toe? Zult gij dan nooit gelooven het geen ik u honderdmaal gezegd heb? De liefde is zoo eigenzinnig, dat zij zelfs den geenen, die haar gevoelt, niet éénmaal toelaat zijn eigen wil te volgen. Maar hoe kunt gij van het geliefde voorwerp de geringste erken-
 nis vorderen voor eene blinde drift, waar aan gij u hebt overgegeeven, zonder dat men dezelve van u geeischt heeft? Gij mannen zijt zonderlinge schepsels. Wanneer gij uwe oogcn op eene vrouw belieft te slaan, en zij niet op het zelfde oogenblik uwe verlangens voldoet, zoo houd gij u voor beleedigd. Uw aangenome hoogmoed beschuldigt haar oogenblikkelijk van onrechtvaardigheid; even of het hunne schuld was dat uwe herfenen ontsteld zijn; even of zij verplicht waren om te gelijk met u in dezelfde ziekte te vervallen. Zeg mij, is de gravin verantwoordelijk, wanneer zij niet in volle vlam staat op het oo-

genblik dat gij brand? Weg met uwe klagten en beschuldigingen; stel veel meer alle poogingen in het werk om haar uwe ziekte mede te deelen. Ik ken u, gij zijt er recht bekwaam toe; veel ligt dat zij niet dan te vroeg voor haare rust gevoelens opvat, geschikt naar uwe begeertens. Verder bezit zij alle die eigenschappen, welke uwen zegenpraal waardig zijn; en zij is bekwaam om u dien smaak in te boezemen, welken ik u tot uw geluk toewensch. Ik twijfel of zij wel tot eene ernstige verbindtenis geschikt is. Levendig, vrolijk, ligtzinnig, onderneemend en beslissend, zal zij u ongetwijfeld werk genoeg verschaffen. Bij eene oplettende en vleijende vrouw zou u de tijd verveelen. Men moet u wat op zijn foldaats behandelen, wanneer men u genoeg wil geven en u behouden. Speelt de meesteres de rol van haaren minnaar, zoo wordt deeze onachtzaam, ja zelfs tijrannisch, en vervalt in verontwaardiging, welke hem regelrecht leidt tot afkeer en onstandvastigheid. Gij hebt derhalven in uwe minnares juist dat geene gevonden, hetwelk gij noodig hebt. Arme marquis! Hoe veel stormen zult gij niet moeten doorstaan! Hoe veel krakeelpartijen, hoe veel uitbarstingen van oneenigheid, hoe veel eeden van elkanderen te willen verlaten, zie ik niet voor uit! Dan, vergeet niet, dat alle deeze omstandigheden u tot eene wezenlijke straf zullen strekken, indien gij als een romanheld wilt beminnen; en dat juist het tegendeel zal plaats hebben, indien gij u als een verstandig man wilt gedragen.

Maar zal ik voortgaan aan u te schrijven? Gij

berooft aan de liefde elk oogenblik, dat gij met het leezen mijner brieven doorbrengt. Waarom kan ik geene getuigen zijn van alle uwe gedragingen? Is er voor den koelbloedigen wel een vermaakelijker schouwspel, dan de stuiptrekkingen van eenen verliefden?

TWEE-EN-TWINTIGSTE BRIEF.

Uitmuntend, marquis! Gij vormt u zelven geheel; ik ben zeer over u voldaan. Gij kunt met geene mogelijkheid eene betere troostreden tegen de koelheid der gravin uitdenken, dan deeze, haare koelheid is slechts in schijn. Intusfchen vind ik uw bewijs daar voor niet toereikend. Kan eene vrouw eenen man niet zonder oogmerk prijzen? En evenwel, om dat de gravin u prijst, zoo gelooft gij het recht te hebben, om daar uit te besluiten dat gij van haar bemind word? Dan, aan deezen trek kent men de mannen. Het geringste woord, dat eene vrouw ontsnapt, gelooven zij, is met oogmerk gezegd; alles verklaaren zij uit hunne verdiensten; hunne verwaandheid mengt zich in alles, en vindt overal haare rekening. Bij een naauwkeurig onderzoek ontdekt men, dat zij alle slechts uit erkentenis beminnen.

Dan, de vrouwen handelen hier in even dwaas; en daarom is de galanterie een koophandel, bij welken wij steeds verlangen, dat een ander bij ons iets in te vorderen heeft; wij gelooven bestendig iets aan hem schuldig te zijn; en gij weet, dat de hoogmoed liever wil erkennen dan geeven. Maar hoe dikwijls bedriegt men zich niet? Hoe menigmaal gelooft men niet uit erkentenis te handelen eer! er nog eenige de minste reden van erkentenis plaats heeft? Wanneer twee gelieven, van het begin hunner verkeering af en vervolgens, oprecht met elkanderen wilden spreken, wat zouden wij hen niet hooren beleiden? VALERIUS zeide ELISE eene gemeene galanterie, en zij antwoordde hem, veelligt buiten haaren wil, verplichtender dan men gewoon is zulke zwetfers te antwoorden. Zulks is voor hem genoeg; haare woorden maaken een diepen indruk in zijn hart; thans is hij niet meer een galant, maar een tedere minnaar. Onmerkbaar gloeit beider vuur aan; het geraakt in volle vlam; slaat naar buiten, en zie daar hunne hartstocht volkoomen. Wie zal nu staande houden dat ELIZE begonnen, en den eersten stap gedaan heeft? Niets zal zij voor onrechtvaardiger houden; en niets is nochtans zekerer. Hier uit besluit ik, dat de liefde niet zoo zeer het werk is van eene zoogenoemde onverwinnelijke sijmpathie, dan wel van onze ijdelheid. Deeze is de oorsprong van alle de verbindtenissen, welke het hart aangaat; zij nemen eenen aanvang met wederzijdsche loffspraken. Men zegt, dat de liefde door de dwaasheid ge-

leid wordt; ik mag wel zeggen door de vleijerij; want men kan zich in het hart eener schoone niet indringen, zoo men niet vóór af de schatting aan haare ijdelheid betaald heeft. Voeg hier bij, dat de algemeene behoefte om te beminnen ons bedwelmt. Even gelijk zekere foort van uitzinnige, welke, door de hitte hunner verbeelding vervoerd, dat geene werkelijk meenen te zien, waar mede hun verstand aanhoudend bezig is; op dezelfde wijze beelden wij ons in, bij anderen die genegenheden waar te neemen, welke wij bij hun wenschen te vinden. Maak nu zelf het besluit op. Zoud gij u niet door eene valsche verbeelding hebben laten misleiden? De gravin an in uw voordeel gesproken hebben, zonder eenig ander oogmerk dan om u recht te doen; en ik twijfel of gij niet onbillijk handelt, wanneer gij haar van valsheid ten u en opzichte beschuldigt. Maar gesteld, dat gij de gravin liefde had ingeboezemd, waarom zoude zij haare gewaarwordingen voor u niet zorgvuldig kunnen verbergen? Geeft het kwaad gebruik, dat de mannen doorgaands maaken van de verzekering dat zij bemind worden, haar daar geen recht toe?

NASCHRIFT. Neen, marquis; ik ben door de nieuwsgerigheid van de vrouw van SEVIGNÉ niet beledigd; veel eer ben ik zeer wel te vreden, dat zij de brieven, welke ik aan u schrijf, verlangt te leezen. Zij heeft ontwijfelbaar geloofd, dat ik daar in uit eigen belang van de galanterie

spreek; nu heeft zij het tegendeel gezien, en kan er uit opmaaken, dat ik zoo dwaas niet ben als zij gedacht had. Ik verwacht nu van haare oprechtheid, dat zij in het vervolg gunstiger over *NINON* zal denken dan voorheen; want ik weet zeer wél, dat zij niet zeer voordeelig van mij spreekt. Maar haare liefdeloosheid zal mijne vriendschap voor haar geen afbreuk doen. Ik bezit wijsgeerte genoeg, om mij daar over te kunnen troosten, dat ik de goedkeuring moet misfen van hun, die mij beoordeelen zonder mij te kennen; en hoe het hier mede gaan moge, zal ik ons onderhoud volgens mijne gewoone vrijmoedigheid vervolgen; men mag er van denken en spreken wat men wil. Ik ben verzekerd, dat de vrouw van *SEVIGNÉ* mij, in weerwil van haare naauwgezette denkwijs, meer gelijk geeft dan men uiterlijk wel vermoeden zou.

DRIE - EN - TWINTIGSTE BRIEF.

Hoe, marquis! na een lang lijden en eene onvermoeide werkzaamheid gelooft gij eindelijk

het steenen hart vermurwd te hebben? Ik ben er over verrukt; maar over uwe wijze van de gewaarwordingen der gravin uitteleggen moet ik lachchen. Gij dwaalt in één opzicht met alle mannen; en deeze dwaaling moet ik u ontnemen, hoe vleijend dezelve ook voor u zijn mag. Alle mannen gelooven, dat alleen hunne verdiensten in het hart der vrouwen de hartstocht opwekken; en dat de voorkeur, welke men aan hun verstand en hart geeft, alleen bekwaam is om hun wederliefde inteboezemen. Welk eene dwaaling! Maar dat wilt gij niet erkennen, om dat uw hoogmoed zijne rekening daar bij vindt. Onderzoek evenwel, doch zoo onbevooroordeeld als mogelijk is, welke beweegredenen u bepaalen; en gij zult ras gewaar worden, dat gij uzelfen bedriegt, en wij u bedriegen; dat, alles wél overwogen zijnde, uwe en onze ijdelheid u misleiden; dat de verdiensten van het beminde voorwerp niet de eigenlijke, maar slechts de aanleidende oorzaken der liefde zijn, en alleen kunnen dienen om dezelve te verontschuldigen; en dat deeze zoo edele verkeering, op welke men zich van wederzijde verhoovaardigt, altijd de vervulling der behoefte beoogt, welke ik u als de eerste drijfveer van deeze hartstocht heb opgegeeven. Ik zeg u eene onaangenaame en vernederende waarheid; doch daarom laat dezelve niet na eene waarheid te zijn. Wij vrouwen treden met deeze onbepaalde behoefte om te beminnen in de waereld; en wanneer wij den éenen boven den anderen de voorkeur geeven, dan volgen wij hief in veel eer eene werktuiglijke, zeker altijd eene blind-

de, drift; of, het geen voor u even zoo min vleijende is, veeleer zulke gronden, welke het voorwerp onzer liefde kunnen vernederen, dan wel de waarde der verdiensten. Tot een bewijs hier van kan die hevige liefde dienen, welke wij somtijds voor onbekende perfoonen opvatten; of wel voor hun, die wij niet genoeg van nabij kennen, om zeker te zijn, dat onze keus in haaren oorsprong niet onvoorzichtig zou kunnen bevonden worden. Gelukt het wél zoo is het bloot bij toeval. Wij verbinden ons zeker altijd zonder genoegzaam onderzoek, of uit zulke zonderlinge beweegredenen, waar over wij ons moeten schaamen, wanneer wij dezelve maar vlugtig nadenken. Ik vergelijk daarom die liefde bij de begeerte, welke wij tot de ééne boven de andere spijs gevoelen, zonder dat wij in staat zijn daar van reden te kunnen geeven.

Noem dit nu vrij de hersfenschimmen der eigenliefde onmedogend uitroeijen; ik zeg de waarheid. De liefde van eene vrouw vleit u, om dat gij gelooft, dat de liefde in het geliefde voorwerp verdiensten vooruit stelt. Doch dit is te veel eer voor u; of, om het duidelijker te zeggen, gij denkt te voordeeliger over u zelve. Geloof niet dat wij u om uws zelfs wil beminnen; in de liefde bedoelt men alleen zijn eigen geluk. Eigenzinnigheid, eigenbaat, ijdelheid, temperament, vlugt voor de verontrustende ledigheid des harten, — deeze zijn de waare bronnen der verheven gewaarwordingen, welke wij trachten te vergoden. Het zijn de groote eigenschappen niet, welke ons roeren; wanneer dezelve bij de keus van ons hart in eenige aanmer-

king koomen, zoo is het niet het hart, maar slechts onze ijdelheid, welke daar op acht geeft; en dat geene, hetwelk ons het meest in de mannen behaagt, maakt dezelve dikwijls belachchelijk, of wel verachtelijk, wanneer men de zaak haar rechten naam zal geeven. Maar hoe kunnen wij anders handelen? Wij hebben een aanbidder noodig, die ons onze voortreffelijkheid voorstelt; eenen inschikkelijken, die onze luimen geduldig verdraagt; in 't kort, wij hebben een man noodig. Het geval voert ons eerder tot den éénen dan tot den anderen; men neemt hem aan; maar men verkiest hem niet. Kunt gij u nu nog vleijen het voorwerp eener belanglooze liefde te zijn; of gelooft gij dat de vrouwen u om uwen 't wil beminnen? O, gij goede mannen! dikwijls zijt gij niet dan het werktuig haarer vermaaken, en de speelbal haarer eigzinnigheid.

Intuschen moeten wij de vrouwen ook recht doen; zijgebruiken de mannen tot dit alles niet met opzet. De hier ontwikkelde denkbeelden bevinden zich niet zoo onderscheidenlijk in hun verstand. Veel eer gelooven zij in goeden ernst, niet bepaald te zijn dan door die verheven voorstellingen, welke de ijdelheid van beide geslagten koesteren; en het zou de schreeuwenste onrechtvaardigheid zijn, hun in dit opzicht van valsheid te verdenken; zonder het te weten bedriegen zij zichzelve en de mannen.

Gij ziet, dat ik u hier de geheimen van de Godin der liefde openbaare; oordeel nu over mijne vriendschap, daar ik ten koste van mijn eigen geslacht aan uwe verlichting arbeide. Hoe beter gij

de vrouwen leert kennen, tot hoe minder dwaasheden zij u verleiden zullen.

VIER- EN-TWINTIGSTE BRIEF.

Gij zijt dan niet wel te vreden, marquis, dat ik van uwen tegenwoordigen toestand een spel maak; gij wilt met geweld, dat ik uwe liefde als eene ernstige zaak zal beschouwen; maar daar voor zal ik mij wel wagten. Ontdekt gij dan niet, dat mijne wijze van handelen met u een gevolg is van mijne grondbeginselen? Ik spreek lugtig over zaaken, welke van weinig waarde zijn, en bloot tot uitspanning dienen. Wanneer men van eene zaak spreekt, van welke een duurzaam geluk afhangt, zult gij mij op een anderen toon hooren spreken. Ik wil u niet beklagen, dewijl ik verzekerd ben, dat het alleen van u afhangt om niet beklagenswaardig te zijn. Slechts eene kleine verandering in uwe verbeelding, en uwe droefheid zal in vreugde veranderen. Bedien u daar toe slechts van mijn voorschrift; en gij zult er u wél bij bevinden. Openhartig gesproken, ik ken niets belachelijker dan de wijze, op welke gelieven met elkanderen omgaan. De onbeduidendste kleinigheid is bij hun eene zeer gewigtige zaak; het kleinste wolkje dreigt hen met een geweldig

onweer. Slaat de schoone eens een blik op een ander voorwerp, zoo meent men in haare vertoornde oogen te leezen, dat men op het schandelijkste bedrogen is. De allergewigtigste zaaken kunnen met geen meerderen ernst behandeld worden, dan de oorlog, welke onder hun uitbarst. Zij doen elkanderen verwijtingen en beklagen zich, doch op eenen toon, op welken andere lieden complimenten zouden maaken. Scheiden zij in deezen toestand van elkanderen, zoo wordt de ontrouwe met de bitterzoetste briefjes bestormd; kameniers en bedienden worden in het spel getrokken; vrienden moeten tusfchenbeide koomen; er worden voorflagen gedaan, weder verworpen, en veranderd. Het schijnt of men twee gemeenebesten met elkanderen vereenigen moest. Ik beminde. (En wie begaat deeze dwaasheid nimmer?) En wanneer wij eens in allen ernst eenen onder ons ontfaanen oorlog voerden; en wanneer elk zijn recht en zijne gronden met al den ernst, dien een zoo gewigtig onderwerp vereischte, aanvoerde, zoo lette ik bij toeval op onze woorden, en den toon, op welken wij spraken. Het gevolg hier van was, dat ik plotseling eene onweerstaanbaare neiging tot lachchen gevoelde. En hoe onvoegelijk! ik lachte overluid. Gij kunt denken, hoe zeer de ernst van mijn partij toenam; dit deed mij te meer lachchen; en hij kon ten laatsten niet beter doen dan zoo dwaas te zijn als ik, en de zaak met de verdiende ligtzinnigheid te behandelen. Volg ons na, marquis. Om zijne hartstocht te rechtvaardigen

tracht elk er een schijn van gewigt en waarde aan te geven. Elk mensch heeft zijn stokpaardje, hetwelk hij op zijne wijs bereidt; en, zoo gij er ook een hebben wilt, verkies er een, bij 't welk u de tijd niet belooft te verveelen.

VIJF-EN-TWINTIGSTE BRIEF.

Niets heb ik meer verdiend dan den oorlog, dien gij mij verklaart van wegen het ongunstig denkbeeld, 't welk ik van mijn geslagt schijn te voeden; dus zie ik wel, dat ik zeer ernstig op mijne verbetering zal moeten denken. Wanneer ik altijd kwaad van mijnen naasten sprak zoud gij mij eindelijk voor eene kwaadspreekster houden. Dan, kan men het de vrouwen tot eene misdaad rekenen, wanneer zij voor de mannen haare waare neigingen verbergen? Neen; het schaadde haare oprechtheid niet, wanneer zij hoopen konden door dit middel de mannen te behaagen. Ik weet het bij eigen ondervinding; wij wenschen niets meer dan dat wij ons geheel en al aan onze neigingen konden overgeeven. Er zou bezwaarlijk ééne vrouw te vinden zijn, welke niet duizendmaal in haar leven gewenscht had die vrijheid te genieten, welke de mannen

zoo dikwijls misbruiken. Geloofst gij niet, dat het ons zoo aangenaam zou zijn als u, wanneer wij elkanderen het waare oogmerk, hetwelk wij in de liefde zoeken te bereiken, openhartig belijden konden? Dan, daar de zwaarigheden alleen in staat zijn om uwen smaak op te wekken, zoo hebt gij u zelven deeze hinderpaalen in den weg gelegd. Men zag, dat één van beide moest weigeren 't geen door beide even sterk begeerd wierdt. Maar verkoost gij de zwaarste rol op u te neemen? Zeker neen; wij zijn verplicht onzen roem in eene betaamelijke vermomming te stellen; gij mannen hebt ons in dit opzicht zoo zeer aan vermomming gewoon gemaakt, dat alle onze zielsvermogens eenen trek tot dezelve hebben aangenomen; ja het geval heeft ons zoo ver gebracht, dat wij meenen oprecht te handelen, zelfs dan, wanneer wij veinzen. Het geen ik u onlangs zeide kan tot een bewijs dienen. Wanneer de vrouwen u verzekeren, dat alleen uwe verdiensten en persoonlijke hoedanigheden de liefde in haare harten ontsteeken, zoo houde ik mij verzekerd, dat zij gelooven oprecht te handelen. Ik twijfel ook in 't minste niet aan haare ijverige pogingen om, zoo ras zij ontdekken dat hunne neigingen niet zoo zuiver zijn, deezen mistand zoo zorgvuldig te verbergen, als onsterlijke tauden, die een anders bevallig aanzicht misvormen. Want zelfs wanneer zij alléén zijn zullen zij vermeden den mond te ontsluiten, en door deeze zorgvuldigheid het zoo ver brengen, dat deeze mistand niemand ligt in het oog zal val-

len. Maar is, in weerwil van alle deeze poozingen, de zaak in den grond wel anders, dan ik u dezelve heb afgeschilderd? En wat zouden beide partijen er niet bij verliezen, wanneer zij zich altijd in haare waare gedaante vertoonden! Men is overeengekoomen om eene komedie te spelen. Dan, om zijne rol wél te spelen moet men zich zelve niet in zijne waare gedaante vertoonen, maar zijn eigen karakter onder dat van den verbeelden persoon verbergen. Dikwijls is de bloote natuur wanftaltig; waarom zullen wij ons dan beklagen over hun, die derzelve mistarden zoeken te verbergen? Wij willen de betovering wel ondervinden; maar den tovernaar, die ons vermaakt en vervoert, niet erkennen. De liefde te ontleden is zich van dezelve te genezen. **PSICHE** verloor den God der liefde, om dat zij hem wilde leeren kennen.

Ik keer tot de oprechtheid der vrouwen terug. Denk niet, dat ik van uw geslacht een beter denkbeeld vorm. Wanneer ik u zeg, dat gij wegens de keus der vrouwen en haare gewaarwordingen omtrent u in het geheel niet trots behoeft te zijn, om dat de redenen, welke haar besluit bepalen, niets minder dan tot roem voor de mannen strekken; zoo voeg ik hier nog bij, dat de vrouwen zich insgelijks bedriegen, wanneer zij gelooven dat de gewaarwordingen, welke het mannelijk geslacht met zoo veele plechtigheden ten toon stelt, altijd door het vermogen van haare bevaligheden, of door haare verdiensten, worden voortgebracht. Hoe dikwijls gebeurt het niet, dat mannen, die haar met zoo veel eerbied naderen, en

de zuiverste gewaarwordingen, welke haare ijdelheid zoo zeer streelen, voor hun ten toon spreiden; die alleen door en voor hen wenschen te leeven, en niet anders schijnen te wenschen dan haar gelukkig te maaken; — hoe dikwijls ziet men niet, dat zoodanige mannen in hun besluit zich door geheel andere oorzaken laten bepaalen! Gij behoeft alleen deeze goede zielen van nabij te beschouwen, en in hun binnenste als in te dringen, wanneer gij in hunne harten, in plaats van belangelooze liefde, niets dan begeertens zult vinden. Deeze wil slechts het geluk met haar deelen; een ander wil eene vrouw naar zijnen staat hebben; en bij een derden zult gij nog onedeler beweegredenen aantreffen; de zulke naamelijk, welke alleen dienen om eene andere vrouw, door welke hij werkelijk bemind wordt, zijverzuchtig te maaken. Hij wil alleen haare ketenen schijnen te draagen, om zich bij eene andere verdienstelijk te maaken door openlijk met haar te breken. In 't kort, het hart is een onoplosbaar raadsel een zonderling famenmengsel van allerlij soort van tegenstrijdigheden. Wij meenen te weeten wat er al in omgaat; wij zien de uitwerksels; maar de oorzaken blijven voor ons meestentijds onbekend. Het mag zijne gewaarwordingen oprecht uitdrukken; deeze oprechtheid zelve moet ons niet alle mistrouwen beneemen. Veelligt zijn de oorzaken, welke het hart in beweging brengen, geheel iets anders dan 't geen het daar voor houdt. Om die reden weeten geen van beide de geslagten ooit naauwkeurig, wat hen aandrijfd om

op deeze of geene wijs te willen of te gevoelen. Maar bij hun alle is het befluit in zoo verre opgemaakt, dat zij zich voorgesteld hebben alles ten hunnen voordeele uitteleggen, zich door haare verbeelding voor hunne wezenlijke ellende schadeloos te stellen, en zich, zoo als ik u reeds gezegd heb, aan de vergoding van alle hunne gewaarwordingen te gewennen. Daar elks ijdelheid zijne rekening daar bij vindt, is het nog niemand ingevallen dit misbruik af te schaffen; ja zelfs niet eens om te onderzoeken of het eene dwaaling is. Vaar wél.

Zoo gij deezen avond bij mij wilt koomen, zult gij perfoonen ontmoeten, die u, door hunne vrolijkheid, voor mijn ernstigen brief schadeloos zullen stellen.

ZES- EN- TWINTIGSTE BRIEF.

Mogelijk houd gij mij voor nog wreeder dan de gravin. Het is waar dat- zij u doet lijden; maar ik doe nog iets meer, ik krijg lust om er over te lachchen. En evenwel kan niemand meer deel in uw lijden neemen dan ik. Uwe verlegenheid koomt mij wezenlijk zeer groot voor;

want hoe kan men eene liefdesverklaaring waagen bij eene vrouw, welke het zich tot een boosaartig genoeg maakt, elke voorkomende gelegenheid daar toe te verijdelen? Nu schijnt zij getroffen te zijn; dan weder kan geene vrouw onoplettender zijn op alles, wat gij in het werk stelt om haar te behaagen. Men hoort de verliefde vleijereien van zekeren ridder, die van professie een pronker is, met genoeg aan, en verwaardigt zijne zwetserijen met een vrolijk antwoord; maar u antwoordt men ernstig of verstrooid. Is uw gesprek teder en gevoelvol, zoo bekomt gij een dollen uitval tot antwoord, of men begint van iets anders te spreken. Dit alles maakt u schuw en onrustig. Intuschen zeg ik u dat dit waare liefde is. Geloof niet, dat tot bevordering van uwe zaak eene uitdrukkelijke liefdesverklaaring noodig is. Eene vrouw overtuigt zich veel eer door haare eigen waarnemingen dat zij bemind wordt, dan door ledige woorden.

Weet gij waarom men u niet hooren wil? Om dat men vooruit weet wat gij zeggen zult. Indien men u liet spreken, moest men zich beleedigd houden, en dit wil men vermeden. Die aangenomen verstrooijing en onachtsaamheid moest u overtuigen, dat men uw oogmerk geraden heeft, en dat men niets minder dan onverschillig is. Maar uwe beschroomdheid; de gevolgen, welke men bij uwe geweldige hartstochten vooruit ziet; en het aandeel, dat men reeds in uwen toestand neemt; — dit alles maakt de gravin zel-

ve eenigzins beschroomd ; en gij legt haar zelf aan banden. Een weinig meer vrijpostigheid van uwe zijde zou voor beide zeer goed zijn. Herinner u wat de heer DE LA ROCHEFOUCAULT onlangs tot u zeide. „Een wél-opgevoed mensch „ kan zoo verliefd als een gek worden ; maar nooit „ kan of mag hij zich daarom bespottelijk gedragen.”

Intusfchen raade ik u niet lichtzinnig te handelen ; hier mede zoud gij het niet verbrennen. Om zulks met voordeel te doen, moet men daar toe eerst het recht verkregen hebben, en het op den juisten tijd weten te gebruiken. Dit oogenblik is in zaaken van het hart zeer moeilijk te treffen. Welk een juist oordeel wordt daar toe niet vereischt ! Overeiling en te groote langzaamheid zijn even gevaarlijk. De lichtzinnigheid, waar van ik spreek, moet niet te volstrekt genomen worden ; men moet daar in altijd de hoofddeugd, waar op eene vrouw zich verheft, in 't oog houden. „Eene vrouw, welke niet veel geeft, „ kan meer geeven, zegt MONTAGNE ; en dit „ weinige geeft zij veel moeilijker dan haare „ vriendin alles geeft.”

Nog een anderen, en niet minder nuttigen, regel moet ik u voorschrijven. Alvoorens een meisje van liefde te spreken, moet gij eerst onderzoeken hoe gij haar bevallen hebt. Zijt gij haar ongelukkigerwijze onverschillig, wagt dan de strengste behandeling. Niets vleit onze ijdelheid meer, dan de gelegenheid om onze deugd te doen schitteren ten koste van den geenen, dien wij niet beminnen ; en wee den ligtvaardigen,

dien wij ten voorbeelde stellen, en die het gunstig denkbeeld van ons bevorderen moet; wij kennen geene verschooning; hij is op de onbarmhartigste wijze het slagtoffer onzer eer. O, welk een genoegen voor ons, eenen roemrijken zegen te behaalen, zonder ons hart eenige smert te veroorzaaken! Dit ongeluk hebt gij in 't geheel niet te vreezen; maar bij elk geval wijs ik u het middel aan, waar door uwe beschroomdheid u zelfs nuttig kan worden. Er is eene beschroomdheid, welke in uwen tegenwoordigen toestand van geen gering voordeel zoude zijn. Dit voordeel zoude plaats hebben, wanneer men in u eene onderscheidende genegenheid waarnam, maar te gelijk ontdekte dat gij dezelve poogde te verbergen; twee gewaarwordingen, welke de vrouwen buitengewoon vleijen; veel liefde, en nog meer achting. Het ééne is een offer aan haare bevalligheid, het andere eene schatting aan haaren hoogmoed. Eenige vrouwen, en deeze zijn wel de tederste, geeven gaarne aan hem, die niets durft verzoeken; hem vertrouwen in te boezemen strekt hun ten genoeg; maakt hij in 't vervolg hier van een misbruik, het beledigt haar minder, om dat het haar eigen werk is. Maar wanneer een meisje ontdekt, dat zij met eene kennelijke vreesachtigheid bemind wordt, zoo behandelt zij haaren minnaar tennaastenbij als of zij tot hem zeide, „ uwe bevreesdheid getuigt van uwe „ achting t' mijwaards, en van het denkbeeld, dat „ gij u van mijne deugd vormt: intusfchen moe- „ ten wij in geene zaak te ver gaan: daar het ons

„ bekend is, dat de mannen gewoon zijn veel af
„ te korten, zoo stellen wij onze waaren wat hoog
„ in prijs; en schoon wij voor onoverwinnelijk wil-
„ len gehouden worden, zoo wenschen wij noch-
„ tans te gelijk, dat men zich zoo gedraage als of
„ men het niet geloofde: het hoofdoogmerk in de
„ uitoeffening is twee zaaken, welke onderling schij-
„ nen te strijden, met elkander te vereenigen; doch
„ hier toe ontbreekt u de ondervinding; laat ik u
„ uwen eigen weg helpen bewandelen: Ik zie voor-
„ uit, gij zult mij, of door eenen ontijdigen ijver
„ beledigen, of door eene belachelijke vrees on-
„ geduldig maaken; en daar ik de juiste maat ken,
„ zoo zal ik de moeite op mij neemen, u trapsge-
„ wijze daar heen te voeren, waar u mijne teder-
„ heid noodig heeft: zoo dra gij de noodige be-
„ kwaamheden zult hebben verkregen, zal ik u al-
„ leen laten voortgaan; en wanneer gij, zoo als ik
„ hier boven gezegd heb, de grenspaalen mogt
„ overschreiden, welke ik u slechts voorschrijf
„ om aan u de eer te laten dezelve te overtre-
„ den, zoo zal ik u mijn ongenoegen laten blij-
„ ken, maar 't welk gij niet behoeft te vreczen,
„ dewijl ik daar door mijne genegenheid en mijne
„ eer slechts heb willen bevredigen; mijne ge-
„ negenheid naamelijk, wanneer ik mij dat geene
„ bezorgde, hetwelk ik niet scheen te achten;
„ en mijne eer, wanneer ik mij onvergenoegd
„ hield omtrent dat geene, hetwelk alle mijne
„ wenschen vervulde; want men moet niet ge-
„ looven, dat wij in het geheel geene zwakhe-
„ den willen hebben: het meesterstuk der kunst

„ bestaat hier in, dat wij ons altijd eene me-
„ nigte redenen van verontschuldiging wegens
„ onze zwakheden weten te bezorgen, ons over
„ de litzinnigheid der mannen boos aanstellen,
„ en voordeel uit dezelve trekken.”

Daar heen moet gij de gravin trachten te voe-
ren, marquis. Wanneer de beschroomdheid in de
liefde nuttig kan zijn, zoo verkies voor u de aan-
gewezene; en let bijzonder daar op, dat gij hier
die foort van achting weet te betoonen, welke de
vrouwen verlangen. Dezelve bestaat in voorkeur
en oplettenheid, niet in woorden of werkeloos-
heid. De achting der mannen is voor ons het
geen onze beschaamdheid voor u is; wanneer
deezee eerder tot vermeerdering dan tot eene hin-
derpaal hunner genoegens verstrekt, verheft zij
dan niet de waarde van uwen zegen en onze be-
valligheid? Eischt gij niets, toont gij wel eene
hevige begeerte, maar te gelijk eene groote
vreesachtigheid om dezelve te doen bemerken,
zoo zult gij alles behouden. Veelligt moet gij
binnen twee dagen wederom geheel anders han-
delen, en eene volkoomen gerustheid betoonen.
Het hart is zoo vol strijdigheden, dat men het
op duizenderlij wijzen dient te beproeven, om
hetzelve aantegrijpen.

ZEVEN-EN-TWINTIGSTE BRIEF.

Is het geen gij mij schrijft wel mogelijk, marquis? Hoe, de gravin behoudt haare strengheid tegen u? De onverschillige houding, met welke zij alle uwe opwagtingen beantwoord, moet u eene verschrikkelijke onverschilligheid aankondigen, en u geheel ter neder slaan, zoo mijne zedenleer u niet staande houdt. Verlies intusfchen den moed niet; ik hoop het raadfel op te losfen. Ik ken u, gij zijt bij de vrouwen levendig, vrolijk en innemend, zoo lang gij omtrent dezelve onverschillig blijft; maar die, welke u aandoen, heb ik gemerkt, maaken u verlegen. Deeze hoedanigheid zou iemant uit den burgerstand kunnen verleiden; maar bij de gravin, welke van uwe liefde reeds overtuigd moet zijn, worden andere middelen vereifcht. Laat aan de Seladons die verheven gezegdens, die edele gevoelens; deeze mogen alles naar het volmaaktste voorbeeld volgen, en onderling hairkloven. Ik zeg u in den naam der vrouwen, er zijn zekere oogenblikken, in welke zij liever wat driftig aangevallen dan te veel verfoond worden. De ongeregeldheid der mammen redt meer harten dan de deugd der vrouwen.

Ik sprak de laatste maal geheel anders, om dat op dien tijd uwe omstandigheden het vorderden. Maar thans wordt het tijd om de liefde den wierook toe te zwaaijen, nu gij zulks den hoogmoed der gravin reeds lang gedaan hebt. Wanteer een minnaar verzekerd is dat hij weder bemind wordt, zoo moet zijne hartstocht zich niet bloot door dienstbewijzen vertoonen; vertrouwen moet de plaats der onzekerheid vervangen. Hoe meer schuwheid hij als dan laat blijken, hoe veel meer onze hoogmoed zich vindt aangepord om hem meer schuwheid in te boezemen; hoe meer hij onzen tegenstand eerbiedigt, des te meer eerbied vorderen wij. Gaarne zouden wij u zeggen, „heb medelijden met ons, en hou ons niet zoo „bij uitstek deugdzaam; gij zult ons noodzaaken „u voortaan geene deugd meer te laten blijken.”

Draag zorg, dat gij onze nederlaag niet voor iets zoo gewigtigs aanziet; maak onze inbeelding trapsgewijze gewoon, u aan onze onverfchilligheid te zien twijfelen. Dikwijls is het zekerste middel om bemind te worden, dat men toone overtuigd te zijn dat men reeds bemind wordt; zoo dra wij zien dat een minnaar, die reeds van onze erkentenis overtuigd is, ons met die achting bejegt, welke onze ijdelheid verlangt, zoo besluiten wij ongemerkt daar uit, dat hij even zoo zal handelen wanneer wij hem onze genegenheit ontdekt hebben. Hoe veel vertrouwen boezemt hij ons daar door niet in! Van welk een gelukkigen voortgang houdt hij zich niet verzekerd! Maar waarschuwt hij ons op onze hoede te ziju,

dan verdedigen wij niet meer ons hart; niet de deugd; maar onzen hoogmoed, den gevaarlijksten vijand, dien gij bij eene vrouw te overwinnen hebt. In 't kort, wij zoeken alleen de inwilliging om ons te laten beminnen voor ons zelve te verbergen; brengt gij eene vrouw in gelegenheid van zich te kunnen overreden, dat zij niet dan voor eene foort van geweld of verrassing heeft moeten wijken; verzekert gij haar, dat zij niet minder geacht zal worden, zoo staa ik in voor haar hart. Behandel de gravin overeenkomstig haar karakter; zij is vrolijk en kortswijlig; men moet haar door behulp der dwaasheid tot de liefde brengen. Zij moet zelve in het geheel niet merken dat zij u boven andere mannen waardeert; stel u even zoo vrolijk aan als zij zich uitgelaaten aanstelt; sluip in haar hart zonder vooraf aan haar uw oogmerk te ontdekken. Zij zal u beminnen zonder het te weeten; en zich naderhand zeer verwonderen, reeds zoo ver gekoomen te zijn zonder het geringste daar van vermoed te hebben.

AGT- EN-TWINTIGSTE BRIEF.

Ik kan u niet genoeg bewonderen; marquis, wanneer ik uwen eerbied en hoogachting voor de gravin met het vrijpostig en onbetaamelijk gedrag van den ridder vergelijk; en wanneer ik daar uit te gemoet zie, dat men u de voorkeur boven hem zal geeven. Ik moet hierom u eigen hart voor u open leggen, en u de ongegrondheid van uwe vrees aantoonen. De ridder is bloot een galant; en alles wat hij zegt is van geen gevolg, of schijnt ten minsten van geen gevolg te zijn. Hij praat alleen uit praatlust; en het zijn nietsbeduidende kleinigheden, welke hij gewoon is alle fraaije vrouwen, die hem ontmoeten, voor te snappen. Aan alle zijne verbindtenissen heeft de liefde weinig, of wel in het geheel geen deel. Gelijk de vlinder houdt bij zich bij elke bloem slechts een oogenblik op; een vlugtig tijdverdrijf is al wat hij wenscht. Zoo veel wispelturigheid zal geene vrouw verontrusten; de gravin hangt dat gewigt aan zijne woorden, hetwelk dezelve verdienen; met één woord, zij ziet hem voor een mensch aan, wiens hart uitgeput is. De vrouwen, welke, zoo als men uit haare redenen moet beslui-

ten, het met de bovennatuurkunde houden, weeten een minnaar van deeze soort zeer wél te onderscheiden van een man van uwe denkwijs. Daarom zult gij met uwe denk- en handel-wijs aanhoudend schroomachtiger worden. Gij roemt mij veel van uwe eerbiedige hoogachting; maar ik antwoord u daar op, dat gij dezelve op geenlij wijze bezit; en dat weet de gravin ook wel. Niets neemt een min-eerbiedig einde dan eene hartstocht zoo als de uwe. Gij verschilt zeer veel met den ridder; gij eischt erkenenis, voorkeur, wederliefde, alle opofferingen; de gravin ziet met een opslag van het oog alle deeze vorderingen; of ten minsten, als zij dezelve in den nevel, die haar nog omringt, niet duidelijk ontdekken kan, de natuur ontdekt haar, door een verborgen gevoel, hoe duur het haar zou koomen te staan, wanneer zij het u maar eenigzins gemakkelijk maakte, haar van eene hartstocht te onderrichten, aan welke zij buiten twijfel reeds deel neemt. Zelden onderzoeken de vrouwen de redenen, welke haar bewegen om zich over te geeven of tegenstand te bieden. Kennen en bepaalen is de zaak der vrouwen niet; maar zij gevoelen, en haar gevoel is juist; het dient haar in de plaats van nadenken en scherpzinnigheid; het is een zeker instinct, dat haar waarschuwt, en haar mogelijk zoo zeker geleidt als het verlichtste verstand haar geleiden zou. Uwe Adelaide wil buiten twijfel zoo lang als het haar mogelijk is schuil houden; een oogmerk, dat wel zijne nuttigheid heeft, maar dat ik wel ver-

zekerd ben geene vrucht van nadenken is. Van den anderen kant ziet zij niet dat eene hartstocht, wanneer men dezelve uiterlijk bedwingt, innerlijk sterker en onuitwisbaarer wordt. Laat deeze liefde dus maar dieper wortelen schieten; en geef het vuur, dat men voor u verbergen wil, tijd om het hart te verteeren, in 't welk men het tracht uittedooven.

Eindelijk, erken, marquis, dat gij u op tweederlij wijzen in uwe rekening bedrogen hebt. Gij geloofde voor de gravin meer hoogachting te gevoelen dan de ridder; en nu ziet gij integendeel, dat zijne verliefde vleijerijen van geene betekenis geweest zijn, daar gij integendeel op het hart van deeze schoone aanspraak maakt. Ten anderen beeldde gij u in, dat de verftrooijing, de onverschilligheid, de onachtzaamheid, welke in haar gedrag doorstraalden, zoo veele voorboden van uw ongeluk waren. Weg met deeze dwaalingen. Het zekerste bewijs van het wezenlijk bestaan eener hartstocht is de moeite, welke men zich geeft om dezelve te verbergen. Met één woord, zoo lang de gravin u nog zagt blijft behandelen, offchoon zij eene hevige hartstocht in u gewaar wordt; zoo lang zij uwe tegenwoordigheid nog zonder ongenoegen verdraagt, wanneer gij haar uwe liefde ontdekken wilt; zoo lang verzeker ik u dat haar hart aan u geboeid blijft, en zoo lang verzeker ik u op mijn woord dat zij u blijft beminnen.

NEGEN-EN-TWINTIGSTE BRIEF.

Eindelijk hoort men u zonder weezin aan, marquis, wanneer gij betuigt te beminnen, en bij al wat den minnaaren het heiligst is zweert dat gij altijd beminnen zult. Zult gij nu in het vervolg mijne voorzeggingen gelooven? Intusfchen zou men met u nog beter te vreden zijn, zegt men, wanneer gij redelijk genoeg waart, en u met de gevoelens der zuivere vriendschap vergenoegen wilde. De naam van minnaar, dien gij aanneemt, is de gravin aanfootelijk. Dan, twist niet over de woorden, wanneer de zaak in den grond dezelfde is; en troost u met het volgend madrigaal van den heer DE LA SABLIERE.

*Belise ne veut point d'amant,
Mais voudroit un ami fidèle,
Qui pour elle eut des soins & de l'empresement,
Et qui même la trouvat belle.
Amans, qui soupirez pour elle,
Sur ma parole tenez bon;
Belise de l'amour ne hait rien que le nom.*

Intusfchen kwelt men u nog met beledigende twijfelingen aan uwe oprechtheid en standvastig-

heid; men wil u niet gelooven, om dat alle mannen valsch en meenedig zijn; men wil u niet beminnen, om dat zij onstandvastig zijn. Hoe gelukkig zijt gij niet, en hoe weinig kent de gravin haar eigen hart, wanneer zij u daar door een bewijs van haare onverschilligheid wil geeven. Wil ik u den waaren zin haarer gesprekken met u eens aanwijzen? Uwe liefde beweegt haar; maar de klagten en wederwaardigheden van haare vriendinnen hebben haar overtuigd, dat de betuigingen der mannen bijna altijd valsch zijn. Dan, hier in heeft zij over het geheel ongelijk; want, hoe weinig ik geneigd ben de mannen te vleijen, zoo ben ik nochtans overtuigd, dat zij in zulke gevallen doorgaands oprecht handelen. Zij verlieven op eene vrouw; dat is, zij gevoelen eene begeerte om dezelve te bezitten. Het betoverende denkbeeld, hetwelk zij zich van dit bezit maaken, vervoert hen; zij verbeelden zich dat de uitmuntende vermaaken, welke zij daar aan toetschrijven, nimmer zullen eindigen. Zij kunnen zich niet voorstellen, dat het vuur, hetwelk hen verteert, immer zal afneemen of geheel uitdooven. Dit schijnt hun volstrekt onmogelijk; daarom zweeren zij ons met volle overtuiging, dat zij nimmer zullen ophouden ons te beminnen; en daar aan te twifelen is hun het verschikkelijkst ongelijk aan te doen. Intuschen belooven deeze arme mannen meer dan zij met mogelijkheid houden kunnen. Zij zien niet, dat hun hart met geene mogelijkheid altijd door een zelfde voorwerp vervuld kan zijn. Zij houden op

te beminnen zonder te weeten waarom; en zij zijn onnozel genoeg om deswegens bekommerd te zijn. Nog lang hoort men hen zeggen dat zij beminnen, terwijl daar van niets meer waar is; en eerst na zich lang gemarteld te hebben geëven zij zich aan den afkeer over; en zij worden even zoo ter goeder trouwe onstandvastig, als zij gezworen hadden eeuwig te zullen beminnen. Niets is natuurlijker. De zieding, welke eene opkoomende liefde in hunne harten ontstaan deed, had die beguicheling veroorzaakt, welke hen vervoerde; dan, de betovering is verdwenen; het bloed is verkoeld. Hoe kunnen wij hen beschuldigen? zij geloofden hun woord te kunnen houden. En hoe veele vrouwen vinden haare rekening hier niet bij? terwijl deeze veranderlijkheid der mannen eenen vrijen loop geeft aan haare ligtzinnigheid.

Doch dit tusschenbeide. De gravin is van wegen de ontrouw der mannen mistrouwend omtrent u. Zij vreest dat gij de overige minnaars daar in zult evenaaren. Hoe eenvoudig zijn de vrouwen niet, wanneer zij, door hunne vrees en hunne twijfeling aan de oprechtheid en standvastigheid der mannen, de waereld willen wijs maaken dat zij de liefde ontvlugten en verachten! Zoo dia zij, wanneer men haar doet hoopen de genoegens der liefde te zullen smaaken, eene vrees laten blijken dat men haar bedriegen wil, en dat deeze genietingen van geen langen duur zullen zijn, zoo toonen zij hier door reeds alle de genoegens der liefde te kennen, en al wat haar

ontrust is niets, dan de vrees van al te spoedig
 aan deeze vreugde ontroofd te zullen worden.
 Door deeze vrees en door eene geweldige nei-
 ging tot het vermaak bestreden, worden zij be-
 sluiteloos; zij beeven door te bedenken, dat zij
 hetzelfde slechts genoten hebben om het gemis
 er van des te levendigen te gevoelen. Daarom
 wil elke vrouw, welke u de taal der gravin toe-
 voert, tennaastenbij dit zeggen. „Ik stel mij
 „ alle de vermaaken der liefde voor, en deeze voor-
 „ stelling verrukt mij. Geloofst gij, dat ik in
 „ den grond niet even zoo zeer naar derzelve
 „ genoegens smacht als gij? Maar, hoe verrukke-
 „ liker deeze genoegens zich aan mijne verbeelding
 „ opdoen, hoe meer ik vrees, dat dit geen aange-
 „ naame droom is, en dat ik dezelve niet ontvlie-
 „ de dan uit vrees, dat zij mij anders te vroeg ont-
 „ vlieden zouden. Ach, mogt ik hoopen dat mijn
 „ geluk aanhoudend zou zijn! hoe zou mijn te-
 „ genstand zich niet verzwakken. . . . Dan,
 „ zult gij mijne ligtgeloovigheid niet misbruiken?
 „ Zult gij mij niet daar voor straffen, dat ik te eeni-
 „ ger tijd te veel vertrouwen in u gesteld heb?
 „ Is ten minsten deeze dag nog niet zeer ver af?
 „ Ach! indien ik hoopen mogt de vruchten van
 „ mijne opoffering langduurig te zullen genieten,
 „ zoo verzeker ik u oprechtelijk dat wij het
 „ zeer spoedig zouden eens zijn.”

D E R T I G S T E B R I E F .

Uw medeminnaar schijnt mij daarom te gevaarlijker, om dat hij juist een man is zoo als ik u geraaden heb te zijn. Ik ken den ridder; niemand weet beter eene vervoering te veroorzaaken dan hij. Ik wil wedden dat zijn hart niet eens ligt geroerd is. Hij valt de gravin koelbloedig aan; gij zijt verloren. Een zoo hartstochtelijke minnaar, als gij tot hier toe schijnt te zijn, begaat duizend onvoorzichtigheden; de beste zaak wordt onder zijne handen bedorven. Elk oogenblik bloost hij; ja hij is zoo ongelukkig, dat bij afwijfeling zijne schroomachtigheid en overeiling hem nadeelig zijn. Hem ontsnappen duizend kleine gelegenheden, waar in hij eene schrede had kunnen naderen. Maar een man, die slechts bemint om den tijd te verdrijven, maakt zich de geringste voordeelen ten nutte; niets ontgaat hem; hij ziet zijne vorderingen, kent de zwakke zijde van zijne minnares, en grijpt dezelve aan. Alles heeft bij hem oogmerk en saamenhang. Dikwijls zijn zelfs zijne grootste onvoorzichtigheden de vruchten van het rijpst overleg; zij bevorderen zijnen voortgang; en eindelijk zal hij zulk eene

meerderheid verkrijgen, dat hij, om zoo te spreken, den dag van zijne overwinning bepaalen zal. Hoed u toch, marquis, van op éénmaal tot het einde te willen koomen; betoon zoo veel liefde niet, dat de bovenmaatige grootheid van uwe hartstocht de gravin buiten alle zorgen stelt; verwek bij haar eenige ongerustheid; noodzaak haar eenige zorgvuldigheid aantewenden om u te behouden, door haar ter rechter tijd eenige vrees anteboezemen van u te zullen verliezen. Geene vrouw zal u onachtzaamer behandelen dan die, welke u voor te verliefd houdt om u te kunnen verliezen. Meer door haaren hoogmoed dan door haare deugd worden zij onbuigzaam. Even gelijk een koopman, wien men te veel begeerte naar zijne waaren doet blijken, zoo stellen de vrouwen ook de haare op een zeer hoogen prijs. Maa-
tig daarom eene te onvoorzichtige levendigheid. Vertoon minder hartstocht; zoo zult gij er meer verwekken. Wij waardeeren eenig goed niet, dan wanneer wij in gevaar zijn van het te verliezen. Een weinig list is tot wederzijds geluk in de liefde zeer noodsaakelijk. Ik zou mij haast genoodfaakt vinden, in tijd van nood u een weinig schelmachtigheid aaneraaden. In elk ander geval is het zonder twijfel beter de bedrogen dan de bedrieger te zijn; maar in de galanterie zijn het de slegthoofden alleen die bedrogen worden, en de bedrieger heeft altijd den spotter op zijne zijde.

Intusschen moet ik u toestemmen, dat de waarheid van dit gezegde zeer veel afhangt van het

voorwerp, hetwelk wij trachten te veroveren. Bij eene vrouw van ondervinding moet u de aanwending mijner voorflagen onfeilbaar nuttig zijn; maar bij eene ongeoefende zou men veeligt geheel andere wapenen moeten gebruiken. Bij de laatste verliest men niets, wanneer men haar zijne liefde in haare volste kracht doet blijken. Haare erkentelijkheid richt zich naar de uitwerking haarer bevalligheden; de liefde van den man is de thermometer van de haare; zij houdt zich verplicht aan zijne hevige hartstocht te beantwoorden, en dezelve te erkennen. Maar eene vrouw van de waereld voedt daar mede haare ijdelheid. Zij laat u een goed des te duurer betalen, naar maate gij hetzelve op eenen hooger prijs stelt. Gij ziet derhalven, dat er bijna geene volftrekte waarheden zijn, genoegzaam alle zijn zij betrekkelijk. Vaar wel.

Intusfchen maak ik het mij tot eene zaak van gewisfe, u te verlaaten alvorens u een enkel woord van vertroosting te hebben toegevoegd. Gij moet den moed niet laten zinken. Hoe verschrikkelijk de ridder ook zijn mag, gij moet u gerust stellen. Ik vermoed, dat de looze gravin den ridder niet in het spel gebragt heeft dan om u te ontrusten. Zonder u te vleijen, moet ik erkennen, dat gij waardiger zijt dan hij. Gij zijt jong, verschijnt eerst in de waereld, en men beschouwt u als een man, die nog nimmer bemind heeft. De ridder is bejaard. Welke vrouw bemint onverschillig? Maar welke vrouw zou zoo eenvoudig zijn van zulks staande te willen houden?

EEN- EN- DERTIGSTE BRIEF.

Zedigheid in de liefde, marquis! Bedenkt gy wel wat gij zegt? Ach! gij zijt een verloren man. Ik mag uwen brief aan niemand vertoonen; het zou schande voor u zijn. Uw gewisfe liet het u dan niet toe van den voorgeslagen list gebruik te maaken? Met uwe openhartigheid en uwe verheven grondbeginselen zoud gij voorheen uw fortuin gemaakt hebben. In dien tijd was de liefde eene zaak van eer; maar thans, nu de verdorvenheid der eeuw alles veranderd heeft, is de liefde niet dan een spel der eigennigheit en ijdelheit geworden. Uwe onbedrevenheit laat in alle uwe deugd nog eenige ruwheit na, welke u ongetwijfeld zou bederven, indien gij geen verstand genoeg bezat om u eindelijk naar de zeden van onzen tijd te schikken. Tegenwoordig moet men zich in zijne waare gedaante niet vertoonen. Alles is schijn; men betaalt elkanderen met gebaarden, met verzekeringsen, met tekens. Elk speelt eene komedie; en de mannen hebben zeer duchtige redenen gehad om dus te handelen. Zij hebben gezien dat niemant er bij zou winnen, wanneer andere ons zeiden wat goed of kwaad zij van ons dachten. Men is onderling overeenge-

koomen om in plaats van deeze oprechtheid geheel tegengefelde gevoelens voor te wenden. En deeze handelwijs heeft ook de galanterie aangestoken. In weerwil van uwe verheven grondregelen zult gij moeten toefstemmen, dat het voor eene gezellige deugd moet gehouden worden, deeze gewoonte, welke men hoffelijkheid noemt, te volgen, zoo lang men dezelve niet tot in het bespottelijke of tot openbaare veinzerij drijft; en van alle onderhandelingen is het de galanterie, waar in het allermeeft noodig is, zijne waare gedaante te verbergen. Hoe dikwijls zult gij niet nog ondervinden, dat een minnaar door het verbergen der bovenmaatige grootheid van zijne hartstocht somtijds meer wint, dan door in andere gelegenheden meer liefde te vertoonen dan hij werkelijk gevoelt. Ik doorzie de gravin; zij is behendiger dan gij! Ik ben overtuigd, dat zij even zoo zorgvuldig haare liefde voor u tracht te verbergen, als gij moete neemt om de bewijzen voor de uwe te vermenigvuldigen. Ik herhaal het; hoe minder hartstochtelijk gij thans handelt, hoe beter men u behandelen zal. Ontrust haar op uw beurt, boezem haar de vrees in van u te zullen verliezen, en blijf daar bij gerust; want hier door zult gij op het duideliĳkst ondervinden, wat plaats gij in haar h art beflaat.

TWEE-EN-DERTIGSTE BRIEF.

Gij ijverzuchtig, marquis! Hoe zeer beklaag ik u! En wat zou men u niet een gewigtigen dienst bewijzen, wanneer men uwe onrust wegens de onafgebroken opwagtingen van den ridder kon wegneemen. Dan, dit schijnt mij toe geheel onmogelijk te zijn. Trots op edele oogmerken, die, zoo als gij gelooft, uwe liefde bewijzen, zou men u daar toe wel kunnen brengen, om afstand van dezelve te doen? Maar wilt gij de waare oorzaak van deeze edele oogmerken naauwkeuriger onderzoeken, zoo zult gij dezelve veel minder in uwe liefde tot de gravin dan in uwe ijdelheid vinden; en gij zult zien, dat gij vernederend omtrent u zelve en onredelijk wegens de gravin zijt.

Ja, marquis! uwe ijverzucht, zoo als gij die in uwe brieven hebt uitgedrukt, is niets dan de finert, van de verdiensten van eenen anderen indruk te zien maaken op een hart, welks bezit gij alleen gelooft waardig te zijn; ook zoud gij moeten toestemmen, dat, wanneer gij het durfde wagen voldoening wegens uwe beledigde ijdelheid te eischen, gij, als het eerste bewijs van wederliefde, eene geheele afkeurigheid en zichtbaare onverschilligheid omtrent alle mannen vorderen

zoud; gij zoud vorderen dat men alleen op u zoude zien; men moest niemand vinden, die met u zou kunnen vergeleken worden; en men moest alle dienstaanbiedigen van de beminlijkste mannen van de hand^owijzen.

Gij zijt bevreesd, zoo als gij zegt, dat het hart der gravin u zal ontroofd worden; is zulks niet een bewijs van de hevigheid uwer liefde? Wees oprecht, marquis! en erken, dat uwe smert op verre na niet zoo hevig zou zijn, indien het verlies van een zoo onschatbaar goed geene meerderheid van verdiensten in uwen medeminaar vooronderstelde. Niet meer bemind te worden is slechts een ongeluk; een kwaade luim kan er de oorzaak van zijn; maar verftooten te worden, een ander de voorkeur te zien geeven, welk eene vernedering! Het zonderlingste evenevenwel is, dat een minnaar, zelfs een zoo edele als gij zijn wilt, zich over het ééne troosten, maar het andere niet vergeeven kan. De oorzaak hier van, welke gij veelligt niet raaden zult, is, dat het ééne slechts de liefde beledigt, maar het andere de ijdelheid. Maar is deeze ijdelheid wél bredeneerd? Verdient zoodanig een minnaar in zekeren zin niet een medeminaar, die hem bevreesd maakt? Stemt men daar door niet toe, dat een ander ons de voorkeur kan betwisten of dezelve behaalen? Denk beter over u zelve, marquis! Zoodanig eene ongerustheid verzwakt de *getrouwheid uwer minnares veel meer dan zij dezelve bevestigt. Gij maakt haar daar door met voorstellingen bekend, wier

aandenken zij reeds als eene misdaad beschouwt. Indien gij haare ontrouw schijnt te vrezen, zoogewent gij haar dezelve als mogelijk en min strafbaar aantezien; gij maakt dat zij haare getrouwheid voor eene verdienste houdt. Gedraag u als volkoomen verzekerd van haare getrouwheid, en gij zult haar het denkbeeld ontrooven, dat zij buiten u nog een ander beminnen kan. Een man, die zich van onze bestendige weder-liefde verzekerd houdt, kan men niet ontrouw worden; hij zou daar zoo zeker niet op aangaan, zoo hij niet wezenlijk de voorkeur boven alle andere mannen verdiende. Dit zijn stellingen uit de logica der vrouwen.

Bovendien weten de vrouwen zeer wél, dat de ijverzucht voor haar beledigend is; dat haare getrouwheid te verdenken het zelfde is met haar van ontrouw te beschuldigen, haare zedelijke deugden in twijfel te trekken, haar tijran te worden, zich van zijne verwijtingen en dwang dat geene te beloven, hetwelk men door natuurlijke ongedwongen genegenheid niet bekomen kan. Kan een hart, dat men door zoodanige middelen behoudt, een edeldenkend man gelukkig maaken? Of liever, kan men een hart door zoodanige middelen behouden? Berooft men door een zoo vernederend denkbeeld hetzelfde niet van alle zijne waarde?

Deeze is zeker de ijverzucht van alle minnaars. Nu vraag ik u, of men dezelve nog als een bewijs van liefde moet aanzien? Maar ik kan nog eene andere soort van ijverzucht, van een zeer

verschillenden aart; en ik kan u geen juister begrip van dezelve doen verkrijgen, dan door u een affchrift van eenen brief, dien ik voorheen aan den graaf VAN COLIGNIJ gefchreven heb, toetezenden.

BRIEF *van de freule* VAN LENCLOS
aan den graaf VAN COLIGNIJ.

„ Hoe onrechtvaardig zijt gij niet , mijn lieve
 „ graaf! Alles wat ik u zeide heeft u niet ge-
 „ rust kunnen stellen; de bezoeken, welke ik van
 „ den hertog van * * ontfang , maaken u aan-
 „ houdend ongerust! Ik zie, gij plaatst mij in
 „ éenen rang met die vrouwen, welke bij haare
 „ liefde enkel oogmerk hebben, en niet open-
 „ hartig zijn. Leer mijn karakter beter kennen;
 „ zoo gij mij niet meer mogt bevallen, en de
 „ hertog uwe plaats in mijn hart had ingenomen,
 „ zou ik zulks openlijk hebben erkend,
 „ en mij daar bij wél in acht genomen hebben
 „ uwe verwijtingen aftewagten of te verdienen.
 „ Doe mij daarom recht, en neem mijne
 „ zuivere denkwijzen aan, welke ik mij in ons
 „ verkeer tot eene wet gesteld heb. Wees
 „ verzekerd, dat ik nimmer ongerust omtrent
 „ u geweest ben. Herinner u tot een voorbeeld,
 „ dat ik uwe opwagtingen bij des presidents
 „ vrouw gerust aanzag; dat ik het verhaal van
 „ uwe avondmaaltijden bij Hortensia, van uwe
 „ concerten bij des marchals vrouw, koelbloedig
 „ aanhoorde. Heb ik bij die gelegenheid de

„ geringfte klagten geüit? Ik geloof van neen.
 „ De vrees van u het geringfte ongenoegen te
 „ veroorzaaken, u eenigen dwang aan te doen,
 „ uwe genoegens te stooren, hieldt mij aanhou-
 „ dend terug. Ik beoog in mijne liefde niets
 „ dan uw geluk; ik bevljigt mij alleen om mijne
 „ medeminnaresfen in verkieslijkheid te over-
 „ treffen, en u in mij genoegens te doen aan-
 „ treffen, welke geene uwer andere minnaresfen u
 „ geeven kunnen. Daar de meeste vrouwen in
 „ de liefde geen ander oogmerk hebben dan haar
 „ eigen geluk, of de voldoening van haare ijdel-
 „ heid, zoo hangt haare ijverzucht voornaamelijk
 „ af van luimen en tijrannij. Hoe verschillend
 „ hier van is mijne ijverzucht niet; maar hoe ver-
 „ schillend is ook niet derzelver oorsprong! Zeker
 „ hebben zij ook geen minnaar zoo als ik heb;
 „ en aan hem alléén heb ik mijne rust te dan-
 „ ken. Mijn lieve graaf heeft een juist oordeel
 „ en een kieschen smaak; dit stelt mij gerust te-
 „ gen alle aanvallen van andere vrouwen. Ik
 „ weet niet of het verstand of ijdelheid is, maar
 „ ik vlijde mij altijd daar mede, dat hij onder-
 „ scheid zou maaken, tusfchen eene waare
 „ minnares en eene vrouw, welke hem slechts
 „ de coquetterie in de armen gebragt had. In de
 „ oogen van een zot is de geringfte kleinigheid
 „ eene beweegreden; eene hofflijkheid een be-
 „ wijs van voorkeur; de geringfte, of wel eene
 „ spotachtige, loftuiting houdt hij voor eene lief-
 „ desverklaaring; een vlugtige smaak is bij hem
 „ eene hartstocht; zonder vrijheid in de keus

„ van het voorwerp, kan hem alles behaagen
„ wat hij als eene goede partij beschouwt. Maar
„ een man als gij schat alles naar zijne rechte
„ waarde; gemaaktheid geldt bij hem niet voor
„ zuivere gewaarwording, valscheid voor geene
„ openhartigheid, schijn voor geene wezenlijk-
„ heid. Zijn roem bestaat niet in het verove-
„ ren van alle harten; of hij algemeen behaagt,
„ daar over bekommert hij zich weinig; hij tracht
„ alleen het hart, zijner liefde waardig, te roeren,
„ te veroveren, en te behouden. Veele andere
„ kunnen hem vermaaken, en hem den tijd helpen
„ slijten; maar geene kan van eenig belang voor
„ hem zijn. Hoe dikwijls sprak ik niet tot mij zel-
„ ven, de graaf is tegenwoordig by Hortensia of bij
„ des presidents vrouw, en mogelijk wel met ge-
„ noegen; een ander dan ik bezorgt hem onderhoud
„ en vreugde; dan, hij is gelukkig, en dat is mij
„ genoeg; de genoegens, welke hij daar geniet,
„ zijn van die, welke mijn gezelschap hem doet
„ vinden, zeer verschillend; het geluk, dat de lief-
„ de geeft, is met geen ander geluk te vergelijken;
„ de graaf is bij mij op eene geheel andere wijze
„ vrolijk dan bij andere vrouwen; de opslag
„ zijner oogen, zijne zorgvuldigheid, zijne ge-
„ ringste bewegingen, neemen eene geheel an-
„ dere gedaante aan wanneer ik er het voor-
„ werp van ben. In plaats van mijne medemin-
„ naarsfen te haaten, verblijde ik mij veel meer
„ dat zij uwe genoegens kunnen vermenigvuldi-
„ gen; ik dank er hen voor; ik bemin hen, en
„ schat hen hoog in u.”

„ Bovendien, lieve graaf! hoe beminnelijker zij
 „ zijn, hoe meer het mij vleijen moet, dat gij mij
 „ om haaren't wil niet veronachtfamt. En, zoo ik
 „ moest vreezen u éénmaal onverschillig te zullen
 „ worden, dan zou mij niets wegens het verlies
 „ van uw hart kunnen troosten, dan de verdienften
 „ en de schoonheid van mijne medeminnaresfen.”
 „ Zoud gij aan des prefidents vrouw de voorkeur
 „ geeven? zij is levendig, wakker, aangenaam, maar
 „ alles door haar temperament. Hortenfia? — haare
 „ oogen zijn teder en kwijnend; zij is bevallig en
 „ zagt; maar alle deeze aanlokkelikheden heeft zij
 „ alleen aan de natuur te danken. De vrouw van
 „ den marchal? — deeze weet zeker haare schoo-
 „ ne gefalte door kunst te doen fchitteren; zij
 „ is bevallig en wijs; maar in eene onbepaalde be-
 „ geerte, om van alle mannen opgemerkt te wor-
 „ den en alle vrouwen te vernederen, beftaat
 „ haare grootfte verdienfte. Onderzoek nu waar in
 „ mijne geringe aanlokkelikheden beftaan. Alleen in
 „ de liefde! Zij alleen gaf dezelve hun beftaan en
 „ hunne waarde. Haar dank ik die levendigheid,
 „ wier wezenlijke waarde gij alléén kent. Zij geeft
 „ mijne oogen die tederheid, welke den geliefden
 „ van ons hart zoo ligt doordringt. Zij verédelt
 „ mijnen tred, verfraait mijn optooifel, verheft mij-
 „ ne schoonheid, geeft mijn verftand aangenaam-
 „ heid, en maakt mijn zwijgen vol uitdrukking.
 „ Zonder haar is al wat mij omringt zonder leven
 „ en werkfaamheid. In 't kort, graaf! aan u heb ik
 „ alles, aan de natuur, het geval, en de ijdelheid
 „ niets te danken. Ik wenschte dat alle mannen mij

„hunne harten aanboden, om dezelve aan u te
 „kunnen opofferen. Dan, daar gij aan de zuiver-
 „heid van mijne genegenheid nog ſchijnt te twij-
 „felen, zoo beveel ſlechts, en ik zal gehoorzaa-
 „men; alleen één woord, en het voorwerp van
 „uwe ongerustheid zal in mijn huis niet meer
 „zichtbaar zijn. Geloof intusſchen niet, dat mij
 „zulks eenige onaangenaamheid zal veroorzaaken,
 „dewijl alle opofferingen, welke gij van mij vor-
 „dert, ſlechts zullen dienen om mij nog vaster
 „aan u te verbinden.”

Deeze is. zoo ik geloof, marquis, de eenige
 foort van ijverzucht, welke men gevoelen en on-
 derhouden moet.

DRIE - EN - DERTIGSTE BRIEF.

Een ſtilzwijgen van tien dagen, marquis! Ik
 word in ernst bang voor u.

De aanwending van mijnen raad is dan niet
 geheel nutteloos geweest? Ik wensch er u geluk
 mede. Maar dit bevalt mij niet, dat het wei-
 geren van eene openlijke erkentenis u verdrietig
 maakt. Het *ik bemín u* is dan eene kostbaare
 zaak in uwe oogen. Sedert veertien dagen hebt
 gij de gevoelens der gravin getracht te ontdek-

ken, en dit is u gelukt; gij zijt van haare gene-
genheid t' uwaards overtuigd; wat wilt gij nog
meer? Kan u deeze erkentenis een grooter recht
op haar hart geeven? Waarlijk, marquis, gij zijt
zeer zonderling; geloof mij, niets kan eene ver-
standige vrouw meer buiten haar humeur bren-
gen, dan de hardnekkigheid, met welke de mees-
te minnaars eene geweigerde erkentenis afpersen.
Ik versta u niet. Moet eenen tederen minnaar
zulk eene weigering niet duizendmaal meer waar-
dig zijn dan eene uitdrukkelijke verklaring?
Wilt gij uw waar belang leeren kennen? In plaats
van bij eene vrouw op dit punt aantedingen,
zoo bevlijtig u veel meer, om, gelijk ik u reeds
gezegd heb, de toeneeming haarer hartstocht
voor haar te verbloemen. Maak dat zij u bemint,
alvoorens het haar te doen opmerken, alvoorens
haar in de noodsaakelijkheid te stellen om het zel-
ve te erkennen. Kan iets een zoeter genoeg
geeeven, dan te zien dat een hart, zonder het
zelf te weeten, voor ons is ingenomen, trapsge-
wijze in liefde ontvonkt, en eindelijk geheel ver-
tederd wordt? Welk een wellust, zich in het ge-
heim over deszelfs bewegingen te mogen verheu-
gen, dezelve te leiden, te vermeerderen, te
verhaasten, en zich over den behalden zegen
toetejuichen, eer nog de schoone vermoedde dat
men het op haare nederlaag had toegelegd! Zie
daar, wat ik vermaaken noem. Geloof mij der-
halven, marquis! gedraagt u bij de gravin even
als of de toestemming haar reeds ontglipt was.
Men heeft, het is waar, het *ik bemint u* nog niet

geëit, maar zulks alleen daarom, om dat men u werkelijk bemint! Bovendien zal men alles doen wat men kan, om er u van te overtuigen. En hoe veele vrouwen slaan den mannen geene kleine gunsbewijzen toe, alvorens dit noodlottig woord te hebben uitgesproken!

De vrouwen bevinden zich in geene geringe verlegenheid. Zij wenschen even zoo zeer de mannen haare genegenheid te ontdekken, als deeze haar dezelve trachten afte~~w~~o~~r~~derden. Maar hoe zullen zij het aanleggen? De mannen, zoo geestig in zichzelf kluisters te smeden, hebben met de erkenenis van onze hartstocht het denkbeeld van schande verbonden; en, welke begrippen men zich ook van onze denkwijze moge gemaakte hebben, deeze erkenenis vernedert ons altijd; want, wanneer wij maar een weinig ondervinding hebben, zoo overzien wij alle de gevolgen daar van. Te weeten, dit *ik bemint u* is op zich zelve in het geheel geene misdaad; maar de gevolgen daar van verschrikken ons. En hoe zullen wij deeze voor ons verbergen, en de banden niet vooruitzien, waarin wij ons zelve sluiten zouden!

Bovendien, vergeet niet dat het meer uwe ijdelheid dan wel uwe liefde is, welke deeze erkenenis zoo hartstarrig zoekt aftepersen; en gij zijt niet in staat de waare beweegredenen van ijverige begeerte voor ons te verbergen. De natuur beschonk ons met een voortreffelijk gevoel; door hetzelfde onderscheiden wij zeer juist, wat uit eene waare hartstocht voortspriet, en wat

een andere oorsprong heeft. De werkingen der liefde — onbedachtsaamheid, het uitbarsten van eene verliefde drift, met één woord, alle verliefde dwaasheden, vergeeven wij gaarne; maar zoo dra uwe eigenliefde zich tegen de onze verheft, zult gij ons onhandelbaar vinden. En wie zal het kunnen gelooven? de mannen maaken ons dikwijls moeilijk om zaaken, welke tot haar geluk niets toebrengen. Hunne ijdelheid verbindt zich aan kleinigheden, en verbindert hen in het genot van waare voordeelen. Vergenoeg u met de zekerheid, dat gij door eene aanbiddenswaardige vrouw bemind wordt; en smaak het genoegen zulks voor haar te verbergen, om uw voordeel hier mede te doen. Wat zoudt gij ook gewonnen hebben, wanneer gij door aanhoudende kwelling haar al een *ik bemin u* afperste? Zou dan uwe onzekerheid ophouden? Zoud gij dan nog weten, of deeze betijdenis niet eer uit toegeevenheid dan uit liefde zoude voortkoomen? Ik moet de vrouwen kennen. Men kan u door eene voorbedachte toestemming, welke slechts door den mond wordt uitgesproken, bedriegen; maar nooit zult gij door het onwillig getuigenis eener hartstocht, welke men tracht te smooren, misleid worden. In het kort, de waarlijk-vleijende toestemmingen zijn niet die, welke wij afleggen, maar die, welke ons ontsnappen.

VIER- EN- DERTIGSTE BRIEF.

Nu is uwe vreugde volkoomen! Het is dan zeker, men offert uwen medeminnaar aan u op, en gij zegenpraalt. Hoe gaarn vleit zich uwe ijdelheid! Ik zou hartelijk moeten lachen, wanneer uw zoo blijkbaare zegenpraal hier mede eindigde, dat men u na eenigen tijd uw afscheid gaf. Wat zoud gij u niet verwonderen, wanneer deeze opoffering, op welke gij thans zoo trots zijt, eens bij ongeluk verdicht ware; wanneer de gravin u alleen gebruikt had, om in het hart van den ridder eene slaapende hartstocht op nieuw te doen ontwaaken; wanneer gij hem alleen ijverzuchtig maaken, en het werktuig haarer kunstgreepen zijn moest! Alle mannen gelooven, even als gij, dat de opoffering van eenen medeminnaar hen van den voorraug verzekert. En hoe dikwijls is dezelve niet enkel eene kunstgreep? Soms tijds verblijdt zich de overwonnen niet minder hartelijk dan de overwinnaar. Maar is deeze opoffering wezenlijk oprecht, één van beide is dan waar, — of de schoone heeft deezen medeminnaar bemind, of zij heeft hem niet bemind. In het eerste geval is de opoffering een bewijs dat zij

hem niet meer bemint; maar hoe kan men er dan trots op zijn? En heeft zij hem niet bemind, wat baat u dan deeze ingebeelde zegen? In beide gevallen zegenpraalt gij over iemand, die haar onverschillig was, en dien zij veelligt verachtte.

Er is nog een ander geval, waar in de voorkeur even zoo weinig roemrijk voor u zijn zou; wanneer naamelijk de ijdelheid van het voorwerp uwer wenschen sterker is dan haare liefde voor u. Tot onze schande moet ik erkennen, dat zelden een minnaar, wiens eenige verdienste de liefde is, zich lang kan staande houden tegen eenen, dien men naar zijnen rang waardeert, en die goederen, geboorte, enz. bezit. Kan de middenmaatigheid der geluksgoederen van haaren minnaar eene vrouw doen bloozen, aarzelt zij zijnen overwinnaar de voorkeur toetestaan, en zich deeze voorkeur tot eene verdienste te maaken, zoo zeg ik u, dat alleen de keus van een gegrond voorwendsel om hem te verlaaten haar nog in verlegenheid brengt. Het is intuschen verre van mij, uw geluk bij de gravin aan zulke beweegredenen toeteschrijven. Zij schijnt mij te sterk vooringenomen te zijn, dan dat de voorkeur, dien zij u geeft, geen uitwerksel van haaren smaak en van de verdiensten van haaren minnaar zou zijn; ik wilde u slechts aanwijzen, dat men somtijds reden zou kunnen hebben om over zijne overwinning te bloozen, wanneer de waare grond daar van aan ons bekend was.

VIJF-EN-DERTIGSTE BRIEF.

De ridder is dan niet meer het voorwerp uwer ongerustheid? De gravin wordt veel meer door mannen dan vrouwen bezogt; en dit maakt u het hoofd warm! Op mijn woord, in plaats van u daar over te beklagen, behoort gij deze haare handelwijs goedtekeuren. Ik heb zelfs vrouwen haare vriendinnen hooren raaden, om uitgezogte mannen tot haar gezelschap te verkiezen, en zoo weinig mogelijk met vrouwen omtegaan; overtuigd, dat de vleijereien der eerste voor een jong persoon veel minder gevaarlijk zijn, dan het voorbeeld en den raad der laatsten.

De meeste vrouwen brengen haare eer in verdenking, de ééne door gebrek aan verstand, en de andere door werkelijke gebreken. Beide is voor het publiek hetzelfde. Dit plaatst haar in éénen rang, en denkt over hun, die door haar bezogt worden, niet beter. Uwe rust en die der gravin liepen even zoo veel gevaar, als de goede naam der laatste. De snappereien, welke in deeze gezelschappen heerschen, en de wangunst der vrouwen, zouden u aan eeuwige onaangenaamheden blootstellen. Indien de gravin u met eenige uitzondering behandelde, hoe zou dit hun niet

grieven! en wat zoude hunne ijverzucht hier door niet toeneemen! Haare voortreffelijkste hoedanigheden zouden welhaast het voorwerp hunner laage spotternij worden; haare neiging t' uwaards, en uwe getrouwheid, zouden eene schertfende lofspraak ondergaan, welke haar meer zou doen bloozen dan de vleijerijen der beminnelijkste mannen. In tegendeel zal de begeerte om de achting der laatste te verwerven; de vrees van door hun, veel ligt niet zonder oogmerk, te zeer van nabij beschouwd te worden; en de vastheid der ziel, welke men in hunnen omgang verkrijgt; — dit alles, zeg ik, zal de getrouwheid eener vrouw bewaaren, haar in derzelver grondstellingen bevestigen, en van eene beminnelijke meesteres dikwijls eene getrouwe vriendin maaken.

Ik gaa nog verder, met u de gevaaren te toonen, waar over gij u zoud kunnen ergeren. Ik ben zeer overtuigd, dat over het geheel het gezelschap der verstandige vrouwen voor een jong perfoon zeer gevaarlijk kan worden. Verstand stopt bij ons de bron der wangunst niet, welke de grondtrek van ons karakter uitmaakt; men kan zeer verstandig, en evenwel wangunstig en gevolgelijk slecht zijn. Eene jonge perfoon behoeft niet te vreezen, van eene zoo eerlijke vrouw een met de deugd strijdenden raad te zullen ontfangen; intusfchen stelt deeze zich aan een ander gevaar bloot, voor hetwelk men zich even zeer in acht dient te neemen. Het is zeker, dat alle vrouwen, welke openlijk de rol van den vernuftigen willen spelen, of den ouderdom na-

deren, of in 't stuk van lichaamsfchoonheid door de natuur niet zeer gunstig bedeed zijn, of wel een ruw karakter bezitten, hetwelk met de hoedanigheden, in eene beminnelijke vrouw vereischt wordende, niet is overeen te brengen. Deeze drie foorten van vrouwelijke fchepfels hebben over het geheel dezelfde belangen, en zeker altijd dezelfde inzichten, naamelijk, om alle aangebeden vrouwen, welke de oorzaak zijn dat zij in geene aanmerking koomen, in een kwaad gerucht te brengen. Zij maaken een begin met over de lichaams en jeugdige fchoonheid zeer verachtelijk te fpreken; den voorrang te geeven aan wezenlijke hoedanigheden, waar in zij haare eer ftellen. Maar, dewijl zij zien dat de mannen nog niet kiesch genoeg zijn om aan de fchoonheid, bevalligheid, levendigheid, enz. de voorkeur te weigeren, zoo ftellen zij alle haare vermogens in 't werk, om deeze voordeelen bij jonge vrouwen te verzwakken. Zij zijn de harpijen gelijk; zij bederven alles wat zij aanraaken. Ik zend u hier bij het afschrift van eenen brief, die met mijne waarneemingen volkoomen instemt. Ik behoef u niet te zeggen op wat wijs mij dezelve in de hand is gevallen; sedert eenigen tijd heb ik alles verzameld, wat men in de geheime fchuilhoeken van het hart tracht te verbergen.

„ Hoe meer ik hier over nadenk, mijne lieve vriendin, hoe duidelijker ik zie, dat wij langs den ingeflagen weg ons doel niet zullen bereiken.
„ Bestendig befotten, hekelen en openbaare haat
„ fchijuen mij toe de rechte wapens niet te zijn

om aan onze gemeenschappelijke vijandin den
voorrang te betwisten, dien haare jeugd en een
weinig schoonheid haar geeven. Ons gedrag
verraadt onze oogmerken te duidelijk; het kan
ons gehaat maaken; en wanneer wij haar open-
baar den oorlog aankondigen, zoo zal zich
mogelijk nog — o grievende smart! — het me-
delijden voegen bij de gewaarwordingen, wel-
ke zij reeds heeft ingeboezemd. Daarom moe-
ten wij bij tijds een geheel anderen weg in-
slaan; wij moeten haaren omgang zoeken, haare
vriendinnen worden, haar vertrouwen trachten
te winnen, en van het aanzien, hetwelk onze
jaaren ons boven haar geeven, een nuttig ge-
bruik maaken. In 't kort, wij moeten haare
vertrouwen en bestiersters trachten te worden.
Door verstand en geduld kunnen wij het on-
getwijfeld zoo ver brengen, dat zij door ons
zal zien, denken en gewaarworden. Onze
zegenpraal is zeker, indien wij haar omtrent
de ijdele schoonheid, welker volstrekte nietig-
heid wij haar zullen trachten inteprenten,
onverschillig kunnen maaken. Zij zal de be-
valligheid, waar mede zij door de natuur be-
schonken is, voor niets achten; en integen-
deel smaak in voortreffelijke hoedanigheden ver-
krijgen. Haare levendigheid moet onvoorzich-
tigheid, haar natuurlijk gevoel veinzerij, haa-
re rondborstigheid mistrouwen, en haare gees-
tige scherts spreuken der wijsheid worden. Met
één woord, wij moeten haar zoo verstandig en
ernstig maaken, dat zij die toverkracht, waar

„ door zij alle mannen aan zich weet te kluisteren ,
„ geheel en al moet verliezen. Wel is waar, dat
„ wij hier door in gevaar geraaken om eene le-
„ vendige modepop tot eene verftandige vrouw te
„ maaken ; maar blijft ons dan nog iets meer te
„ wenschen overig ? Wij hebben haar dan gewend
„ haare beminnelijkste hoedanigheden tot in het
„ buitenspoorige te drijven ; alle haare deugden
„ zullen verkeerd geplaatst zijn ; en ik zal mij
„ zeer bedriegen , indien zij binnen korten tijd
„ niet belachchelijk zal zijn , en even zoo wei-
„ nig geacht worden , als of zij ielijk en oud was.
„ Dit plan , lieve vriendin , schijnt mij het ver-
„ ftandigst gekozen te zijn. IJverzucht te too-
„ nen is zoo veel als aan zijne medeminnares
„ den voorrang interuimen ; maar haar ten onder
„ te brengen terwijl men haar schijnt te willen
„ verheffen , dit is een meesterstuk der kunst , en
„ geeft eene volkoomen voldoening.”

Wat zegt gij van deeze grondregelen , marquis ?
Indien i. u de persoon noemde , van welke de-
zelve afkoomtig zyn , gij zoud mij niet gelooven
wegens haare achting. Zij is , volgens het alge-
meen gevoelen , eene vrouw zonder hartstochten ,
en maakt geene aanspraak op iemand ; zij is , zegt
men , de oprechtheid en openhartigheid zelve ; niets
is zuiverer dan haare grondregelen , niets onver-
schilliger dan haar hart , en niets oprechter dan
haare vriendschap. Geloofst gij nu nog aan deugd ?

ZES-EN-DERTIGSTE BRIEF.

Zult gij mij wel willen vergeeven, marquis, dat ik gelachchen heb over het geen u bedroeft? Zeker, gij neemt de zaaken zeer ter harte. Gij hebt, zoo als gij zegt, door eenige onvoorzichtigheden u de gramfchap der gravin op den hals gehaald; en hier over zijt gij ten uiterften ongerust. Gij hebt haar de hand zoo vuurig gekust, dat het door elk wierdt opgemerkt; zij heeft u in 't openbaar uwe onbefcheidenheid verweeten; en de al te zichtbaare achting voor haar, welke de andere vrouwen beledigen moest, heeft u aan de bijtendste fpotternijen der marquifin, haare fchoonzuster, blootgefteld. Dit zijn in de daad harde bejegeningen. Maar in ernst, marquis! zijt gij onnozel genoeg om te vreezen, door de gevolgen van een fchijnbaar ongenoegen alles verloren te hebben? Gij vermoed dan niet eens, dat men u reeds in het hart gerechtvaardigd heeft? Ik moet u derhalven daar van overtuigen, en ben daarom gedwongen u ten onzen koste zeldfaame geheimen te ontdekken. Maar ik wil in alle mijne brieven mijn geflagt niet verdedigen. Ook heb ik u openhartigheid beloofd, en ik zal mijne beloften houden.

K

Eene

Eene vrouw wordt altijd door twee tegen elkanderen strijdende hartstochten geslingerd, door de begeerte om te behaagen, en de vrees voor schande. Stel u onze verlegenheid voor. Van den éé-
nen kant is onze vuurigste wensch, om ooggetuigen te hebben van de uitwerking onzer beval-
ligheden. Altijd bezorgd ons zelven uitmunten-
heid bijzetten, onophoudelijk gelegenheid zoe-
kende om andere vrouwen te kunnen vernederen,
wenschen wij haar ooggetuigen te maaken van den
voorrang, dien wij genieten, en van de hulde,
welke onze schoonheid ontfangt. Weet gij wel,
waar wij in zulk een geval onze voldoening naar
afmeten? Naar de droefheid van onze medeminna-
resfen. De onvoorzichtigheden, welke de gewaar-
wordingen, door ons ingeboezemd, verraaden,
betoveren ons naar evenredigheid van hunne wan-
hoop; en zoo eene onvoorzichtigheid overtuigt ons
veel meer dat wij bemind worden, dan eene voor-
zichtigheid, door welke onze schoonheid geen
naam kan maaken.

Maar hoe veel bitterheid vergiftigt niet dit zoet
genoegen! Deeze gewigtige voordeelen gaan ge-
paard met de boosheid van onze mededingsters,
en dikwijls met de verachting der mannen. Treu-
rig noodlot! De waereld maakt geen onderscheid
tusfchen vrouwen, welke u toelaaten haar te be-
minnen, en dezulke, welke de liefde beloonen.
Eene redelijke vrouw zal, alleen en vrij van alle
hartstochten zijnde, altijd haaren goeden naam bo-
ven den roem ftellen. Maar men ftelle tegen over
haar medeminnaresfen, welke haar den prijs der

fchoonheid kunnen betwisten; en al moest zij ook haaren goeden naam, die haar zoo dierbaar fcheen, verliezen; al moest ook haare eer duizendmaal gevaar loopen; zoo zal in haare oogen niets het genoeg evenaaren, van boven andere den voorrang te genieten. Straks zal zij u deswegens beloo- nen door u de voorkeur te fchenken; in het be- gin zal zij gelooven zulks alleen uit dankbaarheid te doen; maar in den grond zal het een bewijs van haare toegenegenheid zijn. Men vreest on- dankbaar te zullen fchijnen, en men wordt teder.

Zult gij nu nog gelooven, dat uwe onbefchei- denheden ons boos maaken? Wanneer wij er over beledigd fchijnen; zoo zijn wij die fchatting aan den perfoon fchuldig, dien wij verbeelden; en gij zoud zelf de eerfte zijn om eene te groote in- fchikkelijkheid aftekeuren. Maar vergis u deswe- gens niet. Ons in zulke gelegenheden niet te be- ledigen is ons wezenlijk beledigen. Wij bevee- len u derhalven befcheidenheid en voorzichtig- heid; en is dat onze rol niet? En is het noodig u te zeggen wat rol gij fpelen moet? Ik heb dik- wijls hooren zeggen, dat hij, die de wetten naar den letter opneemt, dezelve niet verftaat. Wees verzekerd dat gij onze oogmerken zult vervullen, zoo dra gij dezelve zult weeten te verklaaren.

ZEVEN-EN-DERTIGSTE BRIEF.

Eindelijk verkrijgen mijne voorzeggingen haare vervulling; de gravin verweert zich niet meer dan vlugtenderwijze; gij gelooft dat zij u wil beproeven? hoe duidelijk gij haar de voorkeur boven andere moogt geeven, en hoe weinig voorzichtigheid gij in uwe liefdesbetuigingen gebruikt; heeft zij geene kracht meer om er u over te berispen. De geringste verontschuldiging van uwen kant doet de verwijtingen haaren mond ontvlugten; en haare gramfchap is zoo beminnelijk, dat gij alles zoud aanwenden om dezelve te verdienen. Hoe hartelijk neem ik geen deel in uwe vreugde! maar, hoe zeer deeze uw voorspoed u moge vleijen, zoo gij wezenlijke achting voor de gravin bezit, zoo maak dat dezelve niet lang aanhoudt. Hoe weinig kennen de vrouwen, welke voor haaren goeden naam willen zorgen, haar waar belang, terwijl zij door eene voorgewende ongeloovigheid de gelegenheden vermenigvuldigen om kwaad van hun te spreken! Zullen zij dan nooit inzien, dat niet altijd de tedere oogenblikken aan haaren goeden naam nadeelig zyn? Haar voorgewende twijfel aan de oprechtheid van haare minnaars doet bij de waereld meer nadeel aan

haaren goeden naam, dan haare nederlaag zelve. Zoo lang zij ongeloovig blijven stellen duizend onachtzaamheden haare eer in gevaar; zij verkwis- ten haaren goeden naam bij gedeeltens. De on- verhoorde minnaar grijpt elke gelegenheid aan om haar bewijzen van zijne oprechtheid te geven. Den onvoorzichtigsten aandrang, de duidelijkste bewijzen van voorkeur, en de allerdingendste blij- ken van bezorgdheid, beschouwt hij als de beste middelen om zijn oogmerk te bereiken; maar kan hij dezelve in 't werk stellen zonder dat de waereld het merkt, zonder dat zich alle andere vrouwen beledigd achten, en door de steekligste spotternijen zich wreken zullen? Zoo dra de voorwaarden in order gebragt zijn, dat is, zoo dra wij beginnen te gelooven dat wij oprecht bemind worden, zoo ziet men uitwendig niets meer van liefde, alles blijft onder ons. En wanneer men onze verbindtenis bemerkt, en schrander genoeg is om de waarheid te raaden, zoo geschiedt dit slechts door de herinnering van het gebeurde in een tijd, welke voor de liefde verlooren is. Ik wenschte derhalven om beider partijen wil, dat, zoo dra eene vrouw geenen smaak gevoeld voor hem, die haar wenscht te behaagen, zij zijne ligtgeloovig- heid niet misbruikte; en dat zij, zonder eene ij- dele hoop in hem levendig te houden, hem met duidelijke woorden van de hand wees. Maar ik wenschte ook, dat, zoo dra zij overtuigd is dat men haar bemint, zij zulks ter goeder trouw er- kende; behoudens nochtans, dat zij zich zoude kunnen doen aanbidden zoo lang zij het gevoege-

lijk zoude oordeelen, alvorens wederkeerig haare tederheid omtrent haaren minnaar te erkennen; want, in één woord, zij kan geene twijfelingen voorwenden, zonder haaren minnaar in de noodzaakelijkheid te brengen om dezelve wegteneemen; en hier in kan hij met geene vrucht te werk gaan, zonder al te duidelijke bewijzen, welke de waceld den mond openen.

Ik weet zeer wel, dat mijne raadgeevingen niet aanneemelijk zouden geweest zijn in een tijd, toen de ongefcoiktheid der mannen de meeste vrouwen onhandelbaar maakte; maar tegenwoordig, nu de dapperheid der bestormers zoo weinig middelen ter redding overlaat; tegenwoordig, nu men, even als na de uitvinding van het buskruid, met zekerheid kan zeggen, dat geene plaatsen meer onwinbaar zijn; waarom zal men zich nu nog aan de langduurigheid eener formeele belegering blootstellen, daar men vooruit weet, dat men na veel moeite en lijden zich eindelijk bij verdrag zal moeten overgeeven? Doe uwe beminnelijke gravin derhalven reden verstaan; toon haar in welke ongelegenheid zij zich zou kunnen brengen door uwe gevoelens langer te mistrouwen. Gij zult haar overhaalen door uwe hartstocht; gij zult haar dwingen u te gelooven uit zorg voor haaren goeden naam; maar mogelijk zou het nog beter zijn, wanneer gij haar een nieuwen grond aan de hand kond geeven om u een vertrouwen toetestaan, hetwelk zij buiten twijfel met veel moeite u zal kunnen weigeren.

AGT-EN-DERTIGSTE BRIEF.

Gij hebt u dan over mijnen laatsten brief geërgerd, marquis! gij wilt met alle geweld staande houden, dat het niet onmogelijk is in onze eeuw deugdzaame vrouwen te vinden. Maar heb ik u dan ooit het tegendeel gezegd? Wanneer ik de vrouwen met belegerde plaatsen vergeleek, hield ik toen staande dat er geene onveroverde steden te vinden waren? Hoe zou ik dit hebben kunnen zeggen? Er zijn er immers die nooit belegerd zijn. Gij ziet nu dat ik met u instem. Maar ik zal mij duidelijker verklaaren, om niet meer voor uwe haarkloverijen bloottestaan; zie daar mijne geloofsbelijdenis ten deezen opzichte.

Ik geloof voor vast aan de deugdzaame vrouwen in het geval dat zij nooit zijn aangevallen, ten minsten nimmer op de rechte wijs. Ik geloof ook zelfs aan de deugdzaame vrouwen, hoewel aangevallen, en wel op de rechte wijs, voorondersteld dat zij noch temperament, noch hevige hartstochten, noch vrijheid, noch een haatelijk man bezitten. Ik moet u bij deeze gelegenheid een vrij ernstig gesprek mededeelen tusfchen mij en eene neuswijze, welke door zeker berucht geval is bekend geworden. Ik was op dien tijd nog jong en zon-

der ondervinding, en beoordeelde andere nog met die strengheid, van welke men zich niet ontdoet, dan wanneer zekere misfappen, die wij zelve begaan, ons toegeevalijker omtrent onzen medemensch maaken. Ik veroordeelde het gedrag van deeze vrouw zonder de geringste verschooning; zij wierdt het gewaar; wij zagen elkandere somtijds bij een mijner bloedverwanten. Eens tradt zij met mij op zijde, en hieldt met mij het volgende korte gesprek, hetwelk indruk genoeg op mij maakte om het nimmer te vergeeten.

„ Het is niet om u te onderhouden over de
„ gesprekken, welke gij ten mijnen nadeele ge-
„ voerd hebt, dat ik u heb alleen geroepen,
„ zeide zij, maar om u eenig onderricht te gee-
„ ven, waarvan gij de gegroundheid in het vervolg
„ zult ontdekken. Gij hebt mijn gedrag met een
„ strengheid beoordeeld, en slaat heden nog een
„ oog van verontwaardiging op mij neder, het-
„ welk mij duidelijk ontdekt hoe trots gij nog op
„ uwe ongerepte deugd zijt. Gij houd u zelve
„ voor deugdzaam, en gelooft dat uwe deugd
„ u nooit verlaaten zal. Maar, mijn lief kind!
„ het is niet dan uwe eigenliefde, welke u ver-
„ blindt. Ik meen verplicht te zijn uwe oner-
„ varenheid te hulp te moeten koomen, en u te
„ moeten aantoonen, dat gij, wel verre van ze-
„ ker te zijn omtrent die deugd, welke u zoo
„ gestreng over andere doet oordeelen, niet
„ eens verzekerd kunt zijn dat gij deugd be-
„ zit. Gij verwondert u over dit begin; dan,
„ leen mij uwen aandacht, en gij zult ras

„ van de waarheid mijner gezegdens overtuigd
„ zijn.

„ Tot hier toe heeft niemand u van liefde ge-
„ sproken; uw spiegel alleen heeft u gezegd dat
„ gij bevallig zijt. Uw hart, ik zie het aan de
„ onverschilligheid, welke in uwe geheele hou-
„ ding doorstraalt, is nog niet ontwikkeld; de
„ stem der natuur heeft zich nog niet in u laten
„ hooren. (Zij bedroog zich.) Zoo lang gij nog
„ in dezen staat blijft, en men u, zoo al men
„ nu doet, niet uit het oog verliest, zoo lang
„ wil ik wel voor u instaan. Maar, wanneer uw
„ hart zal gesproken hebben; wanneer deeze in
„ zich zelve reeds betoverende oogen gewaar-
„ wording, leven en uitdrukking zullen ontfan-
„ gen hebben; wanneer zij de taal der liefde zul-
„ len spreken; wanneer inwendige onrust u zal
„ bestormen; eindelijk wanneer zekere begeertens,
„ door de schroomachtigheid eener goede opvoe-
„ ding half verstikt, u meer dan eens in het geheim
„ zullen hebben doen bloozen; — dan zullen uwe
„ gevoeligheid, en de poogingen, welke gij om
„ dezelve te overwinnen moet aanwenden, uwe
„ gestrengheid omtrent andere verminderen; hun-
„ ne gebreken zullen u verschoonbaarer voorkoo-
„ men; het gevoel van uwe zwakheid zal u
„ overtuigen dat onze deugd niet onbeweegelijk
„ is.

„ Uwe verbaasdheid zal nog grooter worden;
„ de geringe hulp, welke uwe deugd u tegen
„ eene toemeloze neiging zal toebrengen, zal u
„ doen twifelen of gij er wel ooit eenige beze-

„ ten hebt. Kan men overtuigd zijn dat een
„ man dapper is, zoo lang hij niet heeft gestre-
„ den? Even zoo is het met ons gelegen. De
„ aanvallen, welke wij wederstaan moeten, gee-
„ ven eerst het wezen aan onze deugd, even als
„ het gevaar het wezen geeft aan de dapperheid.
„ Zoo lang men den vijand niet gezien heeft
„ weet men niet hoe zeer hij te vreezen is, en
„ welken wederstand wij hem bieden moeten.

„ Zal derhalven eene vrouw zich kunnen vleijen
„ wezenlijk wijs en deugdzaam door haare eigen
„ kracht te zijn, zoo behoort geenerlei gevaar,
„ hoe groot ook, geene beweegredenen, hoe
„ dringend, geenerlei voorwendfel, hoe ook ge-
„ naamd, in staat te zijn om haare deugd te doen
„ bezwijken. De gunstigste gelegenheid; de te-
„ derste liefde; de zekerheid dat het zal ver-
„ borgen blijven; de grootste achting voor en
„ het volmaaktst vertrouwen in den aanvaller; —
„ alle deeze voordeelen bij elkanderen genomen
„ moeten op haare standvastigheid niets vermo-
„ gen. Zoodanig dat om zeker te zijn, dat eene
„ vrouw naar de eigenlijke betekenis van het
„ woord deugdzaam is, men zich eene moet
„ voorstellen, welke alle deeze vereenigde ge-
„ vaaren wederstaan heeft; want zij zou nog zoo
„ veel als niets gedaan hebben, wanneer zij, zon-
„ der temperament te bezitten, de liefde had we-
„ derstaan, zonder liefde de gelegenheid, of zon-
„ der gelegenheid het temperament. Haare deugd
„ blijft altijd onzeker, zoo lang zij niet met
„ alle de wapens, welke haar overwinnen konden,

„tergelijker tijd is aangevallen. Men zou altijd kunnen zeggen, dat zij met een ander temperament de liefde niet zou wederstaan hebben, of bij eene gunstige gelegenheid haare deugd niet dan eene dwaasheid zou geweest zijn.”

„Op deeze wijs, zeide ik, zou er niet ligt eene eenige deugdzaame vrouw zijn; want ik kan niet gelooven dat er ééne te vinden zoude zijn, welke zoo veele vijanden te gelijk heeft moeten bestrijden.”

„Dat kan wel zijn, antwoordde zij; en weet gij wel waarom? om dat er tot onze nederlaag zoo veele niet noodig zijn; één derzelve is daar toe genoegzaam.”

Ik hield aan. „Gij houd dan staande, dat onze deugd niet van ons zelve afhangt, om dat gij haar doet afhangen van de gelegenheid, en andere oorzaken, welke met onzen wil niets gemeen hebben?”

„Zeer zeker. Ik vraag u, zijt gij meester om u eene vlugge of bedaarde lichaamsgesteldheid te geeven? Zijt gij in staat om eene heilige hartstochte afteweeren? Hangt het van u af, de omstandigheden uwes levens zoodanig te regelen, dat gij u nooit alleen bevindt met eenen minnaar, dien gij tederlijk bemint, die zijne voordeelen kent, en die zich dezelve weet ten nutte te maaken? Met één woord, kunt gij verhinderen dat zijne ijverige aanzoecken, zij mogen in het begin zoo onschuldig zijn als zij kunnen, dien invloed op uwe zin-

„nen hebben, dien zij noodwendig op dezel-
„ve hebben moeten? Voorzeker niet. Het te-
„gengestelde staande te houden zou zoo veel zijn
„als te willen staande houden, dat het ijzer de
„magt heeft den zijlsteen te ontvlugten. En gij
„houdt staande dat uwe deugd uw eigen werk
„is? dat gij u den roem van een voorrecht kunt
„aanmatigen, hetwelk u elk oogenblik kan ont-
„roofd worden! De deugd der vrouwen is ge-
„lijk alle andere goederen, welke wij genieten,
„een geschenk des hemels; eene gunst, welke
„hij ons onthouden kan. Erken derhalven, dat
„gij onberedeneerd handelt wanneer gij daar op
„trots zijt; erken uwe onrechtvaardigheid wan-
„neer gij hen zoo onbarmhartig mishandelt, wel-
„ke zoo ongelukkig zijn van eene onverwinne-
„lijke neiging tot liefde mede ter waereld ge-
„bragt te hebben, welke door eene hevige harts-
„tocht verrascht zijn, of welke zich in één dier
„ongelukkige oogenblikken bevonden hebben,
„die gij met even weinig eer zoud ontkoomen
„zijn.”

„Verlangt gij nog ander bewijs voor de waar-
„heid mijner gezegden? Ik zal het afleiden uit
„uw eigen gedrag. Zijt gij niet ten vollen over-
„tuigd, dat elke vrouw, welke deugdzaam wil
„blijven, geen voordeel op haar moet inwilli-
„gen? dat zij zich omtrent de minste kleinighe-
„den in acht moet neemen, om dat deeze, ge-
„lijk gij weet, tot gewigtige onderneemingen
„aanleiding geeven? Maar gij kunt veel gemak-
„kelijker de mannen de begeerte ontnemen om

„ u aantevallen door eene geftrengte houding aan-
„ teneemen, dan u verdedigen wanneer zij u heb-
„ ben aangevallen. Tot een bewijs van 't geen
„ ik zeg dient de zorg, welke men gebruikt om
„ de dochters bij haare opvoeding zoo veele les-
„ sen inteprenten, als men met mogelijkheid kan
„ opzamelen, om haar daar door in toom te hou-
„ den. Men doet meer; eene verftandige moe-
„ der berust niet in de gronregelen van haare
„ dochter, niet in de behoedzaamheid voor haare
„ eer, niet in het flechte denkbeeld, hetwelk zij
„ haar van de mannen inboezemt; zij houdt haar
„ in het oog, en maakt het haar onmogelijk om
„ voor de verzoeking te bezwijken. Welk is de
„ reden van zoo veele voorbehoedfelen? Het is
„ deeze, dat de moeder vreest voor de zwak-
„ heid van haare dochter wanneer zij haar maar
„ een oogeblik aan het gevaar blootftelt. En
„ hoe menigmaal ziet men niet, dat de liefde
„ alle de hinderpaalen, welke men haar in den weg
„ legt, overwint? Eene wélopgevoede, of, om
„ beter te fpreken, eene wél in acht genomen
„ dochter verhovaardigt zich op haare deugd,
„ om dat zij dezelve als haar eigen werk be-
„ fchouwt. Maar zij is bijna altijd een streng
„ gebociden flAAF gelijk, die het zich eene ver-
„ dienste rekent zijnen heer niet te ontvlug-
„ ten.”

„ Eindelijk, onder welke klasfis vindgij meestal
„ de bedrogen meisjes? Zeker onder die, welke
„ niet zeer rijk zijn; onder die, welke niet
„ gelukkig genoeg zijn om aanhoudend door alle

„ die hinderpaalen omringd te worden, welke u
„ bewaard hebben; onder die, welke door de
„ mannen onbeschroomder, gemakkelijker, aan-
„ houdender en gevolgelijk met alle mogelijk
„ voordeel zijn aangevallen; onder die, welke
„ door de indrukfelen der opvoeding, door voor-
„ beelden, door hoogmoed, of door de uitzich-
„ ten op eene gelukkige verbindtenis niet onder-
„ steund wierden. Twee treden laager, en gij
„ zoud de vrouw geworden zijn, welke gij met
„ zoo veel verontwaardiging beschouwt. Ondanks
„ alle uitwendige hulp, welke die deugd, waar
„ op gij zoo trots zijt, nog staande houdt,
„ wordt gij veelligt binnen een paar dagen verach-
„ telijker dan zij, om dat gij meer middelen be-
„ zat om u voor dit ongeluk te behoeden.”

„ Intusfchen zoek ik uwe deugd niet van haare
„ verdienstelijkheid te berooven, met oogmerk om
„ u te verhinderen daar in voorttegaan; ik toon-
„ de u alleen uwe zwakheid, opdat gij een wei-
„ nig toegeevender zoud worden omtrent de
„ zulke, welke door eene al te heftige neiging,
„ of door ongelukkige omftandigheden, in eenen
„ ftaat gebragt zijn, zoo vernederend in hunne
„ eigen oogen. Mijn eenig oogmerk is u te doen
„ gevoelen, dat gij geene reden hebt om u te
„ verhoovaardigen van een voordeel te bezitten,
„ hetwelk gij aan u zelve niet kunt toefchrijven,
„ en waar van gij morgen veelligt kunt beroofd
„ zijn.”

Zij zou voortgegaan hebben, maar wij wierden
verhinderd. Door eigen ondervinding leerde ik al

spoedig geen zoo gunstig denkbeeld te voeden van veele deugden, door welke ik voorheen verblind wierd, en dat ik met mijne eigen beginnen moest.

NEGEN- EN- DERTIGSTE BRIEF.

Ik ben van uw gevoelen, marquis! Hoewel de denkbeelden, welke ik u gisteren mededeelde, in de beschouwing wel waar schijnen, zou het zeker gevaarlijk zijn indien alle vrouwen er zich van lieten overtuigen. Het gevoel van haare zwakheid kan haare deugd niet bewaaren; maar wel de innerlijke overtuiging dat zij vrij zijn, en dat het van haaren wil afhangt, zich over te geven of weerstand te bieden. Zal men den soldaat dapperheid inboezemen door hem te overtuigen dat hij overwonnen zal worden? Maar hebt gij niet opgemerkt, dat zij, welke in mijn laatsten brief het woord voerde, er een bijzonder belang bij had om deeze stelling aanneemelijk te maaken? Het is waar, dat haare stelling, met een wijsgeerig oog beschouwd, veel schijn heeft; maar, wanneer wij op deeze wijs het waare wesen der deugd zouden willen onderzoeken, zoo is het te vreezen dat wij die regelen, welke wij

als eene wet behooren aan te neemen en te beoefenen, en welker onderzoek voor eene misdaad gehouden wordt, welhaast ten uiterften onzeker zouden vinden. Bovendien, de vrouwen te overreden dat zij haare deugd niet aan zich zelve te danken hebben, zou dat niet zoo veel zijn als haar te berooven van de dringendste beweegreden tot bewaaring van dezelve; ik meen van de overtuiging, dat het haar eigen werk is het welk zij verdedigen? Deze zedenleer moest noodwendig moedeloosheid ten gevolge hebben; waarom zij in de beoefening bijna nergens toe zoude dienen, dan om de afwijkingen eener schuldige vrouw in haare eigen oogen te verkleinen. — Maar nu iets dat u nader betreft.

Eindelijk, na eene lange onzekerheid en veele afwisfelingen ondergaan te hebben, zijt gij verzekerd dat men u bemint? Gij hebt één dier vertederende oogenblikken aangetroffen, waar in de gravin buiten staat was haar geheim langer te bewaaren. Men heeft dat woord uitgesproken, hetwelk gij zoo vuriglijk verlangde te hooren. Men heeft meer gedaan; ondanks zich zelve heeft men duizend blijken eener hartstocht gegeven, welke gij verwekt hebt. Wel verre van uwe liefde te verzwakken, moet de zekerheid van weder bemind te worden dezelve steeds aanwakkeren. Met één woord, gij zijt een der gelukkigste mannen. En, zoo gij wist met hoe veel vermaak ik in uw geluk deel, zou hetzelve daar door nog toeneemen.

Het eerste offer, dat men u heeft willen toe-

brengen, was den ridder niet meer te willen zien; hier tegen hebt gij u verzet, en gij hebt wél gedaan. De gravin zou zich hier door in nietsbeduidende onderhandelingen hebben ingewikkeld; en dit brengt mij in de gedachten, dat de vrouwen in 't algemeen zich meer benadeelen door onvoorzichtigheden dan door wezenlijke misttappen. Het vertrouwen, dat gij haar door eene zoo edeläartige handelwijs hebt doen blijken, heeft haar inwendig getroffen; en dit is al wat gij wenschen kunt.

Maar als ik oprecht met u zal spreken, dan moet ik u zeggen, dat de zaak eene wending genomen heeft, welke mij ontrust. Gij zult u nog wel herinneren dat wij overeengekoomen waren, dat gij de liefde een weinig minder ernstig zoudt behandelen. Uwe genegenheid moest zich alleen vlugtig en als in het voorbijgaan vertoonen, en zich niet door eene zoo hevige hartstocht kenmerken; en evenwel wordt die zaak dagelijks ernstiger. Gij behandelt de liefde met eene waardigheid, welke mij bevreesd maakt. De erkentenis van waare verdiensten, wezenlijke hoedanigheden, en een goed karakter, worden beweegredenen tot uwe verbindtenis, en vereenigen zich met de bevalligheden van haare perfoon, om u onherstelbaar verliefd te maaken. Het behaagt mij niet, zoo veel ernst te zien mengen in eene zaak, welke louter de galanterie betreft. Zij wordt te gedwongen; zij geeft zorg in plaats van genoegen. En eindelijk heeft men te vreezen, dat uw omgang eene ernsthaftige en schroomverwekkende

gedaante zal aancemen. Maar veelligt zult gij al te spoedig nieuwe vorderingen maaken, en de gravin gelegenheid geeven, om door nieuwe tegenfribbelingen uwen handel een nieuw leven bijtezetten. Een te langduurige vrede zou eene doodelijke verveeling in de liefde verwekken, de eenvormigheid doodt haar. Wanneer een geest van order bij de verbindtenisfen van het hart de overhand neemt, verdwijnt de hartstocht; slaaperigheid vervult haare plaats; de verveeling wordt zichtbaar; en de afkeer brengt de geheele zaak ten einde.

V E E R T I G S T E B R I E F.

MEVROUW VAN SÉVIGNÉ verschilt dan met mij in gevoelen aangaande de oorzaken, waar uit de liefde moet worden afgeleid. Zij houdt staande, dat veele vrouwen dezelve niet dan van de schoonste zijde kennen, en bij haare liefdesonderhandelingen geene zinnelijke vermaaken beöogen. Naar haar begrip zou het geen zij mijn *sistema* noemt, indien het al gegrond mogt zijn, nochtans in den mond van eene vrouw niet pasfen, en na deellige gevolgen voor de goede zeden kunnen na zich slepen.

Dit zijn in de daad scherpe verwijtingen, marquis; maar zijn dezelve gegrond? ik twijfel er zeer aan. Het doet mij leed, dat mevrouw VAN SÉVIGNÉ mijne brieven niet in dien zin heeft opgevat, waar in dezelve geschreven zijn. Ik een sijstema? Waarlijk zij doet mij te veel eer aan; ik ben geene zoo diepe denkfster om er een te kunnen ontwerpen. Bovendien houde ik een sijstema voor niets anders dan een wijsgeerigen droom. Zoude zij alles wat ik u gezegd heb voor eene speling der verbeelding houden? dan verschillen wij zeer in gevoelen. Ik verbeelde mij niets; ik schilder wezenlijke voorwerpen; ik verlang dat men eene waarheid toeftemene; maar ik wil niemand daar toe brengen door zijn verstand te verrassen; ik raadpleeg het gevoel. Het zonderlinge van eenige mijner stellingen zal haar mogelijk bevreemd hebben; maar mij kwamen dezelve zoo klaarblijkelijk voor, dat ik niet eens de moeite genomen heb om dezelve te bewijzen. Maar moet men dan ook altijd eene reeks van fluitredenen bij de hand hebben, om daar door de zekerheid of den trap van waarschijnlijkheid eener stelling in de galanterie te bepalen?

Bovendien ben ik zoo afkeerig van opzettelijke twistgedingen, als ik genegen ben een vriendelijk vergelijk aantegaan. Mevrouw VAN SÉVIGNÉ, zegt gij, kent veele bovennatuurkundige vrouwen! Haare uitzonderingen wil ik wel laten gelden, zoo zij aan mij den algemeenen regel wil overlaten. Ik wil, zoo gij't verlangt,

u wel toefemmen dat er zulke zielen gevonden worden, welke men bevoorrechte noemt; want de temperaments-deugden heb ik nooit hooren ontkennen. Maar van vrouwen van deeze foort weet ik niets te zeggen; bedillen wil ik haar niet; men heeft haar niets te verwijten; haar prijzen kan ik ook niet; bij mijne gelukwenschingen laat ik het berusten. Wanneer gij haar intusfchen naauwkeurig beschouwt zoo zult gij ondervinden, dat ik bij den aanvang onzer briefwisseling op zeer goede gronden gezegd heb, dat het hart bezigheid moet hebben. Wanneer zoodanige vrouwen, of in 't geheel, of voor eenigen tijd, geene neiging tot de galanterie hebben, dan veranderen hunne neigingen slechts van voorwerp. Sommige vrouwen schijnen alleen ongevoelig voor de liefde, om dat zij dat gedeelte van gevoelige vermogens, hetwelk zij de liefde konden toewijden, reeds verkwist hebben. De vrouw VAN SÉVIGNÉ, zegt men, beschouwde voorheen den graaf VAN LUDE niet onverschillig; tegenwoordig houdt eene buitengewoone tederheid voor mevrouw VAN GRIGNAN haar hart bezig.

Verder heb ik mij, volgens haare gedachten, tegen de vrouwen zwaar bezondigd. Ik moest uit toegeevenheid alle de gebreken, welke ik in mijn geslagt ontdekt heb, of liever die, welke mijn geslagt mij in mij zelve heeft doen ontdekken, verbergen. Maar, gelooft gij in goeden ernst, marquis, dat, indien al wat ik u deswegens geschreven heb onder hun oog kwam, de vrou-

wen er over gestoord zouden zijn? O! leer hen beter kennen; integendeel, zij zouden haare rekening er bij vinden? Haar te zeggen dat eene werktuiglijke drift haar tot de galanterie gebragt heeft, zou dit niet zoo veel zijn als haar hart gerust te stellen? Het schijnt dat men het blinde noodlot, de onweerstaanbare sympathetische drift, haar voorig gezag wil bezorgen, om daar door hunne afdwaalingen te kunnen verschoonen; maar ik geloof daar niet aan, om dat ik ten vollen overtuigd ben dat men dezelve kan tegengaan. De vrouwen zien niet, welk eene grief zij hunne ijdelheid toebrengen, wanneer zij staande houden dat de liefde een wél-overlegd werk is; hetwelk zoo veel is als of zij staande hielden, dat zij wegens hunne goede of kwaade keus verantwoordelijk zijn.

Ik herhaal het, marquis; de vrouwen zullen met mijne brieven zeer in haar schik zijn. De bovennatuurkundige, dat is die, welke de hemel met een gelukkig lichaamsgeftel begunstigd heeft, zullen er hunne meerderheid boven andere vrouwen met vermaak in ontdekken; zij zullen niet in gebreke blijven zich wegens de kiescheid haarer gewaarwordingen een compliment te maaken, en dezelve als haar eigen werk te beschouwen. En zij, welke een minder-zuiver gevoel bezitten, zullen mij ook eenige dankbaarheid gelooven schuldig te zijn, om dat ik een geheim, dat hen zwaar op het hart drukte, ontdekt heb. Men heeft hen als een plicht voorgeschreven hunne neigingen te verbergen; zij zijn even werk-

faam om aan deezen plicht te voldoen, als oplet-
tend om daar door niets van hunne genoegens
te verliezen; het is derhalven van haar belang,
dat men haar doorgronde zonder hunne eer te
benadeelen; daarom doet men hen een wezenlij-
ken dienst met hun hart bloot te leggen. En ik
ben ten vollen overtuigd, dat zij, die in den grond
mijne gevoelens omhelzen, de eerste zullen
zijn die het zich tot eene eer zullen rekenen de-
zelfde te bestrijden. Dus zal ik op tweederlij
wijzen, beide voor hen even aangenaam, mijn
hof bij hen gemaakt hebben, door het omhelzen
van grondregelen, welke hunne neigingen stree-
len, en door hen gelegenheid te geeven om zich
voor zeer kiesch te doen doorgaan.

Kunt gij na dit alles nog gelooven, marquis, dat
men zoude toonen de vrouwen wél te kennen,
wanneer men vreesde, dat zij 't geen ik ten haa-
ren opzichte gezegd heb kwaalijk zouden neemen?
Men heeft het sedert lang daar voor gehouden,
dat zij liever hebben dat men een weinig kwaad
van hun zegt, dan dat men geheel van hun stil-
zwijgt. Gij ziet derhalven, dat, indien ik u al
met dat oogmerk mogt geschreven hebben, het-
welk men mij toekent, het er dan zelfs nog ver
van daan zoude zijn, dat de vrouwen mij de
minste berisping deswegens doen zouden.

Eindelijk houdt de vrouw VAN SÉVIGNÉ
staande, dat mijn *sistema* nadeelige gevolgen kan
na zich slepen. Waarlijk, ik kan niet begrij-
pen hoe eene vrouw, welke zoo veel gezond
verstand bezit, tot dit denkbeeld is kunnen koo-

men. Maar is het niet klaarblijkelijk, dat ik de liefde veel minder gevaarlijk gemaakt heb, als ik haar het verleidend tooifel heb benomen, dezelve als een uitwerksel van het temperament, de eigenzinnigheid en de ijdelheid heb doen voorkoomen, en ten aanzien van al die edelheid en waardigheid, met welke de bovennatuurkunde haar heeft opgeschikt, u de noodige inlichting gegeven heb? Wordt de liefde niet veel eer gevaarlijk, wanneer men dezelve, zoo als mevrouw VAN SÉVIGNÉ wil, tot eene deugd verheft? Gaarne zou ik mijne gedachten vergelijken met die van eenen wetgever der oudheid, die geloofde het gezag der vrouwen over haare medeburgers niet te kunnen verzwakken dan door naakte beelden ten toon te stellen. Maar ter liefde van u wil ik wel eene laatste pooging aanwenden; dewijl men mij toch eene sistematifche vrouw noemt, zoo dien ik mij wel te onderwerpen aan alles, wat een zoo schoone titel van mij vordert. Ik zal mij daarom voor een oogenblik in 't stuk der galanterie van eene leerwijs bedienen, welke men niet dan omtrent de ernstigste zaaken in acht pleeg te neemen.

Is de liefde geene hartstocht? Houden de strengste zedenmeesters niet staande, dat hartstochten en ondeugden de zelfde zaaken zijn? Wordt de ondeugd wel ooit verleidender dan wanneer zij zich in het kleed der deugd vertoont? Men moet haar daarom niet voorstellen dan onder eene gedaante, welke geschikt is om deugdzaame zielen er van afgeschrikken. Hebben de platonifche vrou-

wen niet even daarom dezelve tot iets goddelijks verheven? Heeft men niet alle eeuwen door de harts-tochten vergood, ten einde dezelve te kunnen rechtvaardigen? En wat doe ik? Ik onderneem het oude bijgeloof zijn gezag te beneemen; Ik verbrijzel den afgod. Welk eene vermetenheid! Moet ik niet vreezen voor de vervolging der vrouwen, wier lieveling ik heb aangerand?

Waarlijk ik beklaag de vrouwen! Het zou wel fraai zijn, wanneer zij bij het ontwaaken der liefde over deszelfs indrukfelen niet behoeften te bloozen, zich er zelfs op konden verheffen, en reden meenden te hebben om dezelve aan de magt eener godheid toetefchrijven. Maar wat heeft de arme menschheid hen gedaan? Waarom dezelve verzaakt, en de oorzaak onzer zwakheid in den hemel gezogt? Laaten wij op de aarde blijven, wij zullen haar daar op aantreffen, en deeze is ook haare plaats.

Maar ik heb in mijne brieven nooit openlijk tegen de liefde uitgevaaren; ik heb u nimmer afgeraaden te beminnen; Ik was te wel verzekerd van de nuttelootheid van een diergelijken raad. Maar ik heb u geleerd wat de liefde is; en ik heb getracht u langs dien weg aan de beguicheling te onttrekken, waar in zij u ontwijfelbaar zoude gehouden hebben; voor 't minst heb ik het geweld, dat zij over u oefende, verzwakt, en de onderfinding zal mij rechtvaardigen. Ik weet zeer wel, dat men bij de opvoeding der meisjes geheel anders handelt. Maar wat zijn de vruchten daar van? Men bedriegt hen in het begin; men wil hen

even zoo veel vrees voor de liefde inboezemen als voor de spookten. Alle mannen worden hun als monsters van onstandvastigheid en trouwloosheid afgeschilderd. Vertoont zich dan aan haar een jong wélgemaakt man, die edele gevoelens bezit, en zich bescheiden en eerbiedig gedraagt, zoo zal zij ongetwijfeld gelooven dat men haar misleid heeft; en ontdekt zij maar ééns dat men de zaaken vergroot heeft, zoo verliest zulk eene raadgeefster bij haar alle geloof. Men ondervraage haar; en zoo zij oprecht is zult gij bevinden, dat de gevoelens, welke dit monster in haar verwekt heeft, niets minder dan gevoelens van affchrik zijn.

Jonge vrouwen worden nog op eene andere wijs bedrogen, en ongelukkig kan het niet wel anders zijn. Met eene onbegrijpelijke zorgvuldigheid vermeidt men hen te zeggen, of hen in het geringste te laten opmerken, dat zij door de zinnen zullen worden aangevallen, en dat deeze aanvallen voor hun de gevaarlijkste zullen zijn. Men spreekt altijd met hun als of zij zuivere geesten waren. En wat zijn de gevolgen hier van? Daar zij de aanvallen, welke zij te wagten hebben, niet kunnen vooruitzien, zoo ontbreken hun de noodige wapenen ter verdediging. Nooit hebben zij kunnen vermoeden, dat hun gevaarlijkste vijand juist die zoude zijn, waar van men haar nimmer gesproken had; maar hoe zullen zij zich dan voor denzelfven kunnen wagten? Het is niet voor de mannen dat zij behoeven te vreezen; maar voor zich zelve. Ach! wat zou een minnaar kunnen

uitvoeren, wanneer de schoone, welke hij aanvalt, door haare eigen begeerte niet vervoerd wierdt?

Wanneer ik derhalven aan de vrouwen zeg, dat het de natuurlijke drift is, welke de hoofdoorzaak van haare zwakheden uitmaakt, zoo is vooral mijn oogmerk niet om hen daar door de in'volging hunner neigingen aan'teraaden; het is veel eer om hen te waarschuwen, zich ten deezzen opzichte zorgvuldig in acht te neemen. Het is zoo veel als den kommandant eener vesting waarschuwen, dat dezelve niet zal worden aangevallen aan dien kant, waar aan zij tot hier toe versterkt is; dat hij den hevigsten storm niet van de belegeraars te wagten heeft, maar dat zijn eigen volk hem verraden zal.

Met één woord, wanneer ik de gevoelens, van welke de vrouwen een zoo verheven denkbeeld hechten, in haar waare licht plaats, en eene genoegsaame klaarheid verspreide over de waare oogmerken der minnaars, die de zuiverste grondbeginselen vertoonen; ziet gij dan niet dat ik hunne ijdelheid slechts bijbreng, opdat zij er minder eer in zouden stellen — bemind te worden; en hun hart, op dat het minder vermaak in de liefde zoude vinden? En gij kunt verzekerd zijn, dat, wanneer men al eens bij hen de ijdelheid als onbestaanbaar met de neiging tot de galanterie konde verklaren, de deugd er niets by verliezen zoude.

Ik heb minnaars gehad; maar nimmer hebben zij mij kunnen verblinden. Ik wist hen zeer behendig te doorgronden. Ik was ten vollen overtuigd,

dat, indien de geringe voorrechten van mijnen geest en mijn karakter eenigen invloed op de keus mijner minnaars mogten hebben, zulks slechts hier aan was toetschrijven, dat deeze hoedanigheden hunne ijdelheid opwekten. Zij waren op mij verliefd, om dat ik een goed voorkomen bezat en zij begeertens hadden. Ook hebben zij niet dan de tweede plaats in mijn hart kunnen krijgen; altijd hebben mijne vrienden de eerste bezeten. Voor de vriendschap behield ik altijd dien eerbied, die standvastigheid, en zelfs die achting, welke men aan een zoo edel, en eener verheven ziel zoo waardig gevoel schuldig is. Om kort te gaan, nimmer was het mij mogelijk een mistrouwen te overwinnen omtrent zulke harten, in welke de liefde de voornaamste rol speelde. Deeze zwakheid vernederde hen in mijne oogen; ik beschouwde hen als onbekwaam om zich te verheffen tot de gevoelens eener waare achting voor een vrouw, welke zij begeerd hadden.

Gij ziet derhalven, marquis, dat de gevolgen, welke men uit mijne grondbeginselen afleiden moet, niets minder dan gevaarlijk zijn. Alles, wat verstandige lieden in mij zouden kunnen berispen, zou mogelijk dit zijn, dat ik de moeite heb genomen om u eene waarheid te bewijzen, welke aan geene twijfeling kan onderhevig zijn. Dan, rechtvaardigen uwe onervarenheid en nieuwsgierigheid niet alles, wat ik u tot hier toe geschreven heb, en het geen ik u mogelijk over dit onderwerp nog schrijven zal?

EEN-EN-VEERTIGSTE BRIEF.

Gij zijt één der beminnelijkste mannen, die ik ken, zeide ik eens tegen den heer VAN COULANGES; elk oogenblik, dat men in uw gezelschap doorbrengt, levert nieuwe vermaakten op; maar nooit zag ik u zoo verleidend als toen wij onlangs bij mevrouw F * * * spijsden; daar overtroft gij u zelve. Ik bid u, voldoe aan mijne nieuwsgierigheid. Ik vermoedde dat gij eene bijzondere reden moest hebben om zoo opgeruimd te zijn. Heb ik mij bedrogen? „ Neen, zeide hij mij „ met een vrolijk gelaat; ik had er reden toe, „ en ik wil voor u geen geheim van dezelve „ maaken. Men vermoedde dat ik eenig oogmerk omtrent de marquise * * had; en dit vermoeden was niet geheel zonder grond. Vóór het avondeten vond ik een gunstig oogenblik om over mijne hartstocht met haar te spreken. „ Ik bad haar zeer nadrukkelijk mij de gelegenheid te bezorgen, om haar met meer gemak dan tot nu toe te kunnen zien. Maar in weerwil der betuigingen dat mijne bede oprecht was, „ en dat haare eer geen nadeel daar bij kon lijden, wierdt zij onvergenoegd, en hieldt „ staande dat ik de achting vergat, welke ik

„ haar schuldig was; en, terwijl ik haare goedheid
„ misbruikt had, dreigde zij mij met het verbod,
„ van mijne gewaarwordingen voortaan niet meer
„ aan haar te mogen uiten. Eindelijk verliet
„ men mij; doch niet toornig, waar uit ik mij
„ veel goeds beloofde; maar met eene verachte-
„ lijke houding, welke mij veel verdriet veroor-
„ zaakte. Het eerste, waar toe mijne beledigde
„ ijdelheid mij aanzettede, was om haar het overige
„ van den avond niet op te merken. Maar na rijper
„ overleg begreep ik mij geheel anders te moe-
„ ten gedragen. Wanneer ik een kwaaden luim
„ laat blijken, dacht ik, zal ik het gantsche gezelschap
„ mishagen, en de marquisin geen gunstig
„ denkbeeld van mij inboezemen. Best dacht mij,
„ haar te noodzaaken om haare eigen gestrengheid
„ aftekeuren, en voorts haar met zulk eene achting,
„ met zulk eene tedere en gevoelige smart te ontmoeten,
„ dat zij niet kon nalaaten daar door gevleid te
„ worden. Ik stelde alle mijne zwakke vermogens
„ te werk; ik bragt het tederste couplet te
„ voorschijn, hetwelk ik ooit vervaardigd had.
„ Mijn oogmerk was om, niet alleen in hááre
„ oogen, maar ook in die der andere vrouwen,
„ beminnelijk te schijnen; zelfs scheen mij de goed-
„ keuring der mannen noodsaakelijk om mijn
„ oogmerk te bereiken. Ik poogde de wreede te
„ noodsaaken om in het geheim er eene eer in
„ te stellen, door een man bemind te worden,
„ die geene wederliefde onwaardig was. Ik vleide
„ mij alles te zullen verkrijgen, wanneer
„ ik haar kon doen vreezen, dat ééne der an-

„ dere vrouwen, verftandiger dan zij, de waar-
„ dij eener verovering mogt gevoelen, welke zij
„ fcheen te verachten. Wat wint men er niet
„ bij, wanneer men ter rechtertijd de ijverzucht
„ weet optewekken! Eene vrouw ziet niet on-
„ gaarne, dat haar minnaar ook aan andere be-
„ haagt, wanneer zij flechts de voorkeur be-
„ houdt; dit vermeerdert het aantal haarer over-
„ winningen. Alles beantwoordde aan mijne hoop.
„ Gij herinnert u nog wel, dat des prefidents
„ vrouw mij aanhoudend tegen den volgenden
„ avond ten eeten verzogt. Haare aanzoeken ont-
„ rusteden de marquifin, welke zich veréénigde
„ met de goedkeuring, welke ik verwierf. Haare
„ oogen waren vol gevoel; geduurig wierdt mijn
„ couplet herhaald; men verblijdde zich het
„ onderwerp er van te zijn; men verhefte zich
„ daar door over andere vrouwen; met één
„ woord, men was met zich zelve te vrede.
„ Na de maaltijd ging men in den tuin; ik bood
„ mijn arm, dien men gaarne aannam. Ik fprak
„ van liefde; men hoorde mij aan zonder weêr-
„ zin; ik herhaalde het dringend verzoek, het
„ welk mij twee uren te vooren in ongenade
„ gebragt had. Men bewilligde in een gefprek
„ onder vier oogen; maar — dan moest ik morgen
„ avond niet bij des prefidents vrouw gaan ee-
„ ten.”

„ Het hing geheel van mij af, vervolgde de heer
„ VAN COULANGES, om den voortgang mij-
„ ner onderneeming door kwaade luimen, ver-
„ wijtngen en koelbloedigheid te vertraagen.

„ Dit alles verheft den hoogmoed eener vrouw.
„ Een zoodanig gedrag kondigt iemand aan, die
„ gelooft een recht te bezitten, en hetzelfde wil
„ misbruiken. Ten allen tijde was de gestreng-
„ heid de prikkel der liefde; een verstandig min-
„ naar vindt daar in nieuwe wapenen; nooit
„ maakt hij meer voortgang, dan wanneer de he-
„ vigheid zijner aanvallen door tegenstand ver-
„ meerderd wordt. Men moet zich nooit over
„ eene vrouw beklagen, noch haar zeggen dat
„ zij ons onredelijk behandelt; integendeel
„ moet men zich zoo beminnelijk aanstellen, dat
„ zij zich zelven van onredelijkheid moet beschul-
„ digen, en, door dat zij zich zelve straft, ons
„ haare strengheid doen vergeeten.”

Gij ziet zonder twijfel, marquis, om welke re-
den ik u dit voorval mededeel. Gij hebt de
gravin door uwen ontijdigen ijver mishaald; in
plaats van met haar te krakeelen, volg liever
het voorbeeld van den heer VAN COULAN-
GES; dit is de beste raad, dien ik u geeven
kan.

TWEE- EN- VEERTIGSTE BRIEF.

Gij bedriegt u niet, marquis; de smaak en de bekwaamheid der gravin voor het klawier zullen uwe liefde en uw geluk verg rooten. Reeds lag heb ik het gezegd, de vrouwen weten niet, hoe veele voordeelen zij zich door hunne bekwaamheden kunnen bezorgen; geen oogenblik, waar in dezelve voor haar niet bij uitnemenheid nuttig kunnen zijn. De meeste verbeelden zich alleen voor de tegenwoordigheid van haaren minnaar te moeten vreczen. Het is waar, dan hebben zij met twee vijanden te strijden; haare liefde en haaren minnaar. Maar is de minnaar vertrokken, de liefde blijft in het hart; de vorderingen, welke dezelve in de eenzaamheid maakt, hoewel minder zichtbaar, zijn daarom niet minder gevaarlijk. En het is alsdan, dat het uitvoeren van een zangstuk, het tekenen van eene bloem, het leezen van een goed boek, den aandacht afleiden van een al te verleidend onderwerp, en de verbeelding bepaalen tot nuttiger zaaken. Alle bezigheden, welke den geest werkzaam houden, doen dan eenigen afbreuk aan de liefde.

Brengt eene inwendige drift de minnaar aan

onze voeten, wat kan hij uitrichten met een voorwerp, dat alleen lief en teder is? Waar zal hij zich bij haar mede bezig houden, wanneer hij in haar onderhoud geene bevalligheid noch verscheidenheid vindt? De liefde is een daadelijk gevoel; zij is een verteerend vuur, hetwelk aanhoudend nieuw voedsel noodig heeft; indien zij haare daadelijkheid niet dan omtrent zinnelijke voorwerpen kan uitoefenen, zoo hecht zij zich daar aan, en wel aan dezelve alléén. Met één woord, wanneer de geest zich niet kan bezig houden moeten de zinnen zulks doen. Men maakt gebaarden; ik wil zeggen, dat men wel haast genoodsaakt is door gebaarden te spreken met eene persoon, welke men weet dat geen zuiverer taal verstaan kan. Eene vrouw kan haare deugd niet bewaaren door zich tegen onderneemingen te verdedigen, ook niet door boos te worden over eene te vuurige liefkoozing. Gedooft men zulke aanvallen, zoo verhitten zich de zinnen terwijl men zich op het sterkst verdedigt; de aandoening zelfs, welke door den wederstand dien wij bieden veroorzaakt wordt, bevordert onze nederlaag; en al strijdende geeft men zich over. Maar weet men den aandacht van zijnen minnaar aftewenden en op een ander onderwerp te brengen, zoo behoeft men zijne onderneemingen niet tegen te gaan, of boos te worden wegens vrijheden, waar toe men zelve gelegenheid heeft gegeven. Want het is zeker, dat de mannen niet in hunne oogmerken slagen dan bij vrouwen, welke het zoo begeeren. Gij zult naauwelijks

één man vinden, voor zoo ver hij niet volftrekt van alle opvoeding ontbloot is, die den trap van gemeenzaamheid, welken hij zich bij eene vrouw kan veroorloven, niet juist weet te onderscheiden. Daarom kunnen de klagten van haar, welke vóórwenden bedrogen te zijn, mij in 't geheel niet aandoen. Indien men dezelve naauwkeurig onderzoekt, zal men bevinden, dat haare onbezonnenheid en haar onvoorzichtig gedrag daar toe gelegenheid hebben gegeven. Zij wilden gaarne bedrogen zijn.

Gebrek aan opvoeding kan ons aan dezelfde ongelegenheden blootstellen. Wat zal men bij eene vrouw zonder verstand en zonder bekwaamheden anders doen dan onderneemingen waagen? Het eenige middel om den tijd bij haar door te koo- men is haar boos te maaken. Men kan met haar van niets anders spreken dan van haare schoonheid, en van den indruk, dien dezelve op onze zinnen gemaakt heeft; en dit kan men haar niet dan door de taal der zinnen verstaanbaar maaken. Zij zelve zal uwe liefde — noch gelooven, noch beantwoorden, noch beloonen, dan door behulp der zinnen, en door u eene aandoening te doen blijken, welke aan de uwe gelijk is. Of wel, haare stervende deugd is buiten staat u iets anders dan haar humeur tegen te stellen, de laatste verschanfing van eene vrouw zonder geest, en welk eene verschanfing! Hoe veele voordeelen bezit daarentegen niet eene vrouw, welke bedeed is met geest en bekwaamheden? Een vlug antwoord, eene stekelige scherts, een krakeel met wat boosheid doormengd, eene gelukkige aanhaaling,

een bevallige vertelling; zijn dit geene middelen tot verstrooiing; en is de tijd, daar aan besteed, geene winst voor de deugd?

Het grootste ongeluk voor de vrouwen is buiten twiifel, dat zij zich met geene voorwerpen, haare oplettenheid waardig, kunnen bezig houden; want dit maakt dat de liefde bij haar eene veel heviger hartstocht is dan bij de mannen; maar zij hebben een gevoel, dat, indien het wél bestierd wordt, haar tot een tegengift kan dienen. Alle zijn zij ten minsten zoo ijdel als gevoelig; daarom moet men de gevoeligheid door de ijdelheid trachten te maatigen. Terwijl eene vrouw zich bezig houdt met het verlangen om door iets anders dan door haare schoonheid te behaagen, zal zij het gevoel, hetwelk haar in werking brengt, uit het oog verliezen. Indedaad dit gevoel blijft altijd de bepalende reden, (*motif determinant*) (vergeef mij dit kunstwoord,) maar zal dan niet meer het werkelijke en tegenwoordige voorwerp van haaren aandacht zijn, en dit is reeds veel. Geheel bezielde door de begeerte om zich in den roem dien zij verlangt te volmaaken, zal even daarom deeze begeerte wier bron de liefde was, voor de liefde zelve nadeelig worden, terwijl zij den aandacht van den geest en de neiging van het hart zal verdeelen; met één woord, zij zal eene afwendig maaken.

Misfchien zult gij mij zeggen, dan zijn de vrouwen, welke geest en bekwaamheden bezitten, tegen alle aanvallen beveiligd. Ja gij besluit mogelijk daar uit, dat de mannen, welke met weinig moei-

te willen zegenpraalen, zulke vrouwen vermijden moesten, en dat men evenwel verstandige en domme hun hof bij hen ziet maaken. Dit is wel waar; maar de laatste waagen zich alleen aan hun, om dat zij de zwaarigheden, welke met zuik eene onderneeming gepaard gaan, niet inzien; en de eerste, om dat zij er vermaak in vinden deeze zwaarigheden te overwinnen.

Maar zult gij als foldaat de waarheid van dit gezegde niet nog duidelijker bevatten? Gesteld dat in den veldtocht, waar in gij u begeeven gaat, de belegering van eene stad aan u wierdt opgedragen; zou het u wel aangenaam zijn, indien de kommandant, overtuigd dat zijne vesting niet onwinbaar was, de poorten opende, zonder u voorat de geringste gelegenheid gegeeven te hebben om u te doen uitmonen? Zeker niet; hij moest zich verdedigen, en door den heldhaftigsten tegenstand u gelegenheid geeven om bewijzen van uwe bekwaamheid en dapperheid te geeven. In den oorlog, zoo wel als in de liefde, groeit, naar maate van den tegenstand, dien men te overwinnen heeft, de vreugde over den zegen. Moet ik alles zeggen? Gij noodsaakt mij de vergelijking nog verder te drijven, en staande te houden, dat de waare eer van een vrouw mischien minder bestaat in zich niet over te geeven, dan wel in zich moedig te verdedigen, om daar door den krijgsroem te verdienen.

Wat meer is, wanneer eene vrouw zoo zwak is van zich te laten overwinnen, waar mede kan zij haaren gelukkigen minnaar verder aan haar ver-

binden, zoo zij door haaren geest en bekwaamheden niet geholpen wordt? Ik weet zeer wel, dat men zich deeze voordeelen niet bezorgen kan; maar kan niet elke vrouw, wanneer het haar ernst is, zich ten minsten eenige derzelve eigen maaken? Het onderscheid bestaat alleen maar in het meerdere of mindere. Maar bijna alle zijn zij te traag om voor eene zoodanige pooging vatbaar te zijn. Zij bevinden dat niets zoo gemakkelijk is als aartig te zijn. Deeze wijze van te behaagen vereischt geene geestvermoeijing; waarom zij wenschten dat er geene andere mogten bekend zijn. Hoe dwaas! Zij zien niet dat de schoonheid en de bekwaamheden hun even zeer den aandacht der mannen doen naar zich trekken; terwijl de schoonheid op zichzelf haar, welke dezelve bezit, slechts in gevaar stelt, en de bekwaamheden haar wapenen tot verdediging geeven. Met één woord, alles wél overwogen zijnde zal men zien, dat de schoonheid, welke zij op een zoo hoogen prijs stellen, niets anders zal achter laten dan kommer en eene doodelijke verveeling, wanneer dezelve voor de jaaren heeft moeten wijken; en de waare reden daar van is, dat zij hun het verkrijgen van alle andere middelen om te behaagen heeft doen verwaarloozen. Zoo lang haar luister duurt wordt eene vrouw geëerd, gezogt en geroemd; een schitterende stoet omringt haar. Zij vleit zich, dat men haar altijd met dezelfde oogen zal beschouwen. Welk eene verschrikkelijke eenzaamheid, wanneer de ouderdom haar van het eenige voorrecht, waarom men haar gezogt heeft,

zal beroofd hebben! Ik wenschte derhalven, (vergeef mij deeze laage uitdrukking, doch welke met mijne denkbeelden overeenkooft,) dat de schoonheid in eene vrouw niet dan tot een teken ter aanduiding haarer overige voorrechten dienen mocht.

Laten wij derhalven besluiten, marquis, dat men het verstand in de liefde het meest noodig heeft. Eene hartsvereeniging is gelijk aan een toneelftuk, waar van de bedrijven het kortste en de tusfchenbedrijven het langste zijn. Waar door zullen zij deeze tusfchenruimten aanvullen, dan door hunne bekwaamheden? Derzelver bezitting maakt alle vrouwen aan elkanderen gelijk, en fteit haar gelijkelijk aan de ontrouw bloot. De fchoone en de aartige, wanneer zij zulks maar alléén zijn, genieten hier in geen voorrecht boven die, welke het niet zijn; verstand alléén maakt hier het onderscheid. Dit alléén kan ons in dezelfde perfoon die verscheidenheid doen aantreffen, welke zoo noodig is om de verveeling voor te koemen. Met één woord, het zijn alleen de bekwaamheden, welke het ledige eener bevredigde harts-tocht kunnen aanvullen; zij zijn het, welke ons in alle omftandigheden het grootfte voordeel aanbrengen; zij verwijderen den tijd van onze nederlaag, maaken dezelve voor ons des te vleijender, en zij verzekeren onze veroveringen.

De minnaar zelf trekt hier voordeel uit. Hoe veel beminnelijkheid vindt hij niet in veele dier middelen, welke tegen hem worden in het werk gefteid! De gravin toont haar eigen en uw be-

lang zeer wel te verstaan, met haare bekwaamheid voor het klavier verder aantekweeken.

Ik herlees mijnen brief, mijn lieve marquis! en ik vrees dat gij denzelven een weinig te ernstig zult vinden. Dit is het gevolg als men zich aan slecht gezelschap overgeeft. Gisteravond at ik met den heer DE LA ROCHEFOUCAULT. Nooit zie ik hem zonder mijn verstand op deeze wijs ten minsten voor drie of vier dagen te bederven.

DRIE-EN-VEERTIGSTE BRIEF.

Gij hebt het wél, marquis; de gravin straft u te streng voor de toetemming, welke gij haar hebt afgeperst. Is het uwe schuld, dat haar geheim haar ontglipt is? Zij is reeds te ver gegaan om terug te keeren. Men kan wel terugkeeringen van de reden ondervinden; maar, drie dagen achter elkanderen uwe bezoeken te weigeren, u te laten weten dat men voorneemens is een maand op het land door te brengen, uwe minnebrieven ongeopend terug te zenden, dat is, naar mijne gedachten, eigenzinnig deugdzaam zijn. Maar, alles wél ingezien, laat den moed niet zinken. Indien zij wezenlijk onverschillig was, dan zou zij zoo gestreng niet handelen.

Gij moet u daar door niet laten misleiden; in zulke gelegenheden is eene vrouw dikwijls meer op zich zelve dan op u te onvrede. Zij ontdekt niet dan met tegenzin, dat zij elk oogeblik in gevaar is van door haare zwakheid ver- raden te worden. Zij straft er u voor, en met dit te doen straft zij zichzelf. Maar wees verzekerd, dat één dag, in zulk eene luim doorgebracht, de zaak van eenen minnaar veel meer bevordert, dan de zorg en opwagting van een geheel jaar. Straks berouwt het haar hem mishandeld te hebben; zij beschouwt zichzelf als onrechtvaardig; zij zoekt haare fout te verbeteren, en wordt eindelijk weldadig omtrent hem. Gij hebt voor het overige niet kunnen ontdekken, dat men een ander boven u acht? In dit geval moet gij den raad van MONTAGNE volgen. „ Een mensch van goede zeden, zegt hij, „ moet zijn voornemen in weerwil der weigering voortzetten; dan naamelijk, wanneer „ slechts zedigheid, en geene verkiezing, de oorzaak dier weigering is.”

Maar niets verwondert mij meer dan uwe verzekering, dat de gravin sedert zij u schein te beminnen haar geheel karakter veranderd heeft. In het begin van uwe verkeerung met haar was zij tot in het buitenspoorige toe levendig, ligtzinnig, beflissend, zelfs coquet, en voor eene welberedeneerde genegenheid onvatbaar. Tegenwoordig vind gij haar zwaarmoedig, ernstig, veritrooid, vreesachtig, aangedaan; het gevoel heeft haare aangenomen houding vervangen, en

een schoon natuurlijk haare voorige gemaaktheid. Dit tegenwoordig karakter schijnt u haar zoo eigen te zijn, dat gij het voorige slechts voor een geleend, dit voor haar waar karakter schijnt te houden. Mijne wijsgeerte moest mij zeer bedriegen, indien deeze omkeering geen uitwerkfel van liefde is; twijfel er niet aan, dat gij deeze spoedige verandering bewerkt hebt; en kan u dit treurig maaken? De storm, waar aan gij thans zijt blootgesteld, voorspelt u de volkoomenste zegenpraal, die des te zekerer zal zijn, naar maate men u denzelven met al zijn vermogen getracht heeft te betwisten. Wees daarom gerust; de vrouwen bezitten eene onuitputbare bron van goedheid voor hun, die haar beminnen. De mannen weten dit zeer wel; en dit houdt hen staande zoo dikwijls wij haar mishandelen. Zij weten dat hunne tegenwoordigheid, hunne zorgvuldigheid, de treurige houding welke zij aanneemen, haare werking doen, en eindelijk onze fierheid ontwapenen. Zij houden zich overtuigd dat die geene, die door onze deugd op het strengst worden afgewezen, juist dezelfde zijn, voor welke men het meest beducht is. En bij ongeluk trefsen zij het maar al te wél; wij verwijderen hen om dat wij vreezen hun geen weerstand genoeg te kunnen aanbieden. Somtijds doet eene vrouw meer; zij tart den vijand nog, wiens aanvallen haar bevreesd maaken; met één woord, de moed eener verstandige vrouw is bijna altijd tot eene eerste pooging in staat, maar zelden is deeze pooging lang van duur; derzelver

hevigheid is oorzaak dat zij niet langer aanhoudt. De ziel heeft niet dan zekere maat van krachten; uitgeput door het geweld, hetwelk haar deze pooging gekost heeft, bezwijkt zij van vermoeidheid. Welhaast brengt het gevoel haarer zwakheid haar tot moedeloosheid. Het geen haar dus den eersten aanval van een verschrikkelijken vijand dapper deed wederstaan, verschrikt haar in een tweeden slag, nu zij het gevaar beter heeft leeren kennen. Eene vrouw, overtuigd van alles te hebben aangewend, wat haar mogelijk was om eene heerschende neiging te wederstaan, voldaan over den krijg dien zij gevoerd heeft, verbeeldt zich wel haast, dat haar wederstand te zwak is tegen het gezag der liefde; en zoo zij zich nog staande houdt, geschiedt zulks niet meer door haare eigen krachten; zij verwacht geene hulp meer dan van het denkbeeld, het geen zij haaren aanvaller fluks van haare fierheid had ingeboezemd, en van de verlegenheid, waar in zij hem in de eerste oogenblikken van haaren wederstand gebragt had. Is eene vrouw derhalven eenigermate verftandig, zoo begint zij bijna altijd met eene dappere verdediging; om daar toe te besluiten, wordt niets dan fierheid vereischt. Maar bij ongeluk kent gij de middelen te wél om dezelve te overwinnen; gij volhard in haar aantevallen, en bevind welhaast dat zij niet onoverwinnelijk is; en gij zijt zoo weinig kiesch, dat haar hart u volkoomen vergenoegt, gij moogt het dan aan uwe overmagt of aan haare toestemming te danken hebben.

Voor het overige, marquis, kunt gij uit de buitengewoone voorzichtigheid, welke men omtrent u gebruikt, besluiten hoe zeer men u vreest. Zou men zich de moeite geeven om u te ontvlugten, indiengij een onverschillig voorwerp waard? Neen, men zou u de eer niet aandoen van u te vreezen. Maar ik ken de redenloosheid der minnaars. Altijd vindingrijk in zich zelveu te kwellen, laten zij de hebbelijkheid, om niet dan door een zellide voorwerp vervuld te zijn, zoo veel geweld over zich oefenen, dat zij liever verkiezen op eene onaangename wijze, dan in het geheel niet, omtrent hetzelfde werkzaam te zijn. Intussehen beklag ik u; die zoo verliefd is als gij moet inderdaad veel liiden. Arme marquis, zoo als men met u leeft!

VIER- EN VEERTIGSTE BRIEF.

De dochter van zijnen pachter vervoeren om zich bij haar wegens de strengheid zijner meesteres te troosten; waarlijk een schoon plan, dat gij daar bepaald hebt, marquis! Het zou mij ontzetten, indien gij in mijne grondregelen iets meende te vinden, dat zulk eene onderneeming zou schijnen te rechtvaardigen. Ik ken niets bemin-

nelijker dan een verleidelijk mensch, en niets haatlijker dan een verleider. Door eene onweersstaanlijke neiging weggevoerd, zoekt de eerste het hart te roeren van haar, welke het zijne bezit; hij wil verwisfelen maar niet steelen. Voegt hij bij de tederste liefde alles wat in zijn voordeel spreken kan; wie zal het hem als eene misdaad aanrekenen, dat hij van zijne voordeelen gebruik maakt? Hij tracht den smaak, de luimen en het karakter van het geliefde voorwerp te ontdekken; hij richt alle zijne gewaarwordingen, zijne handelingen, ja zijne geheele levenswijs daar naar in; eindelijk ontdekt hij den weg tot haar hart, en tracht haar zijne verteerende vlam mede te deelen; en wel haast zijn beider aandoeningen even groot. Wat kan men hem verwijten? Is hij de oorzaak van veele zwakheden, dezelve zijn den prijs der liefde, de belooning der verdiensten.

Maar geheel anders is de verleider; zonder liefde, zonder kiesheid in zijne gewaarwordingen, door eene dierelijke drift weggevoerd, is het niet het hart, maar slechts de perfoon, waar van het bezit hem kan bekooren; eene gunst te genieten is hem veel aangenaamer dan eene tedere gewaarwording te verwekken; zijn doelwit is veel eer de begeertens optewekken dan het hart te roeren; indien hij slechts genieten kan, zijn alle middelen daar toe voor hem dezelfde; niets houdt hij voor moeilijk, onrechtvaardig of vernederend. Het geluk of de eer van haar, welke ongelukkiglijk het voorwerp zijner aanvallen

wordt, is voor hem de onverschilligste zaak der waereld. List en valsheid maaken het wezen van zijn karakter uit; hij speelt koelbloedig de rol van den verliefden; hij wendt eene geveinsde neiging voor om daar door eene waare optewekken, ten einde zijn versoeijelijk oogmerk te bereiken. Hij noemt zich een slaaf, en regeert als een tjan; het misbraak, dat hij van een overrompeld vertrouwen maakt, ontdekt zijne waare oogmerken; en eindelijk wordt hij vervloekt.

Het doet mij leed, marquis, dat ik het zeggen moet; maar zoo moet ik van u denken indien gij bij uw voorneemen volhard. Niemand vergeeft de dwaasheden der minnaars gereeder dan ik; maar heeft eene zaak zulke gevolgen, dan geloof ik dat de eer daar bij een spel geworden is; en dan ben ik niet genegen alle deugden van mijn geflagt voortewenden, maar als een rechtchapen man te denken. En waarom kan ik mijne denkwijs aan u niet mededeelen?

VIJF- EN-VEERTIGSTE BRIEF.

Ik zie wel, marquis, dat gij met meer kieschheid zult te we k gaan, dan ik gisteren van eenen gewoonen verleider vooronderstelde; maar, wat gij ook doen moogt, kunt gij u met wederliefde vleijen? Stel eens dat gij aan de jonge perfoon, waar van gij mij geschreven hebt, wezenlijk hebt bevallen, en dat zij haare vrijheid aan u wil te danken hebben; gij ontrukkt haar aan het geweld van harde en behoeftige ouders, en geeft haar overvloed; gij rekt op haare dankbaarheid, en denkt, dat zij uit overmaat van liefde haar lot in uwe handen heeft gesteld. Louter herfenschimmen, waar mede gij u zelve bedriegt. Zij zal op dezelfde wijs gelooven, alleen haaren smaak te hebben opgevolgd; maar helaas! veel te vroeg zal zij gevoelen, dat zij slechts den algemeenen lust tot onafhankelijkheid gevolgd heeft. Bezit zij grondbeginselen, zoo zal al spoedig na het begaan der misdaad, tot welke gij haar verleid hebt, haare deugd ontwaaken. Denkt gij, dat zij hem lang met genoeg zal beschouwen, in wiens bijwezen zij zich zelve beschuldigen moet?

Maar ook de trotsheid der schoone op zich zelve is in staat de vervulling uwer wenschen

te verhinderen. Uwe weldaaden zullen haar vernederen; zij zal beducht zijn, dat gij haare wederliefde voor een blijk van erkentenis zult aanzien, en veelligt bloozen, dat zij van haaren minnaar iets moet aanneemen. Men kan zich niet voor vernederd houden zonder eene foort van verontwaardiging te gevoelen. Is een hart, dat niet in zich zelve durft keeren, voor die verhevenheid vatbaar, welke het zou moeten bezitten om u gelukkig te kunnen maaken? Eén van beide moet waar zijn, of zij bezit geene kieschheid, in welk geval zij niets van het beledigende zal gevoelen, hetwelk in uwe weldaaden ligt opgesloten, maar om die reden ook ontvatbaar zijn, om haare dankbetuigingen die bevalligheid bij te zetten, welke een man als gij zijt daar in wenscht te vinden. Maar is haare denkwijls kiesch, zoo zal deeze kieschheid haar hart voor de liefde gesloten houden; zij zal gevoelen dat gij een goed wilt koopen, hetwelk niet verkogt kan worden; en van dit oogenblik af zal zij gelooven minder verplichting aan u te hebben, om dat zij door het vervullen uwer wenschen haare eigen tederheid zal beledigd achten. Gelukkig nog, indien zij niet zoo ver gaat van het als eene vernedering te beschouwen, wanneer zij uit belang dat geene geeft, hetwelk alleen het loon der liefde zijn kan. Te vergeefs zult gij u vleijen om haar de genoten weldaaden uit het geheugen te wisschen, en zelf ze te vergeeten; zij zal eerder dan gij daar aan denken. Zij zal meenen een recht te bezitten, en het u ongemerkt laten blijken; in plaats van te verzoeken

en te verdienen, zal zij eischen; en vaar wél dan liefde. Gunstbewijzen kunnen dan alleen eenige waarde bezitten, wanneer dezelve vrijwillig geschonken worden; de minnaar is verrukt over haare inwilliging, en de minnares schenkt dezelve met het innigste genoegen, wanneer dezelve een geschenk, maar niet wanneer dezelve eene betaling van schuld is.}

Maar mogelijk zijt gij van gedachten, dat gij u op deeze wijs zeer ligt een vermaak kunt bezorgen? Dit kunt gij zeker; maar dit vermaak zal uw geluk niet veel vergrooten. Herinner u, het geen menigmaal gezegd is, dat niet het gerust bezit van eenig goed ons gelukkig maakt, maar de moeite, welke wij moeten in het werk stellen om het op te spooren, en de zorg, welke wij moeten aanwenden om het te verkrijgen en te behouden.

Dan, ik moet u alles wat ik over dit onderwerp denk mededeelen. Ik wil niet staande houden, dat het in 't geval, waar van wij spreken, volstrekt onmogelijk is, bemind te worden. Maar, hoe weinig verstaan de mannen hier de kunst om de vrouwen zoo te behandelen, dat zij haar hart behouden! Waarlijk, er wordt veel bekwaamheid vereischt om haar het herdenken aan ontfangen weldaaden, en de daar uit voortspruitende verplichting uit het geheugen te wischen. Hoe rusteloos moet zij niet in die onzekerheid verkeeren wegens de oorzaken, waar aan men haare gewaarwordingen voor hun toeschrijft? „Ik twijfel er in het geheel niet aan, zeide ééne mijner vriendinnen tegen den graaf van * *, dat het

„ uw geluk duizendmaal vergrooten zou, indien
„ gij hetzelfde met eene vrouw mogt deelen, wel-
„ ke u beminde; maar dit is voor mijn geluk
„ niet toereikend; gij moet mij gerust stellen;
„ honderdmaal daags kwelt mij de gedachte, wat
„ gij voor de oorzaak mijner liefde tot u houden
„ moogt. Hoe zeer zoud gij mij niet veronge-
„ lijken met de erkentelijkheid voor de oorzaak
„ daar van te houden! Ik weet niet hoe gij mijne
„ denkwijzen zult opneemen; maar wees verzekerd,
„ dat uwe geschenken geenen invloed op mijne
„ gevoelens hebben. Liefde kan alleen door
„ liefde betaald worden, en alleen door haar
„ ben ik u toegenegen. Ik ben niet te onvrede
„ om dat ik niet ryk ben; integendeel verheugt het
„ mij, dat ik al mijn geluk aan u te danken heb,
„ dewijl ik uwe geschenken als zoo veele kete-
„ nen beschouw, welke u aan mij verbinden. Het
„ verheugt mij, u elken dag uwe geschenken te zien
„ vermenigvuldigen; zoo ook dat gij dezelve even
„ zoo zeer tracht te verbergen en te verkleinen,
„ als andere zich bevljigt hebben om dezelve
„ te verheffen; dat gij dezelve nog bovendien
„ met dat alles weet te versieren, hetwelk haar
„ voor mij des te aangenaamer moet maaken,
„ even of het niet genoeg ware dezelve uit uwe
„ hand te ontfangen; en eindelijk dat gij nog
„ alle de erkenning op u neemt, en het als een
„ bewijs van gunst beschouwt indien ik dezelve
„ aanneem. Maar, durf ik het u belijden? on-
„ aangezien dit alles moet ik mij beklagen! Mij-
„ ne omstandigheden zijn oorzaak, dat zich eenige

„ doornen bevinden onder de roozen, waar mede gij
„ mijnen weg bestroot. Uwe milddadigheid ont-
„ rooft mij, ik wil niet zeggen de verdienste
„ van u belangeloos te beminnen; (want, is het
„ eene verdienste u recht te doen?) maar dat
„ streelend vermaak van u te kunnen overtuigen,
„ dat ik u om uwent wil bemin, dat gij aan mijn
„ hart alleen de tederste liefde te danken hebt,
„ dat gij dit hart en deeze perfoon zoo geheel
„ bezit, en dat gij even zeer het voorwerp van
„ alle mijne wenschen als de waare oorzaak van
„ mijn geluk zoud zijn, indien het noodlot u in
„ mijne en mij in uwe plaats gesteld had.” Ge-
looft gij, marquis, dat er veele vrouwen te vin-
den zouden zijn, welke zoo kiesch denken?

Zoo het noodlot mij dien kwaaden trek ge-
speeld had, dat ik in mijnen minnaar mijnen wel-
doener had moeten beschouwen, zou ik niets
meer gevreesd hebben, dan dat hij van mij het
ondankbaarste schepsel der waereld zoude maaken.
Hoe belangeloos hadden zijne geschenken niet moe-
ten zijn! Met hoe veel welvoegelijkheid had hij
mij de beleefdheden niet moeten aanbieden, welke
zoo ligt vernederen als men er de oogmerken
van doorgrond! Met hoe veel behoedzaamheid
had hij mij niet moeten overhaalen tot het aan-
neemen van eenigen onderstand, dien ik alleen aan
eene edele milddadigheid zou willen te danken
hebben! Hoe veel voorzichtigheid zou er niet noo-
dig geweest zijn, wanneer hij mij eenige tedere
gewaarwording had laten blijken! Hoe veel vrees
had hij niet moeten betuigen bij elke nieuwe

schrede, welke hij waagde! Eindelijk, hoe veel achtung! zelfs daar, waar men dezelve het eerst uit de oogen verliest. Dan, indien weinig mannen voor zulk eene behandeling vatbaar zijn, vindt men ook wel veele vrouwen, welke dezelve verdienen? In zulke gevallen voegt men zich gewoonlijk te saamen, zonder genoegzaam met elkanderen bekend te zijn. Het geval, eene gelukkige overeenstemming, de noodfaakelijkheid, enz. koomen hier dikwijls meer in aanmerking dan de liefde. Van daar die weinige trouw en oprechtheid, welke bij voortgelijke verbindtenissen veeltijds plaats hebben.

Voor het overige zijt gij nog te jong, marquis, om onder dit getal geplaatst te worden; en ik denk, dat gij van uw plan reeds zult hebben afgezien vóór dat mijn brief in uwe handen kooft. Eén opslag van het oog der graavin, en alles is verdwenen!

ZES-EN-VEERTIGSTE BRIEF.

Het is mij zeer aangenaam, vóór dat ik naar buiten vertrek te verneemen dat gij geruster zijt. Ik kan u oprecht verzekeren, dat, indien de gravin haare gestrengheid omtrent u niet veran-

derd had, ik op het vermoeden zou gevallen zijn, niet dat zij ongevoelig was geworden, maar dat gij een gelukkigen medeminnaar gekregen had. Zoodanige tegenstand zou eindelijk haare kracht hebben te boven gegaan, wanneer zij alleen streedt; dan, gij kunt staat maaken dat eene vrouw nooit minder te bewegen is, dan wanneer zij in de armen van eenen begunstigden minnaar eene fierheid tegen alle andere mannen heeft opgevat.

Intusfchen bewijst alles wat gij mij zegt, dat gij bemind wordt, en wel gij alléén. Moet ik u spoedig zekere berichten daar van toezenden? Ik zal zelve de gravin trachten uittevoerschen. Dit voorneemen zal u verwonderen, maar niet langer dan tot ik u zeg, dat het landgoed van mevrouw DE SABLIERE, waar op ik agt dagen meen door te brengen, naast aan dat van uwe beminnelijke weduw ligt. Gij hebt mij zelf geschreven dat zij daar heen is getrokken; voeg bij de nabijheid mijne onbeschrijfelijke begeerte om haar te leeren kennen; en gij zult u over mijne belofte niet meer verwonderen. Ik heb geen tijd om deezen brief aftefchrijven of aan u toe te zenden; oogenblikkelijk moet ik op reis gaan; mijne reisgezellin kwelt mij buitengemeen, en wil dat ik een minnebrief fchrijf. Ik laat haar in dien waan, en steek den brief bij mij om denzelven op het land te eindigen. De ziekte van mevrouw van Greignan zal u denkelyk niet toelaaten ons in onze eenzaamheid te bezoeken.

Uit het kasteel van

Ik schrijf u in het huis der gravin, lieve marquis! Deeze is reeds de derde dag, dien ik er in doorbreng; gij begrijpt dus dat ik mij bij deszelfs eigenaresse niet kwaalijk bevinde; zij is tot verrukkens toe beminnelijk. Dikwijls twijfel ik, of gij wel verdient eene vrouw met een zoo voortreffelijk hart te bezitten. Ik ben haare trouwde; zij heeft mij alles gezegd wat zij van u denkt; en ik hoop nog vóór mijne terugreis naar de stad de redenen der verandering te ontdekken, welke gij in haar karakter hebt opgemerkt. Ik durf het niet wagen u meer te melden; men mogt in mijne kamer koomen; en ik mag niet laten merken van hier aan u te schrijven. Vaar wél.

ZEVEN-EN-VEERTIGSTE BRIEF.

Wat heb ik u niet te zeggen, marquis! Ik maakte mij gereed om u woord te houden, en dacht na, hoe ik best het geheim uit de gravin zou lokken; maar het geval kwam mij te hulp. Gij kent haare vertrouwelijkheid met den heer VAN SABLIERE. Zij was met hem in eene

laan van den tuin. Ik wandelde achter eene groene heg om hen op te zoeken, en meende hen toetefpreken toen ik uw naam hoorde noemen. Ik bleef staan, en men zag mij niet. Ik hoorde alles, en ik haast mij om u het geheele gesprek mede te deelen.

„ Terwijl mijne genegenheid voor den heer
 „ VAN SÉVIGNÉ aan uw scherpsziend oog niet
 „ kan ontglipt zijn, meen ik voor u geene halve
 „ belijdenis te moeten afleggen. Ik verwonder mij
 „ in het geheel niet, dat het u moeilijk valt
 „ mijn tegenwoordigen ernst over een te brengen
 „ met mijn voorheen zoo zeer bekend licht-
 „ zinnig karakter. Maar gij zult nog meer ver-
 „ wonderd zijn als ik u zeg, dat mijn uiterlijk
 „ karakter geenszins het waare is; dat de ernst,
 „ die u thans zoo vreemd voorkomt, niets an-
 „ ders is dan eene terugkeering tot mijnen na-
 „ tuurlijken staat; en dat ik niet dan met overleg-
 „ van denzelven was afgeweken. (*) Mogelijk
 „ dacht gij, mijn vriend, dat de vrouwen niet dan
 „ haare gebreken wisten te verbergen; maar zij
 „ gaan somtijds vrij verder, zoo als mijn voorbeeld
 „ bewijst; zij verbergen, als het van haar be-
 „ lang is, ook zelfs haare deugden! En dewijl
 „ mij dit woord ontglipt is, ben ik genoodsaakt,
 „ schoon ik er u mede verveelen mogt, u te ver-

(*) In 't fransch staat *devenue petite maitresse*, een woord, dat men hier en elders heeft moeten mijden, om dat men het in onze taal niet wist uit te drukken.

„ haalen, op welk eene wisselvallige wijze ik daar
 „ toe ben gekoomen.

„ Gedurende mijn huwelijk leefde ik afge-
 „ zonderd. Gij hebt den graaf en zijne liefde
 „ tot het eenzaam leven gekend. Na zijn dood
 „ moest ik mij op nieuw in de groote waereld be-
 „ geeven; maar ik vond mij in geene geringe ver-
 „ legenheid aangaande de wijze, waar op ik mij
 „ daar in, vertoonen zou. Ik pleegde raad met
 „ mij zelven; en ik kon voor mij zelven niet ver-
 „ bergen dat ik de gezellige vermaaken beminde;
 „ de; maar ik besloot te gelijk om mijne zeden
 „ zuiver te bewaaren. Hoe dit nu best met el-
 „ kanderen overeengebragt? Het schein mij zeer
 „ mocijelijk, een plan van levenswijs te ontwer-
 „ pen, hetwelk mij de zoetigheden des levens
 „ kon doen smaaken zonder mijne eer in gevaar
 „ te steilen. Zie hier hoe ik redencerde. Be-
 „ stemd om in het gezelschap van mannen te le-
 „ ven, geschapen om hun te behaagen en het
 „ geluk met hun te deelen, moeten wij ook
 „ hunne gebreken verdragen, en vooral tegen
 „ hunne kwaadwilligheid op onze hoede zijn.
 „ Men schijnt bij onze opvoeding geen ander
 „ oogmerk gehad te hebben dan ons voor de
 „ liefde te vormen; deeze is ook de eenige
 „ hartstocht, welke men ons heeft toegestaan;
 „ en, door eene zonderlinge en wreede tegen-
 „ strijdigheid, heeft men ons tot slechts ééne
 „ soort van roem den weg open gelaaten, en
 „ het is juist die, van deeze hartstocht weder-
 „ stand te bieden. Ik onderzocht derhalven, hoe

„ deeze twee tegengefelde uiterften in den loop
„ des levens best zouden te vereenigen zijn;
„ maar overal ontmoette ik ongelegenheden.”

„ Wij zijn, zeide ik tot mij zelve, eenvoudi-
„ g genoeg, om bij onze intrede in de wae-
„ reld te gelooven, dat het grootfte geluk van
„ eene vrouw beftaat in te beminnen en be-
„ mind te worden. Wij vooronderftellen als dan
„ dat de liefde is gegrond op de achting, onder-
„ fteund door de kennis van beminnelijke hoe-
„ danigheden, gelouterd door de kieschheid van
„ gevoelens, ontdaan van alle de dwaasheden wel-
„ ke haar misvormden, en onderhouden door het
„ vertrouwen en de toegenegenheid des harten.
„ Maar ongelukkig is dit denkbeeld, zoovleijend
„ voor eene vrouw zonder ondervinding, in de daad
„ niets minder dan zoodanig. Men komt altijd
„ te laat van zijne dwaalingen terug.”

„ In het begin was ik goed genoeg om mij
„ over twee onvolmaaktheden, welke ik in de man-
„ nen had waargenomen, te ergeren; hunne on-
„ beftendigheit en valscheit naamelijk. Doch
„ met een weinig meer ondervinding zag ik, dat
„ het eerfte dezzer gebreken hen meer ongeluk-
„ kig dan ftrafbaar maakt. Het is hunne fchuld
„ niet, dat hun hart zoodanig gevormd is, dat
„ het niet altijd door een zelfde voorwerp ver-
„ vuld kan zijn. Maar, verdient hunne valscheit
„ de zelfde toegeevenheit? De meeste val-
„ len de vrouwen koelbloedig aan, met oogmerk
„ om den tijd met haar te verdrijven, of dezelve
„ aan hunne ijdelheit opteoffereren; om het ledi-

„ ge van een werkeloos leven aan te vullen; ofwel
 „ om zich een zeker aanzien te bezorgen, ten koste
 „ van het onze. Dit heeft bij de meeste plaats; maar
 „ hoe zal men dezelve van de waare minnaars onder-
 „ scheiden? Alle zijn zij uitwendig aan elkanderen
 „ gelijk. En hij, die voorwendt verliefd te zijn,
 „ is dikwijls meer geschikt om te verleiden, dan
 „ hij, die het in de daad is.”

„ Bovendien hebben wij ons laten wijs maa-
 „ ken dat de liefde eene zeer gewigtige zaak is.
 „ Gij mannen maakt er een spel van; zelden gee-
 „ ven wij er ons in toe zonder genegenheid voor
 „ den persoon; gij zijt min-kiesch genoeg om u
 „ als 't ware zonder smaak aan dezelve overte-
 „ geeven. Wij stellen ons de standvastigheid als
 „ een onvermijdelijken plicht voor; gij verlaat
 „ zonder bedenken op het eerste gevoel van af-
 „ keer. Naauwlijks neemt gij de welvoegelijkheid
 „ in acht wanneer gij eene meesteres verlaat, in
 „ wier bezit gij zes maanden vroeger uw geluk en
 „ uwen roem stelde. Gelukkig nog, indien zij
 „ niet door de gruwelijkste onbescheidenheid voor
 „ haare bewezen goedheden gestraft wordt.”

„ De zaak kwam mij derhalven voor onder eene
 „ treurige gedaante. Indien de liefde zoo veele
 „ onheilen na zich sleept, dacht ik, zal eene
 „ vrouw, welke haare rust en goeden naam lief-
 „ heeft, best doen van nooit te beminnen. Maar
 „ alles zegt mij dat wij een hart bezitten; dat
 „ dit hart voor de liefde is geschapen; en dat
 „ de liefde geene willekeurige zaak is. Waarom
 „ zullen wij dan eene neiging willen uitrooijen,

„ welke een gedeelte van ons zelve uitmaakt?
„ Zouden wij niet verstandiger handelen, wanneer
„ wij dezelve eene goede richting trachtten te
„ geeven? Laaten wij zien hoe wij hier in best
„ slagen kunnen.”

„ Welke is de gevaarlijke liefde? Volgens
„ mijne waarneemingen is het die, welke de ge-
„ heele ziel inneemt, alle andere hartstochten
„ verslindt, welke ons buiten staat stelt omtrent
„ iets anders werkzaam te zijn; met één woord,
„ welke ons aan het beminde voorwerp alles
„ doet opofferen.”

„ Welke karakters zijn voor zulke gevoelens
„ vatbaar? Het zijn juist de gewigtigste; die,
„ welke zich het minst naar buiten vertoonen;
„ en die met een uitgebreid verstand eene edele
„ en verheven denkwijs paaren.”

„ Eindelijk, welke mannen zijn voor deeze foort
„ van vrouwen de gevaarlijkste? Het zijn die,
„ welke geene schitterende hoedanigheden be-
„ zitten dan om eene wezenlijke verdienste op
„ prijs te kunnen stellen. Men moet erkennen
„ dat zulke mannen een zeer slecht gezelschap
„ voor eene denkende vrouw zijn. Het is waar,
„ dat men dezulke thans zelden aantreft; en
„ dat geene eeuw geschikter was dan de onze,
„ om ons voor hevige hartstochten te bewaaren.
„ Maar het ongeluk kan willen, dat men on-
„ der de menigte er één aantreft.”

„ De zedenmeesters houden staande, dat elk
„ onzer eene zekere maat van gevoeligheid be-
„ zit, geschikt om zich tot het een of ander

„ voorwerp te bepaalen. Eene verftandige vrouw
„ wordt niet aangedaan door duizend geringe
„ voorrechten, welke gewoone vrouwen in de
„ mannen waardeeren. Ontmoet zij een voor-
„ werp, hetwelk haare oplettenheid verdient,
„ zoo gevoelt zij zeer natuurlijk de waarde daar
„ van; haare aandoening bepaalt zich naar de
„ uitgebreidheid haarer inzichten, en zij kan niet
„ middenmatig omtrent hetzelfde werkfaam
„ zijn. Daarom moet men zich voor zulke man-
„ nen in acht neemen; en eene vrouw, welke
„ maar eenigzins haare rust bemint, doet wél
„ hunne oogen en hun gezelfchap te ontwijken.
„ Laaten wij ons derhalven zulk een karakter
„ vormen, hetwelk ons beide voordeelen te
„ gelijk aanbrengt, het eerfte van ons voor alte-
„ fterke indrukken te beveiligen, het tweede van
„ de mannen, die dezelve verwekken kunnen,
„ van ons te verwijderen. Laaten wij ons uiter-
„ lijk zoo gedragen, dat wij de mannen voor 't
„ minst beletten zich van hunne beste zijde aan
„ ons te vertoonen. Wij moeten hun in de nood-
„ fakelijkheid brengen van ons door kleinigheden
„ en beuzelingen te willen vermaaken. Hoe aan-
„ gedaan zij ook mogen zijn, hunne gebreken zul-
„ len ons altijd de wapenen tegen hun in de
„ hand geeven. Welk een gelukkige ftaat is het
„ nu, die ons alle deeze behoedmiddelen aan de
„ hand geeft? Zonder twijfel die, welken ik ver-
„ kozen heb.”

„ Gij verwondert u over het zonderlinge be-
„ fluit, tot hetwelk zulke ernftige overwegingen

„ mij gebragt hebben. Maar gij zult u nog meer
„ verwonderen, wanneer gij mij in forma zult
„ hooren redeneren, om u te bewijzen dat ik
„ gelijk heb; luister maar tot aan het einde.
„ Ik ken de juistheid van uw oordeel; ook leg
„ ik er mij op toe, om, zoo onnozel ik u mag
„ voorkoomen, van mijnen kant niet in gebre-
„ ke te blijven; en gij zult eindelijk van mijn ge-
„ voele zijn.”

„ Kunt gij gelooven, dat de uiterlijke schijn
„ van deugd het hart kan beschermen? Zwakke
„ bescherming! Zal eene vrouw, welke zich ééne
„ zwakheid heeft veroorloofd, zich hier door
„ niet vernederen naar evenredigheid van de ach-
„ ting, welke zij zich had willen bezorgen? Hoe
„ meer ophef zij van haare deugd gemaakt
„ heeft, hoe meer zij zich aan de kwaadspreken-
„ heid blootstelt.

„ Bovendien, welk een denkbeeld vormt men
„ zich van eene deugdsaame vrouw? Zijn de
„ mannen niet onredelijk genoeg om te geloo-
„ ven, dat de deugdsaamste vrouwen die zijn,
„ welke hunne zwakheden het best weeten te
„ verbergen, of welke door eene gedwongen
„ ingetogenheid zich buiten staat stellen om
„ zwakheden te begaan? Zelfs strekt hunne
„ kwaadwilligheid zich zoo ver uit, dat zij, uit
„ vrees van ons eenige volmaaktheid toe te ken-
„ nen, staande houden, dat wij ons zelve ge-
„ weld moeten aandoen, zoo dikwijls wij hun
„ eenigen weerstand bieden. Er is geen ééne
„ eerlijke vrouw, zegt één van onze vrienden,

„ welke haar handwerk niet moede is. En waar
 „ in bestaat de vergoeding voor de foltering,
 „ tot welke wij naar hunne meening gedoemd
 „ zijn? Richten zij voor 't minst geene altaaren
 „ op voor zulke heldhaftige worstelingen? Neen.
 „ De beste vrouw is in hunne oogen die, van welke
 „ niet gesproken wordt; dat is te zeggen, dat
 „ eene volmaakte onverschilligheid van haare zij-
 „ de, eene algemeene vergetenheid, de belooning
 „ der deugd is. Moet men niet veel voor de deugd
 „ over hebben, om haar tegen dien prijs te bewaa-
 „ ren? Wie zou zich niet aangepord vinden
 „ om dezelve te verlaten? Maar hier koomen
 „ gewigtige zaaken in overweging, welke men
 „ voor zich zelven niet verbergen kan.”

„ Oneer is het gevolg van zwakheid te begaan.
 „ De ouderdom is schrikverwekkend in zichzel-
 „ ven; wat moet dezelve niet zijn, wanneer zij
 „ met een beschuldigend geweten moet worden door-
 „ gebracht! Ik gevoelde de noodzakelijkheid om dit
 „ ongeluk te ontgaan. Ik dacht in den beginne
 „ mijn oogmerk niet te kunnen bereiken, zonder mij
 „ tot eene zeer strenge levenswijs te doemen; en
 „ evenwel ontbrak mij de moed om daar toe over-
 „ tegaan. Maar welhaast schieen mijn tegenwoor-
 „ dige stand mij alleen geschikt om het vermaak
 „ met de deugd te paaren. Ik merk aan uwen
 „ glimlach, dat dit denkbeeld als nog een won-
 „ derfpreuk voor u blijft; maar het is vernuf-
 „ tiger dan gij denkt.”

„ Zeg mij, ben ik thans verplicht eene ver-
 „ bindtenis aantegaan? Behoef ik wel teder te

„ zijn? Het is genoeg wanneer ik maar beminne-
„ lijk ben, en voor het uiterlijke mij zorgvuldig
„ in acht neem. Zoo lang eene vrouw van mij-
„ nen stand haare rol maar wél speelt zal men niet
„ eens haar hart wantrouwen. Eene fraaije gestalte,
„ houding, luimen, de brabbeltaal der mode, in-
„ beeldingen, een zonderlinge smaak; Zie daar al
„ wat men van haar vordert. Zij kan in het we-
„ zen der zaak ongestraft deugdzaam zijn. Wordt
„ zij door den éenen of anderen aangevallen, hij
„ behoeft alleen wederstand te ontmoeten, en hij
„ zal haar oogenblikkelijk verlaten. Hij gelooft
„ dat de plaats bezet is, en wagt geduldig zijn
„ beurt af. Zijne voorneemens te willen doorzet-
„ ten zou dwaas zijn; dit zou een man aanduiden,
„ onkundig van den eerbied, dien men verschuldigd
„ is aan schikkingen, welke reeds gemaakt waren
„ eer hij zich had aangediend. Op deeze wijs vindt
„ de schoone zich beschermd, zelfs door het slech-
„ te denkbeeld, dat men zich van haar gevormd had.
„ Ik lees in uwe oogen het geen gij mij zeggen
„ wilt. De stand, dien ik heb aangenomen, kan
„ voor mijne eer nadeelig zijn, en mij in de on-
„ gelegenheden brengen, welke ik wilde vermij-
„ den. Is dit niet uwe gedachte? Maar weet gij
„ niet, mijn heer, dat het ingetogendste gedrag
„ ons tegen de pijlen der schendzucht niet kan
„ beschermen? Onze goede naam berust alleen
„ in het denkbeeld der mannen; maar zij mogen
„ goed of kwaad van ons denken; het één zoo wel
„ als het ander is bijna altijd valsch. De voorin-
„ genomenheid en een zeker blind geval zijn

„ het, welke hun oordeel bepaalen; zoo dat on-
„ ze eer veel meer van het geluk der omftandighe-
„ den dan van eene waare deugd afhangt. De
„ hoop derhalven van eene aanzienlijke plaats in
„ hunne verbeelding te beflaan moet ons niet
„ alleen tot de beoeffening der deugd aanzetten,
„ maar veel meer het verlangen om wél met zich
„ zelve te ftaan, en, wat de waereld ook van
„ ons denken mag, tot zich zelve te kunnen
„ zeggen, *ik heb mij zelve niets te verwijten.*
„ Voor het overige is het onverschillig, waar aan
„ wij onze deugd te danken hebben, als wij de-
„ zelve maar wél bewaaren?

„ Ik was derhalven overtuigd, dat ik bij het
„ intreden in de groote waereld geene betere
„ keus kon doen, dan het masker aanteneemen,
„ dat mijne eer en mijne deugd best kon beveili-
„ gen. Ik verbond mij nog naauwer aan mijne
„ vriendin en bloedverwante, de marquifin van
„ ***, welke mij met haaren raad onderfteund
„ had. Onze denkbeelden ftemden volmaakt over
„ een; wij woonden dezelfde gezelfchappen bij.
„ Liefde tot den naaften was zeker onze gelief-
„ koosde deugd niet. Wij traden in een gezelf-
„ fchap even als in eene balzaal, waar in wij
„ alleen gemaskerd waren. Wij veroorloof-
„ den er ons alle foorten van dwaasheden, en
„ wekten al het befjottelijke op om het te ver-
„ toonen. Na ons met deeze komedie hartelijk
„ vermaakt te hebben, waren onze vermaaken daar
„ mede nog niet geëindigd deeze vernieuwden
„ zich wanneer wij onder vier oogen waren.

„ Hoe belachelijk kwamen ons de vrouwen dan
„ niet voor! en wat vonden wij de mannen niet
„ ledig, niet dwaas, niet onbezonnen! Ontmoet-
„ ten wij in de gezelschappen welke wij bijwoon-
„ den er één, dien wij geloofden in staat te
„ zijn om zich te doen vreezen, dat is te zeggen
„ zich te doen achten, wij maakten hem neerslag-
„ tig door onze houding, door eene merkbaare
„ veronachtfaming, en door onze oogwenken,
„ welke wij hun toewierpen, die dezelve het
„ minst verdienden. Voor het overige geraakten
„ wij bijna in het denkbeeld, dat wij, om onge-
„ voelig te blijven, flechte gezelschappen moes-
„ ten bezoeken.

„ Deeze levenswijs heeft ons lang beschermd
„ tegen de strikken der liefde; en heeft ons ont-
„ rukt aan de doodelijke verveeling, waar in eene
„ treurige en al te strenge deugd ons zou ge-
„ stort hebben. IJdel, heerschzuchtig, stout,
„ coquet zelfs, indien gij 't zoo noemen wilt,
„ in het bijzijn der mannen, maar in onze eigen
„ oogen verstandig en deugdszaam, bevonden wij
„ ons gelukkig met ons aangenomen karakter.
„ Geen man vertoonde zich, dien wij behoef-
„ den te vreezen. Die geene, welke zich ge-
„ vreesd konden maaken, moesten zich onze zot-
„ terijen laten welgevallen, om door ons ge-
„ duld en vermaakt te worden.

„ Maar het geen mij aan de waarheid mijner
„ grondbeginfelen heeft doen twijfelen is dit, dat
„ zij mij niet altijd tegen de gevaaren beveiligd
„ hebben, welke ik trachtte te ontwijken. Ik heb

„ door eigen ondervinding geleerd, dat de liefde
 „ een bedrieger is, met wien men niet spotten
 „ moet. Ik kan niet begrijpen, door welk eene
 „ kunstgreep de marquis VAN SEVIGNÉ alle
 „ mijne plannen heeft kunnen vruchteloos ma-
 „ ken; in weerwil van alle mijne voorzichtig-
 „ heid, heeft hij den weg tot mijn hart gevon-
 „ den. Welken weêrstand ik hem bood, heb ik
 „ hem eindelijk moeten beminnen; en mijn ver-
 „ stand dient mij nergens meer toe, dan om mijnen
 „ smaak voor hem in mijne eigen oogen te billij-
 „ ken. Gelukkig, indien hij mij geene gelegen-
 „ heid geeft om mijne gevoelens voor hem te
 „ veranderen. Ik heb mij niet kunnen weerhou-
 „ den van hem mijne waare denkwijz eenigzins
 „ te laten merken, anders was het te vreezen,
 „ dat hij mij in de daad voor zoo dwaas mogt
 „ aanzien als ik schein te zijn. En, ofschoon mij-
 „ ne oprechtheid mij in zijne oogen minder be-
 „ minnelijk mogt maaken, (want ik weet, dat beu-
 „ zelachtigheid dikwijls de mannen sterker ver-
 „ bindt dan wezenlijke verdiensten) wil ik mij
 „ liever aan hem vertoonen zoo als ik waarlijk
 „ ben. Ik zou over mij zelven blozen, wanneer ik
 „ zijn hart niet dan aan eene aanhoudende verber-
 „ ging van mijn karakter moest te danken heb-
 „ ben.

„ Mevrouw, zeide de heer VAN SABLIERE,
 „ ik ben nog minder verwonderd over de nieuw-
 „ heid van uw plan, dan wel over de behendig-
 „ heid, met welke gij zulk eene zonderlinge ge-
 „ dachten zoo aanneemelijk hebt weten te maa-

„ ken; vegeef mij dat ik het u zegge, het is
 „ niet mogelijk zich met meer verstand op den
 „ doolweg te brengen. Maar het verging u ook
 „ als alle die hun sijstema wilden volgen. Zij
 „ neemen eenen grooten omweg om zich van
 „ den gebaanden weg te verweideren, en laaten
 „ niet na op dezelfde klippen schipbreuk te lij-
 „ den. En, terwijl gij mij vrijheid geeft om u mij-
 „ ne gedachten rondborstigt mede te deelen, zoo
 „ verzeker ik u, gravin, dat het eenige middel,
 „ waar door gij uwe rust bewaaren kunt, is, u
 „ als eene verstandige vrouw in de waereld te
 „ vertoonen. Men wint er niets bij, als men met
 „ de deugd een verdrag aangaat.”

„ Toen hun gesprek deeze wending nam, merkte
 ik dat het ten einde liep; ik verwijderde mij ge-
 zwind, en dacht niet dan om aan uwe nieuwsgie-
 righeid te voldoen. Ik heb mij overwerkt met
 schrijven. Vaar wél.

AGT- EN- VEERTIGSTE BRIEF.

Ook gij, marquis, tot de laaghartigheid van onze
 romanhelden vervallen? Afwezenheid is voor u het
 grootste ongeluk. Gij kunt niet leven dan op de
 plaats, welke door het voorwerp uwer verruk-

king verfierd wordt. Gij kunt u met geene mogelijkheid voorstellen, hoezeer het tafereel van uwen beklagelijken toestand ons vermaakt heeft. Het kluchtigste evenwel is, dat de gravin over het lezen van uwen brief u bijna beklaagd heeft. Maar op mijne vertooning lachte zij zelve over haare zwakheid; en stemde toe, dat gelieven, welke hun waar belang kennen, over eene afwezenheid van weinig dagen niet moeten treuren, maar dezelve veel eer als noodfaakelijk voor hun geluk befchouwen.

Vraagt gij hun, of zij mogen ophouden te beminnen; alle zullen zij antwoorden, dat het gevoel, waar van zij doortrokken zijn, het hoogfte geluk hunnes levens uitmaakt. En waar door houden zij dit gevoel levendig? Door het beminde voorwerp nooit uit het oog te verliezen; zich aan hetzelfde nimmer te onttrekken? Neen, zeker niet. Het hart kan niet lang op de zelfde wijze bewogen worden; eenvormigheid vermoeit hetzelfde. En hoe toegeevelijk het verftand, hoe zagt het karakter zijn mag, zoo moet men er noodfaakelijk bij verliezen, wanneer men te dikwijls, te gemakkelijk, en te zeer van nabij befchouwd wordt. Wij moeten niets te ver drijven, en bedenken, welke de eerfte oorzaak is van alle verbindtenissen van het hart. Zich aan iemand te verbinden is, te hoopen dat hij ons iets nieuws zal aanbrengeu, en zich te vleijen, hem insgelijks daar mede te kunnen behaagen. Maar, hebben wij dit beide bereikt, zoo zinken wij in eene onverschilligheid, welke door den afkeer op de hieien

gevolgd wordt; en welhaast zoeken wij naar een voorwendfel om ons van eene verbindtenis los te maaken, welke ons geene vermaaken meer geeft, en waar van wij in het bijzonder geene beguicheling meer te hoopen hebben. Verandering van omstandigheden is derhalven noodfaakelijk tot het geluk van gelieven. En hoe kunnen wij ligter daar toe koomen dan door afwezenheid? Gevoelde gij nimmer het zoetst genoeg bij een teder affcheid? Zijn zelfs de onrust, de smert, de traanen, voor eene weeke en gevoelige ziel niet verrukkend? De meeste gelieven zien de smert wegens eene scheidung van eenige dagen voor een kwaad aan. Maar, wanneer zij de hoedanigheid van deeze gewaande smert slechts een oogenblik wilden onderzoeken, zouden zij al ras gewaar worden, dat dezelve, wel verre van eenigen onaangenaamen indruk op hun te maaken, integendeel de ziel met verrukkingen als betoverd. Deeze smert is vol zoetigheid, en bewijst ons dat het hart bij elke beweging in eene zachte aandoenlijkheid geraakt, welke zijne gevoeligheid een nieuw leven bijzet.

Schep moed derhalven. Hield gij u immer zoo veel met de gravin bezig als sedert zij van u verwijderd is? Weet gij een tijd, waar in de gravin meer aan u dacht dan heden? Is het een ongeluk voor u, wanneer gij tot u zelven zeggen kunt, mijne Adelheid geniet geen waar genoeg, waar in ik niet deel; zij is wel ver van mij, maar evenwel houdt zij zich met mij alleen bezig, ziet mij alleen, en spreekt met mij alleen; Ik alleen ben het voorwerp van haare gedachten en van

haare handelingen? Eindelijk, welk een genoegen, haer in alle uwe vreugd te doen deelen!

Wij keeren wel haast weder naar *Parijs*; ik ben verzekerd, dat gij reeds den voorfmaak geniet van het vermaak, hetwelk u de terugkomst der gravin verschaffen zal; als ook van de vreugd, welke de gravin in u wedertezien ondervinden zal. Deeze nieuwe ontmoeting zal u gelegenheid geeven om u hart, hetwelk zich als dan in eene zachte beweging zal bevinden, geheel en al voor haar uitteftorten. Hoe deelneemend zult gij elkanderen niet uitvraagen! Stel u den ijver voor, met welken gij haar alles verhaalen zult wat gij dacht, ondernaamt en wenschte. Gij zult gelooven elkanderen nooit zoo hartelijk bemind te hebben. En reket gij zulk eene ontdekking voor niets? Aan wien hebt gij dezelve intusfchen te danken? Aan de afwezenheid. Zult gij u nu nog langer over uwe finert beklagen? Neen, voor zoo onredelijk kan ik u niet houden; in een volgenden brief zult gij u wegens ons buitenverblijf geluk wenschen.

NEGEN- EN-VEERTIGSTE BRIEF.

Ik had mij wel voorgesteld dat het moeilijk zou zijn, u van uwe dwaalingen te rug te brengen, en u te overtuigen dat uw tegenwoordige toestand gelukkig is. Gij houdt staande, dat eene liefde als de uwe, om bestendig te zijn, zulk eene verlevendiging niet noodig heeft, als die waar van ik in mijn vorigen gesproken heb; gij ontdekt in mijne raadgeeving niets, dan dat ik coquet en wellustig ben; en gij zijt zoo teder, zoo verliefd, dat het afzijn der gravin u den ongelukkigsten der menschen maakt.

Maar, welk een verliefde sprak bij het ontwaaken van zijne hartstocht niet op den zelfden toon? Alle geeven zij voor de waare liefde te ondervinden; alle gelooven zij, dat over de gevoelens van het hart te denken zoo veel is als dezelve niet te kennen. Dan, is ons hart niet als het uwe gevormd? Hoe teder wij ook meenen te zijn, moeten wij echter toestemmen, dat elkanderen dikwijls en langduurig te zien eindelijk verveeling verwekt. De heer VAN SABLIERE verhaalde ons daar van het volgende voorbeeld.

Gij kent de opera-zangster Julia; wie zou

in het hoofd van dit meisje eenige vonken van wijsgeerte gezocht hebben? De graaf van * * maakte haar in de voorige maand gelukkiger dan zij had kunnen hoopen ooit te zullen worden. Een aanzienlijk jaargeld, aangename wooning, prachtige kleederen, juweelen van veel waarde, eene schitterende equipage! Met één woord, dit meisje was volmaakt gelukkig toen de kommandeur haar geluk stoorde. En op wat wijs kon hij dit doen? Door haar het dubbeld van 't geen zij thans genoot aantebieden.

Zijn voorslag wierdt in het begin met trotsheid van de hand gewezen, want de rijkdom had haar al rede trots gemaakt. Veelligt geeft het geluk geen ander voordeel, dan dat het de tegenheden eenen anderen keer doet neemen. Doch onze heldin bedacht zich beter, zij ging een vergelijk aan; en gij zult zien, dat zij in 't wezen der zaak geen ongelijk had. Zij kon niet besluiten om het verdrag te verbreken, maar vreesde even zeer om alle de geschenken van haaren minnaar te verliezen. In welk eene verlegenheid zou zij niet geraakt zijn, indien haare kennis van het menschelijk hart haar in dit geval niet was te hulp gekoomen. Zie hier het antwoord, dat zij den kommandeur toezondt.

„ Gij behaagt mij onuitsprekelijk; (men moet
 „ een weinig hartstocht voorwenden waar er in
 „ den grond geene is) maar ik heb met den graaf
 „ eene verbindtenis aangegaan. Het zou mij
 „ ten uitersten bedroeven wanneer ik hem on-
 „ trouw moest worden; doch ik weet hoe ik

„ mij in zulke gevallen gedragen moet; hij zal
„ zich over mij niet kunnen beklagen, en gij
„ zelf bezit te veel billijkheid, om mij aante-
„ raaden hem te bedriegen; ik weet slechts één
„ middel, om de welvoegelijkheid met de wen-
„ schen van mijn hart en de zorg voor mijn geluk
„ (want ik ben niet rijk) te veréénigen. Dit
„ middel bestaat hier in, dat ik mij aan hem
„ veertien dagen overgeef; daar na kan ik uwen
„ voorslag gerust aanneemen, zonder hem te mis-
„ haagen, en zonder mij aan de geringste ver-
„ wijting bloottestellen. Ik zal hem verzoeken
„ met mij naar zijn landgoed te vertrekken, en
„ wel met mij alléén, om onverhinderd bij el-
„ kanderen te kunnen zijn. Ik zal hem zoo aan-
„ houdend verzekeren dat ik hem bemin, en
„ hem zoo lang op den zelfden toon van mijne
„ liefde voorpraaten, en zoo veele bewijzen van
„ wederliefde van hem eischten, dat ik hem in
„ korten tijd zoo onverdragelijk zal zijn, als ik
„ hem thans dierbaar ben. Tot nu toe was ik
„ vol luimen en eigenzinnigheid; ik heb hem
„ hard gehandeld en bedroefd; door dit middel
„ heb ik hem tot dol worden toe verliefd ge-
„ maakt. Gedurende deeze veertien dagen zal
„ ik zoo eenvormig, zoo zagt, zoo toegeevend
„ zijn, dat hij al zijn geduld zal verliezen. Ik
„ zal hem zoo ver brengen, dat hij zich onder
„ het beste voorwendfel van een schaduwbeeld
„ ontdoen zal, hetwelk niet ophoudt hem lastig te
„ vallen; en hij zal zich gelukkig achten, mij
„ tot belooning van mijne deugd dat geene te

„laaten behouden, hetwelk hij mij tot een ander gebruik gegeven heeft. Dan, mijn lieve kommandeur! zal ik geheel de uwe zijn; en mijn gedrag omtrent den graaf moet u alrede overtuigen, hoe hartelijk ik u toegenegen ben.” Had gij wel gedacht, marquis, van een opera-meisje nog eens een regel voor u gedrag te zullen ontfangen?

Maar na dit alles ken ik het zekerste middel om u te overtuigen; het is dit, dat wij binnen een paar dagen weder in *Parijs* zullen zijn. Kus deeze plaats van mijnen brief duizend maal; de dwaasheden zijn het wezen der waare liefde.

V I J F T I G S T E B R I E F .

Nu zijn wij weder te *Parijs*, marquis; maar de tijdingen, welke wij medebrengeu, zullen mogelijk niet naar uwen smaak zijn. Nooit hebt gij eene zoo schoone gelegenheid gehad om de vrouwen van eigenzinnigheid te beschuldigen. Ik schreef u vóór eenige dagen dat men u beminde, maar heden bericht ik u het tegendeel. Men heeft zeldsaame besluiten omtrent u genomen; beef vrij, want het is waarheid. De gravin wil u voortaan niet dan op haar gemak beminnen, en zon-

der dat haare rust er in 't minste bij behoeft te lijden. Zij heeft de gevolgen van eene zoo hevige hartstocht als de uwe is gezien; en kan zij zulks doen zonder zich te ontzetten? Daarom heeft zij besloten, allen verderen voortgang daar van tegen te houden; maar verlaat u niet te zeer op de bewijzen, welke zij u reeds van haare genegenheid gegeven heeft. Gij mannen geloofst zeer ligt, dat de vrouwen, wanneer zij ééns haar woord gegeven hebben, uwe ketenen niet weer verbreken kunnen. Geloof dit niet. De gravin is ten uwen aanzien veel verstandiger dan gij wel denkt; en ik wil niet voor u verbergen, dat zij iets van haare standvastigheid aan mijne raadgevingen te danken heeft. Maak dus verder geen staat op mijne brieven. Bovendien hebt gij den bijstand niet meer noodig, dien gij er in vinden zoud om de vrouwen te leeren kennen. Ook berouwt het mij eenigzins, u mogelijk te veel wapenen tegen dezelve in de hand gegeven te hebben; had gij zonder deeze hulp wel eens het hart der gravin in beweging kunnen brengen? Ik kan het niet ontkennen, ik heb mijn geslacht al te streng beoordeeld, en ben daarom gereed, om het weder in deszelfs eer te herstellen. Ik zie nu wel, dat er meer waarlijk deugdzaame vrouwen zijn dan ik voorheen geloofd heb. Hoe veel gezond verstand, hoe veel voortreffelijke hoedanigheden, bezit niet de gravin! Neen, marquis; ik heb haar de gevoelens mijner tedere vriendschap niet kunnen ontzeggen; en, zonder u belang in aanmerking te neemen, heb ik mij met haar tegen u vereenigd.

Gij zult zonder twijfel daar over te onvrede zijn; maar eischte haar volkoomen vertrouwen in mijne perfoon deezen stap niet van mij? Zoo lang gij in uwe onkunde verlicht, ondersteund, en bemoedigd moest worden, heb ik uit ijver voor u ten uwen beste alles opgeofferd. Op dien tijd had gij zeer veel vooruit; maar thans is alles veranderd. Naauwlijks is de fierheid van de gravin toereikend om u wederstand te bieden. Voorheen wierdt zij door de onverschilligheid van haar hart beschermd, maar nog meer door uwe ongeschiktheid. Maar tegenwoordig hebt gij ondervinding, en de gravin mist den bijstand van haar verstand.

Zou ik na dit alles mij weder bij u voegen, het vertrouwen, hetwelk zij in mij stelt, verraaden, en haar de hulp weigeren, welke zij met recht van mij verwagten kan; zoo zou ik mij schrikkelijk misgrijpen, het, geen gij zelf, indien gij oprecht wilt zijn, zult moeten erkennen. Ik zal daarom het misdrijf, hetwelk ik begaan heb met u deelenoot van onze geheimen te maaken, weder herstellen. Ik zal zelfs trachten het sifstema der neuswijzen omver te werpen, hetwelk ik u voorheen heb leeren kennen; en ik wil u bewijzen, dat het niet onmogelijk is eene vrouw te vinden, welke alle aanvallen, hoe wél overlegd, wederstaan zal; en om onzen zegenpraal volkoomen te maaken, zal ik niets achterhouden van het geen ik omtrent u ondernomen heb. Ik heb de boosheid zoo ver gedreven, dat ik de gravin onderricht heb van alle de voor-

deelen, welke gij uit mijne aanmerkingen omtrent de vrouwen, in mijne brieven voorkoomende, kunt getrokken hebben. „ Merk, zeide ik deezen morgen tot haar, hoe zeer een minnaar te vreezen is, die bij zoo veel kennis van het hart nog de gaaf bezit van zich edel en kiesch uitdrukken. Hoe veel heeft hij niet vooruit bij eene vrouw, welke denkt en verstandig rede-neert! Hij vervoert zelfs door zijne redeneringen. Hij weet haar zoo ver te brengen, dat zij de dwaalwegen moet rechtvaardigen, waar op hij haar gelcid heeft. Eene minnares rekent het van haaren plicht, de gunst, welke zij haaren minnaar toestaat, afte meeten naar de kennis, welke zij van zijne goede hoedanigheden heeft opgevat. Bij eenen gewoonen minnaar is eene zwakheid eene zwakheid, men bloost er over; bij een verstandig man is het eene schatting, welke men aan zijne verdiensten meent schuldig te zijn; een bewijs van ons juist gevoel, en doet onzen smaak eer aan; men wenscht er zich geluk mede. Dus weet deeze tooveraar dat gene, hetwelk hij aan onze deugd ontroofd heeft, ten voordeele onzer ijdelheid te doen overslaan, om daar door de toeneeming onzer zwakheden voor onze oogen te verbergen.”

Dit zijn voor tegenwoordig de gevoelens der gravin, marquis; ik weet niet of dezelve wel veel hoop aan u overlaaten.

EEN- EN- VIJFTIGSTE BRIEF.

Ik was van gedachten, marquis, dat de tijding der plans, welke wij ontworpen hadden, u zou ontzet hebben; maar gij kent uw voordeel te wél, en daarom overdrijft gij uwen scherts. Ik verzoek om eene nadere verklaring, bijzonder van de volgende plaats. Hebt gij ernstig gesproken, toen gij in uwen brief te kennen gaaft, dat ik bij deeze gelegenheid uit ijverzucht handel, en ik u in de ongunst der gravin heb trachten in te wikkelen, om er mijn voordeel mede te doen? Gij moet één van beide, of de slechtste of de behendigste aller mannen zijn. De slechtste, indien gij mij immer van zulk eene boosheid hebt verdacht gehouden; de behendigste, indien gij dit wantrouwen alleen hebt voorgewend, om mij bij mijne vriendin in verdenking te brengen. Het geen ik bij deeze gelegenheid het duidlijkst zie is dit, dat het ééne zoo wel als het andere voor mijne eer niet gunstig is, om dat de gravin de zaak in ernst opneemt. Ik bevind mij bij haar in de uiterste verlegenheid. Schelm als gij zijt! hoe wel kent gij het vermogen, hetwelk gij op haar hart hebt verkrengen. Gij kond haar niet aanvallen dan door

uwe aangenomen onverschilligheid. Mijnen laatsten met geen antwoord te verwaardigen; op de door ons bestemde bijeenkomst niet te verschijnen; drie dagen lang ons niet te koomen zien, en dan ons den koelbloedigsten brief der wereld te schrijven; — waarlijk ik moet het bekennen, men ontdekt dat gij reeds uitgeleerd zijt. Ook heeft het gevolg volkoomen aan uwe hoop beantwoord. De gravin heeft het tegen uwe koelzinnigheid niet kunnen uithouden. De vrees, dat uwe onverschilligheid niet blootelijk verdicht mogt zijn, heeft haar eene doodelijke ongerustheid aangejaagd. Koom, wreede! koom uw werk zien, en de traanen afdroogen, welke gij uit de oogen van de gravin geperst hebt; koom, en verheug u over uwen zegen en onze nederlaag! Goede God! wat is toch de verstandigste vrouw wanneer de liefde haar het hoofd ontfeld heeft! Waarom zijt gij geen getuigen van de verwijtingen, welke ik moet aanhooren! Hoe, uit het tegenwoordig gezegde van de gravin zou men moeten besluiten, dat ik een hoonend denkbeeld van haare deugd gevoed had, dat ik van uwe eischen mij valsche begrippen moest gevormd hebben, en dat ik u misdaadige aanslagen moest hebben toegekend, om het vermaak te genieten van u daar over te bestraffen! Ik ben hard, onrechtvaardig, wreede; hoe weet ik, met welke bijnaamen men mij al betiteld heeft? Welk eene buitenspoorigheid! Dan, ik verzeker u dat dit de laatste storm is, dien ik zal afwagten, om dat ik mij in uwe zaaken gemengd heb; en

ik staa af van het vertrouwen, waar mede ik door u beide ben vereerd geweest. De raadgeevers speelen in zulke gevallen naar mijne gedachten de beste rol juist niet; altijd blijven zij belast met de onaangenaamheden van den twist, en de minnaar trekt alleen voordeel van de verzoening.

Maar als ik het wél inzie, zoo bemerk ik dat ik wel zeer goedhartig moet zijn, daar ik mij door dit alles beweegen liet. Gij zijt twee kinderen, wier dwaasheden mij moesten vermaaken, ik moet u met een wijsgeering oog beschouwen, en uw beider vriendin blijven. Zeg mij daarom op deeze plaats mondeling, of gij in mijn besluit instemt. Maak toch éénmaal vrede, en speel niet langer den wreedaard. Die arme kinderen! De één heeft zulke onschuldige inzichten, de andere is zoo zeker van haare deugd, dat men haar wezenlijk zonder oorzaak beledigen zou, wanneer men hunne genegenheen geweld wilde aandoen.

TWEE - EN - VIJFTIGSTE BRIEF.

Ik zie nu wel, marquis, dat men niet met de verstandigste vrouwen alleen vreedzaam kan verkeerren; door zich nimmer met de belangen van haar hart te bemoeijen. Mijn besluit is dus genomen; in 't vervolg spreek ik met de gravin niet meer van u, dan wanneer zij er mij toe noodsaakt; de twistpartijen zijn van mijnen smaak niet. Intusschen zal dit besluit in mijne genegenheid voor u, en in mijne vriendschap voor de gravin, geene verandering maaken. Dan, ik zie niet, waarom ik, uwe vriendin zijnde, mij anders dan voorheen omtrent u zou gedragen; daarom wil ik u volgens uw verlangen mijne gedachten mededeelen, wegens de omstandigheden waar in gij u bevinden zult; doch onder beding dat gij mij vrijheid geeft, om somtijds ten uwen koste te lachchen; eene vrijheid evenwel, waar van ik tegenwoordig geen gebruik wil maaken; want, wanneer de gravin haar nieuw plan volgt, wanneer zij u niet meer in persoon wil spreken, zoo twijfel ik, of uwe belangen wel een spoedigen voortgang zullen maaken. Zij herinnert zich nog wel wat ik haar gezegd heb; zij kent haar hart, en heeft gelijk het te wantrouwen. Slechts

onvoorzichtige vrouw verlaat zich op haare krachten, en geeft zich onbeschroomd aan de hevigte hartstocht van haaren minnaar over. Niets is voor ons zoo gevaarlijk, als de tegenwoordigheid en de nadering van het beminde voorwerp. De aandoening, welke hem bezielt heeft, het vuur, waar door zijn geheele wezen als verslonden is, wekken onze zinnen op, ontsteeken onze inbeelding, en verlokken onze begeertens. Wij gelijken, zoo als ik eens tegen de gravin zeide, niet kwaalijk naar een klavier; hoe wél gesteld het zich moge bevinden, en hoe genegen om de hand, welke het drukken zal, te beantwoorden, zoo zwijgt het nochtans stil, zoo lang het de drukking van de hand niet gevoelt; maar zoo dra men het beweegt laaten zijne toonen zich hooren. Voleindig de vergelijking, en trek de gevolgen er uit.

Maar, waart over beklagt gij u na dit alles nog, mijn heer de METAPHYSICUS? De gravin te zien! den zochten toon van haare stem te hooren! haar kleine diensten te bewijzen! de zuiverste gewaarwordingen bij haar tot den hoogsten trap te voeren! zich door haare redenvoeringen over de deugd te laten sichten! — Maakt dit uw grootste geluk niet uit? Laat aan de aardfche zielen die grove gewaarwordingen, welke zich bij u beginnen te ontwikkelen. Wanneer men uw tegenwoordig wat meer van nabij beschouwt, zou men haast zeggen dat ik zoo zeer geen ongelijk gehad heb, met staande te houden dat de liefde het werk der zinnen is. Uwe eigen onderzinding dwingt u te erkennen, dat ik het niet

geheel kwaalijk heb gehad, en dat is mij niet onaangenaam. Vaar wél.

Uw oude medeminnaar, de ridder, heeft zich dan gewroken wegens de strengheid der gravin, door bij haare bloedverwante, de marquifin, zijn hof te maaken. Deeze keus doet over het geheel zijnen smaak eer aan; zij zijn voor elkan deren geschapen; en ik verlang te weeten, waar heen deeze voortreffelijke hartstocht hen voeren zal.

DRIE- EN-VIJTIGSTE BRIEF.

Ik verwonder mij niet over uwe kwijning, marquis. De ziekte der marquifin heeft u van het genoegen beroofd, haare bloedverwante te zien. Uw hart bleef drie dagen in den zelfden toestand; om die reden is het ook zeer natuurlijk, dat de verveeling bij u heeft post gevat. Een weinig verwonder ik mij over uwe koelheid omtrent de gravin, welke gij in u zelve ontdekt hebt. Bij de hevigste hartstochten zinkt men somtijds in eene zekere sluimering, waar over hij, die dezelve ondervindt, zich verwonderen moet. Veelligt dat het hart door eene éénvormige beweging vermoeid wordt, of dat het

onmogelijk altijd door het zelfde voorwerp vervuld kan zijn. Met één woord, er zijn zekere oogenblikken van koelzinnigheid, welker oorzaken men te vergeefs tracht na te spooren. Hoe heviger de bewegingen van het hart waren, dès te grooter is de rust welke daar op volgt; en deeze rust is voor het beminde voorwerp altijd gevaarlijker dan de storm en heftige beweging: De liefde wordt uitgedoofd door een te strenge of te eenvormigen wederstand. Eene dagelijksche vrouw biedt slechts wederstand, maar eene verstandige vrouw doet meer, zij verandert haare wijze van wederstand te bieden, en dit moet voor het verhevne in de kunst gehouden worden. Een nieuwe grond voor uwe koelzinnigheid omtrent de gravin is, dat zij de plichten der vriendschap stelt boven die, welke zij aan haaren minnaar schuldig is. De liefde is eene ijverzuchtige en tijrannische hartstocht; zij is niet te vrede, dan wanneer het geliefde voorwerp haar al deszelfs neigingen, al deszelfs hartstochten opoffert. Men doet niets voor haar wanneer men niet alles voor haar doet. Zoo dra men plicht, vriendschap, enz. boven haar stelt, zoo gelooft zij zich met recht te kunnen beklagen; zij zoekt zich te wreken. Dit bewijzen de beleefdheden, welke gij gedwongen waard aan mevrouw van ** te betoonen. Ik wenschte alleenlijk, dat gij niet zoo ver gekoomen waard van haar naar huis te geleiden. De tijd, dien gij daar vertoefd hebt; het vermaak, dat gij in haar onderhoud genoten hebt; de vraag

gen, welke zij u over den toestand van uw hart gedaan heeft; — bewijst dit alles niet de waarheid van het geen ik u in mijn laatsten brief gezegd heb? Vergeefs waren alle uwe betuigingen, dat gij van haar veel verliefder omtrent de gravin waart terug gekeerd. De verwarring gedurende de vraagen der gravin, of gij niet lang des presidents vrouw gebleven waart; uwe begeerte om haar door een dubbelzinnig antwoord te misleiden; zelfs de zorgvuldigheid, waar mede gij aan de gravin allen argwaan hebt trachten te beneemen; — dit alles zegt mij, dat gij schuldiger zijt dan gij erkent, en dan gij u zelve wel inbeeld. De gravin ziet de gevolgen hier van vooruit. Ziet gij niet wat dwang zij zich aandoet, om, door het verheffen van den ridder uwen ouden medeminnaar, u ijverzuchtig te maaken? Ik staa er borg voor, dat gij niet spoedig weder in die slaapende kwijning vervallen zult, van welke wij zoo even spraken. De ijverzucht zal u voor een tijd lang bezigheden genoeg verschaffen. En reket gij het ongeluk der marquifin voor niets? Gij zult het spoedig zien; de kinderpokken zullen haar aangezicht niet alleen misvormd hebben. Zoo dra zij haar ongeluk in 'zijn geheel kent, zal haar humeur niet mede weinig veranderen. Wat beklag ik haar! Wat beklag ik alle vrouwen! Hoe zal zij de laatste niet met hart en ziel haaten en lasteren! De gravin is haare beste vriendin; zal zij het nog lang zijn? Zij is zoo lief; haar bevallig aangezicht schijnt dat van alle andere lelijk

te maaken. Hoe veele stormen zie ik niet voor uit!

VIER - EN - VIJFTIGSTE BRIEF

De roodheid, welke de kinderpokken op het aangezicht der arme marquifin hebben achtergelaaten, maakt haar dan geheel afzichtelijk? Ik verwonder mij niet over haar besluit, om zich in langen tijd nog niet te vertoonen. Hoe kan zij in deezen toestand in 't openbaar verschijnen? Hoe lang had zij den armen ridder nog laten zuchten, indien dit toeval haar niet vernederd had! Twijfelt gij er nu nog aan, dat de deugd der vrouwen van de omftandigheden afhangt, en met haare fierheid afneemt? Maar wat maakt dit voorbeeld mij niet bevreesd voor de gravin! Niets is voor eene vrouw zoo gevaarlijk als de zwakheden van haare vrindin. De liefde, reeds zoo verleidend in zichzelve, wordt het nog meer, als ik het zeggen durf, door haare befmetting; zij ontfangt haare sterkte niet alleen van ons hart; alle voorwerpen, welke ons omringen, leenen haar wapenen om tegen het verftand te ftrijden. Eene vrouw, welke reeds strafbaar is geworden, acht het tot haare rechtvaardiging

noodfaakelijk, ook haare vriendin in denzelfden afgrond neder te storten; daarom verwonder ik mij niet meer over het geen de marquifin ten uwen voordeele zegt. Tot hier toe hebben zij beide de zelfde grondbeginfelen gevolgd; welk eene fchande voor deeze, dat zij niet dan de gravin befchermd hebben! De marquifin heeft bovendien tegenwoordig eene reden meer dan eene andere vrouw, om de nederlaag van haare vriendin te bevorderen. Zij is lelijk geworden; en daarom moet zij eenen minnaar door een weinig meer dan gewoone infchikkelijkheid zien te behouden. Zal het voor haar te verdragen zijn, wanneer een ander haaren minnaar met minder kosten behoudt? Dit zou zijn, haar een voorrecht toe te ftaan, hetwelk haar te zeer vernederen zoude; en ik ben verzekerd, dat zij de wonderlijkfte aanslagen in het werk zal fteilen, om uwe beminnelijke weduw in haar belang te krijgen. Maar zal zij hier in flagen? Wat ben ik niet beducht, dat alles een ander aanzien zal verkrijgen! Zoo fraai geweest te zijn als eene andere vrouw, en het niet meer te zijn, terwijl de andere dagelijks in fchoonheid toeneemt, en evenwel dezelve aanhoudend bij haar te moeten dulden; dit, zweer ik u, gaat de krachten der verftandigfte en der wijsgeerigfte vrouw te boven. Wij houden op vriendinnen te zijn, zoo dra wij medeminnaresfen beginnen te worden; ik meen alleen medeminnaresfen in fchoonheid; want in genegenheid, dit zou wat te ver gaan.

VIJF- EN-VIJFTIGSTE BRIEF.

Rechtvaardigen de krakeelen der marquifin mijne vrees niet? Ik zie alles met aandoening te gemoed; maar ik mag het voor u niet verzwijgen. De gravin mag zoo zorgvuldig als mogelijk is de eigenliefde der marquifin verschoonen, zij zal niet dan eene ondankbare van haar maaken. Ik weet niet, aan welk eene noodlottige schikking men het moet toeschrijven, dat alles wat eene schoone vrouw tegen eene andere zegt, welke niet schoon meer is, of welke het nooit geweest is, het voorkoomen van medelijden heeft, hetwelk door alle aangewende voorzichtigheid niet is weg te neemen, en altijd vernederend is voor haar, welke zij wegens het verlies haarer bevalligheden zoekt te vertroosten. Hoe meer zij haare uitmuntenheid boven de ongelukkige, welke haare schoonheid verloren heeft, schijnt te willen verbergen, en haar doen vergeeten; hoe meer zij haar daar in versterken zal; zoo dat deeze van nu af aan de geringe waarde, welke men haar nog wil laten behouden, alleen aan de edelmoedigheid der schoone te danken heeft. Bovendien geloof mij, dat de vrouwen, door de lofuitingen welke zij

elkandere toezwaaijen , zich niet laten bedriegen ; alle wecten zij dezelve op hunnen waaren prijs te stellen. En , gelijk zij niet gewoon zijn oprecht met elkandere te spreken , betoonen zij in deeze ook weinig erkentenis ; zelfs wanneer de ééne de andere al ter goeder trouw van wegen haare schoonheid mogt prijzen , zal de geprezene , ten einde de oprechtheid der andere te toetsen , minder acht geeven op het geen deeze zegt , dan wel op haar gelaat en voorkoomen. Is zij lelijk , men gelooft en bemint haar ; is zij zoo bevallig als wij , men bedankt haar koeltjes en acht haar niet ; is zij bevalliger , men haat haar slechts wat meer dan eer zij gesproken had. Zoo lang twee aangezichten nog iets met elkanderen te verffenen hebben , kan tusschen de vrouwen , welke dezelve bezitten , geene duurzame vrede plaats vinden. Kunnen twee kooplieden , welke cenerlij waaren verköopen , wel goede buuren zijn ?

Maar men kan niet altijd bij de vrouwen de waare oorzaak van het gebrek aan openhartigheid ontdekken. De vertrouwdste vriendinnen , scheiden somtijds om de geringste kleinigheid. Maar gelooft gij dat deeze kleinigheid haaren twist veroorzaakt heeft ? Zij is niets dan het voorwendfel van denzelven. Men verbergt de waare beweegreden , om dat dezelve , wanneer zij bekend wierdt , ons niet dan oneer zou aandoen. Men wil niet doen zien , dat het de schoonheid onzer vriendin is , welke haar voor ons ondragelijk maakt ; men zou naijverig schijnen , en voor nij-

dig worden gehouden; en dit vermaak gunt men haar niet; liever wil men voor onrechtvaardig doorgaan. Zijn daarom twee bevallige vrouwen zoo gelukkig van een voorwendfel te vinden om van elkandere te verwijderen, grijpen zij hetzelfde met zoo veel ijver aan, en verfoeijen elkandere zoo hartgrondig, dat men zeer gemakkelijk zien kan, hoe zeer zij elkandere voorheen bemind hadden.

Is dit nu openhartig genoeg gefproken, marquis? Gij ziet hoe ver mijne oprechtheid gaat. Gij ziet dat ik mijn best doe om u van alles juiste denkbeelden te doen verkrijgen, zelfs ten mijnen eigen koste; want ik ben zoo min als een ander vrij van de gebreken, welke ik bezig ben te gispen. Maar, gelijk ik verzekerd ben dat dit alles onder ons blijft, zoo heb ik geene vrees van met mijn gantsche geflagt in twist te geraaken. Het zou mogelijk menen recht te hebben om van mijne vrijmoedigheid kwaalijk te spreken. De gravin intusfchen is boven alle deeze kleinigheden verheven; zij stemt volkomen in met alles wat ik u thans gezegd heb. Maar zijn er wel veele vrouwen welke haar gelijken?

ZES- EN-VIJFTIGSTE BRIEF.

Het voorbeeld van de marquifin heeft dan op het hart van de gravin nog geen den geringsten invloed gehad? Integendeel schijnt zij zich ten uwen opzicht meer in acht te neemen; eene kleine gunst, welke gij geroofd hebt, heeft u zeer ernstige verwijtingen op den hals gehaald. Mogt zij ook bij deeze gelegenheid wel verzuimen, u de betuigingen van eerbied en belangeloosheid te herinneren, waar op gij uwe liefdesverklaring gegrond hebt? Dit is de gewoonte in zulke gevallen. Maar, let een weinig op het zonderlinge onzer denkbeelden; even die zelfde aandrang, dien eene vrouw als een bewijs van verachting beschouwt, zoo lang men het met elkanderen nog niet volkoomen ééns is geworden, wordt bij haar een bewijs van liefde en achting, zoo dra alles in order is. Luister naar de klagten der gehuwde vrouwen, en van dezulke, welke, zonder het te zijn, zich de rechten der gehuwden aanmatigten; luister, zeg ik, alleen naar haare klagten over ontrouwe mannen en verkoelde minnaars. Het is dat zij haar verachten; en dit is de eenige reden, welke zij voor de koelzinnigheid kunnen opgeeven. Dan, on-

der ons, zou dat geene, hetwelke zij voor een bewijs van hoogachting en liefde aanzien, in een man wel iets anders zijn dan een bewijs van eene volmaakte gezondheid? Vóór eenigen tijd zeide ik u, dat, indien de vrouwen eene oprechte belijdenis wilden doen, men zou zien, dat zij nog meer dan gij de liefde in de opwellingen des bloeds doen bestaan. Beproof eene minnares, als de hartstocht eerst bij haar begint te werken; de liefde is als dan eene bovennatuurkundige gewaarwording, waar aan de zinnen in het geheel geen deel hebben. Even gelijk die wijsgeeren, welke in 't midden der folkeringen niet erkennen wilden eenige smert te gevoelen, zal zij een langen tijd de martelares van haar aangenomen stelsel zijn. Maar, zal eindelijk het arme schepsel, terwijl het haare verbeeldingen nog wil staande houden, zich niet laten bewegen? Vruchteloos zal als dan haar minnaar haar voorpraaten, dat de liefde eene bovennatuurlijke en goddelijke gewaarwording is; dat zij levendig wordt gehouden door verheven gezegdens en bovennatuurkundige redeneringen; dat men haar vernederen zou, wanneer men iets lichaamelijks en menschelijks daar onder wilde vermengen; vruchteloos zal hij zijne hoogachting en kiefche denkwijs roemen; ik verzeker u, in den naam van mijn geslagt zonder eenige uitzondering, dat deeze redenaar zijn fortuna niet zal maaken. Men zal zijne hoogachting voor beschimping, zijne kiefche denkwijs voor spot, en zijne verheven redeneringen voor belachelijke voorwendfels houden. Al-

le genade, welke men hem bewijzen kan, bestaat in hem te verwijten, dat hij bij andere vrouwen zoo kiesch niet zou geweest zijn, en dat hem dit in de droevige noodzakelijkheid gebragt heeft, om met zijne verheven gewaarwordingen bij eene meesteres in naam te pronken; en het schoonsfe van deeze zaak is, dat de verontschuldiging, welke men bij hem plaats gunt, altijd uit het zelfde grondbeginfel voorkomt.

ZEVEN- EN-VIJFTIGSTE BRIEF.

Neen, marquis; gij moogt zeggen wat gij wilt, ik kan het niet goedkeuren, dat gij op eene woedende wijze dat geene tracht te verkrijgen, hetwelk gij het hoogste geluk gelieft te noemen. Welke blindheid! Zult gij dan nooit inzien, dat, wanneer gij van het hart eener vrouw verzekerd zijt, het van uw belang is, u een langduurig genot van haare nederlaag te bezorgen, eer dezelve geheel volcindigd is? Zult gij u dan nooit laten overreden, dat het van alle de geluksgoederen de vermaaken der liefde zijn, waar van het spaarzaamst gebruik moet gemaakt worden? Was ik een man, en zoo gelukkig, het hart van eene vrouw als de gravin is vertederd te hebben,

met hoe veel bescheidenheid zou ik geen gebruik van mijne voordeelen maaken! Hoe veele trappen zou ik mij niet als eene wet voorschrijven langzaam op te treden! Hoe veele vermaaken, aan de mannen geheel onbekend, zou ik mij zelve niet weeten te bezorgen! Gelijk een gierigaart zou ik onophoudelijk mijn schatkist beschouwen, haare geheele waarde erkennen, gevoelen dat dezelve mijn gantsche geluk uitmaakte, in derzelve bezit mijn hoogsten wellust vinden, wél opmerken dat dezelve aan mij alléén toebehoorde, en ik naar welgevallen er over beschikken kon; en evenwel mij bevestigen in het voorneemen, om door een verkwistend gebruik er mij niet van te berooven! Welk een genoeg voor eenen minnaar, in de oogen van eene beminnelijke vrouw te kunnen leezen, hoe veel vermogen hij over haar hart heeft! in haare geringste bedrijven de uitdrukking der tederheid te zien ontstaan, zoo dra dezelve eenige betrekking op hem hebben! eene verzagting in haare stem te ontdekken, zoo dra zij tot hem of van hem spreekt! zich te verheugen in de wanorder en onrust, welke zij bij de geringste aanvallen en onschuldigste liefkozingen laat blijken! Is er een verrukkelijker toestand dan die van eenen minnaar, verzekerd van weder bemind te worden? en is men dit ooit meer dan in deeze oogenblikken? Welk eene verrukking voor hem, verzekerd te zijn dat hij met een ongeduld, dat men niet meer ontveinst, wordt te gemoet gezien; en dat hij met een ijver zal ontfangen worden, die nog vleijender voor

hem wordt, door de moeite welke men zich geeft, om dezelve voor de helft aan zijne oogen te onttrekken! Men verkiest de kleederen, welke hem het meest schijnen te behaagen; men neemt de houding, den toon, de manieren aan, welke voor hem het meest vleijende zijn. Voorheen kleeedde men zich om algemeen te behaagen; thans is het alleen om zijnent wil, dat men van het toilet gebruik maakt; hem ten gevalle gebruikt men dit lint, deeze bloemen, enz.; alles heeft betrekking op hem; men heeft zich geheel in hem herfschapen, hem alleen bemijnt men in zich zelve. Kunt gij in de liefde iets verrukkender vinden, dan den weerftand van eene vrouw, welke u fmeekt haare zwakheid niet te misbruiken, en welke aan u alles, ja haare deugd zelve, wil te danken hebben? Met één woord, kan ons iets meer vervoeren, dan eene ftem half verftikt door de opwellingen van het hart; dan deeze weigeringen, welke de minnares zich zelve verwijt, en welker ftrengheid zij reeds door een teder opflag van haar oog zoekt te verzagten eer men er zich over beklaagd had? En gij zoud deeze zoete betovering zoo fpoedig een einde doen neemen! Ik kan het niet begriipen.

Ondertusfchen is het zeker, dat, zoo dra men uwe wenschen zal inwilligen, alle deeze vermaaken zullen verzwakken, naar maate van het gemak, waar mede gij dezelve verkrijgen kunt. Het hangt slechts van u af, dezelve te verlenigen en te vermeederen; gij behoeft u alleen den tijd te gunnen, om haare zoetigheid te kennen en

te smaaken; maar gij zijt niet te vrede, of gij moet dezelve volmaakt, gemakkelijk, en onafgebroken genieten; en gij zijt verwonderd, onverschilligheid, koelzinnigheid en onbestendigheid in uw hart te ontdekken. Hebt gij niet alles gedaan wat gij hebt kunnen doen, om het voorwerp uwer liefde te vergenoegen? Ik heb het meermaalen gezegd, de liefde sterft nooit door gebrek aan voedsel, maar dikwijls door gebrek aan verteeding. Ik zal u in 't vervolg mijne liefde voor den graaf van ** eens toevertrouwen; gij zult er uit zien, hoe men eene hartstocht moet weeten te leiden, om zijn geluk bestendig te maaken; en gij zult kunnen beoordeelen, of ik het hart en waare geluk ken; mijn voorbeeld zal u toonen, dat de spaarzaamheid der gewaarwordingen en genoegens mogelijk de eenige redelijke bovennatuurkunde in de liefde is; en gij zult moeten toestemmen, dat gij in uw tegenwoordig gedrag ontrent de gravin uw waar belang niet genoegzaam in het oog hebt gehouden. Om uwe voorneemens te verijdelen gaa ik haar zoo dikwijls zien als mij mogelijk zal zijn. Laat u dit niet onvergenoegd op mij maaken, en zeg niet dat ik voor advokaat van beide partijën speel; want ik ben verzekerd, dat ik hier door aan beider welzijn arbeide.

AGT- EN- VIJFTIGSTE BRIEF.

Ik u beklagen, marquis? Daar zal ik mij wel voor wagen, zweer ik u. Gij verkiest niet om mijnen raad te volgen; en ik ben in 't geheel niet bedroefd om dat gij gestraft wordt! Naar uwe meening behoeft gij de gravin maar met uwe gewoone vuurigheid te overvallen. De vrije wijs, op welke zij de liefde behandelt; het gemak, waar mede gij haar kunt zien; haare toegeevenheid omtrent alle uwe dwaasheden; haare feine scherts met de platonische vrouwen; — dit alles deed u veel minder strengheid in haar vermoeden; maar nu kunt gij uwe dwaaling zien. Alle haare handelingen waren bedriegelijk en trouwloos; de goede trouw op zulk eene wijze te misleiden! zeker, zoodanig een gedrag schreeuwt om wraak, en verdient alle de naamen, welke gij het toevoegt.

Maar waarom behandelt gij mij op zulk eene onredelijke wijze? Ik zou de oorzaak zijn van de getrengheid der gravin jegens u; en gij zoudt alleen ongelukkig zijn, om dat gij den raad, dien ik in het begin van onze briefwisseling heb gegeven, gevolgd hebt? Maar heb ik u dan niet reeds gezegd, dat alle waarheden be-

trekkelijk zijn? De beste raad, niet wél aangewend zijnde, kan ongelukkige gevolgen hebben. Leer daarom ten uwen koste de vrouwen onderscheiden. Gij verkeert in eene dwaaling, welke onder de mannen maar al te gemeen is. Altijd door schiin bedrogen, gelooven zij dat eene vrouw, welke ten opzicht van haare deugd niet bij aanhoudenheid op haare hoede is, met meer gemak kan overwonnen worden dan eene schijn-deugdfaa-me; de ondervindig zelfs maakt hen niet wijzer. Hoe dikwijls zijn zij niet blootgesteld aan de strengste behandelingen, welke zoo veel te grievender zijn, naar maate men dezelve minder verwacht had. Als dan kunnen zij niet anders doen, dan deeze vrouwen van eigenzinnigheid en zonderlingheid beschuldigen; alle voeren zij dezelfde taal, en zeggen gelijk gij, waar toe een dubbelzinning gedrag? wil eene schoone zich niet laten bewegen, waarom dan de ligtgeloovigheid van eenen minnaar misleid? waarom komt haar uitwendig gedrag zoo weinig over een met haar inwendig gevoel? waarom zich te laten beminnen als men geene wederliefde betoonen wil? is dit niet eigenzinnig en valsch? is dit niet van het gevoel een spel maaken?

Gij bedriegt u, mijne heeren! het is alleen van uwe ijdelheid een spel maaken; deeze is alleen beledigd, en te vergeefs zoekt gij er ons in te mengen; gij spreekt slechts van gevoelens om daar door nietswaardige zaaken te verëdelen. En zijt gij het zelf niet, die ons noodfaakt u dus te behandelen? Alle vrouwen, welke slechts

een weinig verstand hebben, weten dat de sterkste band, welke u aan haar verbindt, de hoop is; en deeze moeten wij u derhalven doen smaa-ken. Wapende zij zich in het begin met eenen ernst, geschikt om haar als onwinbaar te doen beschouwen, waar door verkreeg zij dan eenen minnaar? Welk eene eenzaamheid! welk eene schande zelfs! Want de deugdzaamste is in den grond niet minder gevoelig voor het vermaak van te behaagen, en zij stelt haaren roem niet minder in vereeringen en aanzoekingen. Maar, gelijk zij niet onkundig is, dat die geene, van welke zij denzelven verwagt, zich daar van niet bedienen zullen dan met inzichten, welke haare fierheid beledigen; en niet in staat zijnde om dit kwaad weg te neemen; zoo blijft haar niets overig dan deeze oogmerken tot haar voordeel te gebruiken, om den minnaar aan haare zijde te kluisteren. Zij weet hem te behouden door eene hoop in hem levendig te houden, welke zij vastelijk besloten heeft nimmer te vervullen. Door behendigheid gelukt dit haar ook.

Zoo dra eene vrouw derhalven haare waare belangens kent, zoo verzuimt zij niet tegen zich zelven te zeggen, het geen de gravia in ons laatste onderhoud tegen mij zeide. „Ik ken de juiste „waarde van het *ik bemin u* der mannen, en wil „de waare betekenis daar van niet verbloemen; „het staat derhalven slechts aan mij, om er mij „over beledigd te houden; maar kent men de „waare oogmerken der mannen, men heeft niet „dan zijne ijdelheid noodig om hnnæ aanslagen

„ vruchteloos te maaken. Onze toorn is het
 „ vreeslijkste niet dat men hun kan tegenstel-
 „ len wanneer zij ons beledigen. Al wie bu-
 „ ten zichzelfen hulp moet zoeken, en zich
 „ vertoornen moet om hen te wederstaan, ver-
 „ raadt zijne zwakheid. Een feine scherts, eene
 „ stekelige spotternij, vernederende koelheid, zijn
 „ het, welke hun den moed beneemen. Nooit
 „ moet men met hun twisten, nooit derhalven
 „ verzoenen. Hoe veele voordeelen ontnemen
 „ wij hier door niet aan de mannen!” Een
 „ wijsneusje gaat daarentegen een geheel anderen
 „ weg. Wordt deeze op de zagtste wijs aange-
 „ vallen, zij meet haar verstand af naar maate
 „ van het ongenoegen, dat zij daar over laat
 „ blijken. Maar wie wordt nu hier door be-
 „ drogen? Elk man, die achter het geheim is,
 „ spreekt dus tot zich zelve. „ Men heeft mij
 „ slechts mishandeld, om dat ik het ongeluk heb
 „ gehad van het juiste oogenblik niet te hebben
 „ aangetroffen. Men straft mijne onvoorzichtig-
 „ heid, en niet mijne stoutheid. In een ander oo-
 „ genblik zal men mij dankweeten voor 't geen
 „ thans mijne misdaad uitmaakt. Deeze streng-
 „ heid is eene herinnering om mijne aanvallen te
 „ verdubbelen, ten einde meer toegeevenheid te
 „ verdienen, en de fierheid te ontwapenen; men
 „ wil bevreemd worden. En in dit geval is
 „ het eenige middel om de belediging te doen
 „ vergeeten, dat men, terwijl men bezig is om
 „ vergiffenis te smeeken, zich ten tweedenmaale
 „ strafbaar maakt.” Ik ben verzekerd, dat, wan-

neer men zich van mijn voorschrift bedient, ge n man het wagen zal op deeze wijs te redeneren.

NEGEN- EN- VIJFTIGSTE BRIEF.

Nooit heb ik meer reden gehad om u te haaten, marquis, dan federt ik den nevensgaanden brief van de gravin ontfangen heb. Lees, en zie of gij zoo veel liefde waardig zijt.

*Brief van de gravin van * * aan de freule van Lencls.*

„ Niet langer dan agt dagen moogt gij u ver-
 „ wijderen, mijne lieve NINON! Ik weet niet
 „ waarom mij uw afzijn ontrust. Zou het veel-
 „ ligt niet daarom zijn, dat uwe beminnelijke
 „ wijsgeerte mij dikwijls te stade komt tegen
 „ eene neiging, welke dagelijks toeneemt, en voor
 „ welker gevolgen ik sidder? Welk eene be-
 „ scherming genieten wij toch in zulke gevallen
 „ van de deugd, de fierheid en de vrees voor
 „ schande? Hoe groot integendeel is niet het
 „ vermogen der verbeelding en de tirannij der
 „ zinnen! Hoe hard is het niet, slechts zoo veel

„ redelijk vermogen te behouden, als noodig is
 „ om zijne geheele zwakheid te ontdekken; en
 „ te veel liefde te gevoelen, om te kunnen hoo-
 „ pen haar te zullen wederstaan! Dit begin zal
 „ u mijne onrust reeds aankondigen; ik ken mij
 „ zelven niet meer; leer mij toch mijn hart ken-
 „ nen, het is mij een raadsel.

„ Gij kent mijne denkwijs; gij weet hoe zeer
 „ ik alles veracht, wat de zuivere grondregelen
 „ van eene redelijke vrouw beledigen kan. De-
 „ zelve hebben zich niet veranderd. Maar,
 „ groote God! tot welke ontdeelingen hebben
 „ de hevige begeertens van den marquis mij
 „ geene gelegenheid gegeven! Ik zie het, mijne
 „ dierbaare vriendin, in zulke gevallen beslist de
 „ wil niet, zij weigert haare goedkeuring; de
 „ ziel is werkeloos, zij heeft geene vrijheid. Welk
 „ eene vernedering voor ons! Zouden de zinnen
 „ wezenlijk zoo veel vermogen hebben als gij aan
 „ dezelve toeschrijft? Kan men van de deugd
 „ zich niets meer beloven, wanneer een minnaar
 „ dezelve in gevaar brengt? Toorn, ongenoe-
 „ gen, zelfs de schande over de wanorder, wel-
 „ ke de zinnen aanrechten, — niets kan ons
 „ dan voor derzelve vervoering in zekerheid stel-
 „ len? Men waagt niet het vermogen der
 „ zinnen over ons toetstemmen; men bloest over
 „ den zegen, dien dezelve op ons behaalen, en
 „ men staat hen denzelven toe.

„ Hoe dikwijls doe ik den marquis bloezen,
 „ wanneer ik het getuk, aan hetwelk hij zijnen
 „ roem en zijne eer wil opofferen, op zijn waa-

ren prijs stel! Maar niets kan hem tot reden
brengeu; integendeel laat hij mij dagelijks
zijne waare oogmerken duidelijker zien. Telkens
waagt hij nieuwe onderneemingen. Welke
gevolgen zie ik niet voor uit! Ik smee
duizend aanslagen tegen hem; ik betoon hem
alle die verachting, welke zijne neigingen verdienen;
ik gedraag mij even of ik hem haate. In zijne
afwezenheid herneemt de reden haare rechten
weder; ik vlei mij met de hoop van hem
verachtelijk te zullen aanzien; dan, verschijnt
hij, zoo denk ik alleen aan mijne liefde en
tracht hem te behaagen; en eene oogenblikke
koelzinnigheid berouwt mij reeds. Hij wil mij
overreden dat ik mijne waare liefde niet bewijzen
kan, dan door het offer, hetwelk ik hem tot hier
toe geweigerd heb; ik ben overtuigd, dat men
zonder dat offer oprecht beminnen kan; ik tracht
hem te bewijzen dat hij mij beledigt, en evenwel
kan ik in ernst niet toornig op hem worden;
hij merkt dit, verdubbelt zijnen aandrang,
en alle mijne krachten, alle hinderpaalen,
welke ons omringen, zijn naauwlijks toereikend
om mij uit het gevaar te redden. Gisteren moest
ik mij wegens mijne alre groote voorzichtigheid
beschuldigen. Alle mijne vermogens zijn in wanorder;
ik heb medelijden met mij zelveu. Dikwijls beklag ik
mij, dat hij mij niet bemint zoo als ik hem
bemin; dat hij mij meer galant dan teder behandelt;
dat hij mij meer uit ijdelheid dan uit waare
liefde aanvalt; en dat hij het vuur

„ niet bezit, hetwelk mijne ziel verteert. Zijne
„ rechtvaardiging is onvoldoende; en wanneer ik
„ van de waarheid, naar welke ik onderzoek
„ doe, bijna overtuigd ben, dan zoek ik hem
„ voor mij zelve te regtvaardigen; of veel meer,
„ ik zoek eene dwaaling, welke mij betovert, in
„ hem te versterken en levendig te houden. Maar
„ welhaast komt mijne ongerustheid weder te
„ voorschijn; hij beklagt zich over mijne onre-
„ delijkheid. Ach, zeg ik somtijds tot hem, ik
„ vrees altijd dat gij uwe bekwaamheid om
„ vrouwen te verleiden aan mij wilt beproeven;
„ veelligt wenscht gij alleen uw aanzien op mij-
„ ne nederlaag te vestigen. Mogt ik toch, wan-
„ neer ik vroeg of laat over mijne zwakheid
„ gestraft moet worden, tot mij zelve kunnen
„ zeggen, ik heb mij niet overgegeven zonder
„ wederliefde! Ik wil gaarne het sla toffer der
„ liefde worden; maar welk eene schande, het
„ zegenteken van eenen verleider te zijn!

„ Oordeel zelve, mijne lieve NINON, of men
„ bij zulk eene ongerustheid gelukkig kan zijn;
„ en of ik uwen bijstand niet noodig heb. Vaar-
„ wél.

Z E S T I G S T E B R I E F .

Het zou wel zeer aartig zijn, marquis, indien de pooging der gravin om de bovennatuurkunde der liefde te verdedigen, een bewijs opleverde, dat in haar hart eene beslissende neiging tot vrij minder kiesche genoeens huisvestte. Ik dacht het, even als gij, zoo dra ik haaren brief gelezen had; en het gesprek, dat wij gisteren onderling hielden, bevestigde mij er in. Zij schilderde het zielsgevoegen met zulke wellustige trekken, dat ik aan haare oprechtheid begon te twijfelen. Maar gij moet geene verkeerde gevolgen hier uit afleiden.

Wanneer men bij de vrouwen eene neiging tot zinnelijkheid ontdekt, volgt daar uit nog niet dat zij werkelijk die neiging bezitten, welke gij onder het woord *temperament* verstaat. Dit temperament is van een tweederlij zeer van elkanderen verschilpenden aart. Bij de ééne vrouw heeft het zijne zitplaats alleen in de verbeelding, en is van al es, wat tot de zinnen betrekking heeft, afgezonderd; in andere is het, zoo als gij het noemt, eene natuurlijke behoefte.

Wanneer ik zeg, dat het temperament der vrouwen in de ziel of in de verbeelding zijne zitplaats kan hebben, zoo bedoel ik eene geheel bij-

zondere foort van vrouwen, maar die evenwel werkelijk aanwezig zijn, want ik ken er eenige van deeze foort. Zij hebben haare eerste jeugd reeds overleefd; en het wezenlijke van haar karakter, het zij natuurlijk of door de opvoeding verkregen, bestaat in een gevoelig hart, voor het welk de ledigheid en werkeloosheid onverdragelijk zijn. Dit hart heeft een voorwerp noodig, waar mede het zig kan bezig houden; zijne neiging tot werkzaamheid is zoo groot, dat het altijd een voorwerp moet hebben, waar aan het dezelve kan uitoefnen. Deeze neiging is eigenlijk geene liefde; zij bemint niet rechtstreeks den man, hij is de oorzaak niet dat zij zich kluistert; maar, om dat haar hart eene onwederstaanlijke begeerte heeft om zich aan iemand te verbinden, zoo wordt de man daadelijk de afgod van haar hart. Het is hun daarom geheel onverschillig wie het is; wanneer het maar een man is, zoo zijn zij te vreden. Zij hebben alleen de schaduw van eenen minnaar noodig; alles wat zij wenschen is dit, dat hij de beleefdheid heeft om het voorwerp van haare zorgen en ongerustheid te worden; dat hij zoo traag en zoo koel zij; van zich met herfenschimmen te kunnen bezig houden, en zijne dagen doorbrengen met bespiegelingen over de liefde en de wijze van dezelve te gevoelen; eindelijk dat hij zoo inschikkelijk zij van haare kraakelen zonder morren aan te hooren; al het overige schenken zij hem. Het zou haar onverschillig zijn of hij op haar verliefd was, wanneer haare ijdelheid zich daar tegen niet verzet-

te ; ten minsten is zijne liefde voor haar geluk niet noodsaakelijk ; zij putten dit geheel uit zich zelve. Om die reden verkiezen zij ook geen hartstochtelijken minnaar ; zij willen dat hij zich zal laten beminnen en zelf werkeloos blijven ; de rest neemen zij voor haare rekening ; daarom is een man van een flogmatiek temperament een wezenlijk kleinoord voor eene vrouw van dit karakter.

Maar, hoezeer deeze vrouwen zich niet dan met het min-voornaame der liefde bezig houden, moet gij nochtans niet gelooven, marquis, dat zij vreedsaamer zijn, en minder krakeelen met haare minnaars ; even min moet gij u voorstellen, dat zij in haaren smaak meer wijsheid en gemaatigdheid vertoonen dan andere vrouwen, welke zich met wezenlijker voorwerpen bezig houden. Elke zaak heeft in onze oogen die waarde, welke ons verstand daar aan geeft ; deeze vrouwen zijn zoodanig aan kleinigheden gehecht, als of het de gewigtigste zaaken waren ; het ontnemen van een brief, een koel opslag van het oog, eene bloote onachtsaamheid als men eene beleefdheid gewagt had ; — dit is voor hun het zelfde, dat voor andere eene blijkbare ontrouw, eene langdurige afwezenheid, of eene merkbare verachting is. Wanneer haar man of iemand anders de oorzaak is, dat zij het onbeduidendst ge elfchap niet kunnen bijwoonen, haaten zij den zoodanigen even zeer, of men bedrog en geweld gepleegd had, om haar van eene bijeenkomst van de uiterste aanlegenschap te

rug te houden. Met één woord, hunne bezigheid betreft niet dan kleinigheden, en deeze behandelen zij met zoo veel oplettenheid en ernst, als of het de allergewigtigste zaaken waren; zij zijn in de liefde het geen de nonnen in een gezelschap zijn, altijd door geringe hartstochten hevig aangedaan; en dit is juist de reden, waarom deeze vrouwen tederer en wellustiger schijnen dan andere. Haare brieven, haare gesprekken, en haar gewoon gedrag, alles is bewegelijk, en hartelijk. De reden hier van is ligt te begrijpen; hoe ongevoeliger zij omtrent zaaken van gewigt zijn, des te gevoeliger zijn zij omtrent geringe. Haare onbeduidendste beleefdheden zijn zoo teder, dat men zou gelooven, dat zij de hevigste neiging tot zinnelijke vermaak bezaten; maar bij een naauwkeurig onderzoek bevindt men met verwondering, dat zulke genoegens haar niet alleen onverschillig zijn, maar zelfs dikwijls geheel tegen haare neiging. Evenwel hebben zij een temperament; maar door dit woord versta ik niets dan eene dringende behoefte, eene bijna onweerstaanbare neiging; dan, dit temperament is, gelijk ik boven gezegd heb, zeer verschillend van dat, hetwelk men gemeenlijk dien naam geeft. Het is wel eene behoefte, maar het is eene behoefte der ziel, en in zekeren zin eene *romanesque* gewaarwording, welke hun echter natuurlijk eigen is; deeze vrouwen zijn zonder eenigen dwang, zonder kunst, zoo als ik dezelve heb afgeschetst. Wanneer de zinnelijke genoegens voor hun geene aangenaamheden bezitten is dit alleen daar aan

toeteschrijven', dat zij er niet toe aangedreven worden; en, indien men dit liefde kon noemen, wanneer de jeugd voor zulk eene neiging vatbaar was, zoo zou ik moeten toestemmen, dat eene bovennatuurlijke liefde meer dan eene hersenschim was.

Erken nu, marquis, hoe ligt men zich in zijn oordeel over onze neigingen bedriegen kan. Gij zult al spoedig zien, of gij de gravin juist beoordeeld hebt. Toen gij mij gisteren verliet, om u naar haar te begeeven, meende ik in uwe oogen zekere tekens te zien, ik wilde zeggen van het onge'uk der gravin; en God weet of gij dan wel over mij te vreden zoud geweest zijn.

EEN- EN-ZESTIGSTE BRIEF.

Iloe, marquis! alle uwe laurieren zijn in cypressen veranderd; en om dat gij te vuurig geweest zijt, moet gij nu de rol van eenen ijskouden spelen? Een gurftig oogenblik aantetreffen, en met een hart vol liefde het zich niet ten nutte te kunnen maaken; welk eene vernedering! Ik zie uwe kwelling. Maar hoe zeer dezelve mij aandoet, heb ik nochtans nimmer hartelijker gelachchen dan toen ik het verhaal van uwe be-

klagelijke geschiedenis las; niets is echter vermaaklijker, dan dat gij dezelve aan mevrouw VAN SÉVIGNÉ ontdekt hebt. Ik had wel tegenwoordig willen zijn toen gij haar uw ongeluk, zoo als gij het noemt, afschilderde, en haar verzekerde dat gij moest behekt zijn. Het verblijdt mij, dat zij tot u heeft gezegd, „dat het „zeer naar haar genoegen was, dat gij op die „zelfde plaats gestraft zijt daar gij gezondigd „hebt.” Ziet gij hoe men u beklaagt? Het geen in uwe oogen het grootste ongeluk is, is in de onze eene bescherming tegen een zwaar ongeval; ik hoop dat de gravin met onze gedachten zal instemmen. Maar hoe dorst gij het voor tegenwoordig waagen, om voor haare oogen te verschijnen? Op mijn woord, tracht u zoo spoedig als het mogelijk is met de hex te verzoenen, en laat u onthexen. Het was geen kwaad denkbeeld, 't geen gij mij laatst zeide, te weten, dat gij u in een bad van welriekende kruiden wilt gaan verkwikken. Dan, het ga zoo het wil, laat den smaad niet op u blijven rusten; niets smet ons meer dan vruchteloos zwakheden te hebben; wij geeven ons alleen over aan die, welke de minnaar zich ten nutte maakt. Morgen koom ik in *Parijs* te rug; zal ik u daar niet even zoo trots vinden als gij thans vernederd zijt?

TWEE - EN - ZESTIGSTE BRIEF.

IIk heb geen ik gevreesd heb is dan wezenlijk gebeurd. Na dat ik het vertrouwen der gravin gewonnen had, is zij op eenmaal ijverzuchtig omtrent mij geworden. Onze verkeering verontrust haar, en zij ziet niet zonder bekommering het vermogen, hetwelk ik over u heb verkregen? Ik dacht van haar niet op dezelfde wijs als van andere vrouwen; ik geloofde dat zij mij nimmer voor haare medeminnares zou aanzien, terwijl zij zeer wel weet dat ik geen aanspraak op uw hart maak.

Dan, eene minnares vreesst zelfs voor haare schaduw; de hevigheid van haare hartstochten maakt haar onrechtvaardig, en stelt haar het mogelijke voor als bestaande. Doch haare bekommering beledigt mij te minder, wanneer ik bedenk, dat dezelve een nieuw bewijs van haare liefde voor u oplevert, en het zou mij ten uitersten smerten, indien uwe eensgezindheid door mij in het geringste gestoord wierdt. Eischt zij derhalven van u, zoo als ik vermoede, de opoffering der geringe voordeelen, welke gij uit ons onderling verkeer kunt trekken, zoo gehoorzaam haar zonder bedenken. Mag bij een man van uwe ja-

zen de vriendschap wel een oogenblik aan de liefde de heerschappij betwisten?

Maar ik kan deēzen niet eindigen, zonder u wegens den tegenwoordigen toefant van uwe zaken geluk te wenschen, en zonder uwe bescheidenheid te prijzen. Ik zag u gisteren met de gravin in de opera, en ik las in uw beider oogen meer dan gij mij kunt zeggen. Ik weet niet of gij het opzettelijk deed; maar door de oplettende en eerbiedige houding, welke gij bij haar aannaamt, zag men eene opgeklaardheid en vertrouwelijkheid doorstraalen, welke uw gevoel verraadde. De opmerksaamheid, waar mede men de oogen van u afwendde, of u ten minsten niet meer dan andere aanzag, was voor den waarneemer even overtuigende. Wees oprecht, en erken dat het u gespeten zou hebben indien men u niet doorgrond had.

DRIE - EN - ZESTIGSTE BRIEF.

Overlegt gij wel, marquis, dat gij al de gramfchap van eene ijverzuchtige vrouw u op den hals haalt, zoo gij mij, in weerwil van haar uitdrukkelijk bevel, fchrijft of komt bezoeken? Het zou mij ten uiterften fmerten, indien ik de rust van twee perfoonen zou verftooren, wier

geluk ik met zoo veel ijver zoek te bevorderen. Ik ben innerlijk geërgerd over de onrechtvaardigheid van de gravin; maar ik kan voor u niet verbergen hoe het mij verblijdt heeft, toen ik vernam dat de vriendschap in uw hart van meer gewigt was dan de magt eener meesteres; ik weet niet wat ik u bij deeze gelegenheid zeggen zal; wanneer gij bij mij komt zullen wij er over raadplegen. Het eenige dat mij vertroost is dit, dat des prezidents vrouw ook niet verschoond is. Dan, haar lot is van het mijne zeer verschillende; gij hebt haar zonder barmhartigheid opgeëfferd. Haar te verlaten bij eene zoo plechtige gelegenheid, toen de marquise voor de eerste maal gezelschap ontving; dit oogenblik daar toe te verkiezen, toen de vrouw van het hof met die van geboorte naar den prijs der schoonheid wilde dingen; in haare tegenwoordigheid zich het genoeg te geven van slechts haare medeminnares op te wagten! — Kan er wel iets beledigender voor eene vrouw zijn dan deeze handelwijs? Wees verzekerd, dat men deezen finaad niet vergeeven zal; maak er staat op, dat men zich ten strengsten zal wreken.

VIER- EN- ZESTIGSTE BRIEF.

Gij vraagt mij, of de laatste gunst, of veel eer de laatste mistap dien wij begaan kunnen, een zeker bewijs is dat eene vrouw u bemint. Ik antwoord, ja en neen.

Ja, wanneer gij eene vrouw bemint, welke gij de eerste wezenlijke liefde inboezemde, en welke teder en deugdzaam is. Maar in dit geval is het bewijs noch zekerer noch vleijender voor u dan alle andere, welke zij u reeds van haare genegenheid gegeven heeft. Alles wat eene beminrende vrouw doet, zelfs dat geene, hetwelk in het uiterlijk aanzien geene betekenis heeft, bewijst haare hartstocht zoo zeker als die gunst, welke door de mannen zoo hoog geschat wordt. Ik voeg er bij, dat deeze laatste gunst bij eene deugdzaame en tedere vrouw minder bewijst dan duizend geringe opofferingen, welke gij voor niets acht; in dit geval handelt zij veel meer voor zich zelve dan voor u; het is voor haar van meer belang uwe aanzoeken gehoor te geeven, dan u gelegenheid te geeven om u op uwe overredenskracht te kunnen verheffen; elk een zou het zelfde voorrecht verkregen hebben. Ik ken eene vrouw, welke zich liet overwinnen door drie

R

mannen, die zij niet beminde; en hij, dien zij beminde, verkreeg niets. Het kan daarom wel gebeuren, dat de laatste gunst niets bewijst ten voordeele van hem, die dezelve geniet. Integendeel zal een man somtijds zoo gemakkelijk de overwinning behaalen, om dat men niet veel achting voor hem heeft. Nooit dragen wij meer zorg voor onze eer, dan in het bijzijn van hun die wij hoog achten; en wees verzekerd, dat eene vrouw door eene zeer geweldige neiging zou moeten vervoerd worden, wanneer zij zoo verging, van in tegenwoordigheid van iemand, voor wiens verachting zij vreesde, zich zelve te vergeten. Uw gewaande zegen zou daarom wel eene oorzaak kunnen hebben, welke u veel eer zou vernederen dan trotsch maaken, indien zij u bekend was.

Men ziet, bij voorbeeld, dat een minnaar ons wil verlaten; men vreest, hij mogt ons ontsnappen en zich tot eene meer-toegeevende vrouw voegen; men wil hem niet verliezen; het is altijd vernederend zich verlaten te zien; men geeft toe, om dat men geen ander middel ziet om hem te behouden; men wil zich niets te verwijten hebben. Verlaat hij haar dan evenwel nog, zoo is het ongelijk alleen aan zijne zijde; want, terwijl eene vrouw door het vervullen van zijne wenschen zich nog sterker aan haaren minnaar verbindt, zoo hoopt zij ook daar door hem tot erkentelijkheid te noodsaaken. Hoe dwaas! Het wordt ook om andere redenen gedaan. Deeze wordt door de nieuwsgierigheid bepaald, zij verlangt te wee-

ten wat liefde is ; geene , door de natuur misdeeld , ontbreekt schoonheid , zij tracht door het lokaas des vermaaks de mannen te verbinden ; eene andere koopt op het denkbeeld om door het veroveren van deezē man haare ijdelheid te vleijen , zij zal alles opofferen om hem te kluisteren . Ook zijn er , welke door het medelijden , de gelegenheid , eene woedende drift , het vermaak om zich aan eenen ontrouwen te wreken . — en de hemel weet om welke redenen al — verleid worden om zich over te geeven .

Het hart heeft zoo veele redenen , welke het bepaalen , en deeze zijn zoo zonderling en zoo verschildend , dat het onmogelijk is de waare drijfveeren te ontdekken , welke hetzelve in beweging brengen . Dwaalen wij in de keus der middelen , welke wij gebruiken om de mannen aan ons te verbinden , deeze bedriegen zich niet minder in het beproeven van onze liefde . Met meerder kieschheid zouden zij duizend kentekenen ontdekken , welke veel meer bewijzen dan de allertederste gunstbetuiging . Zelfs de strengheid , wanneer dezelve bij uitfluiting omtrent een man getoond wordt , is bij verstandige vrouwen het zekerste teken van haare toegenegenheid . Beschouw dit niet voor een wonder spreuk ; den onverschilligen staan zij zonder eenig oogmerk alle die onschuldige vermaaken toe , welke zij aan hem , dien zij gekluisterd hebben , ontzeggen . Bij den eersten is alles zonder gevolg , maar bij den laatsten zijn alle kleinigheden gewichtig . Deeze geniet slechts uit gewoonte , die niet dan van harte . Welk een onderscheid ! Daarom bewijzen de gunstbetuigingen niet onze liefde ,

maar dat geene, hetwelk ons daar toe aandrijft; de neiging tot dingen, welke in zich zelve onverschillig schijnen te zijn.

Maar ik weet in de daad niet hoe ik het waagen durf, u een zoo langen en zoo weinig overdachten brief te schrijven. Ik vind in het onderhoud met u eene aangenaamheid, omtrent welke ik mistrouwend zou moeten worden, indien ik met mijn hart niet zoo wél bekend was. Tegenwoordig is het zonder bezigheid, en in het vervolg zal ik mij wel voor u behoeden. Gij zegt mij dikwijls veel teder, en ik zou het wel eens kunnen gelooven.

VIJF- EN- ZESTIGSTE BRIEF.

Zou dan mijne stelling, dat de liefde veel meer de god der zinnen is dan eene verstandige gewaarwording, wezenlijk waar zijn; en zou de gravin het u zoo duidelijk bewijzen als gij zegt; gij, die voorheen zoo trots zijt geweest op het verachten der zinnelijke genoegens! En gij kunt haar voor slaan om alleen het gevoel der vriendschap te voeden, en de dwaasheden der liefde vaar wél te zeggen? Gij vind bij haar zoo veel kieschheid niet meer, als noodig is om te ontdekken hoe veel zij bij deeze ruiling zou

winnen. Het is voor u onbegrijpelijk, van waar die verheven gewaarwordingen gekoomen zijn, welker overwinning u voorheen zoo veel moeite heeft gekost. En evenwel is het veel roemruchtiger de rol van vriendin dan die van minnares te spelen. Zou zij onder die vrouwen behooren, welke den ijdel roem van begeertens te verwekken boven het belangrijk voordeel stellen van de achting eens minnaars te verdienen? In allen gevalle weerspreekt deeze denkwijze de grondregelen niet, van welke zij in het begin niet was af te brengen. Ik moet het toestemmen, de gravin is eene vrouw; genoegzaam alle vrouwen houden de vriendschap, welke op de liefde volgt, voor een ongeluk dat hun te beurt valt; liever willen zij alles verliezen dan zich daar aan overgeeven; want het valt hun veel gemakkelijker zich van eene verbindtenis met haaren minnaar los te maaken, dan zijnen koelbloedigen omgang voortzetten. Maar welke vrouw zou het ook niet vernederen, in den zelfden man, in plaats van een verteerend vuur, bloote achting, in plaats van tederheid, niet dan eerbied, en in plaats van liefde, slechts erkentenis gewaar te worden? Zegt ons zijn oog zonder eenige uitdrukking, zijn gerust hart, zijne oprechtheid, zijne bestendige hoogachting, niet elk oogenblik, dat men noch jong noch aartig meer is? Kunt gij iets beledigender uitdenken voor eene vrouw, welke aanspraak maakt, wat zeg ik, welke gegronde vorderingen meent te kunnen maaken? Kunt gij u nu nog verwonderen over de finert en de traanen, welke uw voorslag

verwekt heeft? De gravin bemint u, zij is eene aartige vrouw; uwe redenen hebben haare liefde en haare ijdelheid te gelijk beledigd.

Weet gij nog wel, hoe verflagen gij haar voorheen betuigde dat gij alleen haare vriendsclap trachtte te winnen; en hoe zij geen minder moeite aanwendde om u binnen de grenzen derzelve te houden, dan gij om haare liefde te verwerpen? Wanneer men eene vrouw verlaaten wil behoeft men zijne liefde slechts in vriendschap te veranderen, even gelijk men de liefde voorheen onder den naam van vriendschap, die haar toen meer dan die van liefde beviel, wist te verbergen, ten einde dezelve een beteren ingang tot haar hart te bezorgen. En gij moet gelooven, dat uw voorflag, in den tegenwoordigen toestand der zaken, voor eene vrouw even zoo beledigend is, als dezelve haar op een anderen tijd vleijende voorkwam. Indien zij het waagde zou zij u zeggen, „ ik bid u, mijn heer, denk niet altijd „ aan die verheven gewaarwordingen, waar aan „ het u thans belijft zoo veel waarde toete- „ schrijven; mijnentwege kunt gij dezelve geheel „ vergeeten, en behoeft u alleen te herinneren dat „ ik nog beminnelijk ben; de voordeelen der „ vriendschap roeren mij weinig, en de voor- „ keur, welke dezelve in uwe oogen boven „ de liefde heeft, is in de mijne niet zoo blijk- „ baar; ik wil uwe bewondering niet opwek- „ ken, maar mij met minder-edele gewaarwor- „ dingen vergenoegen dan die, welke gij mij „ aanbied; mijne keus is mogelijk de beste

„ niet, maar, daar ons geluk zoo volkoomen was,
 „ daar de liefde ons zulke verrukkende oog-
 „ blikken bezorgde, waarom dezelve nu te ver-
 „ laten? gij twijfelt aan de edelheid mijner denk-
 „ wijs; maar ik moet het u rond uit zeggen,
 „ indien mijne rust en mijn leven u waarlijk zijn,
 „ zoo bemin mij verder, en hou op mij zoo hoog
 „ te ſchatten.”

ZES- EN- ZESTIGSTE BRIEF.

De vader der gravin heeft kennis van uwe verb'ndtenis met haar, vindt goed daar over boos te worden, en dreigt haar met ontërving, indien zij den omgang met u niet wil afbreken; de gravin trotsfeert haar ongeluk, en offert dertig duizend livres jaarlijkſche renten aan u op; en gij, welk eene edelmoedigheid! geeft het voordeel der gravin den voorrang boven uwe liefde. Om haar vermogen en haare rust te bewaaren, ontzegt gij u geheel den omgang met haar. Wie zou nu nog durven ſtaande houden dat gij haar niet waarlijk beminde? Ik, mijn heer; ik hou het ſtaande, en wel met recht. Uwe edele denkwijſ is mij even verdacht als de gravin; de waare liefde is zoo grootmoedig niet; een waar minnaar zal al-

les opofferen, zal alles goedkeuren, wat het geluk van zijne minnares bevorderen kan; maar haar geheel te verlaten? neen, dat zal hij nimmer doen. Hier in alleen verlaat hem zijn moed; dit ongeluk verdraagt men niet, dan wanneer men er weinig door getroffen wordt.

Antwoord oprecht, zoud gij op het oogenblik, toen gij het hart der gravin geroerd had en over haare deugd hoopte te zegenvieren, ook zoo gewillig van haar gefcheiden zijn als tegenwoordig? Toen zoud gij, geheel met uw eigen ongeluk werkzaam, het flagtoffer der hevigfte vertwijfeling zijn geworden. Het noodlot had gij verklaagd, de wreedheid van een onrechtvaardigen vader vergroot, het ongeluk van uwe minnares betreurd, maar nimmer haar verlaten; eerder had gij den dood verkozen dan zulk een verlies geleden; want, wanneer gelieven zich grootmoedig vertoonen, zoo is het geluk, eene kroon, zelfs het leven, voor hun van geene betekenis. Gij zoud de zekerfte maatregelen hebben in 't werk gefield, om de oogen te ontwijken van hun, die u benadeelen konden, en eenen vergramden vader getracht te bevredigen, maar zonder afftand te doen van het vermaak om uwe minnares in het geheim te zien. Wat zouden deeze heimelijke bijeenkoomften aan de onbeduidendfte kleinigheden geene waarde hebben bijgezet! De dwang zou de liefde gevoed en uwe tederheid verdubbeld hebben; zonder dezelve zoud gij nooit zoo vuurig betuigd hebben eeuwig te beminnen, en eerder alles te willen verliezen dan in de fcheiding te bewilligen.

Hoe zijn de tijden veranderd! Thans, nu uwe ijdelheid en uwe begeertens bevredigd zijn, zoekt gij naar eene gelegenheid om met gevoegelijkheid terug te kunnen wijken; uwe grootmoedigheid strekt zich zoo ver uit, dat men, naar uwe verzekering, uwe onbestendigheid moet aanzien als eene zeer moeilijke overwinning, als een offer, voor hetwelk men u oneindig dient verplicht te zijn. Maar dit is al te veel standvastigheid toonen; en wij vrouwen geraaken daar door in verzoeking, om (welk eene onrechtvaardigheid!) zoo veel verstand en moed voor schijnheiligheid te houden; want, daar zulk een heldenmoed onze krachten te boven gaat, is dezelve altijd bij ons verdacht. Daarom loopt gij gevaar, wanneer gij uwe deugd te ver wilt drijven, de vrucht daar van bij ons te verliezen, en menig maal voor valsch te worden aangezien. Was het niet beter, dat gij een gebrek in onzen smaak de voorkeur gaaft, boven eene volmaaktheid, wel ons beledigt?

Het is een ongeluk voor u, marquis, dat gij eene vrouw tot uwe vertrouwde verkozen hebt, welke, gelijk gij ziet, zoo weinig aan de deugd geloofst. Ik ben zoo gewoon, dat de mannen hunne wezenlijke fouten met de naamen van deugden bestempelen, dat men mij altijd zeer traag vindt om dezelve te bewonderen. De gravin twijfelt derhalven op goede gronden aan de oprechtheid van het offer, dat gij haar aanbied; en ik zie, zoo wel als zij, in hetzelfde niets dan eene vermomde ontrouw, eene waare verlaating. Met

één woord , mijn heer , gij zijt niet meer verliefd ; en hoe zou een zoo verftandig man als gij zulks na een geluk van veertien dagen nog kunnen zijn?

ZEVEN- EN-ZESTIGSTE BRIEF.

De storm , die de gravin ſcheen te bedreigen , is dan voorbij ; zij heeft haaren vader weeten te bevredigen ? Hoe gelukkig is zij , indien zij in het vervolg uw hart door wijsheid weet te behouden ! Ziet gij nu dat het gedrag van onze vriendin eene veel betere uitwerking gehad heeft dan dat van haare bloedverwante ? De harde bejegeningen der eerſte hebben uwe hoogachting en liefde voor haar vermeerderd ; maar de onbepaalde toegeevenheid der marquifin heeft den ridder ontrouw gemaakt ; zoo handelen de mannen gemeenlijk , hunne ondankbaarheid is bijna altijd de loon voor onze weldaaden . Intuſſchen is deeze ſchade niet altijd onherſtelbaar ; en bij deeze gelegenheid wil ik u een brief mededeelen , dien ik vóór eenige dagen van den heer *ST. EVRE-MONT* ontfangen heb . Gij weet dat ik met hem aanhoudend eene vertrouwde briefwiſfeling onderhou .

De jonge graaf van *** huwde met de jonkvrouw ***, waar op hij tot stervens toe verliefd was. Hij beklagde zich onlangs aan mij, dat de echt en het bezit van het beminde voorwerp de tederste liefde aanhoudend verminderden en dikwijls geheel uitroelden. Wij spraken lang over dit onderwerp; ik schreef dien zelfden dag aan den heer ST. EVREMONT, en vroeg hem bij die gelegenheid daar over; zie hier zijn antwoord. (*)

*Brief van den heer van ST. EVREMONT
aan de freule van LENCLOS.*

„ Ik ben volkoomen van uw gevoelen, me-
„ juffrouw! Het is niet altijd, gelijk men ge-
„ looft, dat de echt, of het bezit van het gelief-
„ de voorwerp, uit hunnen aart de liefde zelve
„ zouden uitroeijen; maar de geringe bekwaamheid
„ welke men bezit, om zijne gewaarwordingen
„ behoedzaam te gebruiken; het al te volkoomen,
„ al te onafgebroken, al te aanhoudend bezit;
„ zie daar de waare oorzaken van den onlust,
„ dien men in het beminnen zoo dikwijls ge-
„ waar wordt. Zoo dra men zich ongehinderd aan
„ alle de buitenspoorigheden van zijne hartstocht

(*) Men houdt het voor genoegzaam, slechts dat gedeelte van den brief van den heer TS. EVREMONT mede te deelen, hetwelk tot den brief van NINON betrekking heeft.

„ overgeeft, moeten noodfakelijk deeze heftige
„ bewegingen eene treurige eenzaamheid in de
„ ziel terug laaten. Het hart gevoelt eene le-
„ digheid, welke het ontrust en verkoelt. Te
„ vergeefs zoeken wij de oorzaak dier bedaardheid,
„ welke onze aandoening vervangen heeft, bui-
„ ten ons zelyen; wij merken niet op, dat de
„ maatigheid ons een bestendig en duurzaam
„ geluk zou bezorgd hebben. Overweeg nauw-
„ keurig alles wat in u omgaat; wanneer gij
„ naar eene zaak reikhalst; en gij zult bevinden
„ dat uwe begeertens niet dan eene loutere
„ *nieuwsgierigheid* zijn. Deeze nieuwsgierigheid
„ is de drijfveer van ons hart. Is dezelve be-
„ vredigd, zoo verdwijnen onze begeertens.
„ Daarom moet eene vrouw, wanneer zij haaren
„ minnaar of man wil kluisteren, altijd iets aan
„ hem te wenschen laaten; elke dag moet hem
„ tegen den volgenden iets nieuws belooven.
„ Vermenigvuldig zijne vermaakken, bezorg hem
„ in het zelfde voorwerp het aangenaame der
„ verscheidenheid, en ik blijf borg voor zijne
„ trouw en standvastigheid. Volg MONTAGNES
„ raad. Men leere de vrouwen zich waardig
„ en geacht te maaken, ons te vergenoegen, ons
„ in het net te vangen; dit verstaan zij, wanneer
„ zij haare gunstbewijzen weten uitetrekken en
„ het ééne na het andere mede te deelen; alle
„ vinden zij hier bij haare rekening, overeen-
„ koomstig haar waarde en verdiensten, en zulks
„ tot in den hoogsten ouderdom.

„ Intusichen wil ik niet tegenspreken, dat het

„ huwelijk , of het geen men uwe nederlaag
„ noemt, *bij eene dagelyksche vrouw* het graf der
„ liefde is. Maar dan is het minder de schuld
„ van den minnaar , dan wel van haar , welke
„ zich beklaagt over zijne verkoeling ; zij schrijft
„ aan de bedorvenheid van het hart toe , het
„ geen niet dan de vrucht van haare eigen onbe-
„ hendigheid , van haare weinige huishoudenlijk-
„ heid is. Zij verkwist in eenen dag alles , wat
„ den smaak , dien zij ingeboezemd heeft , voe-
„ den kan. Zij heeft niets meer om de nieuws-
„ gierigheid eens minnaars aan te bieden ; altijd
„ blijft zij het zelfde beeld ; er is geene ver-
„ scheidenheid te verwagten ; hij kent haar van
„ rondom. Maar *bij eene vrouw zoo als ik mij*
„ *dezelve voorstel* is het huwelijk de dageraad
„ van den schoonsten dag , de aanvang der vol-
„ maaktste genoegens. Ik meen die overeenstem-
„ mingen der beide harten ; die wederzijdsche
„ vertrouwelijkheden , welke de ziel in een zoo
„ behaagelijken stand plaatst ; die openhartigheid ;
„ die betuigingen , welke ons ontglippen ; die
„ verrukkingen , welke in ons verwekt worden
„ door de zekerheid , dat wij het gantsche ge-
„ luk van het beminde voorwerp uitmaken ,
„ en dat wij de volkoomen hoogachting van het
„ voorwerp onzer liefde verdienen. Deeze dag
„ is het tijdstip , waar in een man van eene kie-
„ sche denkwijze onuitputtelijke schatten gaat ont-
„ dekken , welke men tot hier toe zorgvuldig
„ voor hem had verborgen gehouden. De vrij-
„ heid , welke eene vrouw op deezen dag ver-

„ krijgt, doet haar alle die gevoelens vergeeten,
„ welke de dwang in haar levendig hield; haar
„ hart neemt eene vlugt, maar eene wijslijk-be-
„ stierde vlugt. De tijd verwekt geen onlust,
„ bij maakt haar des te beminnelijker. Maar
„ nog ééns, zij moet zoo veel verstand hebben,
„ dat zij haare neiging weet te beheerschen.
„ Want, om een minnaar aan zich te verbinden,
„ is het niet genoeg — mogelijk te veel — hem
„ op het hartelijkste te beminnen; men moet hem
„ met voorzichtigheid en maatigheid weeten te
„ beminnen, en hierom is de schaamte de ver-
„ nuftigste uitvinding. Maar zich aan de omftui-
„ migheid zijner neigingen over te geeven, zich
„ om zoo te spreken in het geliefde voorwerp
„ te vernietigen, is het kenmerk van eene min-
„ nares zonder overleg. Dit is geene waare lief-
„ de, men noemt dit voor een oogenblik bemin-
„ nen, en van den minnaar een onnozel kind te
„ willen maaken. Ik denk dat eene vrouw meer
„ spaarzaam en terughoudend moet zijn. De
„ hevigheid haarer drift rechtvaardigt haar in
„ mijne oogen niet; het hart is bijna altijd een
„ moedig paard gelijk, welks te groote leven-
„ digheid men beteugelen moet. Wanneer men
„ zijne krachten niet spaarzaam gebruikt, zoo is
„ zijne levendigheid eene voorbijgaande drift.
„ Dezelfde laauheid, welke gij in eenen minnaar
„ na een zeer hevigen aanval ontdekt, zult gij
„ in u zelve gewaar worden, en beide zult gij
„ u spoedig gedrongen vinden elkandere te ver-
„ laaten.

„ Over het geheel kan men zeggen, dat men
„ om te beminnen, of wel om gelukkig te bemin-
„ nen, meer verstand noodig heeft dan men ge-
„ meenlijk denkt. Tot op het oogenblik van het
„ noodlottige *ja*, of zoo gij liever wilt, tot den
„ tijd van haare nederlaag, behoeft eene vrouw
„ tot behoud van haaren minnaar geene kunst-
„ greepen aan te wenden. De nieuwszierigheid
„ wekt hem op, de begeerte ondersteunt hem,
„ en de hoop moedigt hem aan. Maar wordt
„ hij éénmaal gelukkig, zoo moet de schoone
„ even zoo veel moeite doen om hem te behou-
„ den, als hij heeft aangewend om haar te over-
„ winnen. De begeerte om hem te behouden
„ moet haar zinrijk maaken. Het hart is gelijk
„ aan een uitgebreid land, hetwelk gemakkelijker
„ te veroveren dan te behouden is. Men be-
„ hoeft niet dan bevallig te zijn om een man
„ verliefd te maaken; maar om hem te behouden
„ wordt meer vereischt, naamelijk bekwaamheid,
„ behendigheid, veel verstand, en zelfs een scha-
„ duw van gemelijkheid en wispeltuurigheid;
„ maar ongelukkiglijk zijn de vrouwen, zoo dra
„ zij éénmaal toegegeven hebben, al te teder,
„ al te voorkoomend. Het was mogelijk best, dat
„ zij in het begin wat minder en naderhand wat
„ meer tegenstand boden. Ik herhaal het, nooit
„ zullen zij het verdriet voorkoomen, indien zij
„ het hart geen tijd laten om te wenschen.

„ Ik hoor de vrouwen gestadig klagen, dat on-
„ ze onverschilligheid altijd het loof van haare
„ toegeevenheid is. Onophoudelijk herinneren

„ zij ons den tijd, toen wij, vol liefde en ge-
„ voel, geheele dagen bij haar doorbragten.
„ Welk eene blindheid! Zij zien niet dat het
„ nog even zeer in haare magt is, ons weder in
„ dien zelfden stand te plaatsen, welks aanden-
„ ken hun zoo dierbaar is. Zij moeten slechts
„ vergeeten wat zij reeds voor ons gedaan heb-
„ ben, en zij zullen in geene verzoeking geraaken
„ om nog meer voor ons te doen; zij moeten
„ het ons doen vergeeten, en wij zullen minder
„ van hun eischen. Laaten zij ons hart door
„ nieuwe zwaarigheden ontrusten, onze zorgen
„ weder doen ontwaaken; eindelijk, laaten zij bij
„ ons de begeerte verwekken naar nieuwe be-
„ wijzen van eene neiging, welker zekerheid haa-
„ re waarde in onze oogen vermindert. Op dee-
„ ze wijs zullen zij minder reden hebben om
„ zich over ons te beklagen, en met zich zelve
„ beter te vrede zijn. Als ik het u oprecht er-
„ kennen zal, alles zou een geheel ander aan-
„ zien bekoomen, wanneer de vrouwen zich op
„ den rechten tijd herinnerden, dat het hunne rol
„ is zich te doen aanzoeken, de onze hen aante-
„ zoeken en nieuwe gunsten te verdienen; dat zij
„ geschapen zijn om dezelve toe te staan, en dat
„ zij dezelve dus nimmer moeten aanbieden; zelfs
„ bij de hevigste hartstochten moeten zij zich
„ niet overgeeven zonder zich in acht te neemen
„ en te maatigen; de mienaar zal altijd nog iets
„ te verlangen hebben, en zal daarom altijd on-
„ derdanig zijn om het te verkrijgen. Eene onbe-
„ paalde toegeevenheid vernedert de verleidend-

„ fte bevalligheden , en wordt eindelijk onaan-
 „ naam voor hem die dezelve vordert. Het is
 „ eene door de ondervinding bewezen waarheid ,
 „ de maatfchappy plaatst alie vrouwen in den zelf-
 „ den rang; de fchoone en de lelijke onderscheiden
 „ zich , na haa're nederlaag , niet dan door de kunst
 „ om haar aanzien te behouden ; maar wat ge-
 „ beurt er gewoonlijk ? Ecne vrouw gelooft dat
 „ haar eenig werk is teder , vleijend , beminnelijk ,
 „ altijd zich zelve gelijk , en getrouw te zijn .
 „ Zij heeft in zekeren zin gelijk ; deeze eigen-
 „ fchappen moeten den grond van haar karakter
 „ uitmaaken , en zullen niet nalaaten haar achting
 „ te doen verwerven ; maar juist zullen deeze
 „ eigenschappen , in weerwil van hunne voortref-
 „ felijkheid , de liefde uitwifchen , verveeling
 „ en verdriet (een doodelijk vergift , zelfs voor
 „ gezonde harten) ten gevolge hebben , indien de-
 „ zelve niet door eene fchaduw van verander-
 „ lijkheid verlevendigd worden .

„ Weet gij eindelijk , waarom gelieven zich in
 „ den voorfpoed zoo ligt verveelen ; waarom
 „ men zich zoo weinig meer behaagt , na
 „ zich voorheen zoo wél behaagd te heb-
 „ ben ? Het is om dat beide partijen eene dwaal-
 „ ling voeden . De ééne gelooft niets meer te
 „ kunnen verkrijgen , en de andere verbeeldt zich
 „ niets meer te kunnen geeven . Dit moet nood-
 „ wendig ten gevolge hebben , dat de ééne af-
 „ laat te poogen , en de andere verzuimt zich te
 „ doen gelden , of ten minften gelooft zulks al-
 „ leen te kunnen doen door wezenlijke hoedanig-

„ heden. Men stelt vernuft en hoogachting in
„ de plaats der liefde; en nu heeft de omgang
„ alle bevalligheid verloren; de beminnelijke kra-
„ keelen, zoo noodig om het verdriet voor te
„ koomen, zijn verdwenen.

„ Maar wanneer ik verlang, dat de eenvor-
„ migheid van eenen galanten omgang door eeni-
„ ge stormen verlevendigd zal worden, wil ik
„ daar door niet te kennen geeven, dat twee ge-
„ lieven, om gelukkig te zijn, aanhoudend moe-
„ ten twisten. Ik wil alleen, dat hunne oneenig-
„ heden uit hunne liefde zelve voortspruiten; dat
„ de schoone, uit bloohartige goedheid, de ach-
„ ting en onderdanigheid, welke men haar schuldig
„ is, niet uit het oog verlieze; dat zij, uit eene
„ overgedreven gevoeligheid, haare liefde niet
„ tot eene bron van ongerustheid zal maaken,
„ welke haar geheele leven vergiftigen kan; dat
„ zij, door eene al te naauwgezette getrouw-
„ heid, haaren minnaar van dien kant niet buiten
„ alle vrees moet stellen; en eindelijk, dat zij
„ door eene zagtheid, door eene onveranderlij-
„ ke effenbaarheid, niet in de zwakheid vervalle
„ van den man alle mistappen te vergeeven.
„ De ondervinding leert maar al te dikwijls, dat
„ de vrouwen hunne minnaars of het hart van
„ eenen echtgenoot niet verliezen, dan door
„ al te toegeevend of al te inschikkelijk te
„ zijn. Welk eene onbehandigheid! Zij 'maa-
„ ken het zich tot eene verdienste hun alles
„ op te offeren; en zij bederven hen, en maaken
„ hen dartzel en ondankbaar. Zoo veel groot-

„moedigheid is eindelijk hun zelve nadeelig;
 „straks beschouwen de mannen als een recht,
 „het geen hun niet dan als eene gunst is ge-
 „schonken.

„Men ziet dagelijks vrouwen (zelfs onder
 „die, welke men met het grootste recht ver-
 „acht,) met eenen ijzeren scepter regeren,
 „hunne aanbidders als slaaven behandelen, en hen
 „door overheersching vernedèren. En deeze
 „zijn juist de vrouwen, welke het lánkste be-
 „mind worden. Ik weet zeer wel, dat eene
 „verstandige en wél-opgevoede vrouw in geene
 „bedenking zal neemen om zulk een voorbeeld
 „te volgen; zoodanig eene krijgsmanshouding
 „strijdt met de zagtheid van haare zeden, en
 „beledigt die ingetogenheid, welke aan de zaa-
 „ken, zelfs die welke van de deugd afwijken,
 „eene zekere bevalligheid bijzet. Maar weet
 „deeze verstandige vrouw de schaduw een wei-
 „nig te verzagten, zal er juist overblijven het
 „geen vereischt wordt om haaren minnaar te be-
 „houden. Wij zijn slaaven, die door te veel
 „goedheid baldaadig gemaakt worden; dikwijls
 „moet men ons gelijk de inwooners der nieuwe
 „waereld behandelen. Wij hebben in het bin-
 „nenst van ons hart een regel van rechtvaardig-
 „heid, die ons leert dat de hand, door welke
 „wij geregeerd worden, zich zomtjids met re-
 „den over ons verheft, en wij danken dezelve
 „daar voor.

„Ik voeg hier nog dit bij; in het geheele rijk
 „der liefde moeten de vrouwen onafgebroken

„ het gebied voeren ; van deeze moeten wij ons
„ geluk verwagten , en zij zullen het ons zeker
„ doen genieten , zoo dra zij onze harten met
„ verstand zullen weeten te regeren , haare ei-
„ gen neiging te maatigen , en haar gezag uit te
„ oefenen , zonder het te waagen of te misbrui-
„ ken.”

AGT - EN - ZESTIGSTE BRIEF.

Hier ziet gij met twee woorden mijne gedachten over den brief, dien ik u gisteren heb toegezonden. Eene vrouw, welke den raad van den heer ST. EVREMONT zal volgen, moet niet vuurig beminnen, maar eene zoo veel te vuuriger hartstocht weeten op te wekken. Ik geloof dat er karakters gevonden worden, bij welke het gebruik maaken van zijne grondbeginselen gevaarlijk zou kunnen worden. Doch hier van zullen wij, zoo gij wilt, wijdloopiger spreken. Ik bepaal mij alleen tot het geen u betreft.

Hebt gij mijn stilzwijgen opgemerkt? Dat ik u in agt dagen niet heb geschreven, was, om dat ik wist dat gij gelukkig waard, en deeze gedachte stelde mij gerust. Ik herinnerde mij dat de liefde haare rechten heeft; en dewijl haare heer-

'schappij gewoonlijk van geen langen duur is, en bovendien de vriendschap niets met haar te doen heeft, zoo wagtte ik gerust den tijd af, dat de stilstand uwer vermaaken u toeliet mijne brieven te leezen. Weet gij wat ik intusfchen deed? Ik vond vermaak om in mijne gedachten alle de omstandigheden, welke zich, naar den toestand waar in ik u beschoude, in uw gezelschap moesten toedragen, aan elkanderen te voegen. Ik zag de twisten tusschen de gravin en haare medeminnares voor uit; en het deed mij aan, dat zij ten laastten openlijk met elkandere moesten breken; ik vermoedde dat de marquise de zijde der eerste niet zou kiezen, maar zich bij de andere voegen. De hofdame is niet zoo schoon als haare medeminnares; en dit is eene voldoende reden om zich aan haare zijde te voegen, en haar zonder gevaar te ondersteunen. En wat moet het gevolg van dit een en ander zijn? Oneenigheid tusschen alle deeze vrouwen. Wat heeft zich in korten tijd alles niet veranderd! Alleen uw geluk heeft daar onder niets geleden. Gij vindt dagelijks nieuwe redenen om de beminnenswaardige gravin noch meer te beminnen. Eene vrouw van haare verdiensten en schoonheid moet er altijd voordeel uit trekken, wanneer men haar nader leert kennen. Gij ziet dat ik niet wraakzuchtig ben; zelfs doe ik recht aan hun die het mij weigeren. Niets moet daarom uwe hoogachting voor haar verminderen. En wanneer gij zelfs van haare neiging tot u dat bewijs had ontfangen, daar gij zoo vurig naar verlangde, zou dit u het recht

geeven om haar te verachten? Zou zij in dit geval minder uwe achting verdienen? Moest een zoo waardig hart u niet des te dierbaarer worden, naar maate gij met meer zekerheid weet er de eenige bezitter van te zijn? Ik moet het u zeggen, marquis, zij verdienen alle onze verachting, die gelooven geene plichten meer schuldig te zijn omtrent eene vrouw, van welke zij te veel bemind worden. Is het niet de onrechtvaardigheid tot den hoogsten top te voeren, wanneer men den spot drijft met de droefheid, welke hunne veranderlijkheid ons veroorzaakt? Kunnen zij dan zelfs niet onstandvastig zijn, zonder te gelijk onrechtvaardig te zijn? Wanneer wij al strafwaardig zijn, moet dan de geen, die de oorzaak van ons misdrijf is, en het genot er van genoten heeft, ons straffen? Onze nederlaag moet ons daarom in hunne oogen niet verachtelijk maaken. Slechts de wijze, op welke wij ons verdedigd, overgegeeven, of gered hebben, is het, welke de maat uwer verachting of uwer achting moet bepalen.

NEGEN- EN- ZESTIGSTE BRIEF.

Ik wil wel gelooven, marquis, dat een man van uwe jaaren, en wel een soldaat, zich dikwijls gedrongen ziet om slechte gezelschappen bijte-woonen; ik weet dat gij somtijds in het gezelschap van die godinnen word gebragt, van welke gij mij hebt gesproken; maar bij de tegenwoordige gesteldheid van uw hart kunnen u die theaterheldinnen niet gevaarlijk zijn. Dan, de gravin heeft argwaan opgevat; haare ijverzucht verwondert mij niet; hier ziet gij nu weder onze bovennatuurkundige vrouwen; hoe weinig kan men zich op haare oprechtheid verlaaten! zij zeggen alle, „ ik verlang niets dan uw hart „ en uwe hoogachting, het overige is voor ver- „ achtelijke vrouwen; ik kan niet begrijpen, hoe „ zulke zaaken invloed op eene hartstocht heb- „ ben kunnen; hoe afschuwelijk voor eene vrouw „ van eene kie che denke u!”

Wilt gij dit letterlijk verstaan, en dat geene, waar in men zoo weinig belang schijnt te stellen, elders plaatsen? welke verwijtingen, welk eene ijverzucht! De gravin is volkoomen aan deeze gelijk, haare klagten luiden zonderling, want wat is haar toch ontnomen? De schoonen, van welke wij

spreken, denken aan niets minder dan aan edele gewaarwordingen; en wanneer men de gravin gelooven moet, zoo is het alleen aan deeze gewaarwordingen dat zij zich houden wil. O natuur, o natuur! Dan, niet alleen in dit geval leggen de vrouwen met zich zelve overhoop. Zij gedragen zich als of zij de toneelspeelsters verachten; maar zij bevinden zich in te veel zorgen om niet meerder te doen. Doch handelen zij wel onredelijk wanneer zij voor hun vreezen? Geeft de gemakkelijkheid, waar mede gij met hun in eene verstandhouding kunt geraaken, niet meer vermaak dan de verbindtenis met eene verstandige vrouw, bij welke gij niet dan order, welvoegelijkheid en eenvormigheid ontmoet? Bij de eerste verkeerden de mannen ongedwongen, even als in den staat der natuur; bij de laatste moeten zij zich ingetogen gedragen, zich zelve in acht neemen, en rollen spelen. Naar men mij er eenige van heeft afgeschilderd, kan ik ligt begrijpen, dat zij bekwaam zijn om den getrouwsten minnaar te verleiden. Maar kan deeze ontrouw, indien het er eene is, bij een man van verstand wel van langen duur zijn? Zij kunnen wel eenen vlugtigen smaak in haaren omgang, maar geene waare hartstocht verwekken; deeze is een te zwaar voedsel om dagelijks gebruikt te worden.

Indien de geest of de levendigheid der operaspeelsters vruchtbaar genoeg was om u den tijd altijd zoo aangenaam als de eerstemaal te verkorten, zoo waren zij al te gevaarlijk. Wanneer zij maar een weinig van de mode weten, uiterlijk

eenige waereldkennis en aangenaamheid bezitten, zoo moeten zij u bij de eerste ontmoeting behaagen. Gij zijt somtijds zoo weinig kiesch. De vrijheid in haare gesprekken, de levendigheid haarer invallen, haare ligtvaardigheid, plaatsen u in een aangenaamen stand; gij word uitgelaaten, en tot zotheid toe vrolijk; de' uren vervliegen als oogenblikken; maar tot uw geluk ontbreekt het hun meest aan bekwaamheid om deeze vrolijke bedwelming het noodige voedsel te bezorgen. Daar het hun alle aan opvoeding en aankweking ontbreekt, zoo hebben zij den engen kring, waar in zij opgesloten zijn, zeer spoedig doorgelopen. Dezelfde schertserijen, vertellingen en grappen vertoonen zich op nieuw, en zelde lacht men tweemaal over een en dezelfde zaak, vooral wanneer men niet veel achting voor den potsenmaker heeft.

De gravin kan daarom zeer gerust zijn. Ik ken u te wél, dan dat ik er niet voor zou kunnen instaan, dat zij van deeze vrouwen niets te vreezen heeft. Men vindt er in de groote waereld zeer veele, welke vrij wat meer te vreezen zijn; en dit zijn de galante vrouwen. Deeze dubbelzinnige schepsels houden den middenweg tusschen de verstandige vrouwen, en dezulke, waar van wij zoo even spraken. Zij verkeeren in het gezelschap der eerste, en zijn niet dan door het uiterlijke van de laatste onderscheiden. Zij zijn meer wellustig dan teder, en lokken de mannen in hun net, door aan de dierlijkste gewaarwordingen zoodanig den schijn van hartstocht te gee-

ven, dat men dezelve voor waare liefde zoude aanzien. Hetgeen niet dan liefde tot het vermaak is, weeten zij zeer behendig als tederheid te doen voorkoomen; en zij overreeden u, dat zij zich uit enkele verkiezing, en uit erkentenis van uwe verdiensten, aan u overgeeven. Dikwijls kan men haare beweegredenen niet raaden, om dat deeze niet dan door eene bijna onmerkbaare schaduw van de gevoelens des harten onderscheiden zijn. Men houdt voor overmaat van harts-tocht hetgeen alleen dronkenschap der zinnen is. Gij gelooft bemind te worden om dat gij beminnelijk zijt; en men bemint u alleen om dat gij mannen zijt.

Indien ik in de plaats der gravin was zou ik voor deeze vrouwen bevreesd zijn. Des prezidents vrouw behoort daar onder; zij is fraai en levendig, en juist in dien ouderdom, waar in wij zoo gaarn de moeite neemen om jongelingen te vormen, en in de eerste grondregelen der galanterie te onderwijzen. De inneemende en aandoenlijke houding, welke gij aan haar waarneemt, zal haare werking verrichten. Denk aan mij, ik zeg het u vooraf, men laat zich door zulke vrouwen kluisteren terwijl men haar veracht; zij bezitten over het geheel meer dan andere vrouwen het geheim om de mannen tot dwaasheden te verleiden.

Z E V E N T I G S T E B R I E F .

Ik zou mij verwonderen, marquis, over de lonken, welke gij des prezidents vrouw op nieuw hebt toegeworpen? daar ken ik de vrouwen al te wél toe. Gij moet geen oogenblik twijfelen, dat zij alle de strecken der galanterie in het werk stelt om u van de gravin af te trekken. Mogelijk heeft zij eenige neiging voor u, maar verhovaadig u daar niet te veel op; haare voor naamste beweegreden is wraak; haare ijdelheid eischt, dat haare medeminnares gestraft worde, om dat zij de voorkeur boven haar verworven heeft. Iets zoodanigs vergeeven de vrouwen elkandere nooit; en offchoon het onderwerp van den twist ook al de waare oorzaak van haaren toorn niet zijn mogt, zoo gebruiken zij hetzelfde tot een voorwendfel om haaren haat te doen gevoelen. Voor het overige hebt gij bij de medeminnares der gravin juist dat geene aangetroffen, hetwelk gij van de laatste verlangde om haar getrouw te blijven. Men biedt u bij voorraad den loon reeds aan voor de zorgen, welke gij in het vervolg zult aanwenden, en waar van men u mogelijk wel ontheffen zal; en ik zie dat gij min - kiesch genoeg zijt, om haare aanbiedin-

gen aanteneemen. Staat dan op de harten van alle mannen geschreven, *aan de bereidwilligste?*

Maar behoort gij u niet te schaamen, eene enkele berisping van de gravin te verdienen? En welke vrouw bovendien kunt gij de voorkeur boven haar geeven? Eene vrouw zonder kieschen smaak, zonder liefde, welke niet dan haare zinnelijke genoegens bedoelt, meer ijdel dan teder is, meer wellustig dan aangedaan, welke niets in u zoekt, niets in u bemint, dan uwe jeugd, en de bekoorlijkheden welke haar verzellen!

Gij erkent de geringe waarde van haare medeminnares, uwe verblindings, en uwe onrechtvaardigheid; gij stemt toe dat gij een monster van ondankbaarheid zijt, en nothans kunt gij van u niet verkrijgen om aan uwe vergiffenis te arbeiden! Waarlijk, marquis, ik begrijp u niet meer. De vrouw van sévigné zegt zeer wél, (*) dat haar zoon zijne plichten kent, over dezelve zeer wél spreekt, maar dat zijne hartstochten hem vervoeren, zoodanig, *dat het niet in zijn verstand maar in zijn hart is, dat de dwaasheid huisvest.* Doch de gravin kan zich ten minsten daar mede troosten, dat de tijd nadert, welke haar aan de verwijtingen van haaren vader onttrekken zal.

Maar maak ik mij niet belachchelijk met u de

(*) Men zie de brieven van mevrouw van sévigné.

standvastigheid voor te prediken, daar ik u eene tegenovergefelde zedenkunde geleerd heb, en het eene uitgemaakte zaak is, dat gij niet meer bemint, en dat *uw hart verdwaald is?* Zal niet alles, wat ik ten voordeele der gravin zeg, huichelarij schijnen? Daarom zal ik er u niet meer over spreken, maar u aan uw ongeluk overlaten. Moet ik op eenen meesterlijken toon met u spreken? Neen, zeker niet! wij zouden beide te veel daar bij verliezen. Mij zou de tijd verveelen, en gij zoud u niet laten verbeteren

EEN- EN-ZEVENTIGSTE BRIEF.

Gij wist dan niet, marquis, dat het dikwijls vrij moeilijker valt zich van eene minnares los te maaken, dan er zich eene te verkrijgen? Thans ondervind gij het nochtans; uw afkeer van des prezidents vrouw verwondert mij niet, maar wel dat gij dezelve zoo laat ontdekt hebt. Gij kent haar karakter; en evenwel geloofst gij nog, dat haare droefheid over uwe dagelijksch-toeneemende onverschilligheid het uitwerksel eener ware hartstocht is? Gij zult u door haare listigheid nog laten bedriegen. Ik bewonder en beklaag uwe blindheid. Maar zou de ijdelheid niet ee-

nig deel aan deeze blindheid hebben? Waarlijk, het zou eene zonderlinge ijdelheid zijn, indien gij u op de liefde van zulk eene vrouw wilde verheffen; maar de mannen zijn zoo ijdel, dat hun zelfs de liefde van eene openbaare hoer zou vleijen. Dan, erken in dit geval uwe dwaaling. Wanneer men eene vrouw, van karakter als uwe schoone, verlaat, heeft zij niets dan haar eigenbelang in het oog. Zij wil u door haare traanen en haare wanhoop overreeden, dat zij alleen het verlies van uw perfoon en van uwe verdiensten betreurt; dat het verlies van uw hart haar ongeluk voltooit; en dat niemand in staat is haar dit verlies te vergoeden. Dit alles is onwaar. Het is geene bedroefde minnares welke met u spreekt; het is eene ijdele vrouw, troosteloos dat men haar is voorgekoomen, boos over het gering vermogen haarer bevalligheden, ingespannen over de wijze om uwe ledige plaats wederom spoedig te vervullen, steeds najverig om teder en een beter lot waardig te schijnen. Zij bewaarheidt met één woord de gedachten van den heer DE LA ROCHEFOUCOULT; *de vrouwen beweenen haare minnaars niet zoo zeer om dat zij dezelve bemind hebben, als wel opdat zij waardiger mogten schijnen om bemind te worden.* De vrouw van D**** heeft wel de gevoelige te spelen; zij moet waarlijk een zeer zonderling denkbeeld van u vormen, dat zij u in haar net zoekt te lokken. Wilt gij haar leeren kennen? De ridder is heden zonder bezigheid; overreed hem om uwe plaats bij haar te vervangen. Ik wed dat gij

geen twee brieven zult hebben gezonden, of gij zult mij melden hoe gemakkelijk zij zich over haar verlies getroost zal hebben.

TWEE- EN- ZEVENTIGSTE BRIEF.

Gij zijt dan van uwe genegenheid voor de gravin nog niet zoo volkoomen genezen, dat gij haare onverschilligheid en de verandering in haar gedrag koelbloedig zoud aanzien? De mannen handelen zeer onrechtvaardig; zij verlangen dat de vrouwen hen aanhoudend als zeer belangrijke voorwerpen voor zich zouden aanzien; terwijl zij integendeel, wanneer zij haar verlaaten, doorgaands niet verzuimen hunne onverschilligheid haar ten duidlijkste te doen gevoelen. Zeg mij toch, wat belang stelt gij in den haat of de liefde van eene persoon, welke gij niet meer bemint? Uw minnenijd tegen haaren nieuwen aanbieder is zoo verstandeloos, dat ik er luidkeels om gelachchen heb. Is het dan niet zeer eenvoudig, niet zeer natuurlijk, dat eene vrouw, om zich wegens uw verlies te troosten, een man gehoor geeft, die haar hart beter weet te waarderen dan gij? En zeg mij eens wat reden gij hebt om daar over te klagen? Onderzoek uw geweten, en be-

flis dan of de vrouw van sévigné het wél heeft; gij zijt gek, mijn arme marquis.

Intusfchen hebt gij de vrijheid om u de zaak der gravin in zoo verre aantrekken, dat gij haar van de dwaasheid, welke zij begaan wil, te rug houdt. Haar besluit om den ouden baron van *** te trouwen, plaatst haar onder het getal dier vrouwen, welke ik noemen zou indien ik eene kwaadspreekster was. Zekere vrouwen bewandelen den middenweg niet, alle haare onderneemingen zijn wanhoopig. Onze heldin kan tot een voorbeeld dienen. Zoo lang zij gehuwd was geloofde zij, dat de deugd onbestaanbaar was met de buitenspoorigheden der groote waereld; zij leefde ingetogen en begroef zich levendig. Na den dood van haaren man geloofde zij dat haare deugd niet dan onder den sluiker der coquetterij beveiligd was; om de strikken der liefde te ontwijken spande zij die voor andere. Toen, in weerwil van deeze voorzorgen, de liefde in haar hart drong, lag zij het mom af, en wierdt eene verstandige en tedere vrouw. Thans, nu zij ontdekt dat haare neiging voor een jong mansperfoon haar goeden naam benadeelen kan, en zich van hem verlaaten ziet, gelooft zij door eenen grijsaard te trouwen al het voorgaande te doen vergeeten. Naauwlijks zullen haar de oogen zijn opengegaan om deeze laatste dwaasheid te beschouwen, of zij zal een jongen foldaat tot haaren minnaar aanneemen. Dit zijn die vrouwen, welke met bedaardheid en overleg even zoo veele dwaasheden begaan, als andere uit onbezonnenheid.

Met dit alles moet ik u zeggen, dat de voorslag, dien gij mij doet, mij zeer vermaakelijk is voorgekomen. Ik begrijp dat het zeer genoegetlijk zijn moet, u in het neemen van wraak omtrent uwe ongetrouwe bij te staan. Wij moesten elkanderen beminnen, al ware het slechts uit spijt of om zonderling te zijn. Maar zulk een spel heeft gewoonlijk een kwaad einde. De liefde is een schalk, die hen, welke met hem dartelen, altijd een kwaaden trek speelt. Draag zorg voor uw hart, marquis! het mijne zal ik zorgvuldig in acht neemen. Bovendien ben ik de dwaasheden der mannen zoo moede, dat ik voortaan niet dan vrienden begeer. Met een minnaar ondervindt men aanhoudend verdriet. Ik begin de waarde der rust te gevoelen, en verlang dezelve te genieten. Dan, ik koom nog éénmaal tot mijn onderwerp terug. Het zou wel zonderling zijn, wanneer gij in het hoofd kreeg dat gij troost behoefde, en dat ik in mijn tegenwoordigen staat, om dat de graaf vertrokken is, juist de zelfde behoefte had. Maar hier in dwaalt gij; mijne vrienden zijn voor mij genoeget; en zoo gij onder deeze uwe plaats behouden wilt, onthou u dan ten minsten in 't vervolg van verliefde vleije-reijen. Anders vaarwél, marquis.

Zult gij nu in een ander geval mijne voorzeggingen gelooven? Is het den ridder wel moegetlijk gevallen uwe *Penelope* te overreden? Deeze ontroostbaare vrouw; welke zich reeds het hart doorslooten wilde, bezorgt u in minder dan veertien dagen een opvolger, bemint hem, be-

wijst hem zulks, wordt van hem veracht! Is dat den tijd verliezen? Wat dunkt er u van?

DRIE-EN-ZEVENTIGSTE BRIEF.

Indien gij nog langer blijft voortgaan op deezen toon te spreken, zal ik moeten toegeeven. Wat *daemon* heeft u de begeerte ingeboezemd om de plaats van de afwezenden te bezetten? Kan men iemand meer kwellen dan gij mij gisteravond deed? Ik weet niet van waar gij die bekwaamheden gehaald hebt; want hoe genegen ik was om u over uw gezwets te bekijken, was het mij niet mogelijk om boos op u te worden. Ik weet niet waar op dit alles zal uitloopen. Maar dit weet ik wel, dat ik u in weerwil van alle aanvallen niet beminnen wil; en wat meer is, u nooit beminnen zal. Ja, mijn heer, nooit. Het is toch een zonderling gedrag, eene vrouw te willen overreden dat zij bedroefd is en troost noodig heeft, terwijl zij u verzekert dat het niet waar is, en dat zij niets noodig heeft. Dit is tjrannisch beleefd zijn. Denk toch een weinig op die dwaasheid, welke gij u in het hoofd gebragt hebt. Zou het welvoegelijk zijn, indien ik de plaats eener oude vriendin wilde innemen?

wanneer uwe leermeesteres, welke bij u de plaats van moeder bekleed heeft, ook op die van minnares wilde aanspraak maaken? Schelm als gij zijt! Hebt gij eene jonge en aartige vrouw zoo spoedig verlaaten, hoe zoud gij met eene vrouw van mijne jaaren handelen? (*) Mogelijk dat gij slechts naar mijne verovering haakt, om te zien, of mijne grondbeginselen mij zoo wel in de beoefening als in de beschouwing geleiden. Dan, deeze mocite kunt gij wel spaaren; dewijl ik op het oogenblik uwe nieuwsgierigheid voelden ga.

Gij weet, dat wij niet altijd naar onze grondregelen handelen; dat wij als orakelen spreken wanneer wij andere raad geeven, maar in onze eigen zaaken dikwijls als dwaazen handelen. Dit zoud gij juist in den galanten omgang, tot welken gij mij tracht te overreden, bewaarheid vinden. Uit alles, wat ik u van de vrouwen en de liefde gezegd heb, kunt gij niet besluiten hoe ik mij in zulk een geval gedragen zou. Er is een groot onderscheid tusfchen gevoelen en denken; tusfchen voor zich zelven te spreken en voor andere te denken. Daarom zoud gij bij mij wel eens vrij wat zonderlings kunnen aantreffen, dat u veelligt mishaagen zou. Ik gevoel niet als andere vrouwen. Al kende gij hen alle, zoud gij daarom NINON

(*) De freule VAN LENCLOS heeft in een hoo-
gen ouderdom nog liefde verwekt. Men zie haar le-
ven.

nog niet kennen; en geloof mij, de nieuwe ontdekkingen, welke gij zoud kunnen doen, zouden u niet schadeloos stellen voor de poogingen, welke gij zoud moeten aanwenden om mij te behaagen. Gij moogt den prijs mijner verovering zoo onmatig hoog stellen als gij wilt; ik zeg het vooruit, gij waagt te veel; ik ben niet in staat er u vergoeding voor te bezorgen. Blijf in een meer schitterenden kring. Aan het hof vindt gij duizend schoone en aartige vrouwen, bij welke gij geen gevaar loopt, als bij mij, van in slaap gephilosopheerd, en tot vervelens toe wijs gemaakt te worden. Evenwel kan ik u het bezoek, in uw billet gevraagd, niet ontzeggen. Ik verwacht u dus heden. Zult gij u nu nog beklagen? Bestem ik u geene formeele famenkoomst? Deze bereidwilligheid kan u bewijzen hoe weinig ik u vrees, en dat ik van uwe verliefde vleijereien alleen zoo veel zal gelooven als ik goedvind. Hier uit ziet gij, dat men mij niet zoo gemakkelijk overreden kan. Ik ken de mannen te wél.

VIER-EN-ZEVENTIGSTE BRIEF.

De inleggende brief moet u geen minder vermaak geeven dan dezelve mij gegeeven heeft; offchoon ik in allen opzichte niet juist zoo gezind ben, als men daar in vooronderstelt.

*Brief van de gravin aan de freule VAN
LENCLOS.*

„ Een brief van mij, mijne lieve NINON,
 „ zult gij niet verwagt hebben. Na de klag-
 „ ten, welke mijne verwijtingen u hebben afge-
 „ perst, scheen het of wij nooit weder zouden
 „ kunnen verzoenen; maar dit is het lot van al-
 „ le die u leeren kennen, om met u in vriend-
 „ schap te leven; ik behoer onder dat getal,
 „ en gij zijt te wijs, om mij niet alle de on-
 „ rechtvaardigheden, tot welke ik op dien tijd
 „ vervallen was, als zoo-veele dwaasheden aan
 „ te rekenen. Maar nu ben ik te wél daar van
 „ genezen, om voor zulke afdwaalingen méer te
 „ schroomen. Mijn verstand is tegenwoordig
 „ sterk genoeg om den marquis geheel onver-
 „ senlig te kunnen aanzien; in geval van nood
 „ zou ik zelfs in een anderen liefden-handel zij-

„ ne vertrouwde kunnen worden; en indien gij
„ mij, zoo als ik hoop, uwe vriendschap op
„ nieuw zult fchenken, zoo ben ik verzekerd dit
„ ampt weder te zullen bekoomen. Vergeefs
„ zoekt men zich zelven te bedriegen, mijne lie-
„ ve vriendin! Men bemint iemand, naar het
„ fchijnt, zonder het zelf te weten. Men kan
„ het spel der hartstochten bij andere zeer wél
„ kennen, en nochtans met zijn eigen hart onbe-
„ kend blijven. Denk intusfchen niet, dat ik u
„ eenig verwijt doe, om dat gij mij het hart van
„ den marquis ontroofd hebt; ik rekende u dit
„ alleen als eene misdaad aan, om dat ik, onbe-
„ redeneerd genoeg, niet geloofde, dat de lief-
„ de, zoo als gij zeide, een spel der eigenzinnig-
„ heid en van het geval was. Gij leerde mij de-
„ zelve op haaren rechten prijs stellen; ik gevoel
„ het, eene edeler gewaarwording moet de eerfte
„ plaats in mijn hart neemen, naamelijk de
„ vriendschap, en gij zult mij ook hier in tot
„ een voorbeeld verftrekken; ik ben van gedach-
„ te, dat deeze keus onze vereeniging duur-
„ zaam maaken kan.”

Ondervind gij bij het leezen van deezen brief
niet, marquis, hoe lief ons die geene worden,
welke ons met verwijtingen verëdelen? Ik weet
niet van waar die vreugde kooft, welke ik over
het gedrag van de gravin gevoel. Zoo even laat
ik inspannen om haar in de armen te vliegen.

VIJF- EN- ZEVENTIGSTE BRIEF.

Indien gij u niet in acht neemt, marquis, zoo zal ik u zeggen, het geen eene gantsch niet schoone maar des te snediger vrouw tot een man van onze kennis zeide. Hij speelde bij haar de rol van minnaar, en wel (ik weet niet in welken lym) in het geheel niet onverschillig. Heer ridder, zeide zij, bedenk toch ten minsten wat gij doet; want indien gij mij langer aanzoekt zeg ik u dat ik mij overgeeven zal. En weet gij wel waar toe gij u verbind, wanneer gij mij nog langer uwe liefde voorpraat? Geloofst gij wel dat uwe liefde voor mij gelijk kan worden aan die, welke ik voor u kan opvatten? In uwe voorige verbindtenissen heerschte niet dan een vlugtige smaak, enkele toegenegenheid. Zou het voor NINON bewaard zijn, om u te toonen wat ware liefde is? Hier voor zijn veel minder harten vatbaar dan men zich voorstelt. Hoe veele vernederen de liefde niet terwijl zij gelooven dezelve te kennen! Hoorde ik zelve niet tot hier toe onder dit getal? Welk eene ontheiliging, dezelve te houden voor eene begeerte naar genot, voor eene natuurlijke behoefte, voor eene uit coquetterie of uit ijdelheid gesloten verbindte-

nis! Weet gij wat ik door liefde verftaa, wanneer ik met toefpeling op mij zelve daar van fpreek? Eene verheven, eene heftige gewaardwording, welke ons tot groote onderneemingen aanzet, welke ons ontvlamt en voortdrijft, welke het karakter verandert, en ons tot geheel andere menfchen maakt. Zij is die zagte overeenftemming van twee zielen, welke tot elkandere neigen en zich in elkandere fchijnen te verliezen; die gelukkige vereeniging van twee harten; dat welgevallen aan het geliefde voorwerp, hetwelk de ziel eene vrolijkheid geeft, welke haar hoogfte geluk uitmaakt. Gij kent tot hier toe niet dan die jeugdige liefde, welke uit eene heftige opwelling des bloeds ontftaat, en alleen het genot ten oogmerk heeft; van deeze hebben wij tot hier toe gefproken, en kunt gij u wel voorftellen dat er nog eene andere beftaat? En evenwel beftaat er eene, welke, hoezeer in den grond dezelfde, nochtans van wegen de kiefche gewaardwordingen, welke dezelve in boezemt, duizendmaal boven de andere verheven is. Maar van deeze liefde zal ik met u fprekken, zoo dra ik ontdek dat gij waardig zijt dezelve te kennen.

ZES- EN- ZEVENTIGSTE BRIEF.

Neen, marquis, ik benadeelde de waarheid niet, wanneer ik voorheen met u over de liefde geheel anders sprak dan tegenwoordig. Elke ouderdom beschouwt dezelve met een ander oog; daarom maalde ik slechts die liefde af, welke best naar uwe jaaren geschikt was. Ook heb ik u door mijne waarneemingen omtrent de vrouwen niet misleid. Hetgeen ik u gezegd heb is in het algemeen waar; terwijl uitzonderingen zich van zelve genoegzaam ontdekken. Laat ik mij zelve tot een voorbeeld mogen bijbrengen; gij zult zien dat niet alle vrouwen eenerlij karakter hebben, en dat ik in 't bijzonder van de meeste zeer onderscheiden ben. Bij hun is de liefde in haaren voortgang genoegzaam altijd willekeurig; het schijnt dat zij zelve overleggen, of zij verlieven zullen dan niet, en vreezen door eene heerschende neiging daar toe gebragt te worden; zij beminnen des te heviger naar maate het vuur hunner aanbidders toeneemt; eindelijk bloezen zij, om dat haar hart is zoo als het zijn moet, gevoelvol; en waarom? om dat haare liefde middenmatig, haare ziel vreesachtig, en haar karakter zwak is; Zij waagen het niet, zich in haare ware gedaante te vertoonen. Is dit nu liefde? Kunnen zulke harten

dezelve gevoelen? Hoe geheel anders is het mijne! Geloofst gij, dat het eerst op het uwe wagt om zich te bepaalen, en dat mijne hartstocht zich naar de uwe regelt, of dat de gedachten en het voorbeeld van andere op mijne genegenheden eenigen invloed hebben? Hoe weinig kent gij mij! Bij mij is de liefde edelmoedig, onbepaald, heftig, en boven alles vrij; zij is meer kiesch, meer wellustig, dan uitgelaaten; maar te levendig om zich aan de regelen der galanterie te kunnen binden. Men heeft geloofd dat de vrouwen heviger neigingen, geweldiger hartstochten bezitten dan de mannen; maar gij kunt verzekerd zijn dat ik nog verder zal gaan; ik zal de liefde tot de dweeprij toe drijven; ik ben vatbaar voor de opzettelijste afwijkingen, en ik zal u dus ongetwijfeld mishaagen, dewijl gij aan order in de liefde gewoon zijt, dewijl bij u de liefde door het verstand beftierd wordt, en aan het nadenken onderworpen is, om dat uwe liefde enkel coquetterie is, en gij de galanterie en de zinnelijke vermaaken voor gewaarwordingen houdt. Denkt gij, dat ik een kunstigen wederstand zou aanwenden wanneer ik u ontvonken wilde? Dus gedragen zich alleen die vrouwen, welke meer liefde willen inboezemen dan zij zelve gevoelen. Ik zou een aanvang maaken met u te beminnen, en u te zeggen dat ik u beminde. Over deeze belijdenis zoud gij u nog minder verwonderen, dan over de hevigheid van mijne hartstocht; en zonder twijfel zoud gij naar het voorbeeld van den ridder, van wien ik u gisteren sprak, al spoedig berouw hebben van het zoo ver te hebben laten koomen.

ZEVEN- EN- ZEVENTIGSTE BRIEF.

Gij gelooft, marquis, dat ik op éénmaal eene platonische vrouw geworden ben, en dat mijn laatste brief, of de onbestendigheid van mijne genegenheden bewijst, of eene openlijke tegenstrijdigheid bevat. Hoe spoedig veroordeelt gij mij! Ik smeek om een genadig verhoor. Heb ik u niet reeds voorheen gezegd, dat er meer dan ééne wijze van beminnen is, of ten minsten, dat veele verbindtenissen, welke niets gemeen hebben met de liefde, met deezen naam worden opgefied? Maar heb ik in het tafereel van die liefde, welke ik wensch inteboezemen en te ondervinden, de zinnelijke vermaaken geheel buitengesloten? Ik geloof het niet; en wat zou het ook helpen? Zouden dezelve daarom minder aanwezig zijn? Ik gaf enkel den minnaar de voorkeur, die een kieschen smaak toont te bezitten, die de genoegens der ziel boven alle andere genietingen stelt, maar wiens liefde uit de bron ontspringt, welke ik in mijnen eersten brief reeds heb aangewezen.

Kan ik in vrijheid met u hier over spreken? Reeds heb ik u gezegd, dat de gelegenheid waar in wij ons bevinden, om op onze wijs de voor-

werpen te beschouwen, eenigen invloed heeft. Ik ben ten vollen overtuigd, dat in de liefde onze zinnen haar vermogen alleen ontfangen van den bijstand, dien de mannen haar bewijzen; en wanneer eene vrouw zoo gelukkig was van een man aantetreffen, die even zoo kiesch dacht als zij, ben ik verzekerd dat zij de verzoeking niet weerstaan zou. Hier door wil ik mijn geslacht boven het uwe geen voorrang geeven. Maar ik geloof, dat de harten der mannen meer voor de begeertens, en die der vrouwen voor het gewaarworden geschapen zijn. Deeze hebben eene sterkere drift tot de vermaaken, en daarom volgen zij den indruk van haare zinnen. Wij zijn voor de vermaaken der ziel bestemd. Uw geluk is bepaald; uwe oplettenheid en uwe hoop vestigen zich alleen op een bepaald voorwerp; bezit gij dit, zoo is uw hart bevredigd, en van hier tot de verzadiging is maar ééne schrede te doen. Maar het geluk, hetwelk eene vrouw van een fijn gevoel zich belooft, heeft geen paalen; het bestaat niet dan in het vermaak van te beminnen en bemind te worden, in de volmaaktste verééniging, en de innigste overeenstemming van twee tedere harten. Steeds vervuld met den beminden persoon, aanhoudend met zijn beeld werkzaam, geniet zij al het genoegens der ziel, die zoete onrust, die tedere bewegingen, welke de ziel in een zoo aangenaamen stand plaatfen. Door welk een ongelukkig roeval hebben de mannen het zich tot eene eer gemaakt, voor deeze genoegens zoo weinig vatbaar te sijn? Eene kwaalijk be-

grepen ijdelheid, welke zij dikwijls voor begeertens aanzien, drijft hen tot de genieting van een goed, dat het verachtelijkste schepfel op dezelfde wijs kan genieten. Is dit de waare vreugde der liefde? Is dit die stille wellust, die uit de overeenstemming van tegengestelde gewaarwordingen ontspringt? Om hunne vermaaken te genieten zijn de zinnen toereikend, maar tot de onze behoort eene ziel. Het is ver van mij, te denken dat de zinnelijke vermaaken de eerige zijn, of wel de meest-bevredigende, welke twee tedere harten genieten kunnen. Hoe oneindig voortreffelijker zijn niet de genietingen, welke de liefde aanbied? Maar hoe weinig zielen kennen haare waarde! De mienaar, dien ik mij voorstel, verrukt, van door het voorwerp, hetweik hem dierbaar is, en welks verlies geen ander vergoeden kan, bemind te worden, geeft zich over aan de tederste harts-genoegens; Zijn hart opent zich voor de vreugde en het vertrouwen, en schijnt met het beminde voorwerp als in één te smelten. Het genoegen van haar alle zijne gewaarwordingen mededeelen; — de onrust, welke hij doet blijken, en welke hij zelf het eerst afkeurt, en evenwel gaarne voortbrengt, ten einde het verlangen om dezelve te verwijderen weder te kunnen verlevendigen; — dit alles maakt hem onuitprekelijk gelukkig; en voeren alle deeze bewegingen, niet eene betoverende verrukking in de ziel? Op alle deeze aandoeningen volgt dikwijls de zoetste rust; dan wendt de ziel, neergebogen onder haar geluk, vol van haare gewaarwordingen, en onvatbaar

om iets buiten zich te beschouwen, een oog op zich zelve; in die kalmte is zij werkzaam met de hoogste blijdschap, van welke zij dronken is. Maar, goede hemel! welk eene kalmte? Is dit smagtend oog, deeze kwijnende houding, die handdruk, ja de geringste beweging, niet de welsprekendste taal? tekenen dezelve niet, met de levendigste trekken, de innigste bewegingen? Elke andere nitdrukking zou den nadruk van dit stilzwijgen verzwakken.

Deze noem ik de voortreffelijkste liefde, het verhevenste deczer hartstocht; deeze noem ik de uitgezogtste wellust, en nooit kan het grootste zinnelijk genoeg, wanneer men dit alléén beoelt, met dezelve vergeleken worden.

Wel nu, marquis, denkt gij dus te kunnen beminnen, en te verdienen dus bemind te worden?

AGT-EN-ZEVENTIGSTE BRIEF.

Deeze zal dan het slot zijn van alles wat ik omtrent de liefde gezegd heb? Wat heb ik gedaan? Indien het al waar was, dat mijne neigingen zoodanig tot u waren als ik u gisteren zeide, had ik u daar van moeten onderrichten? Van welke drangreden hebt gij u ooit bediend

om mij te roeren, zonder dat ik daardoor op het geringste getroffen wierd? Ik heb u dan gezegd dat ik u bemin! Ik heb het u met zoo veel vuur gezegd, als of gij reeds lang gewoon waart dit van mij te hooren. — Maar gij hebt mij niet geloofd. Kunt gij dan gelooven, dat eene vrouw, welke zoo als ik met u over de liefde sprak, in staat is om te beminnen? Neen, zeker niet. Gij zoudt mij eerder voor eene zottin dan voor eene hartstochtelijke minnares gehouden hebben. Maar waarom vreesde ik zoo zeer, dat gij een valschen denkbeeld van mij mogt vormen? Ach! indien gij het werkelijk deed, hoe groot zou mijne kwelling niet zijn? Geloof mij, mijne tederheid is wezenlijk, oprecht en onbeperkt. Mijne oogen zullen u zeggen wat in mijn hart omgaat, en dan zult gij mij waarschijnlijk uwe wederliefde niet ontzeggen. Hoe veel dank ben ik u niet schuldig? Gij gaaft mijn hart gevoel en leven; het wierdt afgemat onder mijne beschouwingen, en was nochtans voor de tederste gewaarwordingen geschapen. Geboren om vurig te beminnen, vermoordde ik met onderzoekingen over de liefde den tijd, dien ik had moeten gebruiken om dezelve te genieten. Maar hoe deftig heeft zij zich gewroken! Hoe zoet is mij haare wraak! Welk eene onkunde! Ik dacht mij aan het vermogen der liefde te onttrekken wanneer ik dezelve ontleedde en vernederde; maar is dit niet zich aanhoudend met dezelve bezig houden? Ik liep mijn noodlot te gemoed, terwijl ik het wilde vermijden. Hoe dikwijls heb ik de liefde niet ge-

lasterd! Ach; marquis! zij straft er mij voor; ik gevoel het aan mijne geweldige onrust.

C'est Venus toute entière à sa proie attachée.

Hoe blind was ik niet! Ik gaf aan eene zwakke pooging, aan een niets beduidend gezwets, de voorkeur, boven de gewaarwording, boven de levendige gewaarwording eener waare hartstocht. Ja, ik zal deeze misdaad geheel uitdelgen, en dit hart, dat geheel het werk, geheel het eigendom der liefde is, ook geheel aan haar inruimen. Alles was voor mijne oogen in diepe rust; mijne ziel gevoelde niets van die zoete dronkenschap, welke niet dan eene levendige hartstocht voorbrengen kan. Liefde, ik gevoel uw goddelijk vuur; mijne verwarring, mijne levendigheid, alles kondigt mij uwe tegenwoordigheid aan. Thans rijst voor mij eene nieuwe zon; alles leeft, alles is vrolijk; alles dunkt mij spreekt met mij van mijne hartstocht, alles nodigt mij dezelve te waarderen. Het vuur, hetwelk mij verteert, geeft aan mijn hart, aan alle mijne ziels vermogens eene kracht en werkzaamheid, welke zich uitbreidt over alles wat ik onderneem. Sedert ik u bemin zijn mijne vrienden mij dierbaarer, en bemin ik mij zelve meer; de toon mijner luit schijnt mij roerender, en mijne stem schijnt mij welluidender. Wil ik een stuk spelen, dan word ik aangevallen door mijne hartstocht, ik word opgetogen; en de onrust, welke gij in mij verwekt hebt, leidt mij elk oogenblik af. Na

deze heftige beweging geraak ik in de aangenaamste bepeinzigen. Gij staat voor mijne ooggen; ik zie u; spreek met u; zeg u dat ik u bemin; en mij dunkt dat ik het u tederer zeg dan wanneer gij werkelijk bij mij zijt. Fluks ben ik u genegen, fluks ongenegen. Ik schat mij gelukkig en gevoel berouw; ik neig mij naar u, en ik ontvlugt u. Ik schrijf aan u. Ik verfcheur mijnen brief en lees den uwen; nu schijnen mijne brieven mij galant, dan teder, zelden hartstochtelijk, en altijd te kort. Ik raadpleeg mijn spiegel; ik vraag mijne dienstmaagd of ik bevallig ben. Met één woord, ik bemin u; ik ben gek, en weet niet wat van mij worden zal wanneer gij deezen avond uw woord niet houdt.

Kent gij aan deeze taal die NINON, welke voorheen juist op een tegenovergestelden toon sprak? Nu is het de beurt der gravin om over mij te lachchen; zij is nu, het geen ik zoo lang voor haar geweest ben, — mijne vertrouwde. Deeze is nu de tweede verandering van dien aart onder mijne bekenden. Gij weet dat mevrouw DE MAINTENON mijne vertrouwde was, en dat ik de haare wierd, na dat zij mij den heer VAN VILLARCEAUX ontroofd had. (*)

(*) Men zie NINONS leven.

NEGEN- EN- ZEVENTIGSTE BRIEF.

Na dat ik u gezegd, herhaald, gefchreven en betuigd heb, dat ik u tot raazens toe bemin, wat blijft mij nog over, indien ik bemin als andere vrouwen? Dan, alleen zwakke hartstochten, wanneer zij zich vertoonen, verwekken in het beminde voorwerp onverschilligheid. Weg met die zwakke zielen, welke zich de liefde tot een verwijt maaken, of ophouden te beminnen zoo dra zij het vuur der liefde hebben opgewekt. Niet door het mijne te verbergen zoek ik het uwe te ontvonken; integendeel zal de levendigheid van mijne hartstocht en mijne gevoelvolle ziel uw hart ontvonken, verwarmen, en behouden. Maar ik ontdek bij u dat vuur niet, hetwelk mij verteert; en indien de hevigheid van mijne hartstocht u voor mij niet nog waardiger maakte, zou ik u veelligt duizendmaal op éénen dag verwenschen. In vergelijking van de tederheid en levendigheid mijner gewaarwordingen, koomen mij de uwe zoo gering en koel voor, dat uwe liefde in mijne oogen tot onverschilligheid toe afneemt, hoe veel moeite gij u ook geeft om dezelve het aanzien van eene hartstocht bijtezetten. Hoe zeer beklaag ik u, indien gij niet teder zijt; en hoe zeer moet

gij mijn lot niet benijden! Hoe veele genoegens blijven u niet onbekend! Gij ziet het geluk niet dan van verre. Hoe zou ik mij niet verblijden, indien ik uw hart zoo geheel vatbaar voor de liefde kon maaken als het mijne is! Ik zou mij vleijen u een nieuw aanwezen te hebben gegeven. Het verwisfelen onzer verrukkingen alléén kan ons volkoomen gelukkig maaken. Wat zijn toch de andere genoegens? deeze hangen te veel van het verstand af, en kunnen nimmer zoo verrukkend zijn. Zou iets voor mij vleijender kunnen zijn, dan wanneer ik u vermaaken kon bezorgen, welke gij buiten mij niet had kunnen genieten? Welk een wellust, door het geluk van het beminde voorwerp zelve gelukkig te worden, en de oorzaak zijner gelukzaligheid te zijn! Niets is zoeter voor eene minnares, dan in het weltevreden oog van haaren minnaar te ontdekken, en tot zich zelve te kunnen zeggen, dat zijn geluk, zijne genoegens, haar eigen werk zijn. Gaarn zou men hem ontslaan van teder te zijn, indien hij maar gelukkig ware.

T A C H T I G S T E B R I E F .

Vergeefs zoek ik mij te overreden dat gij verliefd zijt. Zonder twijfel moet ik aan mij alleen uwe koelzinnigheid toeschrijven. Ik zal u op die wijze niet gezegd hebben dat ik u bemin, zoo als ik het u had moeten zeggen. — Ik zal het u dus niet gezegd hebben! Neen, ik gevoel het. Wanneer ik met u sprak was mijn gezicht mogelijk meer ontstoken dan teder; mijne al te vuurige oogen zullen u meer in verwondering gebracht dan geroerd hebben; mijne hevigheid zult gij voor begeerte, en de verrukkingen mijner ziel voor geweldige aandoeningen des temperaments hebben aangezien. Goede hemel, hoe ongelukkig zou ik niet zijn, indien gij, door mijne herhaalde vermaaningen om onze betuigingen te mistrouwen, gewoon waart geworden de bewijzen eener waare hartstocht tot een spel der coquetterie te maaken! Maar ik bedrieg mij; op mijne hevigheid volgde de zagtste rust, en deeze zal u overtuigd hebben. Dan, zoud gij deeze verandering niet hebben aangezien als een bewijs van onverschilligheid, of van berouw, van mij te verte hebben uitgelaaten? Het zou mij berouwen, u te beminnen en het u gezegd te hebben? Hoe zoud gij

mij niet verongelijken met mij deeze zwakheid toefschrijven! Eene andere vrouw zou gelooven zich door zulk eene belijdenis te vernederen, en zich deswegens schaamen; maar ik zou mij zelve verachten, indien ik niet trots durfde zijn op mijne hartstocht, en de bewegingen van mijn hart naar de denkbeelden van andere schikte. Neen, ik wil niet dan door mij zelve, of wel door u, gelukkig of ongelukkig zijn. Indien gij mij bemint, wat bekommert mij dan de geheele wereld? Dan, offchoon mij geene ijdele schrikbeelden, als andere van mijn geslacht, ontrusten, leef ik daarom gelukkiger? Een veel magtiger, en ik mag wel zeggen boosaartiger, *daemon* ontrust en kwelt mij; ik meen de liefde, de onzekerheid der wederliefde, de vrees van u niet naar uwe wenschen te beminnen. Kunt gij mijne onrust niet stillen? Ik weet niet hoe het kooft, maar wanneer gij niet bij mij zijt, dan ben ik nimmer met u te vreden; en zelfs niet met alles wat mij omringt, noch met mij zelve, noch met den langzaam voortgaanden tijd. Kooft gij, zoo verfiert een nieuwe glans het licht van den dag. Mijne ziel vliegt u te gemoed; zij maakt zich meester van alle mijne zinnen; zij spreekt door mijnen mond en door mijne oogen; zij roept u toe, en vraagt of gij aan mijne verrukkende vreugd ook deel neemt. Want uwe tegenwoordigheid is voor mij het geen de opgaande zon is voor anderen.

EEN- EN- TACHTIGSTE BRIEF.

Staat het aan u, mij wegens mijne zwakheid te straffen; aan u, de oorzaak en het voorwerp van dezelve? Wat heb ik u gedaan, dat gij mij gisteren op het bal met eene zoo koele hoffelijkheid bejegende? Heb ik dit verdiend? Had ik bij die verdrietelijke plichtplegingen slechts de geringste blijk van tederheid en voorkeur kunnen ontdekken! Maar neen; gij behandelde mij met de zelfde eerbiedige onverschilligheid als de andere vrouwen. De hoogachting zelve is in mijne oogen eene misdaad, indien dezelve aan de liefde niet bevorderlijk is. Verberg toch uit medelijden voor mij uwe koelheid beter; bedrieg mij, maar met meer behendigheid; maak dat ik mij niet te gelijk, en mijne raazende liefde, en de schande van eenen ondankbaaren bemind te hebben, verwijten moet. Indien mijn hart u onverschillig is, verschoon dan ten minsten mijne ijdelheid. Maar wat zeg ik? Indien gij mij meer en ijveriger beminde, ten minsten uitwendig, zoo genoot ik wel het genoegen mij voor meer beminnelijk te houden; maar zou ik dan wel het vermaak genieten van u zoo edelmoedig te beminnen als tegenwoordig, nu gij mijne liefde zoo weinig be-

antwoord? Hoe onrechtvaardig ben ik niet! Gij bemint mij; en zoo gij het verbergt gefchiedt zulks om mijne zwakheid te verfchoonen. Zoud gij mij de geringfte blijk van uwe tederheid kunnen geeven, zonder dat ik in het een of ander eene dwaasheid zou begaan hebben? De geringfte voorkeur, welke gij mij bewezen had, zou mij verraden hebben; en het was voor ons van te veel belang niet ontdekt te worden. Hoe gelukkig, of zal ik zeggen ongelukkig? mogelijk beide, dat gij zoo voorzichtig zijn kunt!

Maar welk eene tegenftrijdigheid tufchen het geen ik fchrijf en het geen ik het zelfde oogenblik denk! In plaats van mij te beklagen, verblijdde ik mij veel meer over uwe wijsheid en ingetogenheid. Ik zag in het geheim mijne fchijnbaare onverfchilligheid omtrent u als verdienftelijk aan. Was dit niet zoo veel, als of wij elkanderen in eene vreemde taal onze liefde betuigden? Hoe veele bewijzen van dien aart heb ik u niet gegeeven! In zulke gevallen moet gij mijn ftilzwijgen, de geringfte bewijzen mijner tederheid, en zelfs mijne koelheid, als uitdrukkingen mijner gewaarwordingen befchouwen. Men gelooft dat de zorgvuldigheid, de oplettenheid, de voorkeur, bewijzen der liefde zijn; ja, ik weet het. Maar wat beduidt dit alles in vergelijking van den dwang, dien men zich moet aandoen, wanneer men zich van dit alles berooven wil? Kan men zoo ligt befluiten, om hem, dien ons hart bemint en hooger dan alle anderen fchat, met onverfchilligheid te behandelen, en

geene voorkeur te geeven? Welk een toveraar is de liefde niet! hij maakt zich ten nutte het geen met zijn belang schijnt te strijden. En ik zou uw deeze behendigheit nog als eene misdaad aanrekenen? Ik zou er mij nog over beklagen dat gij mij verschoond hebt? Hoe onverftandig zou dit niet zijn! Ja, gij bemint mij, dewijl gij er mij zelfs bewijzen van hebt gegeeven toen dezelve voor mij fchadelijk hadden kunnen zijn. Ach! wie weet beter dan ik hoe veel zulke offers kosten? Die dezelve van zich verkrijgen kan verdient als gij bemind te worden.

Het moet u in de daad vreemd voorkoomen, dié zelfde *NINON*; welke voorheen zulk eene uitgebreide kennis van het menfchelijk hart, van de zeden- en bovennatuur-kunde aan den dag leide, thans zoo onverftandig te zien. Mogelijk gelooft gij, dat het aan de mannen alléén voegt, hunne grondregelen te wederfpreken, wijsgeerige redenen in den mond te hebben, en door geweldige hartstochten weggevoerd te worden. Gij ziet dat ik u voorkoom. Ik heb een mannelijk verftand en een teder hart; ik ben vernuftig en ik bemin; ik paar *Minerva* met den zoon van *Venus*; eindelijk, ik ben een zonderling man, en bevind mij wél daar bij.

TWEE- EN- TACHTIGSTE BRIEF.

Neen, marquis, ik ben niet boosaartig, maar ik ben trots; en, om oprecht te spreken, uwé onderneeming van gisteren mishagde mij meer van wegen de vrijpostige houding, welke ik in u opmerkte, dan wegens het voorwerp, hetwelk gij bedoelde. Terwijl zoodanige gunstbewijzen een blijk van mijne tederheid t' uwaards zouden opleveren, zoo moet men dezelve niet naar hunne juiste waarde schatten, maar naar het eigenlijke oogmerk, waar aan dezelve zijn toeteschrijven, en den prijs, waar op ik dezelve stelle. Nooit zult gij eene voorgewende onverschilligheid, waar van gij zelfs geen woord gelooven zoud, als de oorzaak mijner weigering uit mijnen mond hooren. Maar ik weet dat gunstbewijzen het graf der liefde zijn; en onze wederzijdsche liefde is mij te dierbaar, dan dat ik dezelve aan haaren ondergang zou blootstellen, en dien door mijne eigen schuld verhaasten. Ach! geloof mij, de vrees voor zulk een ongeluk zal even zoo sterk op mij werken, als het geen wij deugd noemen op andere vrouwen. De hemel geeve, dat deeze vrees meer vermogen over mij oefene dan over hen haare nietsbeduidende grillen! Aan geest of lichaam

ben ik niet verwaarloosd; men vindt mij fcherp-
zinnig, ik bemin kunften en weetenschappen, gij
ook; ik heb uitgelezen vrienden en een voor-
treffelijk gezelfchap; gij zijt gefchapen om er de
waarde van te erkennen. Met deeze gunftbe-
wijzen wil ik onze liefde voeden, vermeerderen
en duurzaam maaken. Vorder toch geene andere;
hoe duur zou ik u, naar mijne denkwijs, eene
oogenblikkelijke zwakheid niet doen betaalen!
Wat zou ik niet doen, om u daar voor te straf-
fen, dat gij van dezelve gebruik had gemaakt!
Ik weet het, bij andere vrouwen geeft de eerfte
gunst het recht om naar eene tweede en groote-
re te dingen; maar geloof mij, dit zou eene
beweegreden voor mij zijn om u ook de geringfte
te weigeren. Die als ik, de waarde eener hevige
hartstocht kent, zal nimmer toestaan dat dezelve
verzwakt worde; en dit zouden de gunftbewij-
zen onfeilbaar doen. Daarom moet gij zelf on-
derzoeken of ik u dezelve kan toestaan. Wat
verlangt gij toch van mij? Heb ik u niet altijd
iets te geeven, zoo lang ik u nog niets gegee-
ven heb? Hebt gij niet aanhoudend iets te hoo-
pen? Booswicht! gij wilt mij het tederfte genoe-
gen der liefde ontrooven. Hoc, ik zou niet
meer tot mij zelve kunnen zeggen, ik bezit een
nog ongenoten goed; het staat aan mij, mijnen
minnaar den gelukkigften mensch der waereld te
maaken! Maar dit kostbaar goed alléén geeft
aan de hoop haare geheele waarde; het ver-
dwijnt zoo dra men er meester van is.
Daarom zullen wij het tot ons wederzijds geluk

behouden. Dan, wanneer ik bedenk, hoe weinig er nog ontbreekt, om mij alle deeze schoone grondregelen te doen verlaten! Gij beklagt u over den toorn, in welken ik tot u sprak; maar kan ik u dan koelbloedig weerftand bieden? Die bemind wordt als gij behoeft zich over den toorn zijner minnares niet te ontrusten; alles, zelfs geftrengheid en onrechtvaardigheid, is een bewijs haarer liefde; maar ik zie wel, dat gij mijne handelwijs dus niet hebt uitgelegd. Reeds federt twee dagen heb ik u niet gezien; ach! mogelijk zijt gij juist bezig uwe liefde voor mij te verzwakken. Hoe onrechtvaardig en gruwelijk zoud gij dan niet zijn, daar ik intusfchen mij alleen bezig houde met mij wegens mijne liefde geluk te wenschen, en mij te verblijden dat ik de uwe verdiend heb. Dan, neen; gij zijt niet ver van mij; gisteren zettede ik mij op dezelfde plaats, op welke gij mij uwe liefde zoo vuurig verzekerde, dat ik moest twijfelen wie van ons beide het meest beminde. Ik hoorde uwe stem; ik zag die oogen, zoo vervuld met liefde; ik voelde den druk uwer hand, en vond in uwe houding niet dan fchoonheid en bevalligheid. Goede hemel, wat ben ik gelukkig, dat gij zulk een oogenblik niet hebt kunnen raaden!

DRIE - EN - TACHTIGSTE BRIEF.

Gij wilt mij dan straffen, wreedard! voor alles wat ik in het werk stel om uw hart te behouden? Gij weet hoe verveelend mij ieder oogenblik is, waar in gij niet bij mij zijt; en het is reeds twee volle dagen dat ik u niet gezien heb. Neen, niets evenaart mijne bekommring. Ik weet, dat ik u niet elk oogenblik mijns levens' zien kan; maar deeze afwezenheid was niet vrij, zij was gedwongen; somtijds beklaagde gij u daar over, en dan was dezelve dragelijk; maar geheel anders is die, waar over ik mij thans beklaag. Gij zijt afwezend zonder noodzaak, en wel met oogmerk om mij te kwellen. Schelm! heeft mijne gestrengheid u beledigd; is dezelve de oorzaak van uwe verwijdering? Gij klaagt over mishandeling; gij bemint mij dan niet? Alleen om dat ik eene vrouw was, en gij begeertens had, hebt gij mij aangezigt; niet om dat ik juist deeze vrouw ben; niet om dat mijne ziel, mijn karakter, mijne liefde, u eerder gelukkig konden maaken dan alle andere vrouwen? Gij onderscheid mij niet van de laagste en eenvoudigste schepsels? Hoe onrechtvaardig, hoe ongevoelig! Ik wil u niet tot overgedreven gewaarwordingen verheffen; wie weet

beter dan ik, dat alle werkingen onzer ziel aan de menschelijkheid hunne schatting moeten betaalen? Indien het offer, dat gij begeert, een bewijs was van het volmaaktste vertrouwen en de belooning der beproefdste liefde, waarom zou ik het u dan weigeren? Maar zich gerechtigd houden om alles zonder verfooning te onderneemen om dat men de zwakheid der vrouwen kent, is dat niet de vrouw met eene verachting behandelen, welke elk gevoelig hart moet treffen? Indien het u aan bewijzen mijner liefde ontbrak, marquis; en indien de bewijzen, welke gij thans verlangt, in zich zelve meer konden uitrichten dan die, welke ik u reeds gegeven heb; zoud gij mij van deezze zijde veelligt geene verwijtingen genoeg gedaan hebben. Maar als ik nadenk dat het middel, hetwelk tot uwe behouding dienen moet, mij u onfeilbaar zal doen verliezen, zoo kan ik niet besluiten, om te bewilligen in het geen gij uw geluk noemt. Eene andere vrouw zou gelooven u bewijzen haarer liefde te geeven met uwe wenschen te vervullen; ik wil u de mijne door het tegenovergestelde bewijzen. Maar welk van deezze beide houd gij voor het sterkste bewijs? Andere vrouwen werken aan haare eigen genoegens, terwijl zij de uwe bevorderen; en ik tracht u te overtuigen door een offer, door eenen weerstand, die voor mij zelve schier onverdragelijk is, om dat gij denzelfden afkeurt. Met één woord, ik zal alles aanwenden om uwe genegenheid te behouden, welke mijne hoogste gelukzaligheid uitmaakte. — Mijne

gelukzaligheid zeg ik? Ach! mijn grootste ongeluk moest ik zeggen. Heb ik wel een gerust oogenblik gehad sedert ik u beminde? Moet ik niet ieder oogenblikkelijk vermaak met de hevigste snart betaalen? Gij ziet mij, zegt gij, zoo dikwijls mogelijk; gij bevindt u overal daar ik ben met genoeg; maar bedenkt gij wel, dat dit alles maar een oogenblik is in vergelijking van den tijd, dien wij buiten elkanders gezelschap doorbrengen? Wat heb ik u toch gedaan, dat gij mijnen dood begeert? Zonder twijfel verlangt gij mij aan den rand des grafs te vinden wanneer gij mij bezoekt. In den naam der tederste liefde smeek ik u, verschoon mij in het vervolg. De onrust staat op mijn gezicht geschreven; ik ben bleek als de dood. Ach! kom toch heden niet, want mijne gedaante zou u verschrikken. Maar waarom zou ik mij beklagen dat ik ongesteld ben? Waarom het voor u verbergen? Ik zou in mijne eigen oogen een monster zijn, indien ik niet ongesteld ware; ik zag u in twee dagen niet! Ach! eer gij u van mij verwijdert, kom, wreedaart; kom, gij zult uw werk zien.

VIER - EN - TACHTIGSTE BRIEF.

Er zijn zonderlinge ziekten, marquis; ik weet niet of gij dezelve kent; nooit geeft de zieke meer hoop dan eenige oogenblikken vóór zijnen dood. Eveneens is het gelegen met de deugd van eene vrouw, welke bemint; dit heb ik gisteravond ondervonden. Voerde ik geene betere gronden aan om u te bewegen uwe hevigheid te beteugelen? Gevoelde ik niet in al zijne kracht dat ik u begeertens moest laten, welke de ver-zadiging verzwakt of geheel uitdelgt? Het is waar, dat men bij zich zelve zeer wél overtuigd dient te zijn van het geen, waar van men andere hoopt te zullen overreden. Het verwondert mij daarom niet meer, dat mijne welsprekenheid zoo weinig heeft uitgericht. Welk een tovernaar is de liefde niet! Vóór dat gij kwaamt had ik het vastite besluit omtrent u genomen; en als ik het verstandigst met u sprak werd ik bevreesd dat gij u door mijne redenen zoud laten bewegen. Ik herinner mij nog het oogenblik, toen ik mijn gesprek eilings besloot met een opslag van mijn oog, die zeer weinig met mijne zedenkunde overeen stemde, om 'a ik zag dat gij wilde toegeeven. Gij verkoost de beste

partij, marquis ; gij stemde toe dat mijne grondregelen voortreffelijk waren , en verdubbelde uwe aanvallen. Hoe gepast kunt gij eene verstandige vrouw antwoorden! Ik ken geen beter middel dan het geene gij hebt aangewend. Onbedachte ! wist gij niet hoe zeer gij mij verloorde? Weet gij niet dat gij een monster zijt, en verdiende.....? Maar ik wil niet boos op u worden ; zulk eene boosheid eindigt gemeenlijk op eene wijze, welke met haat weinig overeenkomst heeft. Nog één woord, gij waart gisteravond zeer beminnelijk, toen gij mij verliet met eene vergenoegde en zegenvierende houding, welke mij verrukte ; en ik hoop zoo gelukkig te zijn, uwe begunstigde liefde meer en meer te zien toenemen.

VIJF- EN-TACHTIGSTE BRIEF.

Ik ben dan in uwe oogen een verachtelijk voorwerp, om dat gij mij bedriegen wilt ; of wat moet ik van u zeggen? Gij vernedert u zelve door u te willen vermommen ; gij wilt mijne ligtgeloovigheid misleiden. Maar vlei u daar niet mede ; niets kan de oogen eener minnares bedriegen ; wanneer de voorkoomendste , de deel-

nemendste houding, de duidelijkste voorkeur en onderscheiding, niet van harten gaan, zoo kunnen in allen gevalle de oogen van onverschillige daar door bedrogen worden; maar zal dit alles wel de oogen, door de liefde verlicht, bedriegen kunnen? Waarom vernedert gij u tot vermomming toe? Een dubbelzinnig karakter is het eigendom van laage zielen. Ik ben ten uitersten ongelukkig indien gij mij niet bemint; maar ik verkies uwe onverschilligheid ver boven de bewijzen eener liefde, welke ik aan kunst en list zou te danken hebben. Waare liefde schrijft geene order noch regelen voor om dezelve te openbaaren; alles ontdekt haar; zelfs de ijverigste poogingen om dezelve te verbergen bewijzen haar aanzijn beter, dan de moeite, welke gij u geeft om mij van de uwe te overtuigen. Waarom hebt gij den moed niet om u te vertoonen gelijk gij zijt? Ik bid u om uws zelve wil veins niet langer. Zijt gij onverschillig of weinig geroerd, vertoon u alzoo. De overmaat mijner hartstocht stelt u buiten alle gevaar. Gij moogt zijn gelijk gij wilt, ik zal er u niet minder om beminnen. Bedenk toch hoe weinig het u voegt, tot vermomming en buiten spoorigheid uwen toevlugt te neemen. Ach! ik ben niet dan al te genegen om alles te gelooven wat gij mij voorpraat. Maar al spoedig word ik door het nadenken uit mijne dwaaling getrokken; het bedrog houdt op, en ik ben de ongelukkigste vrouw. Gij weet niet wat mij al van uwe liefde of van uwe onverschilligheid overtuigt. Niet uwe poogingen om mij te behaagen

maaken eenigen indruk op mij; ik ben omtrent alles wat gij opzettelijk doet mistrouwend; uit uwe onverschilligste en minst oplettende handelingen trek ik mijne bewijzen. Geloofst gij, bij voorbeeld, dat het mij geveleid heeft, toen gij mij deezen morgen verhaalde dat gij gisteren op de jagt zeer vergenoegd waart geweest? Neen, ik nam geen deel aan deeze vergenoegdheid. Gij schilderde mij alles af met eene tevredenheid, welke beledigend was voor eene vrouw, welke zich vleide uw grootste geluk uittemaaken. — En gij kondt mij toen nog zeggen dat gij mij beminde, dat mijn hart u meer dan alles was? Ach! indien eene rhee u in volle vreugd kan stellen, hoe ligt kunt gij dan eene persoon vergeeten, welke niet dan voor u leeft, zich alleen met u bezig houdt, en geen vermaak zou kunnen genieten, waar van gij de oorzaak, het voorwerp, of de bedoeling niet zijn zoudt? Eene andere zou tot u zeggen, dat zij gelukkig zou zijn wanneer zij wist dat gij het waart; valsche grootmoedigheid! Ik bemin u ook een weinig om mij zelve; en alle vermaak dat gij geniet smert mij, wanneer het niet eenige betrekking tot mij heeft. Hoe zeer verlochen ik niet in dit oogenblik mijne oprechtheid! Ach, de hemel neeme van mijne gelukzaligheid het geen de uwe kan vermeerderen!

ZES- EN- TACHTIGSTE BRIEF.

Ik verzeker u, marquis, dat ik aan uwe liefde niet meer twijfel, of mij deswegens meer bekommer. Gisteren heb ik gezien dat gij mij bemint, en wel juist zoo als ik het wenschte. Eindelijk hebt gij mij het bewijs gegeven, dat mij het best overtuigt. Gij kwaamt in mijne kamer, juist toen ik aan het schrijven was; ik trachtte de weinige reeds geschreven woorden voor u te verbergen; deeze geheimhouding wekte uwe nieuwsgierigheid op, en dezelve te willen voldoen was zeer natuurlijk; ik verzette mij daar tegen; gij drongt er te sterker op aan, maar ik volhardde te weigeren; de gramschap overweldigde u; gij deed mij duizend verwijtingen, waar op nog andere beledigingen volgden; in uwe woede smeet gij mijn inktkooker over den vloer, gij rukte mij het papier uit de hand, en zonder het gelezen te hebben scheurde gij het in stukken. Ik had u met een enkel woord kunnen gerust stellen; — ik schreef aan u; — maar uw toorn was voor mij te aangenaam dan dat ik denzelven had doen eindigen. Nog zie ik u, door de kwellendste gedachten gefolterd, op een stoel zitten; gij staat haastig op, slaat een verschrikkelijk oog op mij,

en vertrekt met verzekering dat gij een affchuw van mij hebt. Nooit vond ik u zoo beminnelijk; nooit hebt gij mij iets gezegd dat mij zoo volkomen overtuigde, dat ik bemind, vurig bemind wierd. Hoe begeerig nam mijn hart geen acht op alle uwe handelingen; hoe veel rust vondt het niet in uwe beledigingen! Juist toen gij swoert dat ik een monster in uwe oogen was, onderzond ik, dat gij mij voorheen veel minder van uwe liefde overtuigd had dan thans, terwijl gij mij van het tegendeel verzekerde. Naauwelijks waart gij weg, of ik zamelde alle de stukken van den inktkooker en het papier zorgvuldig op. Een veroveraar beschouwt de muuren, die hij zoo even beschoten heeft, met geen meer blijdschap, dan ik de kostbaare overblijffels van uwe gramfchap, of veel eer van uwe liefde. Indien gij mij immer ontrouw word, zal ik deeze overblijffelen tot getuigen roepen, om uwe voorige genegenheid weder op te wekken. Ik bid u, maak u zelve geene verwijtingen van wegen uwe drift; ik geloof niet bemind te worden wanneer ik het maatig worde. Hoe bevallig waren niet in mijne oogen uwe dreigende blikken toen gij mij verliet! Het kwam mij voor of ik den Krijgsgod tot Venus hoorde zeggen *ik bemin u*, maar op eenen toon, die elke andere vrouw een schrik zou hebben aangejaagd. Hoe gelukkig ben ik derhalven niet! Ik vond eindelijk eene verheven en trotsche ziel, een geweldig, ijverzuchtig, en onstuimig hart; ik word bemind juist zoo als ik het wensch.

ZEVEN- EN- TACHTIGSTE BRIEF.

Neen, trouwlooze, gij bemint mij niet! Gisteravond gaaft gij er mij de overtuigendste blijken van. Ik gebruikte omtrent den graaf van *** zeer veele vrijheden; ik prees zijne houding, zijne gestalte, en zijn verstand; ik plaatste mij opzettelijk naast hem; intusfchen kon ik de geringste onrust niet op uw gelaat ontdekken. Gij zaagt deeze, oogenschijnlijke ontrouw koelbloedig aan, en niets kon u in beweging brengen; ik kon u de vrees van mij te zullen verliezen niet inboezemen. Moest men uit uwe oplettenheid en onderdanigheid omtrent mij niet besluiten, dat gij niet de geringste aanspraak op mij maakte? Niet een enkel bitter woord, niets dat naar eenig verwijt geleek, hoorde men uit uwen mond. Ik ben verontwaardigd over u. Deed gij mij wel de allergeeringste klagten hooren toen wij in den tuin alleen bij elkanderen waren? Gij bood mij bloemen aan met eene tevredenheid, welke van de bedaardste zielenrust getuigenis gaf; gij scheent met mij zoo volkoomen te vreden, dat ik niet begriip waarom gij mij de aangeboden bloemen niet zelf voor de borst wilde steken. Hoe ijverig zou ik mij daar tegen niet verzet hebben, in-

dien gij het ondernomen had! Waart gij niet boosaartig genoeg, om van het reukwater, het welk ik aan tafel geprezen had, gebruik te maaken na dat de graaf er van had gebruikt, en het even zoo te prijzen als of gij het eerst uit mijne hand ontfangen had?

Gij ziet dat mij niets ontsnapt is; en gij kunt mij nog van liefde voorpraaten? Ik zou meenen uwe eer te beledigen indien ik u voor verliefd hield; ik doe u meer recht met vast te stellen dat gij zonder hartstocht zijt, dan met u er eené dubbele toe te schrijven, eene kwijnende en eene zwakke. Hartstochten van de laatste soort kunnen alleen het eigendom van laage en onedele zielen zijn. Welk een genoeg voor mij, indien mijne neiging voor den graaf u bedroefd en ongerust had gemaakt; indien gij in een kwaaden luim geraakt, en op een beledigenden of schertsenden toon met mij gesproken had; met één woord, wanneer gij u bij de jonge weduw had willen voegen, welke nevens u zat, ten einde u over mij te wreken! Maar gij merkte haar naauwelijks, even of zij niet aardig was, en ik niet waardig eene zoo beminlijke medeminnares te hebben. Hebt gij niet duidelijk genoeg getoond dat gij mij veracht? Is uw gedrag niet beledigend genoeg? Kunt gij mij duidelijker zeggen dat gij mij niet bemint? O, hoe weinig gelijk ik naar u! Gij kunt geene andere vrouw aanzien of ik word ongerust; hoe spoedig zoek ik niet uittevorschen, in hoe verre gij smaak in elkanderen vind! Hoe kwelt het mij niet wanneer gij haar de geringste

beleefdheid bewijst! Hoe naauwkeurig onderzoek ik niet welken indruk het op u maakt, wanneer zij u iets vleijends of zelfs iets onverschilligs zeg! Aanstonds denk ik, dit is liefde; en om dat uwe denkwijls zoo veel van de mijne verschilt, wilt gij mij verzekeren dat gij mij niet bemint, en zelfs dat ik meer ophouden u te beminnen. Dan, hoe veel zorg en onrust veroorzaakt gij mij niet! Moest ik u daar over geene verwijtingen doen? Neen, dit verkies ik niet. Met u twisten, boos op u zijn, mij over u beklagen; is dit niet mij bestendig met u bezig houden; is dit niet u beminnen? Neen, de traanen, welke gij mij afperst, zal ik verwisfelen met de volmaaktste rust en het freelendst genoegen. Zult gij deezen avond niet koomen, en mijn hart zijne verloren rust wedergeeven?

AGT- EN- TACHTIGSTE BRIEF.

Ik ijverzuchtig, marquis! ik kan u verzekeren dat gij u nooit meer bedrogen hebt. Goede hemel, waarom zou ik het ook zijn? Hebt gij mij zoo bemind? En hoe zou mij uwe keus kunnen mishaagen? De vrouw, welke gij boven mij stelt, verdient in te veel opzichten den voorrang, dan

dat ik uwe keus niet zou billijken. Eene andere vrouw zou u eene schertsfende lofreden toewijden, honderdmaal treffender voor u dan een openlijk verwijt; maar ik zal mij wel wachten iets goeds van u te zeggen; gij zoud gelooven dat ik het uit spijt deed; mijne goedkeuring zou in uwe oogen eene valsche grootmoedigheid zijn. Handel derhalven hier in verder naar uw goedvinden; in plaats van mij over uw gedrag te beklagen moet ik er u voor danken; gij hebt mij daar door de oogen geopend. Ik meende de vuurigste liefde voor u te ondervinden; maar dat ik mij bedrogen heb ontdek ik hier uit, dat mij uwe ontrouw zoo weinig droefheid veroorzaakt. Dan, wat deed gij toch dat mij zoo sterk kon aandoen? Niets dat eene wederliefde verdiende zoo als ik meende te gevoelen. Wat was ik niet ligtgeloovig! In mijne eenvoudigheid dacht ik dat gij de waarde mijner genegenheid zoud erkennen, en van de coquetterie mijner medeminnares weeten te onderscheiden. Welk eene dwaasheid, wanneer men gelooft, dat er veel liefde noodig is om eene vuurige wederliefde te verwekken, en den mannen zulk een juist oordeel toekent! Is het hun wel mogelijk eene theaternimph, of een meisje zoo beroemd als CHAMMELE te wederstaan? Welk eene eer moet de verovering van zulke meisjes niet aanbrengeu! Hoe zou men van zich kunnen verkrijgen, om aan dit voordeel niet alles opteofferen! Maar gij zult zien of ik ijverzuchtig ben; van heden af zal mijne medeminnares mijn voorbeeld zijn. Ik zal haar in alles nabootsen, en in

't bijzonder haare bevalligheden mij trachten eigen te maaken. Straks zal mijne stem niet meer natuurlijk zijn; ik zal aanhoudend spreken als of ik eene ongelukkige en hartstochtelijke prinses ware; kunstenaars zullen bij mij de plaats van gewaarwordingen vervangen, geveinsdheid die van oprechtheid, en laage vleijerij die van mijne fierheid; rood en wit blanketfel, en duizend diergelijke middelen tot bevordering der schoonheid, zullen de vlekken wegneemen, welke de natuur bij mij heeft achtergelaaten; in plaats van groote zwarte oogen zal ik kleine ronde hebben gelijk zij; voor de witte kleur, welke u mishagen moet, zal ik die van mijne medeminnares aanneemen, welke in uwe oogen zeker het schoonste bruin der waereld is. (*) Dan zal ik haar de verovering van uw hart veel ligt moeilijk maaken, ten minsten het strijdperk met dezelfde wapenen als zij betreden. Lieve hemel, hoe geestig, hoe bevallig schijnt mij alles wat zij tot u zegt! Aanhoudend meen ik *Berenice* met *Titus* te hooren spreken. Men bemerkt ook wel aan u, dat gij, met haar sprekende, volkomen gelukkig zijt. Maar wie kan zich verwonderen dat zij verstand bezit? Haar oogmerk was u te behaagen en met mij te spotten. Bovendien zijt gij zoo beminnelijk, dat gij het eenvoudigste schepsel schrander kunt maaken.

(*) Juffrouw CHAMMELE was in de daad zoo als NINON haar schildert. Deeze beroemde toneelspeelster bezat zeer weinig verstand.

Maar maak ik niet een voortreffelijk begin met haaren vleijenden toon aan te nemen? O, gij zoud verrukt zijn, indien gij de waarde eener heldin in mijne oogen zaagt uitblinken, en mijne stem, door duizend welluidende toonvallen verfraaid, hooren kond. De tederste vermoeidheid volgt op deeze heerlijke vertooning; eene zoete onverschilligheid verspreidt zich over mijn gheele wezen; ik zink in de armen van mijnen vriend; en om u nog meer te zeggen, ik vind mij niet beter wanneer ik niet wél ben. — Met één woord, ik zal u aanbiddelijk voorkoomen, zoo volmaakt gelijk ik naar de schrandere en onvergelykelijke CHAMMELE. Intusfchen zeide de graaf mij gisteren, dat hem mijn gewoon natuurlijk gedrag en voorkoomen zeer wél beviel. Indien gij deezen avond in den schouwburg zijt, koom dan tot mij; en terwijl het navolgen eene vernederende zaak is, het oorspronkelijke altijd de grootste volkoomenheid bezit, en ik bovendien zoo ijdel ben van mij in mijne natuurlijke gedaante als bevallig genoeg te beschouwen, zoo zal ik mij in zijne tegenwoordigheid geen geweld aandoen, maar met uw verlof blijven zoo als ik ben.

NEGEN- EN-TACHTIGSTE BRIEF.

Zeker, gisteren was ik niet oprecht! ik gedroeg mij onverschillig, terwijl in mijn hart eene foort van woede heerschte. Ondankbaare, hoe veele verwijtingen zult gij u niet op den hals haalen, van mij ten gevalle van zulk een voorwerp de geringste onrust veroorzaakt te hebben! Neen, ik geloofde niet dat gij CHAMMELE bewinde; ik hield uwe coquetterie voor een ras voorbijgaanden smaak; uw oordeel benam mij alle vrees; intuschen kan mij de keus, door welke gij mij zoekt te ontrusten, niet onverschillig zijn. Gij had eene zeer schoone vrouw moeten kiezen; dan had ik in uwe onrechtvaardigheid gezien dat gij mij nog waardeerde. Maar mij eene CHAMMELE tot medeminnares te geeven! Niets kan beledigender zijn voor eene vrouw, welke in uwe oogen meer waarde moet hebben dan eene coquette. Intuschen geloof ik voor altijd tegen de woede der ijverzucht beveiligd te zijn. Gij moet overtuigd zijn, dat geene vrouw u zoo zeer beminnen zal, en uwe geheele waarde zoo wél kennen, als ik. Zal eene andere de uitdrukking uwer oogen, de kieschheid uwer gedachten, de tederheid uwer gewaarwordingen, zoo sterk als ik gevoelen?

Ach! erken dat onze zielen bestendig gezogt zouden hebben, indien zij elkanderen niet ontmoet hadden; zelfs in den schoot des geluks, indien gij het anders had kunnen genieten, zou u altijd iets ontbroken hebben. Zoud gij die overeenstemming, die onderlinge medegevoeligheid, dat vertrouwen, hetwelk alles in ons veréénigde, elders hebben kunnen aantreffen? Hoe zeer veracht ik den man, die ons ten eeten verzogt! Hoe haat ik het geheele gezelschap, RACINE zelfs niet uitgezonderd; hij was de oorzaak dat het schoone voorwerp, het welk gij aanbid, tegenwoordig was! Hoe dikwijls dacht ik niet aan den tegenzin, waar mede ik u verzelde! deeze was een voorgevoel van het ongeluk dat mij dreigde. Welke verwijtingen deed ik mij zelve niet, dat ik geene bevalligheden genoeg bezat om haar te overwinnen! Maar ik moet tot mijne schande erkennen, dat mijn haat tegen het geheele gezelschap mijne liefde tot u schein te vermeerderen. Waar mede hield ik mij bezig toen gij zoo hartelijk met mijne medeminnares spraakt? Ik deed den graaf uwe verleidelijkheid bemerken; ik rechtvaardigde de neiging mijner medeminnares tot u, terwijl ik uw edel, uw betoverend voorkoomen, uwe bevallige spraak, uwe manlijke houding, en uwe levendige en treffende antwoorden steeds moest bewonderen. Maar ik kan hier niet aan denken zonder geweldig aangedaan te worden; en hier uit bemerk ik dat mijne genegenheden omtrent u aanhoudend dezelfde zijn.

NEGENTIGSTE BRIEF.

Voorheen, marquis, had ik gaarn mijn leven opgeofferd om u van de geringste smart te bevrijden; thans is het geheel anders, en hoe wreed ben ik niet geworden! Nimmer genoot ik een zoo volmaakt genoegen, als toen ik u deezen morgen over onze aanstaande scheiding in de bitterste smart verzonken, en bijna wanhoopend zag. Hoe verkwikten mij de traanen niet, welke gij vergoot! Kan ik mij zelve eenige verwijtingen doen wegens het vermaak, dat gij mij bezorgde? Neen, uwe smart was voor u zelve aangenaam. Welk eene dwaaling, eenen minnaar die traanen stort te beklagen, en hem als ongelukkig te beschouwen! Zijn niet zijne traanen en zijne smart bewijzen van zijne liefde; en kan men ongelukkig zijn wanneer men zich aan haare aandoeningen overgeeft? Zij mogen zijn van welken aart zij willen, altijd geeven zij duizend geheime vermaaken. Vinden tederbeminnde hun genoegen niet in hunnen kommer te onderhouden, hunne treurigheid te voeden, over zich zelve en het voorwerp hunner liefde klagten aan te heffen, en zelfs het smertelijke van hunnen toestand op het levendigst te gevoelen? Soms tijds zie ik u midden in alle de gevaaren van den oorlog. Deezen morgen over:

dacht ik, hoe veele traanen mij uw affcheid kosten zouden; ik ontwierp eene levenswijs, volgens welke elk oogenblik door mijne smart zou gekenmerkt zijn. Mijne eenige gerustfelling na uw vertrek zal het stille genoegen zijn van u te betreuren, uw aandanken altijd in waa de te houden, en al het overige onverschillig aan te zien. Dan overleg ik, hoe ik de verveeling, welke uwe afwezenheid mij zou veroorzaaken, best ontgaan zal. Dan zie ik mijne landkaarten in, en ik verbeelde mij u te zullen zien, wanneer ik de plaatsfen weet welke gij doortrekt; ik verbeelde mij, dat gij minder gevaar zult loopen, zoo lang ik mijne oogen vestig op de plaatsfen alwaar gij u bevind; mijne oogen zullen u beschermen. In een ander oogenblik zie ik u zegenvierende; terwijl een straal van uw en roem op mij schijnt neder te dalen. Het gedenken aan uw geluk maakt mij ijdel. Deelt men niet alles met het voorwerp zijner liefde? Noch zijn er zekere oogenblikken, waar in ik in twijfel staa wat het sterkste is, of mijn haat tegen de Engelschen; (*) of mijn genoegen u aan het hoofd des adels van *Bretagne* te zien.

(*) Men sprak op dien tijd van eenen inval der Engelschen op de kusten van *Bretagne*. Men zie de brieven van mevrouw van sévigné.

EEN- EN- NEGENTIGSTE BRIEF.

Hoe veranderlijk is niet het noodlot van eene beminnende vrouw! Naauwelijks heeft aan den eenen kant haar lijden een einde genomen, of er vertoont zich weder een ander van een verschillenden aart! Als ik voor uw leven niet meer behoef te sidderen, zoo wordt mijn genoegen vergiftigd door de vrees voor ontrouw. Geeft het u vermaak mij wanhoopend te maaken? Gij hebt mij mijn vermoeden omtrent CHAMMELE nog niet geheel benomen, of ik zie u naar haar toevliegen, en haar openlijk bewijzen van uwe toegegenheid geeven. Volgde gij haar gisteren niet in haare loge, aan den haart, en op het toneel?

Weet ik niet met zekerheid dat gij brieven van haar ontfangt, en ik zou aan uwe eeden nog geloof slaan? Vlei er u niet meer mede. Ik heb u alleen nog dit te zeggen, vertoon u niet meer aan mij zonder deeze vervloekte brieven in uwe hand. Dit offer eisch ik van u; en indien gij het mij weigert zal ik u mijn leeven lang niet meer aanschouwen.

TWEE-EN-NEGENTIGSTE BRIEF.

Het was zonder twijfel beter geweest, mijn heer, dat gij mijne bede niet had ingewilligd, en mij de brieven van mijne medeminnares geweigerd, dan dat gij mij dezelve liebt gegeven om ze mij weder afhandig te maaken. Ik weet wat ik hier van denken moct. Tot hier toe kon ik nog hoopen u tot andere gedachten te brengen, maar thans beloont gij mijne liefde met meer haat dan voorheen; en uw gedrag laat mij nauwelijks die achting voor u behouden, welke wij alle menschen, die ons niet beledigd hebben, gewoon zijn toe te dragen. Zoo veel onstandvastigheid en tegenstrijdigheid in uw gedrag bevestigen het oordeel, dat ik over u geveld heb. Ja, gij zijt eene weeke ziel, een mensch beneden alle beschrijving. Gij zijt niet waard dat ik u toon, in welk eene vertwijfeling mij uwe ontrouw gestort heeft. Ik breek met u voor altijd af.

DRIE- EN- NEGENTIGSTE BRIEF.

Welk een booze geest gaf u in, mij in mijne eenzaamheid te ontrusten? Ik leefde vergenoegd op mijn landgoed; maar naauwlijks verzoont gij u, of mijne zwakke ziel vliegt u te ontmoet, en verijdt alle mijne besluiten. Ik had mij met zoo veel onverschilligheid tegen u gewaepend; en naauwlijks zie ik u; of mijne onrust en verwarring verraaden de gevoelens van mijn hart. Maar wat deed gij, ondankbare, in de veertien dagen, die ik u niet zag? Gij hield u met een ander bezig, en niet met mij, daar gij het eenige voorwerp mijner aandenking waart. Ach, nu ondervind ik dat mij het land en mijne tuinen alleen zoo behaagelijk voorkwamen, om dat dezelve een vrijer loop gunden aan die zoete droomereijen, waar aan ik mij overgaf. Terwijl ik uwe tegenwoordigheid niet kon genieten, behaagde mij niets meer dan ongestoord aan u te denken. Thans nu ik u weder zie is mij elke plaats, waar gij u niet bevind, onverdragelijk; *Parijs* alléén is voor mij dé alleraangenaamste woonplaats; morgen vlieg ik er weder heen. Dan, zal de gelukzaligheid, welke ik daar hoop te vinden, niet door eene, nieuwe onaangenaamheid

verbitterd worden? Zullen uwe betuigingen alleen ten oogmerk hebben, mij andermaal het slagtoffer uwer luimen te maaken? Indien ik mijn verstand en de brieven der gravin geloof, zoo heb ik van uwe ligtzinnigheid alles te vreezen. Maar neen, ik vrees niets meer. Beeld u intusfchen niet in, dat mijne gerustheid ontstaat uit het gevoelen, 't welk ik van u heb; eene goede behandeling van veertien dagen was genoegzaam om uwe neiging tot mijne medeminnares op te wekken. Ik ken de mannen; nooit koomen zij tederer en onderdanigen te rug, dan wanneer men hun eene geringe ontrouw vergeeven heeft. Geniet daarom de voorrechten van uw geslagt, en roei op morgen den geringen haat uit, dien ik mogelijk nog in mijn hart gevoel. Kan men zich na een onweder, als tusfchen ons gewoed heeft, wel ooit te veel verzekeren van weder volkoomen met elkanderen verzoend te zijn?

VIER- EN- NEGENTIGSTE BRIEF.

IIk heb ik u niet dikwijls genoeg gezegd, marquis, dat ik in de liefde een zonderling fcheetfel ben? Ik gevoel dezelve niet gelijk alle andere vrouwen; gij hebt gezien dat ik, in zekeren zin, vóór mijne

nederlaag mijn hof bij u gemaakt heb. Men heeft moeten gelooven, dat ik op mij genomen had u verliefd te maaken. Met mijne nederlaag is alles veranderd; gij dacht, dat wij na dit oogenblik het volmaakt eens zouden zijn, en dat gij mij leerzaam, mogelijk wel zeer onderdanig en voorkoomend, zoud vinden; ik weet, dat dit het geval is met andere vrouwen, maar bij mij is het geheel anders. Indien de heer S. T. EVRE-MONT mij in den brief, (*) dien ik u heb medegedeeld, tot een model gekozen had, hij zou mijn karakter niet juister hebben kunnen schetsen. Ik herhaal het; hij, die bij mij eene zwakheid misbruikt, kan geene aanspraak op een nieuw gunstbewijs maaken; veel meer dient dit mij tot een wenk, in het vervolg op mijne hoede te zijn. Gij beschuldigt mij van coquetterie; ja ik ben coquet, maar omtrent u alleen; en daar door onderscheide ik mij van eene gewoone coquette, welke meer andere behaagen wil. Eene coquette maakt kunstige toebereidselen; ik ben van natuure zoo als gij mij ziet. Ik ontglip hun die mij meenen te houden. De hoogmoed, de natuurlijke onbestendigheid, mijne levendigheid, dit alles maakt mij veranderlijk, onrechtvaardig, twistziek; en het zou mij leed doen indien ik niet zoo ware. Het verstand brengt mij in eene doodelijk verveeling; als ik oud ben zal ik er beter gebruik van maaken. Laat mij derhal-

(*) Zie den zeven - en - zestigsten brief,

ven zoo als ik ben , en koom op het oogeblik bij mij , gij zult mij allerliefst vinden. — Maar wagt ; mogelijk zal men mij binnen een uur afhaalen om naar het bosch van Vincennes te gaan. Doch koom evenwel , dan kunt gij zien of ik vertrokken ben ; mischien zult gij vruchteloos moeten te rug keeren , maar is dit zulk eene groote zaak ? Ik zal uit onachtzaamheid mijn portrait op de tafel laten liggen ; en de hemel weet hoe zeer gij over dit toeval voldaan zult zijn.

VIJF- EN-NEGENTIGSTE BRIEF.

Ja , marquis , ik verdien twe berispingen. Sedert drie dagen hebben wij elkanderen niet gezien , en wel door mijn toedoen. De twee eerste dagen hield ik mijne belofte niet u alléén te zien ; maar hoe kon ik ? Mevróuw van *SABLIERE* meldde mij dat zij ziek was ; en liet mij ernstig verzoeken bij haar te koomen. Maar zal men zulk een verzoek óm eene geheime faamenkoomst weigeren ? Heb ik u niet meermaalen gezegd , dat gij geene medeminnaars meerder behoefde te vreezen dan mijne vrienden ? Gisteren , wel is waar , had ik geene zoo wettige verontschuldiging

als de beide voorige dagen; ik had tot het uur, waar op gij mij gemeld had te zullen koomen, mogten te huis blijven. Maar ik ben overtuigd dat gij mijne redenen zult goedkeuren.

Ik zag bij mevrouw van ** eene stof naar een nieuwen smaak; ik verlangde een kleed er van te hebben, en daarom moest ik op het oogenblik naar den koopman gaan, anders had men mij ligt kunnen voorkoomen. Wat kunt gij hier tegen inbrengen? Deezen morgen had ik eenige lastige schefpels aan mijne kaptafel, die ik uit loutere boosheid niet wegzond; gij trad met eene zoo koele houding in mijne kamer, en zeide mij zulke ongewoone zaaken, dat ik ongeduldig wierd, en u wilde bestraffen. Ik kan mij ligt voorstellen, dat gij nu op duizenderlij wijzen betuigt mij niet meer te beminnen; en onder ons, gij doet zeer wél met daar bij te blijven, want ik laat u zulke niets-beduidende vermaaken ook al te duur betaalen. Hoe veele vrouwen bieden u dezelfde niet tot een veel geringeren prijs aan! maar tot mijn geluk hoorde ik u dikwijls zeggen, dat het onderscheid tusschen de ééne en de andere vrouw zeer groot is. Dit troost mij, en geeft mij vrijheid om u te gebieden deezen avond vergiffenis wegens uwe koelheid van heden morgen te koomen vraagen; waarlijk, uwe luimen staan u heel fraai; gij verdient behandeld te worden zoo als gij het straks zijn zult. Gij zult zien, mijn heer, dat ik eigenzinnig durf zijn, en dat het voor mij van weinig belang is indien gij u voor beledigd houdt.

ZES- EN- NEGENTIGSTE BRIEF.

Hoe weinig weeten zij, die beminnen, wat hun geluk bevordert of benadeelt! Zoo lang gij mij stof tot onrust gaaft, was mijn hart in eene beweging, welke ik als den ellendigsten toestand beschouwde. Thans, nu een ongestoorde vrede in onzen omgang heerscht, ondervind ik in zekere oogenblikken eene traagheid, welke mij duizendmaal onaangenaamer is dan de onrust, over welke ik mij voorheen beklaagde. Ik peins, ik ontleed mijne gewaarwordingen, en sedert eenigen tijd kan niets mij uit mijnen toestand redden. Eerst hield ik de neerslagtigheid, welke mij bevangen heeft, voor een teder verlangen; maar ik schieb somtijds, wanneer ik bedenk dat mijn toestand zeer na aan onverschilligheid grenst. Gij zelf komt mij zoo verliefd niet meer voor; reeds sedert een maand hebt gij mij geene verdrietelijkheden meer aangedaan; alles is bij u evenmatig; geene luimen, geen ongeduld, veel hoogachting, en geen ijverig poogen. Ach, marquis, hoe akelig zie ik niet in het toekomstige! Gelukkig, indien wij ter gelijker tijd ophouden elkanderen te beminnen. Wij zullen een verdrag maaken; geen van beide zal den anderen verlaten, maar wij zullen

oprecht omtrent elkanderen handelen; en indien wij éénmaal ophouden te beminnen, zullen wij ten minsten vrienden blijven.

ZEVEN-EN-NEGENTIGSTE BRIEF.

Het is gedaan, marquis; ik moet u mijn hart zonder omzwagteling openleggen. Gij weet dat de oprechtheid altijd eene heerschende eigenschap van mijn karakter was, hier hebt gij er een nieuw bewijs van. Toen wij bij alles wat den minnaaren heilig is zwoeren, dat niets dan de dood ons scheiden kon, en dat wij elkanderen eeuwig beminnen zouden, waren onze eeden oprecht, ten minsten aan mijne zijde. Nooit dacht ik gemakkelijker mijn woord te kunnen houden; niets verheugde mij meer dan de gewaarwording van nieuwe aanprikkelingen tot liefde, welke mijn hart zoo natuurlijk eigen is; verwonder u over het zonderlinge en tegenstrijdige, hetwelk mijn hart vereenigt; thans schrijf ik u slechts om u met de zelfde oprechtheid te zeggen, dat ik die liefde, welke nooit zou ophouden, niet meer in mij gewaar worde; ja, om u alles te zeggen, de zorg, om mijne rust en mijne vrijheid aan mij weder te geeven, vordert van mij de levendigste

dankbaarheid. Dan, daar bij moet ik erkennen, dat ik mij over deeze verandering in het begin ergerde. Geduurende uw verblijf te *Fontainebleau* wilde ik door ernstige nadenking onderzoeken, of die neiging, aan welke ik zoo veele gelukkige oogenblikken te danken had, wezenlijk en voor altijd verdwenen was. Maar ach! mijne onderzoekingen bevestigden mijn ongeluk maar al te zeer; en hoor wat er mij in bevestigt. Thans, daar uwe terugkoomst nabij is, ondervind ik, dat even die zelfde neiging, welke zes maanden lang mijn ganisch geluk uitmaakte, mij nu tot eene zwelling zou worden, indien ik u geene kennis gaf van eene verandering, welke mij zoo veel te onaangenaamer is, om dat niemand beter dan ik de waarde eener hartstocht ondervindt. Daarom ben ik hier in ook het meest te beklagen; het eenige, dat mijn lijden verzagten kan, is het denkbeeld, dat het verlies van mijn hart u zoo veel smart niet zal veroorzaaken, als wel het denkbeeld van het laatst bemind te hebben, en de schande van verlaaten te zijn. Ik kan mij voorstellen, hoe veel deeze vernedering moet kosten aan een man, die voorheen altijd had staande gehouden, het recht te bezitten van het eerst ontrouw te mogen worden; maar ik ben edelmoe-dig, en daarom ben ik bedacht geweest op een middel tot behoudenis van den roem, die u met zoo veel recht toekomt. Bij uwe terugkoomst te *Parijs* bezoekt gij mij als naar gewoonte; tot uw vertrek naar *Bretagne* zult gij de zelfde voor-rechten genieten; en deeze reis, welke juist op den

gepasten tijd invalt, zal uw aanzien redden. Alleen bid ik u mij van alle geheime bijeenkomsten te versoonen. Waar toe zouden dezelve ook dienen? Mogelijk om mij te bewijzen dat ik u onrecht doe? Dit erken ik reeds, indien anders eene gedwongen onverschilligheid strafbaar is, tot welke gij bovendien zelf het eerst gelegenheid hebt gegeven. Vrees het geringste verwijt niet, het zou voor mij geheel nutteloos zijn; ik kan u met waarheid verzekeren, dat ik, het zij dan uit eigenzinnigheid of verstandshalven, even zoo min in staat ben u langer te beminnen, als ik vroeger onbekwaam was u niet te beminnen. Al de liefde, welke ik voor u gevoelde, is veranderd. Het hing van mij niet af, dezelve in mijn hart weder op te wekken. Vergeefs stelde ik mij alles voor, wat mijne neiging voor u duurzaamer kon maaken; vergeefs ook dat geene, wat mij wegens deeze verandering kon doen bloezen. Eindelijk heb ik ontdekt at ik mij ongelukkiger zou maaken, zonder u daarom meer te kunnen beminnen; maar in dit geval begeer ik ook mijne grondbeginselen, welke ik mij tot een regel gesteld heb, niet te verlaten. Zou ik het spoor volgen der dagelijksche minnaresfen? Zou ik een plan vormen, zeide ik tot mij zelve, om een man, die mij mogelijk oprecht bemint, te bedriegen? Zou ik mij onophoudelijk van leugens bedienen, mij zelve ketenen, om mijne oplettenheid den schijn van tederheid en waarheid te geeven? Zou ik mij bloot stellen aan inwendige verwijtingen, die alle mijne betuigingen van waare liefde zou-

den moeten verzellen, wanneer ik, in den schijn teder en gelukkig, maar in de daad valsch en onverschillig, mij noch over mijne wezenlijke, noch over mijne voorgewende gewaarwordingen zou kunnen verheugen? En zou ik mij wel kunnen vleijen de veinzerij zoo ver te drijven, dat niet eindelijk mijne waare gevoelens ontdekt zouden worden? De oogen der liefde zijn doordringend, de tederste vleijerijen, de hartstochtelijkste uitdrukkingen kunnen niet dan voor een korten tijd misleiden, indien dezelve niet hartelijk en welmeenend zijn. Een minnaar ontdekt derzelver valscheit, vindt zich door het bedrog beteedigd, en wreekt zich dikwijls door verachting. De beminnelijke krakeelen, welke uit de liefde voortspuiten, en dezelve doen toeneemen, indien dezelve aan beide zijden even sterk is; de ligte stormen, op welke de helderheid volgde, die beminnelijke stormen, welke den schoonsten dag aankondigden, worden dan wel dra de voorboden van eene vredebreuk, en de bron van een misnoegen, hetwelk toeneemt en dreigt uit te breken. Bij een ontstaanen twist neemen de luimen de plaats in der gewaarwording; en men moet zich nog gelukkig achten wanneer het niet in verdriet eindigt. Terwijl men alleen zijne koelheid zoekt te rechtvaardigen, zoo vergeeft men niets; men is gestreng, onbillijk, zonderling. Het geen voorheen een zagt klagen veroorzaakte, geeft thans stof tot bittere verwijtingen; het geen aanleiding tot eene wederverzoening gaf, bewerkt nu koelheid en verwijdering. Moet gij niet, mijn lieve mar-

quis, zoo wel als ik vooruitzien, dat wij aan alle deeze onaangenaamheden bloot geteld zouden zijn? elken dag moest mijne onredelijkheid grooter worden; ik zou des te ongelukkiger zijn, omdat ik, bij de bewustheid van mijne onfechtvaardigheid, geene hoop kon voeden om mij te verbeteren.

In plaats van mij zelve te misleiden en u te bedriegen, vond ik hier voor ons beide aangenaamer openhartig met u te handelen. Waarom zou men, indien het zoo is, niet met de zelfde oprechtheid tot elkanderen kunnen zeggen *ik bemin u niet méer*, als men te vooren zeide *ik bemin u*? Is er dan geen midden eg tusschen beminnen en haaten? Moet men dan altijd met klagten of slechte behandelingen ophouden elkanderen te beminnen? Om deeze ongelegenheid te ontgaan wil ik u een hart openen, dat voor veinzerij ontvatbaar is, welks eenige bezitting gij waard zoo lang deszelfs genegenheid voor u aanhield, en dat uwer onwaardig zou zijn wanneer het u slechts een oogenblik had kunnen bedriegen. Laaten wij daarom vrienden blijven; lach na uwe terugkomst somtijds met de gravin en met mij over de dwaasheden, tot welke wij door ons hart verleid zijn; en erken dat mijn gedrag alles wederspreekt, wat ik voorheen van de liefde gezegd heb (*).

(*) Onder de brieven van NINON heeft men het ontwerp van een antwoord van den marquis van séviGNÉ op deezen brief gevonden; en men meent den lezer geen ondiens te doen hetzelfde hier te laten volgen.

AGT- EN-NEGENTIGSTE BRIEF.

*De heer van sévigné aan de freule
van LENCLOS.*

„ **J**a, schoone NINON, sedert ik uwen brief
„ ontfangen heb geloof ik aan voorgevoel en
„ sijmpathie. Zouden wij wel gelukkiger kun-
„ nen overeenstemmen dan wij thans doen? Maar
„ stel u mijne eenvoudigheid eens voor; ik
„ schroomde u eene verandering bekend te maa-
„ ken, welke ik meende u te zullen bedroeven.
„ In het stuk der tederheid ben ik niet geluk-
„ kig; om dat mijne eerbiedigheid u schein te
„ behaagen, meende ik u in die zoete bedwelming
„ te moeten laten, in plaats van u uwe dwaaling
„ te ontnemen. Nu verplicht mij uw brief mij-
„ ne eigen dwaaling te erkennen. Maar hoe dwaas
„ handelde ik nog bovendien! Ik herdacht niet,
„ dat wij elkanderen reeds zes maanden bemind
„ hadden, en dat dit algemeen bekend was.
„ Hoe belachchelijk had ik mij niet kunnen maa-
„ ken, indien uwe goedheid mij niet had doen
„ opmerken dat ik mij zelve beledigde? Onge-
„ twijfeld zou ons graffchrift reeds gemaakt zijn,
„ ik ijs nog als ik denk aan het ongeluk dat mij

„ dreigde. Maar waarom doet gij u zelve ver-
 „ wijtingen? Wie kan verantwoord voor de
 „ kwaade trekken, die ons hart ons speelt?
 „ Gij gewetensbeschuldigingen in de liefde!
 „ Waarlijk ik moet gelooven, dat gij niet al de
 „ zwakheden van uw geslacht hebt afgelegd. Men
 „ bemint iemand zes maanden, men bemint hem
 „ alléén, men bemint hem hartstochtelijk, men
 „ bezit zoo veel tederheid, dat men hem niet
 „ éénmaal zou kunnen bedriegen; eindelijk is
 „ men bedroefd om dat men hem niet meer bemint;
 „ wat kan hij meer vorderen? Het is voor zich
 „ zelve onaangenaam genoeg, indien men een
 „ hart, waar van men geheel meester was, niet
 „ heeft kunnen behouden. Moet eene vrouw zich
 „ zelve verwijtingen doen, om dat men haar niet
 „ meer behaagt? Dit was zeker hemeltergend.
 „ En is de getrouwheid dan een zoo ligte last,
 „ als men elkanderen voor drie maanden verlaa-
 „ ten moet? Kan men het denkbeeld daar van
 „ zoo gemakkelijk verduwen, wanneer zelfs de
 „ minnaar het gebrek al niet mogt hebben van
 „ niet meer nieuw te zijn? Voleindigt deeze af-
 „ wezenheid zijn ongelijk niet? Drie maanden
 „ zonder persoonlijk te beminnen! Indien men de
 „ waarde der oogenblikken kent, zal men dan
 „ zijne schoonste dagen wel willen doorbrengen
 „ met het beschouwen van een afbeeldsel, met
 „ verrukkingen over een brief, met het genot
 „ van hersenschimmen? Is het niet oneindig beter,
 „ zich beleefd te gedragen, het gezelfchap een
 „ goed weder te geeven, hetwelk geene nuttig-

„ heid heeft wanneer het niet meer in omloop
 „ is; elkanderen de vrijheid weder te geeven,
 „ en aan nieuwe veroveringen te denken? Ik
 „ ken een aartig liedje, dat hier op zeer toepas-
 „ selijk is; maar ik wil er u niet lastig mede
 „ vallen, om weder tot onze eigen zaak over te
 „ gaan.

„ Het is dan waar, dat wij elkanderen niet meer
 „ beminnen, en dat wij beide te vreden zijn. Ik
 „ ben er verrukt over, maar ééne zaak ontrust
 „ mij nog; en gij behoeft u daar over niet te
 „ verwonderen, terwijl mijne eer mij niet onver-
 „ schillig is. Ik kan het denkbeeld niet verdu-
 „ wen; dat gij mij uit afkeer voor mijn perfoon
 „ zoud verlaaten hebben; in dit geval zoud gij
 „ meer schuld hebben dan ik. Zonder mij zel-
 „ ven te vleijen, geloof ik een ander lot verdiend
 „ te hebben. Tot uwe en mijne eer denk ik
 „ liefst, dat een ander mijne plaats in uw hart
 „ heeft ingenomen; maar wie is deeze andere?
 „ Zoud gij zoo onredelijk kunnen zijn van mij een
 „ onwaardigen opvolger te geeven? Zou ik dee-
 „ ze beledigende woorden moeten hooren, *hoe,*
 „ *die man, voorheen in zulk een aanzien bij de*
 „ *vrouwen, kon zich tegen dezen medeminnaar*
 „ *niet staande houden? was er zoo veel noodig*
 „ *om hem te verdrieyen?* NINON *ken de man-*
 „ *nen; zeker is de schuld aan zijne zijde; zou*
 „ *men zich in het goede dankbeeld van hem be-*
 „ *drogen hebben?* Gij kunt u ligt voorstellen hoe
 „ onaangenaam zulke gesprekken voor mij zijn
 „ zouden; en eene zoo vernederende behande-

„ ling meen ik niet verdiend te hebben; ik ver-
 „ laat mij daarom volkoomen op uwe billijkheid.
 „ Dit alleen moet ik u nog zeggen, dat ik meen
 „ mijnen opvolger ontdekt te hebben; en, ver-
 „ geef mij deezen boozen trek, ik zie dat de vrou-
 „ wen zich nog verbergen wanneer zij gelooven
 „ oprecht te zijn; want, indien gij mij de helft
 „ der waarheid niet had willen verzwijgen, zoud
 „ gij, na de erkentenis uwer onverschilligheid om-
 „ trent mij, ook gezegd hebben dat eene nieuwe
 „ genegenheid in uw hart ontstaan was. Al
 „ zoud gij mij ook van onbescheidenheid be-
 „ schuldigen, zal ik echter niet ten halven op-
 „ recht zijn. Het is een jong beminnelijk man,
 „ met wien ik u de schoonste gesprekken over
 „ de liefde heb hooren houden. Zie nu hoe
 „ oplettend de minnaars zijn. Dikwijls dacht ik,
 „ het is zeer mogelijk dat gij het hart over het
 „ geheel wel kent, terwijl uw eigen hart u kan
 „ ontsnappen. Ik moet thans nog hartelijk lach-
 „ chen over het geen mij voorheen dikwijls in-
 „ viel, dat men zelden iemands opvoeding op zich
 „ zal neemen, indien het eigenbelang daar niet
 „ mede verbonden is, daar deeze bezigheid altijd
 „ met zorgen gepaard gaat, van welken aart de-
 „ zelve ook mogen zijn. En is het ook niet
 „ zeer natuurlijk, dat men loon voor zijnen ar-
 „ beid verlangt? Vormt men wel voor anderen
 „ een hart tot de liefde? Vergeef het mij, indien
 „ ik in eene geheimnis tracht te dringen,
 „ daar gij mij waarschijnlijk niet hebt ingewijd.
 „ Maar erken ook, dat gij mij oneindig verplicht

„moët zijn. Gij moogt dan uwe genegenheid voor
„den jongen graaf al of niet ontdekt hebben.
„Hebt gij dezelve opgemerkt, zoo heb ik u
„alle zorgen daar omtrent benomen, daar ik er
„mij niet over bek-aagd, maar u veel meer er
„geluk mede gewenscht heb. En hebt gij de-
„zelve niet ontdekt, hoe veel verplichting hebt
„gij dan niet aan mij, dat ik uw eigen hart
„aan u leer kennen, de bewegingen van eené
„nieuwe hartstocht u onder het oog breng,
„zonder welke gij niet gelukkig kunt zijn.
„Liefste NINON, ik denk dat men u op gee-
„ne meer-voegelijke en edele wijs kan verlaa-
„ten. Hoe veele kwellingen zouden beminnen-
„den niet ontgaan, indien zij ons voorbeeld wil-
„den volgen!”

